

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

INSTITUT POLITOLOGICKÝCH STUDIÍ

RIGORÓZNA PRÁCA

**Mocenská politika v strednej Afrike na pozadí konžskej vojny**

Tomáš Michalek

Konzultant: PhDr. Kateřina Staňková

Praha 2007

## **Pod'akovanie**

Chcel by som sa pod'akovať svojej konzultantke PhDr. Kateřine Staňkovej za jej pomoc a spoluprácu pri zostavovaní tejto práce.

## **Čestné prehlásenie**

Prehlasujem, že som predloženú diplomovú prácu vypracoval samostatne, s využitím literatúry, ktorú uvádzam podľa zvyklostí.

V Prahe 9.8.2007

Podpis

# Obsah

Úvod	6
1. Teoretické a historické pozadie konžského konfliktu	12
1.1 Charakteristika afrického systému distribúcie moci	13
1.2 Charakteristika afrických konfliktov a vojen	25
1.3 Geopolitické pozadie konžského konfliktu	31
1.4 Historické pozadie konžského konfliktu	33
2. Vojensko-politický aspekt a aktéri konžského konfliktu	42
2.1 Vládni spojenci	43
2.1.1 Kinshasa (ako vládna strana konfliktu)	43
2.1.2 Angola	49
2.1.3 Zimbabwe	53
2.1.4 Namíbia, Čad a Sudán	56
2.2 Povstaleckí spojenci	57
2.2.1 Rwanda	57
2.2.2 Uganda	67
2.2.3 Burundi	75
2.3 Francúzska a americká rola v konžskom konflikte	76
2.3.1 Rola Francúzska v konžskom konflikte	77
2.3.2 Rola USA v konžskom konflikte	80
3. Ekonomický aspekt konžského konfliktu	86
4. Medzinárodné a diplomatické pozadie konžského konfliktu	97
4.1 Mierové iniciatívy druhej konžskej vojny	97
4.2 Rola regionálnych aktérov v konžskom mierovom procese	101
4.3 Rola mimoregionálnych aktérov v konžskom mierovom procese	105
4.4 Rola medzinárodných aktérov v konžskom mierovom procese	108
5. Súčasný stav konžského konfliktu	116
Záver	124
Resumé	131
Prílohy	132
Zoznam použitých zdrojov	138

## Zoznam skratiek

- ADF – Aliancia demokratických síl (Allied Democratic Forces)
- AFDL – Aliancia demokratických síl pre oslobodenie Konga (Alliance des Forces Démocratiques pour la Libération du Congo-Zaire)
- ALIR – Rwandská oslobodenecká armáda (Armée de Libération du Rwanda)
- AÚ – Africká únia
- BCCI – Bank of Commerce and Credit International
- BCDI – Rwandská obchodná, priemyselná a rozvojová banka (Banque de Commerce, du Développement et d'Industrie)
- BR OSN – Bezpečnostná rada OSN
- CIAT – Medzinárodný výbor pre podporu prechodnej vlády (Comité International d'Accompagnement de la Transition)
- CNS – Suverénna národná konferencia (Conference Nationale Souveraine)
- ECOWAS – Hospodárske spoločenstvo západoafrických štátov (Economic Community of West African States)
- FAC – Konžské ozbrojené sily (Forces Armées Congolaises)
- FAR – Rwandské ozbrojené sily (Forces Armées Rwandaises)
- FARDC – Ozbrojené sily Konžskej demokratickej republiky (Forces Armées de la République Démocratique du Congo)
- FAZ – Zairské ozbrojené sily (Forces Armées Zaïroises)
- FDD – Armáda ochrany demokracie (Forces de la Défense de la Démocratie)
- FDLR – Rwandský oslobodenecký front (Front Démocratique pour la Libération du Rwanda)
- FLC – Konžský oslobodenecký front (Front pour la Libération du Congo)
- FLEC – Front pre oslobodenie kabindskej enklávy (Front de Libération de l'Etat du Cabinda)
- FNL – Národný oslobodenecký front (Front National pour la Libération)
- FNLA – Národný front pre oslobodenie Angoly (Frente Nacional de Libertação de Angola)
- HCR – Vysoká rada republiky (Haut Conseil de la République)
- HDP – hrubý domáci produkt
- ICG – Medzinárodná krízová skupina (International Crisis Group)

IMC – Dozorná komisia (Implementation and Monitoring Commission)

JAR – Juhoafrická republika

JMC – Spoločná vojenská komisia (Joint Military Commission)

LRA – Pánova armáda odporu (Lord Resistance Army)

MLC – Konžské oslobodenecké hnutie (Mouvement pour la Libération du Congo)

MMF – Medzinárodný menový fond

MNC – Konžské národné hnutie (Mouvement National Congolais)

MONUC – Konžská misia OSN (Mission de l'Organisation des Nations Unies au Congo)

MPLA – Ľudové hnutie pre oslobodenie Angoly – Strana práce (Movimento Popular de Libertação de Angola - Partido do Trabalho)

MPR – Revolučné ľudové hnutie (Mouvement populaire de la Révolution)

MPRI – Military Professional Resources Inc.

NRM – Ugandské národné hnutie odporu (National Resistance Movement)

OAJ – Organizácia africkej jednoty

OSN – Organizácia spojených národov

RCD – Konžské demokratické združenie (Rassemblement Congolais pour la Démocratie)

RCD-ML – Oslobodenecké hnutie RCD (RCD-Mouvement de Libération)

RCD-N - Konžské demokratické a národné združenie (RCD-National)

RPF – Rwandský vlastenecký front (Rwandan Patriotic Front)

SADC – Juhoafrické rozvojové spoločenstvo (South African Development Community)

SPLA – Sudánska ľudová armáda oslobodenia (Sudanese People's Liberation Army)

TPD – Spolu pre mier a rozvoj (Tous pour la Paix et le Développement)

UDPS – Únia pre demokraciu a spoločenský pokrok (Union pour la Démocratie et le Progrès Social)

UNAMIR – Rwandská misia OSN (United Nations Assistance Mission for Rwanda)

UNITA – Národná únia pre úplnú nezávislosť Angoly (União Nacional para a Independência Total de Angola)

UPC – Únia konžských vlastencov (Union des Patriotes Congolais)

UPDF – Ugandské obranné sily (Uganda People's Defense Forces)

USD – americký dolár (United States Dollar)

WNBF – Front západného brehu Nílu (West Nile Bank Front)

ZANU-PF – Zimbabwianska africká národná únia – Vlastenecký front (Zimbabwe African National Union – Patriotic Front)

ZDF – Zimbabwianske obranné sily (Zimbabwean Defense Forces)

## Úvod

Pri sledovaní večerných televíznych správ väčšina sveta pozoruje v súčasnosti najmä konflikty v Iraku a Izraeli. Je pritom zarážajúce, že najväčší svetový konflikt, čo do počtu obetí, sa odohráva v inej časti sveta. V africkej Konžskej demokratickej republike, niekdajšom Zaire,<sup>1</sup> kde umierajú ľudia v rovnakej intenzite ako počas druhej svetovej vojny. Prečo svet odvracia pohľad od tohto konfliktu? Nemajú tu svetové veľmoci vážne žiadne záujmy, alebo je to prejavom len klasického nezájmu svetovej mienky o Afriku, čierny kontinent, kde je všetko možné a nič sa nedá logicky vysvetliť? Kongo je veľmi bohatou krajinou, čo sa prírodných zdrojov týka, ale veľmi chudobnou, ak ide o kvalitu života jeho obyvateľov. Jeho vládcovia sa však na nedostatok blahobytu nemôžu sťažovať. Neštítia sa ani obetovania miliónov ľudských životov, aby sa udržali pri moci. Ako je to v súčasnom svete možné? Ako skutočne funguje mocenská politika v tejto krajine? Nesú za svoje činy plnú zodpovednosť len africkí vodcovia, alebo aj niekto iný? Tieto a mnohé ďalšie otázky stáli pri zrode tejto práce, ktorá pojednáva o mocenskej politike v strednej Afrike, a to na pozadí jedného z najznámejších prejavov medzinárodných vzťahov – vojny, konkrétne druhej konžskej vojny z rokov 1998 až 2003.

Z hľadiska medzinárodných vzťahov je súčasný svet aj napriek skončeniu studenej vojny opäť rozdelený na dve odlišné časti. Odlíšujúcim prvkom nie je tentoraz ideológia, ale v prvom rade bohatstvo krajiny. Svet je rozdelený podľa slov Francisa Fukuyamu na ahistorický Sever a historický Juh.<sup>2</sup> Na rozvinuté krajiny, v ktorých hrá prím osobná sloboda vyjadrená vo svojej politickej i ekonomickej podstate; a na rozvojové krajiny, ktorých obyvatelia majú problémy so samotným prežitím, nie to aby dosiahli primerané vzdelanie, našli si primerané zamestnanie a bývali v primeraných podmienkach. Ahistorickosť Severu sa prejavuje najmä v posune chápania pojmu moc. Už to nie je iba politická moc, ako tomu bolo dlhé stáročia. Disponovať mocou tu už neznamená vojensky dominovať nad ostatnými. Moc sa chápe skôr vo svojej štrukturálnej podstate ako schopnosť garantovať bezpečnosť, rozvíjať vedu, vyrábať tovary, poskytovať služby a úvery.<sup>3</sup> Držiteľom takejto moci nie sú už výhradne len štáty a ich orgány, ale v čoraz väčšej miere mimovládni aktéri ako podniky a občianska spoločnosť. A práve v tom spočíva zmienená

---

<sup>1</sup> Ďalej v práci sa bude označovať Konžská demokratická republika ako Kongo, zatiaľ čo Konžská republika ako Kongo-Brazzaville.

<sup>2</sup> Fukuyama, F.: *The End of History and the Last Man*. Avon Books, New York 1992, s. 287-340.

<sup>3</sup> Strange, S.: *The Retreat of the State*. Cambridge University Press, Cambridge 1996, s. 183-199.

ahistorickosť Severu. Vojny sa tu nevedú medzi štátmi vojenskými nástrojmi, ale súperením medzi rôznymi ekonomickými a občianskymi zložkami spoločnosti.

Na druhej strane barikády sa nachádza historický Juh, čiže krajiny, v ktorých nedošlo k podobnej zmene podstaty moci. Vojny sa tu stále vedú vojenskými prostriedkami, či už medzi štátmi alebo povstaleckými skupinami. A ak dianie v týchto krajinách aj ovplyvňujú iní, prevažne ekonomickí aktéri, tak sú to predovšetkým aktéri z krajín Severu. Otázne teda je, akú povahu má pojem moc v tejto časti sveta. Je to typicky realisticky chápaná moc, alebo je to moc štrukturálna? Ak je moc schopnosť ovplyvniť jednanie ostatných v súlade s vlastnými cieľmi,<sup>4</sup> kto sú tí, ktorí ňou disponujú? Ak je moc schopnosť získať prevahu v konflikte,<sup>5</sup> aká je povaha tohto konfliktu? Moc je problematické zmerať, ale práve o to sa chce pokúsiť táto práca. Popísať typické znaky moci v tejto historickej časti sveta, ktorej úplné geografické vymedzenie zahŕňa Latinskú Ameriku, Afriku, arabský svet, južnú a juhovýchodnú Áziu. Pre túto oblasť sveta je často typický aj sklon k dodržiavaniu tradičných hodnôt, či už kmeňového alebo náboženského charakteru. Táto práca však nemôže preskúmať aspekty moci vo všetkých rozvojových krajinách Juhu, keďže to presahuje jej rámec. Práca je z toho dôvodu geograficky a historicky obmedzená. Keďže v práci vychádzam z predpokladu, že charakter moci v krajinách Juhu je odlišný od krajín Severu, najmä čo sa týka použitia vojenskej sily, je práve konžská vojna najlepším miestom pre preskúmanie aspektov moci v tomto svetovom regióne, keďže vojna je jej najhmatateľnejším prejavom.

Pre túto prácu je dôležité vymedzenie stredoafrického regiónu, ktorý ako širšia priestorová jednotka obsiahne konžský konflikt. Pri definovaní regiónu možno použiť viacero kritérií. B. Møller radí medzi najpoužívanejšie kritéria geografickú blízkosť, kultúrnu príbuznosť, alebo členstvo v regionálnej organizácii. Región môže byť rovnako definovaný veľkou intenzitou kontaktov, alebo bezpečnostnou spolupracou.<sup>6</sup> V takomto poňatí hovorí Møller o troch afrických konfliktných systémoch, z ktorých jeden predstavuje región veľkých afrických jazier s epicentrom v Kongu. Tento región ďalej zahŕňa Kongo–Brazzaville, Burundi, Rwandu a Ugandu.<sup>7</sup> V období po skončení studenej vojny definuje P. Wallensteen vo svete na základe Uppsalského dátového programu konfliktov 16 regionálnych konfliktných komplexov, ktorých vyriešenie je vzájomné prepojené.<sup>8</sup> Do

<sup>4</sup> Organski, A.F.K.: *The War Ledger*. University Of Chicago Press, Chicago 1981, s. 65-79.

<sup>5</sup> Deutsch, K.W.: *The Analysis of International Relations*. 3rd Edition, Prentice-Hall 1988, 320 s.

<sup>6</sup> Møller, B.: *Europe and the Crisis in the Great Lakes Region*. COPRI, Copenhagen 2001, s. 1-2.

<sup>7</sup> Møller, B. (2001), s. 2-3.

<sup>8</sup> Wallensteen, P.: *Understanding Conflict Resolution*. Sage, London 2006, s. 193-195.



tejto kategórie patria pritom dve tretiny všetkých konfliktov. Problémom týchto komplexov je fakt, že nemajú jasne definované hranice a navzájom sa pretínajú. Ich oddeľovanie však má politický a analytický význam. Čo sa týka stredoafrického regiónu, P. Wallenstein ho rozdeľuje na západný stredoafrický región, ktorý zahŕňa Kongo, Kongo–Brazzaville, Angolu, Rwandu, Burundi a Ugandu; a východný stredoafrický región, ktorý pozostáva zase z Ugandy, Sudánu, Kene, Etiópie a Eritrey.<sup>9</sup> Táto práca sa v takomto rozdelení tohto regiónu bude zaoberať jeho západnou časťou. Politický vývoj jednotlivých štátov tohto ohraničeného regiónu je vzájomne silne prepojený a ovplyvnený; tieto štáty majú podobné problémy a potreby. V rámci tohto regiónu treba venovať pozornosť aj jeho hraničným oblastiam, respektíve oblastiam, v ktorých dochádzalo počas zmieňovanej vojny ku stykom a ovplyvňovaniu situácie medzi Kongom na jednej strane a Angolou, Burundi, Rwandou, Ugandou a Sudánom na strane druhej. Do konžskej vojny priamo zasahovali aj aktéri, ktorí nemajú s Kongom spoločnú hranicu, ako Zimbabwe a Namíbia, táto práca ich však nechápe ako súčasť regiónu, ale iba ako strany skúmaného konfliktu. Konžský stredoafrický región sa samozrejme nachádza aj na mapách regionálnych i svetových veľmocí, ktoré disponujú takými kapacitami, aby mohli do konfliktu zasiahnuť. Regionálnou veľmocou tohto regiónu je bezpochyby Juhoafrická republika, ktorá sa pokúša presadiť svoj vplyv nielen v južnej Afrike, ale aj v jej strednej časti, ktorá hraničí s jej zónou vplyvu. Ďalšou regionálnou mocnosťou v africkom meradle je bývalá koloniálna veľmoc, Francúzsko, ktoré sa snaží uchovať si postavenie hegemóna najmä v tejto časti sveta. V globálnom meradle netreba zabúdať ani na Spojené štáty americké, ktoré ako svetový hegemón majú určité záujmy aj v tomto kúte sveta.

Popri priestorovom vymedzení zamerania tejto práce je dôležité určiť aj je časové ohraničenie. Konžský konflikt ako taký je veľmi širokou kategóriou, ktorá zahŕňa viaceré vojny. Táto práca sa chce preto sústrediť v prvom rade na obdobie druhej konžskej vojny, ktorá prebiehala v rokoch 1998 až 2003 a na tomto základe sa dopátrať k zákonitostiam mocenskej politiky špecifickej pre tento svetový región. Nemožno sa však ubrániť narážkam na širšie poňatie konžského konfliktu. V práci sa bude často používať práve tento termín, čo možno odôvodniť tým, že druhá konžská vojna je len určitým časovo a priestorovo obmedzeným vyjadrením tohto konfliktu, ktorý dlhodobo podlieha určitým zákonitostiam. Práve tieto premenné by mala táto práca objasniť. Cieľom je zistiť, kto tu disponuje mocou, t.j. kto má vplyv na priebeh udalostí v regióne, kto je schopný presadiť svoju

---

<sup>9</sup> Wallenstein, P. (2006), s. 193-195.

vôľu voči iným aktérom regiónu, z čoho táto moc pozostáva a v akom prostredí sa odvíja. Cieľom je taktiež definovať regionálne mocnosti, respektíve politické skupiny, ale i medzinárodné mocnosti, ktoré vplývali na situáciu v tomto regióne, pričom tu treba zohľadniť ich motiváciu a záujmy. Aké záujmy (a sféry záujmov) sa tu stretávajú, akými prostriedkami sa presadzujú? Táto práca chce tohto zámeru dosiahnuť na základe vymedzenia cieľov, stratégie a výsledkov jednotlivých aktérov a na základe následného porovnania výsledkov s pôvodnými cieľmi, čo bude poukazovať na schopnosť týchto aktérov presadiť svoj vplyv, a teda v určitej miere takto možno definovať ich moc.

Táto práca si tak kladie niekoľko základných otázok. Čo sa týka priestorového vymedzenia, ako možno na základe druhej konžskej vojny a konžského konfliktu v širšom poňatí definovať presnejšie stredoafrický región? Čo sa týka aktérov, existuje v regióne mocenský hegemon? Ak áno, je jeho moc predovšetkým vojenská, alebo je to moc iného charakteru?

### **Metodológia**

Čo sa formálnej stránky zdrojov týka, táto práca čerpá predovšetkým zo sekundárnych zdrojov. Primárne zdroje predstavujú predovšetkým pôvodné texty Organizácie spojených národov a mierových zmlúv medzi účastníkmi konžského konfliktu. Práca nevychádza z poznatkov získaných priamo na mieste, kvôli zrejším obmedzeniam autora, obsahuje však informácie získané z e-mailovej komunikácie s niektorými odborníkmi na problematiku konžského regiónu, prípadne z rozhovorov s členmi študentského spolku konžských študentov a zamestnancov Inštitútu afrických štúdií v Bruseli. Sekundárne zdroje tvorí odborná literatúra venujúca sa v širšom poňatí problematike medzinárodných vzťahov ako takých, z pohľadu teórie i praxe; a v užšom poňatí rozoberajúcej špecifické problémy Afriky, štruktúry moci v Afrike a konkrétne problémy konžskej vojny. Práca vychádza v prvom rade zo zahraničných materiálov, keďže v slovenskom a v českom jazyku je požadovaných materiálov nedostatok. Väčšinu zdrojov predstavujú práce v anglickom a francúzskom jazyku. Tieto knižné materiály sú následne doplňované a prípadne konfrontované s informáciami získanými z odborných časopisov (*African Affairs*, *Economist*) a z internetových zdrojov. Mnoho zdrojov z tejto poslednej kategórie bolo pritom získaných prostredníctvom internetových portálov ako EBSCO a JSTOR.

Čo sa obsahovej stránky zdrojov týka, monografickej literatúry pojednávajúcej výhradne o konžskom konflikte je aj vo svetovom meradle veľmi málo. Z anglických zdrojov ide pritom predovšetkým o práce kolektívu autorov pod vedením J.F. Clarka (*The African Stakes in the Congo War*) a M. Nesta (*The Democratic Republic of Congo –*

*Economic Dimensions of War and Peace*). Z francúzskych zdrojov potom v prvom rade práca M. Tshiyembeho *Géopolitique de paix en Afrique médiane*. Väčšia časť zdrojov pojednáva o celej konžskej histórii od nezávislosti až po súčasnosť, pričom konžský konflikt je tu spracovaný len v obmedzenej forme (vid' Gondola, C.D.: *The History of Congo*). Podobná kvantita zdrojov rozoberá určitý rozmer konžského konfliktu, ako napríklad politiku vojnových barónov a otázku etnicity, kde konžská vojna predstavuje jednu z viacerých prípadových štúdií pre potvrdenie premís autorov (vid' Reno, W.: *Warlord Politics and African States*; tiež Berkeley, B.: *The Graves Are Not Yet Full: Race, Tribe, and Power in the Heart of Africa*). Existuje i viacero sekundárnych zdrojov pojednávajúcich o africkej histórii ako takej, kde sa časť venuje aj druhej konžskej vojne (ako napríklad Meredith, M.: *The State of Africa – A History of Fifty Years of Independence*). Časť materiálov tejto práce tvoria správy Medzinárodnej krízovej skupiny (ICG) so sídlom v Bruseli, ktorá ako jedna z mála organizácií podrobne sleduje vývoj situácie v Kongu. Keďže ide o súčasný konflikt, veľkú časť zdrojov predstavujú najmä dokumenty z rôznych svetových univerzít, a to najmä zo Škandinávie (napríklad Uppsalský *Nordiska Afrikainstitutet*) a Severnej Ameriky (*University of Massachusetts*). V monografickej literatúre možno naraziť na konžský konflikt aj v prácach rozoberajúcich geopolitické otázky (Pourtier, R.: *Géopolitique de l'Afrique et du Moyen-Orient*). Všeobecne možno povedať, že zdrojov na skúmanú problematiku je málo a prevládajú viac dokumenty ako knižné práce, pričom z obsahového hľadiska sa nevenujú výhradne konžskému konfliktu a už vôbec nie mocenskej politike v strednej Afrike, čo je najväčším nedostatkom odbornej literatúry v tomto ohľade.

### **Štruktúra práce**

Na začiatku tejto práce bude Afrika ako taká zaradená do širšieho kontextu medzinárodných vzťahov, v krátkosti sa poukáže na jej aktuálne postavenie a preskúmajú sa jej špecifiká, najmä vo vzťahu k mocenskej politike. V tejto časti sa bude klásť dôraz na špecifický kmeňový charakter moci, ktorý do značnej miery ovplyvňuje situáciu v celej v Afrike. Do takto načrtnutej situácie bude potom vnesený historický základ konfliktu, pod ktorým možno chápať najmä koniec kolonializmu v širšom poňatí, vojenskú diktatúru Mobutu Sese Seka a koniec studenej vojny v užšom poňatí. Samotnému skúmaniu konžskej vojny bude bezprostredne predchádzať objasnenie konkrétnych príčin vypuknutia konfliktu, teda politická situácia v Kongu, genocída v susednej Rwande a cezhraničná povaha konfliktov v Afrike.

Samotný konflikt hodlám popísať len symbolicky, základom bude najmä motivácia jednotlivých aktérov konfliktu, ich ciele, stratégie a konečný výsledok vojny. Základom je zistiť komu sa podarilo presadiť svoje ciele, komu nie a akým spôsobom to dosiahli, teda z čoho pozostáva samotné chápanie moci v tomto regióne. V tejto časti sa chcem taktiež venovať aj ekonomickému aspektu vojny, ktorý súvisí najmä s obrovským nerastným bohatstvom, ktoré sa nachádza na území Konga. Aktéri konžského konfliktu budú pritom rozdelení na základe ich príslušnosti k vládnej a povstaleckej strane konfliktu. Mimoregionálni a svetoví aktéri budú analyzovaní následne. Matrica tejto analýzy tak spočíva v rozdelení konžského konfliktu na politicko-vojenskú, ekonomickú a diplomatickú časť a súčasne preskúmanie role jednotlivých regionálnych a svetových aktérov v ňom, a to na základe už vyššie spomínaných cieľov, stratégií a výsledkov. Na konci hlavnej časti práce sa potom v krátkosti rozoberie i súčasná situácia konžského konfliktu.

Na záver práce budú vymenovaní hlavní aktéri konfliktu, ktorí disponovali skutočnou mocou a vplyvom na priebeh situácie a tým vo veľkej miere prispeli k obrazu mocenskej politiky v tomto stredoafrickom regióne.

## 1. Teoretické a historické pozadie konžského konfliktu

Pred akoukoľvek analýzou konžského konfliktu je potrebné pochopiť jeho teoretické a historické pozadie. Keďže sa táto práca venuje mocenskej politike na pozadí vojny, bude treba v prvom rade preskúmať tieto dve kategórie v špecifickom prostredí Afriky, respektíve v užšom poňatí stredoafrického regiónu. Mocou v klasickom poňatí M. Webera disponuje štát, ktorý má na ňu v ideálnom prípade monopol.<sup>10</sup> Z tohto dôvodu sa prvá časť tejto kapitoly bude venovať charakteru moci v afrických štátoch. Ešte pred analýzou stretu mocenských jednotiek počas konfliktu je totiž veľmi dôležité vedieť, akou formou moci títo aktéri vlastne disponujú. V tomto ohľade bude prebádaná odborná literatúra zaoberajúca sa problematikou moci v afrických štátoch a charakteristikami afrického politického systému, ktorý ovplyvňuje akékoľvek dianie na tomto kontinente. Tento systém má svoje špecifické znaky, ktorých identifikácia je cieľom tejto kapitoly. Druhou skúmanou kategóriou bude konflikt a jeho špecifické črty v africkom prostredí. Je potrebné pochopiť základné rysy afrických konfliktov, ktoré sa taktiež odlišujú od konfliktov v iných častiach sveta. Medzi tieto základné rysy pritom patria dôvody, pre ktoré konflikt prepukne, hlavné charakteristiky jeho priebehu a na záver jeho dôsledky. Ide tu teda o to, aké boli ciele, stratégie a výsledky účastníkov klasického afrického konfliktu, a teda, čo možno očakávať od samotnej druhej konžskej vojny. Až na základe týchto poznatkov je možné pustiť sa do vierohodnej analýzy konžského konfliktu, ktorý sa odohráva na špecifickom pozadí afrického vývoja.

V ďalšej časti kapitoly budú potom zachytené základné geopolitické charakteristiky stredoafrického regiónu, ktoré majú za cieľ lepšie ukotviť priestorové chápanie konžského konfliktu. Na záver bude stručne charakterizovaný predchádzajúci historický vývoj v Kongu, ktorý umožní lepšie zaradiť konžský konflikt do širšieho dejinného chápania a rovnako následne posúdiť, či tento konflikt spadá do určitej dejinnej trajektórie, alebo sa vymyká historickému trendu v tejto krajine. Cieľom tejto kapitoly je teda preskúmať teoretické a historické pozadie konžského konfliktu. Získané informácie tak majú objasniť situáciu, ktorá vládla v Kongu a v stredoafrickom regióne tesne pred vypuknutím druhej konžskej vojny. Tieto poznatky budú následne aplikované na tento konflikt s cieľom potvrdiť, alebo vyvrátiť ich vierohodnosť, a tým pádom aj určiť dejinný dopad konžského konfliktu.

---

<sup>10</sup> Weber, M.: Politics as a Vocation. Munich University Lecture 1919, Asahi Net, 34 s.

## 1.1 Charakteristika afrického systému distribúcie moci

Táto časť práce chce objasniť základné charakteristiky afrického politického systému na základe definovania moci a jej aktérov. Moc v klasickom poňatí prináleží štátu, odvodzuje sa od ľudu, spočíva na silných štátnych inštitúciách a prejavuje sa monopolom na násilie.<sup>11</sup> Tieto znaky klasického chápania moci je potrebné pochopiť v špecifickom africkom prostredí. Tieto charakteristiky sa plynutím času menia, preto následná analýza zohľadňuje tri dejinné fenomény, ktoré majú určité systémové vlastnosti, ktoré ovplyvnili dianie na celom svete. Ide tu o kolonizáciu, studenú vojnu a globalizáciu.

### *Moc v období kolonializmu*

Prvýkrát výrazne a dlhodobo poznamenala vývoj Afriky kolonizácia, ktorá vyvrcholila v prvej polovici dvadsiateho storočia. Kolonializmus mal negatívny dopad na prvé dve klasické charakteristiky štátnej moci, čiže jej odvodzovanie od vôle ľudu a silné štátne inštitúcie. Kolonializmus vytvoril v Afrike európsky typ teritoriálneho štátu, ktorý spojil nesúrodé etniká bez ich pričinenia. Štát bol vytvorený arbitrážnym rozhodnutím kolonizátorov. Hranica štátu tu predchádzala štát, ktorý zase predchádzal národ. Štátna hranica tak vlastne vytvárala národ, čo je úplne opačne ako v klasickom chápaní. Symbolom rozdelenia Afriky sa stala Berlínska konferencia z rokov 1884-1885, ktorá stanovila pravidlá nadobudnutia územia. Jediný štát, ktorý tu bol vymedzený, bol Slobodný konžský štát. Afriku ako takú si európske mocnosti rozdelili počas nasledujúcich dvadsiatich rokov.<sup>12</sup> Aj napriek neprirodzenému pôvodu afrických koloniálnych hraníc rozhodla Organizácia africkej jednoty v roku 1963 o ich nemennosti, čo vyústilo do paradoxnej stability hraníc, ktoré boli len druhotným zdrojom nasledujúcich afrických konfliktov. Štátne územie sa totiž stalo „najlepším garantom kontinuity štátu.“<sup>13</sup> Kolektív R. Pourtier poukazuje i na brutálny vstup do modernej doby, ktorý zažili mnohí Afričania až vďaka kolonizácii. Kultúrny šok, ktorý pramení z prechodu z neolitickej spoločnosti do priemyselnej, si vyžaduje aj niekoľko generácií, aby sa vstrebal, čo podľa nich vysvetľuje mnohé súčasné problémy kontinentu.<sup>14</sup> Ďalším problémom je fakt, že dekolonizácia

---

<sup>11</sup> Weber, M. (1919), 34 s.

<sup>12</sup> Delenie Afriky však nepodliehalo iba súpereniu mocností, ale aj určitej logike založenej na prírode ako prostriedku vytvorenia národa. Kongo bolo napríklad vytvorené podľa povodia rieky Kongo. Taktiež štáty, ktoré existovali pred príchodom kolonializmu, zostali zachované (Rwanda, Burundi, Etiópia).

<sup>13</sup> Pourtier, R. a kol.: Géopolitique de l'Afrique et du Moyen-Orient. Nathan, Paris 2006, s. 78-79, 83-94. Eriksen S.S.: The Congo war and the prospects of state formation: Rwanda and Uganda compared. Norwegian Institute of International Affairs Paper No. 675, Oslo 2005, s. 6, 18.

<sup>14</sup> Pourtier, R. (2006), s. 80-81.

neznamerala zmenu asymetrických vzťahov politickej dominancie a ekonomickej exploatacie (tzv. neokolonializmu). Afrika bola naďalej chápaná ako zdroj nerastného bohatstva, ktoré treba využiť.<sup>15</sup> V kolóniách mala miesto iba primárna výroba, v metropólach spracovateľský priemysel. Táto ekonomická štruktúra sa dodnes nezmenila, priemysel si v Afrike vybuďovala jedine Juhoafrická republika (JAR).<sup>16</sup>

Za dedičstvo kolonializmu považuje B. Møller nedostatočnú legitimitu a neadekvátne inštitúcie afrických štátov (spolu s nedostatočnými vojenskými kapacitami), monokultúrnu ekonomickú štruktúru a nerovnomerné prerozdelenie pôdy a bohatstva.<sup>17</sup>

### *Moc v období studenej vojny*

Obdobie studenej vojny potvrdilo odlišnosť chápania moci v Afrike. Moc sa naďalej neodvodzuje od vôle ľudu, ale skôr z medzinárodne uznanej suverenity. Na štátnu úroveň sa prenáša systém klientelizmu, ktorý neprispieva k posilneniu štátnych inštitúcií. Štát pritom postupne stráca monopol na použitie násilia.

Príčiny súčasného stavu afrického systému tkvejú v zlom chápaní štátu ako takého. Aj napriek zdaniu moderného štátu, sa moc v africkej politike neodvodzuje od suverénnej vôle ľudu, ale od recipročného vzťahu patróna a jeho klientov, ktorý vytvára tzv. neopatriarchálny systém. Moc je zosobňovaná a nepoužíva sa za účelom verejného dobra. V Afrike sa rozmáha systém, v ktorom je síce verejný sektor formálne oddelený od súkromného, v skutočnosti sú však všetky vládne vzťahy osobné. Klientelizmus je tu ústredným pojmom. Predstavuje širokú sieť klientov prijímajúcich služby a statky ako výmenu za podporu. Zdroje štátu sa používajú ako prostriedky na udržanie legitimity systému. Kontrola štátu sa rovná kontrole zdrojov. To je dôvodom odporu afrických prezidentov predat' dobrovoľne moc. Demokratická voľba buď chýba, alebo je nerešpektované porazenými. Politika v Afrike je tak hrou s nulovým súčtom.<sup>18</sup>

Pôvod tohto systému tkvie v koloniálnej ére, kedy štát nedisponoval legitimitou.<sup>19</sup> Po dosiahnutí nezávislosti boli nové africké elity vnímané ako zosobnenie samotného národa. Tendenciou bolo podporovať štátom riadenú ekonomiku, čo znamenalo zoštátňovanie. Takto získane zdroje boli prerozdeľované za účelom získania politickej podpory

<sup>15</sup> Najskôr otroci, slonovina, palmový olej, kaučuk; potom poľnohospodárske produkty, exotické drevo a nerasty.

<sup>16</sup> Pourtier, R. (2006), s. 80-81. Lumumba-Kasongo, T.: *The Dynamics of Economic and Political Relations Between Africa and Foreign Powers*. Praeger, London 1999, s. 8-10, 17, 22.

<sup>17</sup> Møller, B. (2001), s. 5-6.

<sup>18</sup> Taylor, I.: NEPAD ignores the fundamental politics of Africa. *Contemporary Review* 2004, Vol. 285, No. 1662, s. s. 29-30.

<sup>19</sup> Mamdani, M.: Preliminary Thoughts on the Congo Crisis. In: *Social Text* 1999, Vol. 60, No. 60, s. 53.

a osobných ziskov. Medzi elitou a masou obyvateľstva sa vytvorila sieť politicky prepojených osôb, ktoré boli závislé na štátnych elitách a ktoré predstavovali podpornú volebnú základňu. Africké štáty tak neslúžia občanom, ale osobnému obohatovaniu jednotlivcov, ktorí sa pri moci riadia mafiánskou logikou. Dochádza k paralyzovaniu štátnych inštitúcií. Štátna byrokracia sa zmenila na spoločenstvo vlastníkov, distribútorov a hlavných spotrebiteľov vládnych zdrojov. Jednotlivci v takomto systéme síce prosperovali, ale systém ako taký upadal. Zahraničná pomoc sa síce snažila zaplatať diery, ale čoskoro sa aj tá stala prostriedkom obohatovania sa a získavania politickej podpory. Okamžitá spotreba a prerozdelenie zdrojov boli uprednostňované v neprospech výrobných aktivít a dlhodobých investícií. Toto všetko malo za následok štrukturálnu zaostalosť afrických ekonomík. Keď sa podmienky zhoršili a štát už naďalej nemohol vyciaviť systém, dochádzalo k nárastu korupcie ako dodatočného zdroja príjmov. Opozícia, ktorá existovala mimo systému, bola násilne potlačovaná, a preto sa rovnako uchýľovala k násilnému boju, čo viedlo k občianskym vojnám a k rozpadu štátov. Nikto však nie je ochotný meniť samotný systém, zaviesť funkčnú demokraciu a zodpovedať sa verejnosti. Princíp spravodlivej vlády by zbavil týchto vládcov prostriedkov vydržiavania svojej ochrannej siete.<sup>20</sup>

Zaujímavý prístup v tomto ohľade prinášajú P. Chabal a J.P. Daloz v rámci svojej teórie konsolidácie politického neporiadku (*political instrumentalization of disorder*).<sup>21</sup> Ide tu o využitie slabých štátnych inštitúcií na konsolidáciu klientelizmu v rámci formálneho štátneho aparátu. Moc tu pritom charakterizuje veľkosť vlastnej klientely, ktorá si vyžaduje dostatočné zdroje. Chabal s Dalozom vo svojej teórii poukazujú na skutočnosť, že na Afriku sa nahliada cez prizmu západného myslenia. Takto sa napríklad na ňu kladú nerealistické požiadavky ohľadom rozvoja. Títo autori tvrdia, že spoločenská, politická a ekonomická logika africkej spoločnosti je odlišná. V Afrike sa podľa nich kombinuje modernita s tradíciou, čo vedie k snahe o spoločenskú rovnováhu, čiže ku konsolidácii politického neporiadku. Tento neporiadok je však istou formou poriadku, odlišnou od západného chápania, s rozdielnou racionalitou a kauzalitou politickej činnosti. Politika v Afrike nemôže byť podľa Chabala s Dalozom pochopená mimo širší kontext spoločnosti ako takej. Na skúmanie afrického systému treba preto použiť také vedné disciplíny ako antropológia, sociológia a ekonómia. Západná racionalita spočíva na individualizme a snahe o progres. Africká racionalita zase na komunite, reciprocite a vertikálnych vzťa-

<sup>20</sup> Taylor (2004), s. 31-32. Møller, B.: The United Nations as a special political Actor - with a special focus on Africa. Danish Institute for International Studies Report No.11, Copenhagen 2005, s. 33-34.

<sup>21</sup> Chabal, P.; Daloz, J.P.: Africa Works. Villiers Publications, London 1999, s. 13-15.



hoch. Rozdielne je i chápanie úspechu, ktorý v Afrike spočíva na okamžitom prejave materiálneho bohatstva, čiže preferovaní krátkodobých cieľov. Podľa týchto autorov sa africkí vládcovia pohybujú medzi týmito dvoma pólmi, modernitou a tradíciou, čo musí zohľadniť akákoľvek relevantná analýza africkej politiky.<sup>22</sup>

Čo sa týka afrického štátu po získaní nezávislosti, tvrdia Chabal s Dalozom, že ich politický systém bol postupne afrikanizovaný, to znamená pretvorený pod vplyvom africkej politickej kultúry, kde hrajú prím neformálne a osobné vzťahy. Toto umožnili aj koloniálne administratívne a politické štruktúry, ktoré sa sústredili na zabezpečenie najmenej novej formy poriadku, ktorá by umožnila nerušenú exploataciu prírodného bohatstva. Takéto štáty boli teda už vtedy odlišné od európskeho typu a nevedeli prekonať africkú politickú kultúru osobného charakteru moci. Tieto skutočnosti umocnila i rýchlá dekolonizácia. Nová africké štáty preto nespĺňali Weberovu charakteristiku, keďže nedisponovali centrálnou politickou mocou nezávislou na klientelizme. Štát nebol podľa dvojice autorov inštitucionalizovaný, to jest štrukturálne odlišný od spoločnosti, a to z historických a kultúrnych dôvodov (slabých koloniálnych inštitúcií a osobnej povahy postavenia v africkej spoločnosti). Nebol to moderný štát, ktorý je emancipovaný od spoločnosti a ktorý má autonómne politické inštitúcie. V Afrike tak vzniká neopatriarchálna spoločnosť, kde je štát len prázdnu schránkou pre klientelizmus a osobné obohacovanie, čiže je akousi kombináciou západných a afrických hodnôt.<sup>23</sup> Výmena na čele štátov preto neznamená zmenu systému. Klientelizmus núti akéhokolvek vládcu podriaďiť sa jeho logike. Demokratické voľby tento systém taktiež neohrozujú, keďže ľudia volia podľa požiadaviek svojich patrónov. Od držiteľa moci sa pritom očakáva, že túto moc dá patrične najavo. Ak nie, v očiach národa nie je mocný. Znakom legitimacy je množstvo majetku. Vládcom tak podľa tejto dvojice autorov neohrozuje nespokojnosť s režimom, ale najmä ekonomická kríza a z nej vyplývajúci nedostatok zdrojov, ktoré možno vertikálne distribuovať.<sup>24</sup>

Ďalší autori sa zaoberajú najmä charakteristikami štátu ako takého a jeho postavením v medzinárodnom systéme štátov. Ich vysvetlenie afrických problémov tak skôr naráža na exogénne vlastnosti systému, a nie na endogénne charakteristiky štátu, ako tomu bolo u predchádzajúcich autorov popisujúcich klientelizmus. Podľa B. Møllera boli africké krajiny po získaní nezávislosti náchylné na etnické konflikty kvôli zlým koloniálnym

<sup>22</sup> Chabal, P.; Daloz, J.P. (1999), s. 141-161.

<sup>23</sup> Chabal, P.; Daloz, J.P. (1999), s. 1-13.

<sup>24</sup> Chabal, P.; Daloz, J.P. (1999), s. 33-43.

hraniciam, ktoré nové štáty rešpektovali. Mnoho krajín bolo buď príliš veľkých, alebo príliš malých na to, aby sa dali vhodne riadiť. Medzinárodné spoločenstvo však bolo založené na systéme štátov, a preto to priam vyžadovalo. V období dekolonizácie navyše nepodmieňovalo medzinárodné uznanie existenciou efektívnej vlády. Táto požiadavka sa objavuje až s presvedčením USA, že zrútené štáty ukrývajú teroristov. V Afrike je mnoho štátov, ktoré stratili monopol na použitie sily, ako ho popisuje M. Weber. Mnoho z nich predstavuje kvázi štáty, čiže štáty, ktoré aj keď stratili vnútornú suverenitu, naďalej disponujú vonkajšou. Møller ich rozdeľuje na tie štáty, ktoré nie sú schopné ochrániť svojich občanov (teda zrútené štáty), a na tie, ktoré to nechcú (napríklad Rwanda v roku 1994).<sup>25</sup>

S.S Eriksen tvrdí, že v Afrike neexistuje závislosť trvania režimu od budovania štátnych inštitúcií, čím vystupuje hlavne proti používaniu teórie budovania štátu vojnou. Vojná v súčasnom medzinárodnom systéme nevedie k posilneniu štátneho aparátu, ako tomu bolo na začiatku novoveku. Existencia štátu je medzinárodne garantovaná, nezávisle od slabosti jeho štátneho aparátu. Suverenita a nezasahovanie do vnútorných záležitostí sú nedotknuteľné. Ďalším rozdielom od tradičných realistických modelov je fakt, že v afrických medzinárodných vzťahoch panuje mier, zatiaľ čo vo vnútornej politike nestabilita. V tradičných prístupoch to bolo práve naopak. Africké štáty sú závislé na vonkajších (medzinárodných) zdrojoch, a nie na vnútorných (akým je napríklad zdaňovanie). Štát je zodpovedný v prvom rade zahraničným donorom, a nie domácejmu obyvateľstvu. V Afrike tak neexistuje závislosť trvania režimu od budovania štátnych inštitúcií, keďže trvalosť hraníc a financovanie štátu sú medzinárodne garantované.<sup>26</sup>

Podobný postoj zaujíma aj W. Reno, podľa ktorého je hlavným problémom afrických štátov zdanie vonkajšej suverenity na úkor domácej, čiže to, že štátna suverenita je založená na medzinárodnom uznaní, a nie na vnútroštátnej podpore.<sup>27</sup> V dôsledku nelegitímnych vlád je moc zosobňovaná a nezakladá sa na štátnych inštitúciách. Logika studenej vojny napomohla vzniku slabých štátov. Vládam týchto kvázi štátov nešlo o efektívnu štátnu správu, ale o zastúpenie v medzinárodných organizáciách a finančných inštitúciách, ktoré boli zdrojom ich moci. V podmienkach kolapsu politickej autority, anarchie a vojnových panstiev, často tí, čo kontrolovali hlavné mesto, požívali i medzinárodným uznaním. Vnútroštátnym ohrozením afrických vládcov boli hlavne miestni mocipáni,

<sup>25</sup> Møller, B. (2005), s. 31-33. Vid' tiež Villers, G.: La guerre dans les évolutions du Congo-Kinshasa. In : Afrique contemporaine 2005, Vol. 3, No. 215, s. 51.

<sup>26</sup> Eriksen S.S. (2005), s. 4, 18-21.

<sup>27</sup> Reno, W.: Warlord Politics and African States. Rienner, Boulder 1998, s. 15-22.

ktorí podkopávali štátnu identitu v prospech etnickej alebo klanovej. Vládcovia preto používali zahraničný kapitál, aby obmäkli mocipánov, čím došlo k preneseniu systému klientelizmu na úroveň štátu a jeho štruktúr. Africké vlády pritom manipulovali s ekonomickými reformami požadovanými medzinárodnými finančnými inštitúciami. Keďže medzinárodné spoločenstvo odmietalo separatistické snahy, regionálnym mocipáni sa museli podriadiť štátnej moci.<sup>28</sup>

Predchádzajúce teoretické prístupy skúmali charakteristiky afrického systému, či už z endogénneho, alebo exogénneho hľadiska, ktorý núti aktérov podriadiť sa jeho logike. Sú však i autori, ktorí tvrdia, že samotní aktéri diktujú podmienky systému, čo naráža na aspekt monopolu na použitie násilia. Berkeleyho teória afrického štátu ako organizovaného zločinu, spočíva na tvrdení, že „všetky africké konflikty sú produktom kalkulovaného zla.“<sup>29</sup> Africkej politike dominuje spojenie etnického konfliktu a organizovaného zločinu na pozadí striedania sa tyranie s anarchiou. Berkeley odmieta predstavu Afriky ako neracionálnej zóny starej nenávisti. Vystupuje proti zažitému predpokladu, že ľudia v Afrike sa z chudoby oslobodzujú násilím, pretože sú na nižšom stupni vývoja ako krajiny Západu. Na základe príkladov z Libérie, Konga, Rwandy, Ugandy a Sudánu tvrdí, že „etnický konflikt v Afrike je produktom tyranie. Je to taktika, ktorú používajú tyrani, aby rozdeľovali a panovali.“<sup>30</sup> Používajú k tomu najmä starú koloniálnu metódu nepriamej vlády, ktorá slúžila na ovládanie väčšiny obyvateľstva vložím moci a privilégií do rúk vybranej menšiny. Táto metóda zostala pevne ukotvená v spoločenskom povedomí obyvateľstva a výrazne prispela k rozduchaniu etnického konfliktu.<sup>31</sup>

Čo sa týka odvodzovania moci v Afrike, vystupuje Berkeley aj proti predpokladu, že kmeňová štruktúra je dôsledkom neprekonateľných nepriateľstiev spred koloniálneho obdobia. „Začlenenie Afričanov do identifikovateľných kmeňov, mobilizovaním skupín na základe jazykových a kultúrnych podobností, ktoré boli dovtedy irelevantné, bolo tiež vhodným administratívnym nástrojom ako dominovať a využiť veľké množstvo domorodých obyvateľov s obmedzeným množstvom koloniálnych agentov.“<sup>32</sup> Po získaní nezávislosti potom tieto skupiny začali súperiť o zdroje, bezpečnosť a moc, ktoré ponúkal Európanmi vytvorený štát. Štát pre nich predstavoval dominanciu jednej skupiny, kde absentujú právne a súdne inštitúcie. Počas studenej vojny mocnosti podporovali tyranov,

<sup>28</sup> Reno, W. (1998), s. 15-22, 227.

<sup>29</sup> Berkeley, B.: *Race, Tribe, and Power in the Heart of Africa*. Basic Books, New York 2001, s. 16.

<sup>30</sup> Berkeley, B. (2001), s. 11.

<sup>31</sup> Berkeley, B. (2001), s. 9-11, 284. Vid' tiež Mamdani, M. (1999), s. 55.

<sup>32</sup> Berkeley, B. (2001), s. 12.

ktorí sa po jej skončení snažili udržať pri moci hraním na etnickú kartu. Tyranii vystriedala anarchia, čo posilnilo etnický konflikt. Tyrania vzniká z anarchie a anarchia zase z tyranie, pričom sa navzájom umocňujú.<sup>33</sup> Tento etnický konflikt funguje podľa zásad organizovaného zločinu na spôsob mafie, kde vodcovia kalkulujú stratégie. Aj štát je len gang. Etnický konflikt je dôsledkom a nie príčinou politického konfliktu, keďže v prostredí bez právnej ochrany je jedinou zárukou etnická príslušnosť.<sup>34</sup>

Podľa B. Møllera tiež nejde v africkom prípade o chaos, ale o vzájomne prepojené krízy, ktoré podliehajú logickému vysvetleniu. Za hlavné problémy považuje spoločenský problém identity, politicko-vojenský problém budovania štátu a ekonomické problémy striedanie nedostatku a prebytku nerastného bohatstva.<sup>35</sup> Čo sa týka problému identity, a teda vlastne etnicity, preferuje Møller prístup teórie konštruktivismu, ktorá chápe etnicitu za dejinne vytvorenú kategóriu, ktorá z toho dôvodu vplýva na súčasnú situáciu, môže sa však v dlhodobom horizonte zmeniť. V tomto ohľade venuje pozornosť bezpečnostnej dileme, ktorá často ovplyvňuje napätie medzi rôznymi (v najvypuklejšom prípade dvomi) etnikami, a to pod heslom „zabi, alebo ťa zabijú“.<sup>36</sup> Situácia sa zhoršuje, ak je etnikum nerovnomerne priestorovo rozmiestnené. Etnické spory tak podľa Møllera môžu viesť k vytvoreniu slabých štátoch a prelievaniu konfliktov z jedného štátu do druhého, čo však napríklad B. Berkeley vyvracia. Pokiaľ ide o kapacitu a kvalitu štátov, odkazuje Møller na začiatky európskych štátov, ktoré popisuje ako organizovaný zločin, a preto niet divu, že podobná situácia prebieha teraz v Afrike. Møller vidí problém hlavne v nedostatočných vojenských kapacitách afrických štátov, kde nikto nie je schopný ubrániť sa, ale na druhej strane môže ohrozovať ostatných.<sup>37</sup> Toto tvrdenie prináša s ohľadom na všeobecne zažité predpoklady o veľkom množstve zbraní v Afrike nový uhol pohľadu. V takomto prostredí tak nielen môžu existovať rôzne milície, ale tieto môže zároveň ponúkať dôvody

---

<sup>33</sup> Príkladom manipulácie etník je Libéria, kde Charles Taylor zničil tyranii Samuela Doea rozpútaním anarchie, ktorú potom (vyvraždením jej vodcov) zmenil na svoju tyranii. Boje medzi etnikami Krahn a Gio sa však aj napriek arbitrárne vytvorenej hranici nepreniesli do bojov medzi Krahn a Gio na Pobreží slonoviny, ktoré tam žili v mieri. Berkeley, B. (2001), s. 36, 60-61.

<sup>34</sup> Berkeley hovorí, že je nesprávne myslieť si, že etnický konflikt je dôsledkom zrútených štátov. Tu poukazuje na rwandskú genocídu, ktorá nebola len spontánnym etnickým konfliktom, ale výsledkom mobilizácie obyvateľstva prostredníctvom hierarchickej štruktúry. Veľkým problémom je neexistencia zodpovednosti pred zákonom za spáchané zločiny, čo vyvoláva v ľuďoch pocit, že musia zobrať zákon do vlastných rúk a tak posilňuje začarovaný kruh tyranie, anarchie a etnického konfliktu. Vzájomný konflikt Hutuov a Tutsiov sa, podľa Berkeleyho, dá prelomiť len zodpovedaním vodcov, čiže nahradením práva zbrane zákonom. V tomto ohľade zohral veľkú rolu Medzinárodný trestný tribunál OSN pre Rwandu ustanovený v októbri 1994, ktorý odsúdil bývalého rwandského premiéra za genocídu, čo je v medzinárodných vzťahoch precedens. Berkeley, B. (2001), s. 12-17, 44, 248, 252, 263.

<sup>35</sup> Møller, B. (2001), s. 8.

<sup>36</sup> Møller, B. (2001), s. 8-9.

<sup>37</sup> Møller, B. (2001), s. 11.

susedným štátom na intervenciu. Africký štát tak nepožíva monopolom na použitie násilia. Súkromné bezpečnostné a vojenské spoločnosti nahrádzajú funkcie štátu. Tieto spoločnosti sa podieľajú i na ekonomických aktivitách, čo vedie ku komercializácii bezpečnosti. V afrických štátoch tak neexistuje oddelenie štátnych a neštátnych aktérov, ani ich bezpečnostných a ostatných funkcií.<sup>38</sup> Čo sa týka prebytku nerastného bohatstva na niektorých miestach Afriky, toto vplyva na snahu bohatých provincií na odtrhnutie sa od zvyšku krajiny, alebo poskytuje materiálne možnosti mnohým milíciám a vojnovým barónom.<sup>39</sup> B. Møller na základe kombinácie troch faktorov (etnicity, štátnosti a rozdelenie prírodného bohatstva) popisuje hlavné problémy Afriky na konci dvadsiateho storočia, v období nástupu globalizácie.

### *Moc v období globalizácie*

Globalizácia znamenala, že štát stratil v Afrike monopol na použitie násilia, ktoré sa stalo posledným zdrojom, ktorý možno využiť. Africký systém v tomto období charakterizuje najmä teória politiky vojnového panstva W. Rena a teória kriminalizovania afrického štátu J.F. Bayarta. Prvá z týchto vplyvných teórií sa zaoberá dopadom skončenia studenej vojny a nástupu globalizácie na africký politický systém.<sup>40</sup> Medzinárodné spoločenstvo podmienilo finančnú pomoc požiadavkami spoľahlivej vlády a ekonomickej efektívnosti. Táto neoliberálna stratégia mala za cieľ reorganizovať základňu africkej spoločnosti a vytvoriť strednú vrstvu, súčasne teda znemožniť systém klientelizmu. Skutočná politická liberalizácia by však podľa predchádzajúcich zistení ohrozila vládcov a posilnila by postavenie vojnových barónov, ktorí kontrolovali obchod s prírodným bohatstvom. Vojnové panstvá, ktoré spočívali na násilí, chaose a nerešpektovaní štátnych hraníc, sa tak vďaka objaveniu nových materiálnych možností stali autonómne. Vládcovia preto začali hľadať spôsob, akým im odopriet tieto zdroje. Popri zdanlivom súhlase s reformami dochádza v prvom rade ku komercializácii politického boja, čiže rozpútanie boja o trhy, či už legálne alebo nelegálne.<sup>41</sup> Sprievodným faktorom bola kriminalizovanie slabých štátov, militarizácia ekonomiky a úpadok administratívy. Novými aktérmi sa stali žoldieri, zahraničné firmy, obchodníci so zbraňami a odborníci na pranie špinavých peňazí. Pašeráci diamantov profitujú zo schopnosti vládcov obchádzať zákon. Drogové kartely disponujú fyzickou silou. Africké obchodné styky so svetom nevedli k vybudovaniu

---

<sup>38</sup> Møller, B. (2001), 10-12.

<sup>39</sup> Møller, B. (2001), 13-14.

<sup>40</sup> Reno, W. (1997), s. 220.

<sup>41</sup> Baker, B.: Going to war democratically: The case of the second Congo war. In: Contemporary Politics 2000, Vol. 6, No. 3, s. 274.

suverénneho štátu, ale práve naopak posilnili politiku vojnového panstva. Vďaka manipulácii štátnej suverenity dochádza k spolupráci štátu a vojnových panstiev.<sup>42</sup>

J.F. Bayart hovorí o spojení afrického štátu a nelegálnych ekonomických aktivít od konca osemdesiatych rokov. Tento autor v rámci svojej teórie kriminalizovania afrického štátu rozlišuje päť symptómov tohto vzťahu.<sup>43</sup> Hovorí o zhoršení medzinárodnej, ekonomickej a finančnej pozície Afriky vo svete, o neúspechu skutočnej demokratickej zmeny v období konca studenej vojny, o náraste vojnových konfliktov na kontinente, o obmene zahraničných mocností prítomných v Afrike a o zvýšení zapojenia afrických politických a ekonomických aktérov do medzinárodných nelegálnych aktivít. Kvôli privatizácii štátnej moci a suverenity, najmä čo sa týka kontroly územia, zdaňovania, vnútornej bezpečnosti, obrany a operácií pre udržanie mieru, dochádza k splývaniu politických a kriminálnych praktík.<sup>44</sup> Násilie sa podľa neho stalo v Afrike súčasťou politickej stratégie vládnych režimov, povstaleckých hnutí a rôznych milícií. Celé regióny sa ocitli mimo centrálnej moci, pričom dochádza k regionalizácii ozbrojených konfliktov. Bayart hovorí o sieti politikov, investorov, bezpečnostných zložiek a rôznych firiem zapojených do nelegálnych aktivít.<sup>45</sup> Medzi znaky kriminalizovania štátu tak podľa Bayarta patrí privatizácia štátneho monopolu na násilie, existencia neformálnej mocenskej štruktúry, nelegálne ekonomické aktivity a zapojenie do medzinárodnej zločineckej siete.<sup>46</sup>

Podľa P. Chabala a J.P. Daloza sa v dobe ekonomickej krízy, ktorá ohrozuje materiálnu základňu moci v africkom systéme klientelizmu, znižuje schopnosť mocipánov kontrolovať poriadok, keďže práve oni ako patróni poskytujú svojim klientom ochranu pred násilím. Nespokojnosť obyvateľov so spoločenskou, politickou a ekonomickou situáciou preto niektorí mocipáni využívajú na ospravedlnenie násilia. Vojnoví baróni sú tak vlastne obchodníci so zločinom, ktorý je hlavným predmetom ich ekonomickej činnosti s cieľom vyhovieť požiadavkám svojej klientely. Štát v takomto prostredí prenecháva svoju kompetenciu nátlaku súkromným zahraničným spoločnostiam, ktoré sú aktívne

---

<sup>42</sup> Reno, W. (1998), s. 23-40.

<sup>43</sup> Bayart, J.F. : *La Criminalisation de l'État en Afrique*. Éditions Complexe, Paris 1997, s. 12, 18-26

<sup>44</sup> Bayart, J.F. (1997), s. 159-161.

<sup>45</sup> Čo sa týka aktérov, badať posun od prítomnosti západných krajín na kontinente k Blízkemu Východu, Ázii a východnej Európe; pričom z afrických krajín ide o dve mocnosti, menovite o Nigériu a JAR. Bayart, J.F. (1997), s. 36-44.

<sup>46</sup> Aj napriek tomu, že všetkým týmto kritériám vyhovuje len málo afrických krajín, sieť medzi štátnymi predstaviteľmi, juhoafrickými, libanonskými a indo-pakistanskými obchodníkmi disponuje určitou formou moci. Bayart, J.F. (1997), s. 47-52.

i v takých oblastiach ako pašovanie drog a nelegálne finančné aktivity.<sup>47</sup> Toto vedie k vytvoreniu neformálnej ekonomiky a zotieraniu rozdielov medzi legálnym a nelegálnym. Násilie navyše prekračuje aj hranice štátov. Africká ekonomika sa tak zapája do medzinárodnej kriminálnej siete.<sup>48</sup> Podľa Chabala s Dalozom je to výsledok absencie silných inštitúcií a tendencie spájania politiky so zločinom pri absencii iných možností ako vyhovieť požiadavkám systému klientelizmu.<sup>49</sup>

Po skončení studenej vojny museli podľa W. Rena všetci aktéri (vládcovia, mocipáni a investori) experimentovať. Vládcovia sa nezodpovedali žiadnej podstatnej spoločenskej skupine, mocipáni získali lacno sovietske zbrane, ktoré sa ocitli na trhu, a investori požadovali splnenie podmienok. Veľký vplyv na ich rozhodovanie pritom mal rozpad bezpečnostného systému apartheidu, kedy mnoho bývalých armádnych jednotiek vytvorilo súkromné obchodné spoločnosti, ktoré sa vyznali na čiernom trhu a mali aj tajné kontakty na mnohých afrických vodcov, ktorí im v minulosti umožnili obchodovať aj napriek sankciám proti JAR. Juhoafričania dobre poznali africké pomery, preto ich ťažobné a inžinierske firmy ponúkali i súkromnú vojenskú ochranu. Toto bolo presne to, čo potrebovali lídri afrických slabých štátov, ktorí boli bez peňazí a bez politickej podpory. Africkí vládcovia, ktorí boli súčasne pod tlakom vojnových barónov i medzinárodných inštitúcií, mohli takto podporovať súkromné obchodné záujmy, ale pritom získavať i nových politických spojencov. Výsledkom tohto militarizovaného boja o kontrolu cezhraničného obchodu boli často i regionálne konflikty (viď Libéria, Sierra Leone a Kongo). Politika vojnového panstva tak znemožnila, aby sa v Afrike vyvinuli silné štáty takým spôsobom, ako tomu bolo inde na svete. Korupcia a nevhodná ekonomická politika spôsobili, že sa Afrika v roku 1994 podieľala na svetovom obchode len 1,4 %. Investície sa nesústredili v krajinách, ktoré podstúpili reformy, ale hlavne tam, kde boli dobré ťažobné príležitosti (ako napríklad v Kongu a v Angole).<sup>50</sup>

Ak majú africké štáty nerastné bohatstvo, stačí zabezpečiť minimálnu bezpečnosť na ťažobných poliach, a to buď prostredníctvom súkromných bezpečnostných firiem, západných spoločností, alebo vojnových barónov. S.S. Eriksen rovnako potvrdzuje tézu, že sa africké štáty často zapájajú do medzinárodného zločinu. Tento autor tak na základe politiky vojnového panstva (Reno) a kriminalizovanie štátu (Bayart) potvrdzuje svoju

---

<sup>47</sup> V oblasti pašovania drog sa zviditeľnila Nigéria (najmä na americkom trhu), v oblasti nelegálnych finančných aktivít zase Bank of Commerce and Credit International (BCCI).

<sup>48</sup> Chabal, P.; Daloz, J.P. (1999), s. 80-90.

<sup>49</sup> Chabal, P.; Daloz, J.P. (1999), s. 162.

<sup>50</sup> Reno, W. (1998), s. 46-51.

teóriu, že takýmto spôsobom ide o posilnenie režimu, ale nie štátneho aparátu. Táto tendencia navyše po skončení studenej vojny prerastá aj do zasahovania do záležitostí susedných krajín.<sup>51</sup>

W. Reno tvrdí, že záujmy veriteľov sú podobné stratégii vojnových barónov, ktorej cieľom je zbaviť klientov byrokratickej záťaže a vykonávať priamu kontrolu nad zdrojmi. Totálna národná stratégia apartheidu sa opierala o bezpečnostné usporiadania, ktoré bolo po roku 1994 problémom rozpustiť. Africké vlády radšej predali štátny majetok týmto firmám ako zahraničným investorom, keďže juhoafrické ťažobné firmy si vedeli lepšie poradiť so slabou africkou infraštruktúrou a bezpečnosťou. Juhoafrické firmy, ktoré by neobstáli na svetových trhoch, majú v Afrike komparatívne výhody, ktoré chcú využiť.<sup>52</sup> Okrem toho, že mali dobré styky na sovietsky zbrojný priemysel, disponovali aj expertmi na odstraňovanie mín, zdravotným, spravodajským a krízovým personálom. Nemali problém ani so stavbou ciest a mostov. Juhoafrické firmy teda nielenže dokázali obmedziť politických rivalov afrických vlád, ale súčasne aj akumulovať zisk a spĺňať podmienky medzinárodným veriteľom. Najznámejšou takouto firmou bol *Executive Outcomes*. Africké štáty sledujú hlavne snahu o zníženie výdavkov, čo ich spolu so strachom z príliš veľkej armády vedie k podpore firiem ako *Executive Outcomes*, ktoré ochránia režim bez finančných nákladov.<sup>53</sup> „Neúspešné intervencie OSN v Somálsku a Bosne odradili Západ od zasahovania do konfliktov, ktoré prinášajú viac domácej kritiky ako strategických výhod.“<sup>54</sup> Západ zaujíma iba stabilita a ochrana zahraničných investícií. Preto im vyhovujú bezpečnostné firmy ako napríklad americká *Military Professional Resources*, ktoré riešia problémy „ticho, lacno, efektívne a na vlastné riziko.“<sup>55</sup> Zdrojom moci je svetový trh, ktorý diktuje africkým vládam podmienky. K podobným záverom dochádza aj B. Baker.<sup>56</sup> Hlavným znakom moci sa tak stala kontrola obchodu a nie územia, čo je veľmi dôležité zistenie.

Kolaps štátnych úradov, odmietanie verejných záujmov a militarizácia obchodu sú dôsledkami neudržateľnosti slabých štátov (najmä klientelizmu) a konca studenej vojny (zastavenie zahraničnej podpory a nové obchodné možnosti). Exploatácia prírodných

<sup>51</sup> Eriksen S.S. (2005), s. 20-23.

<sup>52</sup> Štruktúra investorov v Afrike sa po skončení studenej vojny mení v prospech juhoafrických a amerických firiem, a na druhej strane v neprospech britských. Francúzske zastúpenie zostávalo rovnaké.

<sup>53</sup> Menšie juhoafrické firmy, ktoré sú lepšie schopné obchodovať s povstalcami, preto často využívajú veľké korporácie, ako napríklad diamantová ťažobná firma *De Beers*, ktoré sa odmietajú priamo angažovať. Baker, B. (2000), s. 274. Reno, W. (1998), s. 54-62, 66-69.

<sup>54</sup> Reno, W. (1998), s. 70.

<sup>55</sup> Reno, W. (1998), s. 71-72.

<sup>56</sup> Baker, B. (2000), s. 274.



zdrojov má vyriešiť problém nedostatočnej politickej podpory prostredníctvom súkromných bezpečnostných a ťažobných firiem, čo vyhovuje požiadavkám medzinárodných finančných inštitúcií. Faktormi vplývajúcimi na vytvorenie politiky vojnového panstva sú pritom, podľa W. Rena, náhodné udalosti, nedostatok informácií a objavenie sa nových aktérov. Boj afrických vládcov proti bezpečnostným výzvam záleží v prvom rade na ich kapacite využívať medzinárodne uznanú suverenitu,<sup>57</sup> ktorá poskytuje prístup k zahraničnému kapitálu, legitimizuje privatizáciu a poskytuje diplomatickú imunitu. „Politika vojnového panstva musí byť chápaná ako reintegrácia Afriky do svetovej ekonomiky a ako dôsledok konca studenej vojny.“<sup>58</sup> Dochádza ku komercializácii klientelizmu a pretvoreniu štátneho systému, kde sa dôraz kladie na bezpečnosť a nie na rozvoj. W. Reno poukazuje najmä na revolučnú zmenu, ktorou je nové vonkajšie politické usporiadanie na úkor vnútroštátnych spojenectiev. Firmy ponúkajú flexibilitu a globálny dosah bez nákladnej byrokracie. Africkí vládcovia na druhej strane nepodliehajú verejnej mienke ani byrokracii, preto sa môžu rýchlo rozhodovať i zapájať do nelegálnych aktivít. Neexistencia štátnych inštitúcií tak prispela k vzniku politiky vojnového panstva.<sup>59</sup>

J.F. Clark vidí rovnako dôvody konžskej vojny v kolapse štátu, ktorí chceli ostatné krajiny využiť, kým sa dá. Toto v širšom poňatí zapadá do celoafrického trendu posunu od socialistickej revolúcie smerom k politike vojnového panstva, založenej na moci a peniazoch. Globalizácia, podľa neho, tiež uľahčila spoluprácu obchodných spoločností z vyspelého sveta s vojnovými barónmi z rozvojových krajín.<sup>60</sup>

### **Zhrnutie**

Obdobie kolonializmu prinieslo do Afriky západné chápanie štátnej moci. Táto moc však bola len odtieňom jej európskeho vzoru. Jej hlavným účelom nebolo vytvoriť štátne inštitúcie, ale zabezpečiť nerušenú exploataciu afrického nerastného bohatstva. Po získaní nezávislosti tak možno moc v afrických štátoch charakterizovať jej endogénnymi a exogénnymi vlastnosťami. Slabosť štátu a jeho inštitúcií v spojení s endogénnymi charakteristikami africkej spoločnosti, ktorým dominuje klientelizmus, umožnila po získaní nezávislosti prenesenie tohto systému na úroveň štátu. Moc tak spočívala hlavne na veľkosti klientelistickej siete a množstve zdrojov, ktoré možno distribuovať. Tieto zdroje pritom pochádzali buď z nerastného bohatstva, alebo z výhod, ktoré prinášalo medzinárodné uznanie štátu (čiže exogénna charakteristika moci). Preto keď prepukla ekonomická

<sup>57</sup> Baker, B. (2000), s. 274.

<sup>58</sup> Reno, W. (1998), s. 223.

<sup>59</sup> Reno, W. (1998), s. 218-227.

<sup>60</sup> Clark, J.F.: The African Stakes in the Congo War. Palgrave MacMillan, New York 2002, s. 2-3.

kríza v osemdesiatych rokoch a následne došlo k skončeniu studenej vojny (zastaveniu medzinárodnej podpory režimov), došlo k výrazným zmenám. Keďže moc závisela na materiálnej základni, a nie na zodpovednosti občanom, museli držitelia moci hľadať nové spôsoby nadobudnutia zdrojov. Tieto našli v privatizácii štátnych funkcií a v zapojení sa do nelegálnych aktivít. Moc sa tak začala odvodzovať od kontroly obchodu, pričom jej aktéri už neboli len štátni predstavitelia. Mnoho často zahraničných obchodných spoločností požívalo právomocami, ktoré kedysi patrili výhradne štátu a ktoré tvorili základne premisy západného chápania štátnej moci. Toto všetko sa udialo v snahe zachrániť systém klientelizmu, ktorý je základom afrického chápania moci.

## 1.2 Charakteristika afrických konfliktov a vojen

V tejto podkapitole budú charakterizované africké konflikty ako také, a to na základe matrice cieľov, stratégie a výsledkov.

### *Ciele afrických konfliktov*

Africké konflikty sledovali ciele nezávislosti, separatizmu a v menšej miere územných ziskov. Koloniálne obdobie bez vojen (tzv. *pax colonica*) malo krátke trvanie. Už v roku 1947 ho ukončilo povstanie na Madagaskare, nasledované v roku 1950 povstaním Mau–Mau v Keni. Tieto udalosti viedli k vytvoreniu začarovaného kruhu vojen a nedostatočného rozvoja, ktoré sa vzájomne posilňujú. Napriek tomu, že sú africké vojny viacdimezióne, možno ich rozdeliť podľa cieľa, ktorý sledujú.<sup>61</sup> Prvou kategóriou sú vojny za oslobodenie národa z obdobia dekolonizácie (napr. Alžírsko 1954-1962). Najčastejším prípadom sú občianske vojny, ktoré vznikajú najmä v súvislosti so separatistickými tendenciami, ako napríklad pokus o odtrhnutie Katangy od Konga v roku 1960<sup>62</sup> a znovu v 1978, ktorý vyvolal belgickú, respektíve francúzsko-belgickú intervenciu. Medzi súčasné separatistické tendencie v strednej Afrike patrí napríklad snaha o nezávislosť južného Sudánu, ktorá bola príčinou dlhej sudánskej občianskej vojny ukončenej v roku 2005,<sup>63</sup> a angolskej enklávy Kabinda. V oboch prípadoch ide o oblasti, kde sa nachádzajú veľké ropné ložiská. Poslednou kategóriou sú medzištátne vojny, ktoré nie sú v Afrike

---

<sup>61</sup> Pourtier, R. (2006), s. 97-98.

<sup>62</sup> Na túto udalosť mal veľký vplyv strach belgickej ťažobnej spoločnosti *Union minière du Haut-Katanga* z komunistickej orientácie Patrika Lumumbu. Lumumba-Kasongo, T. (1999), s. 88.

<sup>63</sup> Južný Sudán získal politickú a ekonomickú autonómiu s výhľadom na nezávislosť po referende v roku 2009.

príliš početné. Jedná sa hlavne o územné konflikty v regióne afrického rohu<sup>64</sup> a o konflikt v regióne veľkých afrických jazier.

Ciele afrických konfliktov sú do veľkej miery podmienené dôvodmi vypuknutia toho ktorého konfliktu. Kolektív R. Pourtier identifikuje nasledovné dôvody týchto konfliktov, ktoré plynule nadväzujú na charakteristiku mocenského systému v Afrike z predchádzajúcej podkapitoly. Prvým dôvodom je vnútorná slabosť afrických štátov vytvorená kolonizátormi a vnútroštátnymi spoločenskými realitami. Dilema mnohonárodnostnej štruktúry a národnej jednoty sa stáva problémom, ak sú etnické skupiny obeťami štátnej diskriminácie, teda ak dochádza k politickej manipulácii zvykov, náboženstva alebo jazyka. Kmeňová identita však za normálnych okolností dopĺňa štát. Náboženské rozdiely prispievajú ku konfliktom v štátoch rozdelených na kresťanskú a moslimskú časť (vid' Pobrežie slonoviny, Nigéria, Čad a Sudán). Častou príčinou konfliktov je nedostatočná územná kontrola štátu. Nedostatočná administratíva a infraštruktúra nahráva povstalcov, keďže armáda má ťažký prístup do určitých oblastí (ako napríklad do východného Konga). Druhým dôvodom afrických konfliktov je lákavé prírodné bohatstvo, prostredníctvom ktorého je Afrika zapojená do svetového obchodu a ktorým sa financujú vojny.<sup>65</sup> Medzinárodné obchodné spoločnosti ovplyvňujú miestnu politiku a nelegálny obchod so zbraňami, čím participujú na kriminalizovaní štátu. Tretím dôvodom afrických konfliktov je podľa kolektívu R. Pourtier zasahovanie svetových veľmocí, najmä čo sa týka zbrojenia, keďže okrem JAR žiadna subsaharská krajina nevyrába zbrane. Veľmociam ide v prvom rade o cieľ ovládnutia strategických zdrojov. Počas studenej vojny sa jednalo o kobalt a urán, ktorých hlavným dodávateľom bol vtedajší Zair. Ďalším spôsobom zapojenia veľmocí sú dohody o vojenskej a obrannej spolupráci, ktoré často sprevádzali udelenie nezávislosti bývalým kolóniám. Francúzsko takto napríklad intervenovalo v Gabone, Čade a Pobreží slonoviny. Na zasahovanie veľmocí má vplyv i nová geopolitická situácia po skončení studenej vojny, ktorá viedla k zmene postoja USA k Afrike, a to najmä v dôsledku ohrozenia ropných zásob na Blízkom východe a boja proti terorizmu.<sup>66</sup>

<sup>64</sup> Medzi Etiópiou a Somálskom v roku 1977 a medzi Etiópiou a Eritreou v rokoch 1998-2000. Pourtier, R. (2006), s. 97-102.

<sup>65</sup> Ropou financovala Angola vojnu proti povstalcov z Národnej únie pre úplnú nezávislosť Angoly (UNITA), ktorí zase získavali financie z predaja diamantov. Ropa bola stredobodom vojen v Kongu-Brazzaville, Sudáne a Čade. Katanžskú krízu 1960-1965 financoval urán a kobalt, ktoré boli v tom čase strategickými surovinami pre USA. Dnes ide v prvom rade o diamanty, zlato a koltán. Krvavé diamanty financovali vojny v Angole a Sierra Leone.

<sup>66</sup> Ropa v Guinejskom zálive a sponzori terorizmu v Sudáne a Somálsku. Súčasne dochádza i k posilneniu prítomnosti obchodných spoločností zo strednej a východnej Európy a Ázie. Pourtier, R. (2006), s. 103-107.

B. Møller vysvetľuje africké konflikty na základe troch fenoménov, menovite etnicity, budovania štátu a kombinácie nedostatku a občasného prebytku nerastných zdrojov.<sup>67</sup> Čo sa týka otázky etnických identít, ktoré sa často používajú na vysvetlenie všetkých afrických problémov, si Pourtierov kolektív myslí, že konflikty spôsobuje v prvom rade nespravodlivé rozdelenie moci medzi etnikami. Väčšina afrických štátov je multi-etnická, konflikty však vznikajú až tam, kde dochádza k manipulácii etnickej identity, ktorá nie je v skutočnosti pôvodná, ale vytvorená. Etnická rôznorodosť nevylučuje národnú jednotu, často však býva zneužívaná vojnovými barónmi. Pod pojmom tribalizmus sa chápe „situácia, kde je politika dominovaná protichodnými záujmami rozličných súperiacich etník pre ovládnutie územia a udržanie moci,“<sup>68</sup> čiže situácia, ktorá nie je typická len pre Afriku.<sup>69</sup>

J.F. Clark sa tiež zaoberá cieľmi, prípadne motiváciami, ktoré viedli jednotlivých aktérov k zapojeniu do konžskej vojny. Na otázku tejto vojny pritom nahliada ako na prostriedok zahraničnej politiky, a to na základe rôznych teoretických prístupov. Klasický realizmus to podľa neho pripodobňuje k chovaniu európskych panovníkov na začiatku novoveku, ktorí sa snažili pomocou zahraničnej politiky vybudovať ekonomicky a vojensky silný štát (viď S.S. Eriksen). Teória *subaltern* realizmu to zase pripisuje bežnému chovaniu štátov nižšej kategórie na svetovej periférii. Ďalším vysvetlením môže byť snaha odpútať pozornosť od domácich problémov, ktoré spochybňujú držiteľov moci, čiže ochrana režimu. Realisti sú však rozdelení v otázke, či povedie konžská vojna k vybudovaniu štátu; teória budovania štátu na svetovej periférii je tu v protiklade k škodám pre bezpečnosť režimu. Podľa Clarka sa však zdá, že africkým vládcom ide viac o ich vlastné obohacovanie v rámci siete klientelizmu. V intenciách štrukturálneho realizmu, ktorý spája zahraničnú politiku afrických štátov so zmenami v medzinárodnom systéme, vidí Clark po skončení studenej vojny problém stredoafrického regiónu v absencii hegemóna, čo viedlo k väčšej náchylnosti na použitie intervencie ako spôsobu dosiahnutia zahraničných cieľov.<sup>70</sup>

### ***Stratégia afrických konfliktov***

Stratégie afrických konfliktov spočívajú nielen na sledovaní cieľov, ale i na premenných súvisiacich so systémom medzinárodných vzťahoch ako takých. Patrí sem násilie bez ideologického zázemia, protipovstalecké myslenie a zahraničná intervencia.

<sup>67</sup> Møller, B. (2001), 14.

<sup>68</sup> Pourtier, R. (2006), s. 138.

<sup>69</sup> Pourtier, R. (2006), s. 94-95, 137-140.

<sup>70</sup> Clark, J.F. (2002), s. 4-8.

C. Young charakterizuje africké konflikty po skončení studenej vojny na základe ich porovnanie s konfliktami z predchádzajúceho obdobia.<sup>71</sup> Do konca päťdesiatych rokov 20. storočia mal koloniálny štát v Afrike monopol na použitie sily a súčasne vykonával efektívnu kontrolu nad svojím územím. Potom však začali vznikať protikoloniálne národno-oslobodenecké hnutia, ktoré mali relatívne ucelenú strategickú víziu spočívajúcu na vedení partizánskej vojny a cezhraničnej spolupráci, požívajúcu podporu veľkej časti obyvateľstva a medzinárodného spoločenstva a pripisujúcu malý význam etnickej rôznorodosti. Aj keď tieto hnutia nikdy nemohli poraziť koloniálnu armádu, nemohli byť na druhej strane ani úplne porazené.<sup>72</sup> Konflikty spreď 90. rokov mali ciele vyplývajúce z morálnych predpokladov (antikolonializmus) a podporu obyvateľstva, ktoré nebolo priamym cieľom útokov. Studená vojna bola síce hlavným determinantom medzinárodného prostredia a diktovala hru s nulovým súčtom, v Afrike však išlo o nedotknuteľnosť štátnej suverenity a neintervenciu, a to s obmedzenými dodávkami zbraní. Po rozpade ZSSR však vzniká nová forma ozbrojených konfliktov. Nezávislosť Namíbie z roku 1989, odchod kubánskych vojsk a pád apartheidu dočasne oslabil aj americký záujem o Afriku. Tieto skutočnosti znamenali koniec národno-osloboditeľských ideológií a začiatok militantných režimov a etnických čistiek. K tomu došlo, podľa Younga, na pozadí rozpadu štátnych štruktúr<sup>73</sup> vďaka existencii paralelných politických autorít a dostupnosti lacných zbraní na trhu.<sup>74</sup>

M. Tshiyembe považuje za hlavný problém mnohých štátov strednej Afriky fakt, že vládne hnutia boli vytvorené z bývalých povstaleckých skupín,<sup>75</sup> ktoré majú v oblasti stále mnoho nepriateľov, pričom sa navzájom obviňujú z ich podpory. Tieto občianske vojny sú tak často zmedzinárodnené, zahŕňajú malé regionálne mocnosti, nemajú frontové línie ani organizovanú vojenskú kampaň, nerozlišujú medzi vojakmi a civilistami. Na týchto vojnách sa podieľajú viacerí aktéri, ktorí sledujú vlastné obchodné záujmy, možnosti exploatacie a vytváranie zón vplyvu, čo vedie často v dôsledku absencie štátu k bezpráviu a nestabilite na ich hraniciach i vo vnútrozemí.<sup>76</sup>

<sup>71</sup> Young, C.: Contextualizing Congo Conflicts: Order and Disorder in Postcolonial Africa. In: Clark, J.F.: The African Stakes in the Congo War. Palgrave MacMillan, New York 2002, s. 13-14.

<sup>72</sup> Young považuje za dôvody nasledujúcich konfliktov najmä nezávládnutú dekolonizáciu, kvôli ktorej došlo v niektorých prípadoch až k zrúteniu štátu (ako napríklad Kongo v rokoch 1964-1965). Young, C. (2002), s. 14-17, 20-21.

<sup>73</sup> K úplnému zrúteniu štátu došlo v Libérii 1990, Somálsku 1991, Sierra Leone 1992, Kongo 1994.

<sup>74</sup> Young, C. (2002), s. 22-25.

<sup>75</sup> Ako napr. angolské MPLA, konžské AFDL, rwandské RPF, ugandské NRM a zimbabwianske ZANU.

<sup>76</sup> Tshiyembe, M.: Géopolitique de paix en Afrique médiane. Harmattan, Paris 2003, s. 51, 54-55.

Navyše sa vynára nový spôsob výmeny vládcu zahraničnou intervenciou, čo bolo prvýkrát použité v roku 1979 Tanzániou pri zosadení ugandské prezidenta Idiho Amína. Takto však na rozdiel od vojenského puču, kedy časť bezpečnostných zložiek zostáva, dochádza k rozptýleniu porazenej armády do regiónu.<sup>77</sup> Z tohto dôvodu boli milície ďalej lepšie vyzbrojené ako povstalci v minulosti, mali na Západe vyškolených veliteľov a zdroje z nerastných surovín ako diamanty a ropa. Zároveň však u týchto vojnových barónov bez ideológie neexistovala akákoľvek potreba hľadať podporu obyvateľstva. Bez podpory obyvateľov ďalej nebolo možné regrutovať dospelých stúpcov, preto dochádza k rozmachu fenoménu detských vojakov. Predmestia a utečenecké tábory boli dobrým zdrojom nespokojnej mládeže. Ďalšou novinkou sú nové komunikačné technológie (ako napr. mobilné telefóny), ktoré znamenali rýchly prístup ozbrojencov k médiám a predajcom zbraní. Vďaka všetkým týmto faktorom dochádza aj k prenášaniam konfliktov za hranice štátov, čo vedie zároveň k ťažšiemu urovnávaniu konfliktov. Afričania sa pritom stále viac sami snažia vyriešiť svoje konflikty, či už prostredníctvom humanitárnych alebo mierových misií, alebo individuálnou intervenciou z dôvodu bezpečnosti štátu.<sup>78</sup>

Podľa M. Tshiyembeho odráža stredná Afrika od roku 1996 realistickú tézu, ktorá vníma medzinárodnú politiku ako boj o moc.<sup>79</sup> Konžská vojna preňho predstavuje v prvom rade boj o regionálne vodcovstvo, v rámci ktorého sa vonkajší aktéri konfliktu nebránia ani zasahovať do vnútorných záležitostí štátu, čo je síce v rozpore s medzinárodným právom, ale v súlade s realistickou doktrínou politiky. V tejto vojne platí princíp rovnováhy síl, ktorý diktuje štátu zasiahnuť do konfliktu, aby ochránil svoje záujmy. Na objasnenie vojny používa M. Tshiyembe aj teóriu geo-ekonómie, ktorá je modernou verziou realistickej teórie nedostatočnosti. Táto teória podmieňuje dosiahnutie politických cieľov ovládnutím vzácných zdrojov. V Rwande a Burundi nezodpovedá demografický rast množstvu zdrojov, ktorými tieto krajiny môžu disponovať. Angola, Kongo a Kongo-Brazzaville majú na druhej strane značné nerastné bohatstvo. Mocenská politika štátu teda predpokladá jeho ekonomickú moc. Podľa neorealizmu je medzinárodný systém usporiadaný na princípoch súťaženosti, kde sa všetci snažia o sebestačnosť, teda o minimálnu závislosť na iných. V takom svete potom logicky dochádza k stretom týchto protichodných záujmov. Rovnováha moci je preto vždy len dočasná a konfliktom nezabránia ani snaha o ich zastavenie. Tshiyembe spochybňuje teóriu vzájomnej ekonomickej závislosti

<sup>77</sup> Vid' tiež Čad 1990, Libéria 1990, Etiópia 1991, Somálsko 1991, Rwanda 1994, Kongo 1996 a Kongo Brazzaville 1997.

<sup>78</sup> Napr. angolská intervencia do Konga (1996) a do Konga-Brazzaville (1997). Young, C. (2002), s. 25-27.

<sup>79</sup> Tshiyembe, M. (2003), s. 36-39.

štátov, ktorá chápe vzájomnú závislosť ako podmienku *sine qua non* pre udržanie mieru. Na jej základe by mal trh vytvárať národné bohatstvo, znižovať nerovnosti a podporovať právny štát a demokraciu. Neviditeľná ruka trhu by tak mala regulovať medzištátne vzťahy. Tshiyembe však tvrdí, že transnacionálne spoločnosti majú vždy štátnu príslušnosť, ktorá ovplyvňuje ich chovanie.<sup>80</sup> Mocenská politika je tak stále nástrojom štátov, či už bohatých, alebo chudobných. Novinkou konžského konfliktu je fakt, že tu po prvýkrát proti sebe stoja africké štáty. Bezpečnostná rada OSN podľa neho legitimizuje vojenskú intervenciu, keď sú ohrozené záujmy mocností a nie medzinárodného spoločenstva. Toto sa deje na pozadí humanitárnej intervencie, ktorej zámienkou sa od somálskej intervencie stalo nedefinované zrušenie štátu. Odstránenie diktátora, ktoré je podľa medzinárodného práva aktom agresie, medzinárodné spoločenstvo akceptuje.<sup>81</sup>

### ***Výsledky afrických konfliktov***

Výsledkami afrických konfliktov sú milióny mŕtvych a ekonomické zaostávanie Afriky, ktorá sa podľa kolektívu R. Pourtier a ocitá v ruinách.<sup>82</sup> Problémom je znovu začlenenie milícií a detských vojakov, zvyknutých na právo *kalašnikova*, do spoločnosti. Z konfliktov prosperujú len vojnoví baróni a pašeráci zbraní. Africké konflikty sa odrazili aj v charaktere vonkajšej intervencie v prospech posilnenej prítomnosti OSN a afrických síl pre udržanie mieru.<sup>83</sup> Problém utečencov sa stal nielen humanitárnou, ale i geopolitickou otázkou. Utečenecké tábory sa stali nástrojom na prípravu odplaty za predchádzajúcu porážku (viď tábory Tutsiov v Ugande a tábory Hutuov v Kongu).<sup>84</sup> Mocou však v Afrike nedisponuje rádové obyvateľstvo, preto nie je zhoršenie jeho pozície žiadnym prekvapením. V najvypuklejšom prípade sú držiteľmi moci vojnoví baróni, ktorých ciele boli vojnou naplnené.

### ***Zhrnutie***

Africké konflikty odrážajú mocenskú štruktúru afrického systému. Sledujú najmä ciele vyplývajúce z africkej povahy moci, čiže klientelizmu. Najskôr išlo o spoločnú emancipáciu od kolonizátorov, potom o súperenie o zdroje v daných štátoch, len v obmedzenom množstve prípadov o dobytie územia. Stratégie týchto konfliktov výrazne ov-

<sup>80</sup> Tshiyembe, M. (2003), s. 36-39.

<sup>81</sup> Tshiyembe identifikuje päť premenných, na základe ktorých sa snaží potvrdiť východiská realizmu: postavenie vojenskej intervencie v medzinárodného práva, objavenie sa strednej Afriky na politickej mape sveta, vytvorenie protektorátov *de facto*, boj o regionálne vodcovstvo a zapojenie mimoafrických mocností. Tshiyembe, M. (2003), s. 40-44.

<sup>82</sup> V Kongu bola v roku 2006 nižšia životná úroveň ako v dobe nezávislosti. Pourtier, R. (2006), s. 107-110.

<sup>83</sup> Iniciatívy pod záštitou Africkej únie však zápasia s nedostatočnými financiami, iniciatívy Hospodárskeho spoločenstva západoafrických štátov zase so súperením jej anglofónnych a frankofónnych členov.

<sup>84</sup> Pourtier, R. (2006), s. 107-110.

plyvnila africká ekonomická kríza a zmena medzinárodného systému v roku 1989, čiže rovnaké ukazovatele, ktoré stáli za zmenou povahy moci. Tieto stratégie už nesledujú akékoľvek ideológie, ide im v prvom rade o prístup k zdrojom, ktoré možno následne distribuovať, a to i za cenu množstva ľudských životov. Medzi stratégie afrických konfliktov patrí aj protipovstalecké myslenie a zahraničná intervencia. Výsledky takýchto konfliktov majú potom neblahý vplyv na obyvateľstvo ako celok, avšak plnia pôvodný účel svojich tvorcov. Vojnoví baróni dosahujú svojich cieľov, keďže im v tom nemá kto zabrániť, a preto sú to práve oni, čo disponujú mocou v Afrike, aj keď je to moc značne rozkúskovaná vzhľadom na množstvo aktérov, ktorí si ju nárokJú.

### 1.3 Geopolitické pozadie konžského konfliktu

Táto časť práce má za cieľ vymedziť stredoafrický región a v krátkosti charakterizovať jeho hlavné geopolitické znaky. Táto podkapitola však nebude túto problematiku rozoberať podrobne, čo by bolo mimo rozsah tejto práce. Jej cieľom je zistiť, čo v priestorovom chápaní regiónu najviac vplýva na mocenské usporiadanie štátov.

Afrika je geopoliticky veľmi významným kontinentom, keďže disponuje 30% svetových zásob nerastov. Medzi jej charakteristiky však paradoxne patrí nedostatok potravín, nerovnomerné rozdelenie príjmov a ekonomické zaostávanie.<sup>85</sup> Kongo, ktoré H.M. Stanley kedysi nazval geopolitickým škandalom, má taktiež veľké nerastné bohatstvo, k tomu aj úrodnú pôdu vhodnú na poľnohospodárstvo a jedinečnú biodiverzitu. Nachádza sa tu 28% svetových zásob kobaltu, 13% rezerv hydroelektrickej energie a polovica afrického dažďového pralesu.<sup>86</sup> Najbohatšou provinciou v tomto ohľade je Katanga, kde sa nachádzajú zásoby medi, kobaltu, zinku, zlata a mangánu. Bohatými provinciami sú aj Kasaj (diamanty) a Kivu (koltán a zlato). Geopoliticky je rovnako veľmi významná provincia Dolné Kongo (medzi Kinshasou a krátkym konžským pobrežím), kde sa nachádza ropa a strategicky dôležitá vodná elektrárň Inga. Konžské územie je málo zaľudnené a z veľkej časti pokryté pralesom. Cestná doprava je väčšinou nevyhovujúca, preto sa používa najmä vodná, železničná a letecká doprava. Najdôležitejšie železničné spojenie

---

<sup>85</sup> Terminológia OSN používa pojem subsaharská Afrika (24 miliónov km<sup>2</sup>, 700 miliónov obyvateľov), ktorá má bohatú biologickú a etnologickú diverzitu. Pourtier, R. (2006), s. 11-18, 67.

<sup>86</sup> Mutumbi, P.K.: Understanding the Economic Context of the 1998 Armed Conflict in the DRC. Senior Seminar in International Development Studies No. 60.4100/3, University of Winnipeg 2005, s. 6-7.



spája medené bane v Kolwezi (Katanga) s riečnym prístavom Ilebo (Kasaj).<sup>87</sup> Zlé priestorové prerozdelenie konžského bohatstva má za následok, že regióny bohaté na nerasty často odporujú centrálnej moci Kinshasy.<sup>88</sup> Moc v Kongu tak záleží najmä na kontrole hlavného mesta a týchto významných provincií.<sup>89</sup>

Táto podkapitola pracuje s priestorovým vymedzením stredoafrického regiónu, ktoré bolo objasnené v úvode práce. V takomto stredoafrickom regióne považuje M. Tshiyembe Keňu za jeho anglofónny pól, zatiaľ čo Kongo za pól frankofónny.<sup>90</sup> C. Kabemba rozdeľuje stredoafrický región v okolí Konga na tri geografické zóny, ktoré tvoria štáty veľkých afrických jazier (Burundi, Rwanda, Tanzánia a Zambia), štáty povodia rieky Kongo (Angola, Kongo–Brazzaville a Stredoafrická republika) a Uganda so Sudánom.<sup>91</sup> Čo sa týka takéhoto regiónu, strategicky významnou konžskou provinciou vo vzťahu k Angole je Dolné Kongo, ktoré oddeľuje jej územie od enklávy Kabinda, kde sa nachádza 60% zásob angolskej ropy. Na pomedzí týchto dvoch štátov sa nachádzajú aj dve dôležité kultúrne zóny, Bakongo a Lunda. Územie Bakonga zahŕňa severozápad Angoly, Dolné Kongo, Kabindu a Kongo–Brazzaville. Územie Lunda zase východnú Angolu, Katangu a Zambiu. Význam týchto kultúrnych oblastí možno badať napríklad v súvislosti s tzv. katanžskými žandármi (tiež zvanými katanžské tigre), ktorí sa podieľali na troch pokusoch o odtrhnutie Katangy a ktorí pomohli angolskej vláde poraziť Mobutuho v roku 1975. Čo sa týka Angoly, tu T. Turner poukazuje na jej historickú skúsenosť štátu frontovej línie,<sup>92</sup> čo sa v priestorovom chápaní prejavilo v pocite obkľúčenia prozápadných režimov Konga, Zambie, JAR a Namíbie.<sup>93</sup> Zatiaľ čo Kongo sa na druhej strane cítilo byť v obkľúčení socialistických režimov Angoly, Kongo–Brazzaville a Tanzánie. Najdôležitejšími časťami Angoly je z geopolitického hľadiska severozápad a severovýchod jej územia, kde sa nachádza ropa a diamanty. Z ostatných krajín regiónu nedisponuje žiadna takým nerastným bohatstvom ako práve Kongo a Angola. Uganda s Rwandou a Burundi

---

<sup>87</sup> Existuje aj železničné spojenie z Katangy do angolského prístavu Lobito. Maton, J., Solignac Lecomte, H.B.: Congo 1965-1999. Document de travail No. 178, Centre de développement de l'OCDE 2001, s. 21.

<sup>88</sup> Pourtier, R. (2006), s. 46, 51, 54.

<sup>89</sup> Economist: In Congo, war gets serious. In: Economist 2000a, Vol. 356, No. 8189, s. 52-53.

<sup>90</sup> Tshiyembe, M. (2003), s. 46-47.

<sup>91</sup> Kabemba, C.: La République démocratique du Congo. UNHCR Centre de Documentation et de Recherche, Rapport WriteNet No. 16/2000, Genève 2001, s. 11.

<sup>92</sup> Štáty frontovej línie vznikli ako reakcia na juhoafrický režim apartheidu. Ich úlohou bolo zamedziť šíreniu vplyvu JAR v regióne.

<sup>93</sup> Turner, T.: Angola's Role in the Congo War. In: Clark, J.F.: The African Stakes in the Congo War. Palgrave MacMillan, New York 2002, s. 76-77.

sú predovšetkým poľnohospodárske krajiny, ktoré však majú historické kontakty s východnými konžskými provinciami ako Kivu a Ituri.<sup>94</sup>

Čo sa týka veľkosti krajín, patrí Kongo a Angola medzi rozlohou veľké štáty, zatiaľ čo Uganda a najmä Rwanda medzi menšie štáty. Čo sa však týka počtu obyvateľov je situácia úplne iná. Kongo, ktoré je stokrát väčšie ako Rwanda, má len päťkrát viac obyvateľov. Aj tak je však obyvateľmi najpočetnejšou krajinou, nasledovanou Ugandou, Angolou a Rwandou.<sup>95</sup> Z týchto charakteristík vyplýva, že najväčší potenciál na regionálnu veľmoc ma práve Kongo, zatiaľ čo najmenší má Rwanda. Práve táto malá krajina však stojí „v epicentre geopolitických zmien v regióne veľkých afrických jazier.“<sup>96</sup>

Za relevantných aktérov stredoafrického regiónu považuje B. Møller okrem štátov regiónu aj svetové mocnosti ako bývalých kolonizátorov (Belgicko, Francúzsko a Veľkú Britániu) a USA. Čo sa týka regionálnych organizácií, považuje za relevantného aktéra jedine Juhoafrické rozvojové spoločenstvo (SADC), prípadne súčasnú Africkú úniu (AÚ). Z medzinárodných organizácií potom OSN, MMF a Svetovú banku, v obmedzenej miere aj EÚ. Spomedzi neštátnych aktérov vyčleňuje B. Møller partizánske skupiny, milície a žoldnierov. Za relevantných aktérov považuje ešte humanitárne organizácie (ako Červený kríž, Oxfam a Lekári bez hraníc), obchodné spoločnosti a medzinárodné médiá.<sup>97</sup>

#### 1.4. Historické pozadie konžského konfliktu

Cieľom tejto časti práce je uviesť konžský konflikt do širšieho historického kontextu, začínajúc vytvorením Konžského štátu v jeho dnešných hraniciach a končiac vypuknutím prvej konžskej vojny. Kongo vzniklo ako osobné vlastníctvo belgického kráľa Leopolda II, ktorý získal medzinárodné uznanie pre svoj Slobodný konžský štát na Berlínskej konferencii v roku 1885. Kongo malo slúžiť na obohatenie panovníka, najprv prostredníctvom slonoviny, potom prírodnej gummy. Leopold II rozpútal za týmto účelom teror *bula matari*, ktorého výsledkom bola otrocká práca a asi desať miliónov mŕtvych, čo

<sup>94</sup> Tshiyembe, M. (2003), s. 55, 61-62, 68. Turner, T. (2002), s. 76-77. Mamdani, M. (1999), s. 58-59.

<sup>95</sup> Kongo má rozlohu 2.344.885 km<sup>2</sup> a 52 miliónov obyvateľov, Uganda 241.139 km<sup>2</sup> a 25,4 milióna obyvateľov, Angola 1.246.700 a 13,4 miliónov obyvateľov, Rwanda 26.338 km<sup>2</sup> a asi 8,3 miliónov obyvateľov. Reader's Digest Atlas of the World. Reader's Digest Association Limited, London 2006, s. 228, 243, 296, 311.

<sup>96</sup> Tshiyembe, M. (2003), s. 70.

<sup>97</sup> Møller, B. (2001), s. 3-4.

predstavovalo polovicu konžských obyvateľov.<sup>98</sup> Kvôli medzinárodnému pobúreniu sa Kongo v roku 1908 stalo klasickou belgickou kolóniou. Bolo spravované alianciou medzi belgickou vládou, katolíckou cirkvou a veľkými ťažobnými a obchodnými spoločnosťami. Vďaka obrovským nerastným zásobám<sup>99</sup> bolo právo, poriadok a rozvoj na vysokej africkej úrovni. Konžania však nemali politické práva a bolo im odoprené vyššie vzdelanie. Napriek tomu však vznikla malá vrstva konžskej elity (tzv. *évolués*), na čom mali zásluhu najmä cirkevné školy a skúsenosť z bojov počas druhej svetovej vojny. Po vypuknutí nepokojov v Leopoldville (Kinshase) v januári 1959, sa Belgičania obávali vypuknutia alžírskoho typu vojny, preto súhlasili s udelením nezávislosti 30. júna 1960. Kongo však na to nebolo pripravené. Na najvyšších miestach štátnej správy pracovali len traja Konžania a len 30 z nich malo vysokoškolské vzdelanie. Okrem revolučného Konžského národného hnutia (*Mouvement national Congolais* – MNC) pod vedením Patrika Lumumbu, ktorý sa stal premiérom, boli všetky politické strany organizované na etnickom princípe. Belgičania však zamýšľali udeliť len nominálnu samostatnosť, zatiaľ čo koloniálny aparát naďalej zotrvá, čo sa im však nepodarilo. Po vypuknutí nepokojov v armáde zo 4. júla Lumumba vymenil belgické velenie za konžské. Keď Belgicko povolalo armádu na ochranu svojich občanov v Kongu a západných investícií v Katange, ktorá vyhlásila nezávislosť, Lumumba sa obrátil na OSN. Keď sa OSN nepodarilo vytlačiť Belgičanov z Konga, požiadal Lumumba o pomoc Sovietsky zväz, čo vnieslo Kongo do epicentra studenej vojny.<sup>100</sup> S podporou americkej CIA sa 14. septembra ujal moci Joseph Mobutu. Kongo tak bolo *de facto* rozdelené na štyri režimy. Mobutu v Kinshase s podporou Západu, Lumumbovi prívrženci v Kisangani s podporou ZSSR, separatisti v Katange a Kasaji s podporou Belgicka. Chaos v krajine, ktorý viedol k zrušeniu štátu, ktorého činnosť prevzala OSN, sa snažili Belgičania spolu s Američanmi vyriešiť zavraždením Lumumbu (17. januára 1961). K zmene však došlo až druhým vojenským prevrat Mobutuho v novembri 1965.<sup>101</sup>

Mobutu, ktorý sa stal nástrojom amerického boja proti komunizmu, obnovil poriadok a stabilitu prostredníctvom autoritatívneho režimu a konsolidoval centrálny štátny aparát. Poriadok v krajine zabezpečoval prepracovaný bezpečnostný aparát. Jedinou

---

<sup>98</sup> McCalpin, J.O.: *Historicity of a Crisis. The Origins of the Congo War*. In: Clark, J.F.: *The African Stakes in the Congo War*. Palgrave MacMillan, New York 2002, s. 34-35. Lumumba-Kasongo, T. (1999), s. 6.

<sup>99</sup> 10% svetovej medi, 70% svetových diamantov, 50% svetového kobaltu a urán.

<sup>100</sup> Berkeley, B. (2001), 110, 115. McInnes, C.; Wheeler, N.J.: *Dimensions of Western Military Intervention*. Cass, London 2002, s. 2.

<sup>101</sup> Gondola, C.D.: *The History of Congo*. Greenwood Press, Westport 2002, s. 115-130. Meredith, M. (2005), s. 94-115. McCalpin, J.O. (2002), s. 35-40.

stranou sa stalo Revolučné ľudové hnutie (*Mouvement populaire de la Révolution* – MPR), ideológiou bol mobutizmus. Premenoval mestá i krajinu (na Zair). V rokoch 1973 a 1974 vyvlastnil zahraničné spoločnosti, majetok distribuoval svojim stúpencom. Mobutu disponoval tretinou štátnych príjmov a kontroloval centrálnu banku. Korupcia štátnej správy zničila ekonomiku a obnovila praktiky etnicky motivovaného prístupu k moci. Mobutu si udržiaval kontrolu nad politikou neustálym obmieňaním zloženia vlády a väznením ministrov.<sup>102</sup> Pre jeho protikomunistický postoj však pokračovala podpora Západu tohto „priateľského tyrana“. Alternatívou bol v ich očiach iba chaos.<sup>103</sup> Mobutu teda disponoval obchodnými a diplomatickými zdrojmi moci. Veritelia s ním mali počas studenej vojny trpezlivosť. Podľa W. Rena však nebol Mobutu len americkým a francúzskym klientom, ale autonómnym hráčom na medzinárodnej scéne, čo dokazujú jeho osobné vzťahy s členmi Svetovej banky.<sup>104</sup>

Po skončení studenej vojny stratil Mobutu prístup k medzinárodnému kapitálu, keďže mu USA a MMF zastavili pôžičky pre jeho 70 miliónové nedoplatky, čo viedlo k úpadku jeho siete klientelizmu. Mobutu na to zareagoval radikálnejšou privatizáciou štátu a sústredením sa na čiernu ekonomiku (falšovanie pasov, pranie špinavých peňazí a pašovanie drog), čo vyvolalo novú vlnu bojov o miestne zdroje.<sup>105</sup> Politická moc založená na kontrole trhu totiž narazila na odpor regionálnych mocipánov, ktorí profitovali z veľkej koncentrácie cenných prírodných zdrojov, ktoré pritiahli i zahraničné firmy. Mobutu súčasne pokračoval vo svojej taktike rozdeľ a panuj. Zmanipuloval vojenské a obchodné zložky, ktoré bojovali medzi sebou o teritórium a zdroje, a nie proti nemu. Mocipáni sa dokonca naňho obracali za účelom ochrany pred miestnymi rivalmi. Zlá konžská infraštruktúra tiež znemožňovala koordinovaný odpor jeho protivníkov. Mobutu sa navyše snažil udržať si moc aj vyťahovaním etnickej karty proti bohatým Kasajčanom a rwandským prisťahovalcom. Jeho stratégia chaosu, využívajúca odlišné záujmy politických skupín a etnicitu, fungovala naplno.<sup>106</sup> Zahraničie sa však, podľa W. Rena, obávalo štátneho kolapsu a nestability v strednej Afrike, preto nezaujalo tvrdší postoj voči Mobutuovi. Veritelia požadovali privatizáciu a zahraničné investície, čo vyhovovalo jeho novej

<sup>102</sup> Disidenti, ktorí vytvorili v rokoch 1980-1982 UDPS pod vedením Tshisekediho boli väznení a vyhostení. 80 vplyvných politikov = 20 ministrov + 20 exulantov + 20 väzňov + 20 veľvyslancov

<sup>103</sup> Svetová banka mu od roku 1975 dala deväť miliárd dolárov pomoci. Podpora Západu sa prejavila i vojenskou pomocou v rokoch 1977 a 1978. Meredith, M.: *The State of Africa*. The Free Press, London 2005, s. 293-307, 524. McCalpin, J.O. (2002), s. 41-44. Berkeley, B. (2001), s. 117, 121.

<sup>104</sup> Reno, W. (1998), s. 151-152.

<sup>105</sup> Mobutu spreneveril počas studenej vojny 5 miliárd dolárov. Berkeley, B. (2001), 111, 113.

<sup>106</sup> McCalpin, J.O. (2002), s. 44-45. Reno, W. (1998), s. 147-155.

taktike spoliehania sa na obchod ako zdroj moci. Mocipáni, ktorí požívali neformálnu autonómiu, mu boli viac lojálni, keď vyjednával so zahraničnými firmami. Zahraničné firmy taktiež svoje partnerstvo s vojnovými barónmi mohli skrývať za konžskú (zairskú) štátnu suverenitu, ktorá zostala Mobutuovi.<sup>107</sup>

Západ však vyvíjal určitý tlak na politické a ekonomické reformy.<sup>108</sup> V apríli 1990 preto Mobutu povolil činnosť politických strán, nemienil sa však vzdať moci. Taktiku rozdeľuj a panuj použil i na manipuláciu s politickými stranami, ktoré dokonca sám zakladal. Inicioval taktiež rabovanie armády a napádanie protivníkov. V auguste 1991 začala činnosť Suverénna národná konferencia (CNS), ktorá poverila Etienna Tshisekediho a Vysokú radu republiky (HCR) prevzatím moci. Pod tlakom Západu ho Mobutu v októbri 1991 vymenoval za premiéra, kvôli sporu o centrálnu banku ho však po šiestich dňoch odvolal. Centrálna banka totiž preňho predstavovala jeden z posledných zdrojov moci.<sup>109</sup> Za jeho nástupcu vymenoval ďalšieho opozičného politika, čím sa mu podarilo rozdeliť opozíciu. Mobutu sa potom snažil prekaziť činnosť CNS prostredníctvom rabovania armády, no tá v auguste 1992 opäť menovala za premiéra Tshisekediho, čo Mobutu tentoraz ignoroval a v decembri 1992 ju rozpustil. Aby podkopal postavenie tohto populárneho opozičného politika, podnecoval Mobutu etnické násilie v Katange proti jeho krajanom Kasajčanom.<sup>110</sup> Mobutu používal peniaze na odmenu pre spojencov a na kúpenie oponentov. Keď ich nemal, dal v januári 1993 vytlačiť nové, aby mohol zaplatiť armádu. Opozícia zo strachu pred hyperinfláciou odporučila neprijatť nové peniaze, čo viedlo k rabovaniu armády.<sup>111</sup> V marci 1993 obnovil starú ústavu a parlament. Napriek týmto snahám však Mobutu kontroloval len Kinshasu, a nie zvyšok krajiny. Navyše jeho dlhodobý spojenec USA ho vyzývali, aby odstúpil.<sup>112</sup>

Mobutu sa však hodlal udržať až do konca. Zvolil minimalistickú stratégiu riadennej anarchie. Podporoval násilie proti opozičným skupinám, čím vytváral atmosféru nedôvery a konfliktu. Jeho cieľom bolo uspokojiť protivníkov zhabaním majetku nepotrebných klientov. Ním dosadený guvernér Katangy tak inicioval útoky na katanžských Kasajčanov, čo viedlo ku konfiškácii ich majetku a k miliónu presídlených. Jeho vláda taktiež podporila zbavenie občianstva a majetku východokonžských Molenžanov. Mobutu si zároveň kupoval prívržencov aj kritikov. V júni 1994 sa HCR zlúčilo s jeho parla-

<sup>107</sup> Reno, W. (1998), s. 166, 169-172.

<sup>108</sup> Hlavne Belgicko. Lumumba-Kasongo, T. (1999), s. 78-80.

<sup>109</sup> Reno, W. (1998), s. 157-158.

<sup>110</sup> Berkeley, B. (2001), s. 120-123.

<sup>111</sup> Berkeley, B. (2001), s. 112-113, 117.

<sup>112</sup> Meredith, M. (2005), s. 390-393.

mentom pod vedením Kenga wa Donda, ktorý pritiahol podporu veriteľov práve včas, aby mohol Mobutu využiť rwandskú genocídu.<sup>113</sup> Tiež podľa Berkeleyho sledoval Mobutu taktiku rozdeľuj a panuj, v jeho vnímaní anarchiu založenú na tyranii. Na príklade Katangy ukazuje ako Mobutu využil svoj predchádzajúci systém nepriamej vlády prostredníctvom Kasajčanov, ktorí boli vnímaní ako nástroj útlaku.<sup>114</sup> Po rozpade jeho siete klientelizmu to využil na udržanie si moci, tým, že tvrdil, že za problémy Katangy nesú zodpovednosť práve Kasajčania, a nie on. Podobnú taktiku zaujal aj v iných provinciách. Mobutu hral na etnickú kartu, svojou rétorikou umocňoval etnické spory a vyzbrojoval milície. Etnický konflikt bol, podľa Berkeleyho, nástrojom a dôsledkom tyranie. Mobutu sa tak snažil zdiskreditovať akúkoľvek alternatívu jeho moci. Chcel, aby sa ľudia báli demokracie, aby preferovali diktatúru pred anarchiou. Mobutu však nakoniec „natofko rozpútal anarchiu, že ju nebol schopný kontrolovať.“<sup>115</sup> Len vďaka nej však bol schopný prežiť sedem rokov po skončení studenej vojny.<sup>116</sup>

### ***Rwandská genocída***

Veľký vplyv na ďalší chod udalostí v Kongu mala situácia v susednej Rwande, ktorá vyústila do genocídy Tutsiov a umiernených Hutuov v roku 1994. Rwandská genocída bola, podľa kolektívu R. Pourtier, vyvrcholením vraždenia Tutsiov v Rwande (v rokoch 1959 a 1962) a Hutuov v Burundi (1972 a 1988); rovnako aj výsledkom manipulácie etnickej identity a dôsledkom veľkej hustoty obyvateľstva v tejto oblasti. Korene rwandského konfliktu siahajú do predkoloniálneho obdobia, kedy bola spoločnosť vertikálne roztriedená. Hutuovia a Tutsiovia mali odlišný politický a spoločenský status. Nemeckí a belgickí kolonizátori tak považovali Tutsiov v súlade s politikou nepriamej vlády, za nástroj kontroly väčšinového hutuovského obyvateľstva, čo prispelo k vytvoreniu dvoch rozdielnych etník.<sup>117</sup> Kolonializmus totiž zabránil spoločenskej mobilite medzi jednotlivými skupinami, čo viedlo k vytvoreniu rigidnejšej a nerovnoprávnejšej verzie pôvodnej štruktúry spoločnosti. Sociálna revolúcia, ktorá vypukla v roku 1959, zvrhla tutsijskú mo-

<sup>113</sup> Reno, W. (1998), s. 160-161. Berkeley, B. (2001), s. 105.

<sup>114</sup> Kasajčania, respektíve Luba, boli v Katange i inde vnímaní ako africkí židia (úspešní vo vzdelaní, profesiách a podnikaní), ktorí profitovali z nepriamej vlády Belgičanov i Mobutuho.

<sup>115</sup> Berkeley, B. (2001), s. 141.

<sup>116</sup> Berkeley, B. (2001), s. 117-125, 140-141. Gondola, C.D. (2002), s. 155-162.

<sup>117</sup> Rwanda bola pred príchodom kolonialistov štruktúrovanou monarchiou, ktorej obyvateľstvo tvorili väčšinou Hutuovia a minoritní Tutsiovia. Etnikum v európskom chápaní bolo kedysi odvodzované od množstva majetku, pod vplyvom nemeckých a belgických kolonialistov sa však začalo uvádzať dokonca v občianskych preukazoch, čím získalo rigidný ráz. Historici sa nezhodujú na dôvodoch odlišnosti medzi Hutuami a Tutsiami, ktorí majú typické znaky jedného národa (spoločný jazyk a kultúru). V rwandskej reči hutu znamená služobník a tutsi bohatý. Melvern, L.: Conspiracy to Murder. Verso, London 2004, s. 3-8. Pourtier, R. (2006), s. 139.

narchiu. V nasledujúcich rokoch vypuklo vraždenie dovtedy vládnucích Tutsiov, ktoré vyústilo do množstva utečencov v okolitých krajinách. Najväčší vplyv na situáciu v Rwande mala najmä komunita tutsijských utečencov v Ugande, ktorí sa tu zapojili do občianskej vojny na strane Yoweriho Museveniho, ktorý sa v roku 1986 stal ugandským prezidentom. Pod vplyvom tohto víťazstva vytvorili ugandskí Tutsiovia v roku 1987 Rwandský vlastenecký front (*Rwandan Patriotic Front* – RPF) s cieľom návratu všetkých tutsijských utečencov do Rwandy.<sup>118</sup> Prvé dva pokusy RPF (z októbra 1990 a z februára 1993) o dobytie Rwandy prekazila intervencia Francúzska. Mierová zmluva z tanzánskej Arushe z augusta 1993 síce predpokladala zdieľanie moci medzi Hutuami a Tutsiami pod záštitou OSN, s čím sa však nehodli zmieriť hutuovské extrémistické kruhy, ktoré zosnovali plán vyvraždenia všetkých rwandských Tutsiov.<sup>119</sup>

Zámienkou pre vypuknutie genocídy bolo zostrelenie lietadla rwandského prezidenta J. Habyarimanu 6. apríla 1994, po ktorom začali Rwandské ozbrojené zložky (*Forces Armées Rwandaises* – FAR) a milície *Interahamwe* vraždiť odporcov i rádových obyvateľov. Následne došlo k obnoveniu občianskej vojny medzi rwandskou vládou a RPF. Medzinárodné spoločenstvo, ktoré spočiatku považovalo genocídu len za ďalšiu občiansku vojnu, však odmietalo po somálskom neúspechu intervenovať.<sup>120</sup> Lenže tu nešlo o staré etnické spory, ale o boj o udržanie sa pri moci použitím etnickej karty. Francúzsko, ktoré naďalej vyzbrojovalo rwandskú vládu, vyslalo do Rwandy v júni 1994 svoje jednotky, ktoré mali zabezpečiť humanitárne zóny.<sup>121</sup> V skutočnosti však išlo o „politickú evakuáciu, počas ktorej si bývalí lídri udržali kontrolu nad obyvateľstvom.“<sup>122</sup> Rwandská genocída si vyžiadala viac ako milión mŕtvych.<sup>123</sup> RPF v júli dobylo celú Rwandu a nastolilo vojenskú vládu Tutsiov. V utečeneckých táboroch vo východnom Kongu sa hutuovskí extrémisti s podporou Mobutuho pripravovali na znovu dobytie Rwandy, keďže Francúzi ani Zairčania neoddelili civilistov od ozbrojencov, ktorí navyše kupovali zbrane

---

<sup>118</sup> V roku 1990 ich bolo pol milióna. Meredith, M. (2005), s. 491-492, 495-496. Dallaire, R.A.: *Shake Hands with the Devil*. Arrows Books, London 2004, s. 155.

<sup>119</sup> Melvern, L. (2004), s. 13-14, 40, 71.

<sup>120</sup> Francúzsko tvrdilo, že ide o občiansku vojnu, USA odmietali slovo genocída. Meredith, M. (2005), s. 517. Berkeley, B. (2001), s. 259. Melvern, L. (2004), s. 225.

<sup>121</sup> Tzv. Operácia Turquoise s mandátom OSN

<sup>122</sup> Melvern, L. (2004), s. 248. Vid' tiež Møller, B. (2005), s. 44.

<sup>123</sup> Melvern, L. (2004), s. 251.

z humanitárnej pomoci.<sup>124</sup> Útoky z utečeneckých táborov na Rwandu vyústili do prvej konžskej vojny, ktorá tak bola pokračovaním regionálnej vojny po rwandskej genocíde.<sup>125</sup>

### **Prvá konžská vojna**

Výsledok Mobutuovej politiky rozdeľuj a panuj boli *de facto* samostatné konžské provincie, zmietané etnickými konfliktami. Konžský štát zažíval v roku 1993 zrútenie ekonomiky.<sup>126</sup> Jeho medzinárodná izolácia sa však uvoľnila po postupe RPF do Rwandy, kedy Mobutu ponúkol krytie nepopulárnej francúzskej intervencie. Rovnako pomáhal aj francúzskej operácii *Turquoise* v júni 1994, riadenej z konžskej Gomy, ktorá pomohla v úteku porazenej rwandskej vlády do Kivu. Po vypuknutí utečeneckej krízy vo východnom Kongu získal Mobutu paradoxne medzinárodné uznanie za ochranu utečencov.<sup>127</sup> V skutočnosti však dovolil znovu vyzbrojenie rwandských milícií *Interahamwe* v utečeneckých táboroch, ktorých rozpustenie používal ako diplomatickú zbraň voči rwandskej vláde. Pozornosť od konžských politických problémov sa snažil odpútať etnicky motivovanými útokmi proti konžským Tutsiom, čím si získal prívržencov medzi miestnymi Hutuami. Mobutu tak ohrozoval Rwandu svojou podporou hutuovských extrémistov, Angolu svojou podporou UNITA a Ugandu podporou Sudánu.<sup>128</sup> Utečenecké tábory vo východnom Kongu mali rozpočet 800 miliónov dolárov ročne, z čoho podľa Mereditha išli dve tretiny na tzv. Hutuland, vlastný štát genocidérov organizovaný ako Rwanda. Extrémisti tu trénovali a regrutovali stúpcov a nakupovali zbrane. Utečencom bolo bránené vrátiť sa domov. Od septembra 1994 viedli partizánsku vojnu proti RPF a zabíjali konžských Tutsiov.<sup>129</sup> Rwanda bola natoľko znepokojená situáciou v Kivu, že spolu s Ugandou zosnovala intervenciu, ktorej zámienkou sa stalo vykázanie Mulenžanov z Konga 8. októbra 1996. Intervencia bola prezentovaná ako mulenžské povstanie pod vedením Aliancie demokratických síl pre oslobodenie Konga (*Aliance des forces démocratiques pour la libération du Congo – AFDL*), ktoré však zahŕňalo angolské a rwandské jednotky a ugandské

<sup>124</sup> Melvern, L. (2004), s. 250.

<sup>125</sup> Dallaire, R. (2003), s. 285, 471, 518. Melvern, L. (2004), s. 246-247, 250-252. Meredith, M. (2005), s. 487, 519-520. Pourtier, R. (2006), s. 139.

<sup>126</sup> HDP na obyvateľa iba okolo sto dolárov, štvorciferná inflácia, prepad ťažby medi a kobaltu.

<sup>127</sup> McCalpin, J.O. (2002), s. 46.

<sup>128</sup> Reno, W. (1998), s. 162-165, 171, 175. Reyntjens, F.: Briefing: The Second Congo War: More than a Remake. In: *African Affairs* 1999, Vol. 98, No. 391, s. 241.

<sup>129</sup> V konžských provinciách Južné Kivu žili Rwandania už od 19. storočia. V šesťdesiatych rokoch sa začali nazývať Mulenžanmi, aby sa odlíšili od nových utečencov, ktorí požadovali konžské občianske práva, čo vyvolávalo odpor miestnych Konžanov. V Severnom Kivu tvorili Rwandania takmer väčšinu obyvateľstva, čo vyvolávalo spory o pôdu s autochtónnym obyvateľstvom. Mobutu im v roku 1981 odobral občianstvo, čo vyvolalo etnicky motivované útoky. Tieto spory boli umocnené po rwandskej genocíde. Od tejto doby sa pod pojmom Mulenžania chápu nielen ich pôvodní členovia, ale aj konžskí Tutsiovia, tutsijskí imigranti a utečenci, ktorí spolu predstavujú asi 400.000 ľudí. Mamdani, M. (1999), s. 55.



zbrane.<sup>130</sup> Charitatívne organizácie rozpútali kampaň na ochranu utečencov, podporovanú Francúzskom. Skôr ako k nej stihlo dôjsť však AFDL porazilo hutuovských extrémistov.<sup>131</sup> Vtedajšia zairská armáda tomu nebola schopná zabrániť, keďže bola neplatená a mala v svojich radoch až 50 generálov a 600 plukovníkov. Za Mobutua bojovali len UNITA a *Interahamwe*. Zahraničné ťažobné spoločnosti sa tiež pridali na stranu Rwandy, Ugandy a Angoly, ktoré rýchlo dobyli veľkú časť Konga. Konžskou tvárou týchto udalostí bol Laurent Désiré Kabila (bývalý revolucionár, obchodník a pašerák), ktorý sa 17. mája 1997 stal novým konžským prezidentom, považovaným za osloboditeľa strednej Afriky.<sup>132</sup>

## Zhrnutie

Táto kapitola mala za cieľ preskúmať širšie pozadie, na ktorom sa odohráva konžský konflikt. Jej prvá podkapitola charakterizovala africký politický systém, ktorého hlavným znakom je absencia monopolu na moc a klientelizmus. Africké štáty boli často chápané len ako prostriedok obohatenia jednotlivcov, pričom Kongo nebolo výnimkou. Takéto chápanie štátu malo korene najmä v chápaní moci v Afrike a v koloniálnom systéme nepriamej vlády a jeho dôsledkom bola neexistencia právneho štátu a početné občianske vojny. Dôležitým momentom v historickom vývoji bol potom koniec studenej vojny a fenomén globalizácie svetového systému, kedy sa africké štáty neštandardným spôsobom zapojili do svetového obchodu. Tento historický zlom mal vplyv aj na charakter afrických konfliktov, ktoré na pozadí štátneho kolapsu pohltila logika vojnových barónov. V historickom priereze konžských udalostí možno následne badať konkrétne prejavy týchto charakteristík. Ďalšia podkapitola mala za cieľ určiť, ktorý štát disponuje v geopolitickom chápaní najväčším potenciálom regionálnej veľmoci. Rovnako táto podkapitola určila, čo je v priestorovom poňatí dôležité pre mocenského hegemóna. Záverečná podkapitola mala zase čitateľovi priblížiť historický kontext, ktorý je nutným krokom na ceste k pochopeniu konžského konfliktu.

Ak by sme teda na základe daných zistení mali predpovedať povahu druhej konžskej vojny, a to v momente jej vypuknutia, vyzeralo by to nasledovne. V Kongu dochádza po skončení studenej vojny a pretrvávajúcej ekonomickej kríze k rozmachu vojnových

---

<sup>130</sup> Reno, W. (1998), s. 175.

<sup>131</sup> 700.000 utečencov sa vrátilo, 500.000 zostalo v Kongu, 200.000 zabitých.

<sup>132</sup> Meredith, M. (2005), s. 524-537. McCalpin, J.O. (2002), s. 46-47.

barónov, ktorí sledujú len obmedzené ciele vlastného obohatenia a udržania svojej klientely. V priestorovom meradle nie je nikto z nich schopný zaujať pozíciu konžského mocenského hegemóna. Ak sa niekto chce o túto pozíciu uchádzať, musí preto disponovať zahraničným zdrojom svojej moci. V prvej konžskej vojne to bola Rwanda s Angolou. Čo sa týka geopolitických ukazovateľov, moc záleží na kontrole provincií Dolné Kongo, Katinga a Kivu. Tieto sa zároveň pretínajú s pohraničnými zónami vplyvu Angoly a Rwandy, preto budú s najväčšou pravdepodobnosťou hlavným cieľom bojov. Keďže v Kongu je málo ciest, potenciálne boje budú pravdepodobne prebiehať hlavne na vode a vo vzduchu, čo povedie k snahe o kontrolu prístávacích dráh a riek.

Ďalšie kapitoly sa budú venovať dôkladnej analýze mocenskej politiky rôznych aktérov na pozadí druhej konžskej vojny, ktorej pochopenie mala umožniť práve skončená kapitola. Či sa jej závery potvrdia, však ukáza až nasledujúce časti práce.

## 2. Vojensko-politický aspekt a aktéri konžského konfliktu

Táto časť práce by mala preskúmať dôvody, pre ktoré sa do konžskej vojny zapojili jednotlivé štáty, ciele, ktoré v nej chceli dosiahnuť, a stratégie, ktoré sledovali. Na základe matrice cieľov–stratégií–výsledkov je účelom zistiť, komu sa podarilo splniť vytýčené ciele a teda *de facto* presadiť svoju moc voči ostatným. Predchádzajúca kapitola hovorila o všeobecných charakteristikách moci a konfliktu v Afrike. Táto kapitola by mala na pozadí predošlých informácií určiť, kto je regionálnym hegemonom a teda kto môže v budúcnosti v najväčšej miere vplyvať na stabilitu, respektíve nestabilitu regiónu.

Hlavnou príčinou konžských vojen je mocenské vákuum, ktoré sa vytvorilo na konci Mobutuovej vlády. Epicentrum tohto mocenského vákua sa nachádzalo vo východnom Kongu, ktoré sa tak nie náhodou stalo miestom vypuknutia oboch vojen. Následný boj o moc v regióne strednej Afriky, ktorý prebiehal na pozadí konžských vojen, bol vlastne snahou viacerých aktérov o vyplnenie tohto mocenského vákua. Boje neprebíhali len na úrovni klasickej medzištátnej vojny, ale aj na úrovniach rozličných občianskych a oblastných vojen. Komplexnosť celej situácie teda nedovoľuje sústrediť sa len na jednu rovinu konfliktu. Aj napriek tomu sa však táto kapitola bude predovšetkým venovať medzištátnej rovine konfliktu.

Prvým spôsobom, ktorým sa účastníci konfliktu snažili vyplniť vzniknuté mocenské vákuum, bola klasická vojna. Počas druhej konžskej vojny sa tak podľa niektorých autorov proti sebe postavili frankofónni spojenci spolu s niektorými členmi SADC a koalícia východoafrických štátov. Popri nich sa však o moc usilovali aj rôzne vnútorné elity, kvôli čomu sa tu jedná o viacero menších vojen, v ktorých proti sebe stojí viac než tucet ozbrojených skupín. Na stranu konžského prezidenta sa postavila Angola, Zimbabwe, Namíbia, Čad a Sudán. Povstalcov priamo podporovala Rwanda, Uganda a Burundi, nepriamo i Tanzánia a Zambia. Z konžských susedov tak neutrálna zostala len Stredoafrická republika a Kongo–Brazzaville.<sup>133</sup>

---

<sup>133</sup> Scherrer, C.P.: Resolving the Crisis in Central Africa. Copenhagen Peace Research Institute Working Papers No.31, Copenhagen 1998, s. 82-84.

## 2.1 Vládni spojenci

### 2.1.1 Kinshasa (ako vládna strana konfliktu)

#### *Ciele Kinshasy v konžskej vojne*

Konžský prezident Laurent Désiré Kabila je asi najvýraznejšou osobnosťou konžských vojen. Tento konžský prezident však nemal žiadnu víziu pre svoje vládnutie. K moci sa dostal na africké pomery pomerne rýchlo, za necelý rok.<sup>134</sup> Keď sa v roku 1996 pridal k Aliancii demokratických síl pre oslobodenie Konga (AFDL) nemal žiadnych vlastných vojakov, ani stúpencov. To bolo dôvodom, prečo jeho režim neohrozovala domáca opozícia, ale to, či zostane užitočný pre zahraničných spojencov. Celú dobu svojej krátkej vlády a počas konžskej vojny sa preto snažil dosiahnuť tri ciele: vytvorenie vlastnej armády, získanie podpory Konžanov i medzinárodného spoločenstva. V snahe o politické prežitie však používal rovnaké praktiky ako Mobutu. Rozdeľuj prostredníctvom etnickej politiky a panuj vďaka meniacim sa mocenským alianciám.<sup>135</sup> „Kabila mal len jeden strategický cieľ: zostať pri moci, pričom preferoval zdieľanie krajiny pred zdieľaním moci.“<sup>136</sup>

L. Kabila spočiatku sledoval cieľ udržania si moci prostredníctvom podpory zo strany svojich zahraničných spojencov (Rwandy, Ugandy a Angoly). V prvom rade však Rwandy, ktorá sa priamo podieľala na chode novej vlády a armády, čo sa prejavilo aj v jeho snahe zmať vyšetovanie OSN zamerané na údajné masakry stotisíc hutuovských utečencov. Medzinárodné spoločenstvo tento postoj akceptovalo len preto, že nového prezidenta vnímali ako osloboditeľa Konga. Zasahovanie Rwandy do konžských záležitostí bolo však veľmi silno odmietané medzi samotnými Konžanmi. Ohľadom tohto cieľa sa tak Kabila dostal do rozporu medzi domácimi a zahraničnými zdrojmi jeho moci. Koncom roka 1997 vyústilo toto napätie medzi zahraničnými spojencami a domácou nepopularitou do rozporov s niektorými spojencami. Kabila odmietal demokratické reformy, čo pobúrilo USA, a nemienil riešiť otázku občianskych práv Mulenžanov, ani bezpečnostnú otázku vo východnom Kongu, čo pobúrilo Rwandu a Ugandu. Kabila sa navyše postupne

<sup>134</sup> Svoju kariéru začal v roku 1960 ako aktívny odporca samostatnosti Katangy, po roku 1967 si vytvoril malú dŕžavu v provincii Kivu, ktorú financoval z pašovania zbraní a drahých kovov. Ako úspešný obchodník a pašerák si získal aj dôležité kontakty so súčasnými prezidentmi Rwandy a Ugandy, ktorí ho neskôr dosadili na čelo nimi vedenej intervencie. Dunn, K.C.: *A Survival Guide to Kinshasa*. In: Clark, J.F.: *The African Stakes in the Congo War*. Palgrave MacMillan, New York 2002, s. 54-55. Weiss, H.: *War and Peace in the DRC*. Nordiska Afrikainstitutet Current African Issues No. 22, Uppsala 1999, s. 8-9.

<sup>135</sup> International Crisis Group: *Africa's Seven Nation War*. ICG DRC Report No. 4, Brussels 1999a, s. 13. Scherrer, C.P. (1998), s. 86-87.

<sup>136</sup> International Crisis Group: *Scramble for the Congo*. ICG Africa Report No. 26, Brussels 2000, s. 40.

začal zbavovať aj svojich rwandských poradcov, čo mu však naopak pomaly zvyšovalo domácu popularitu.<sup>137</sup>

L. Kabila tak sledoval i ciele udržania moci zamerané viac do vnútra Konga, kde sa spoliehal najmä na svoje rečnícke umenie. Podarilo sa mu zlepšiť osobnú a majetkovú bezpečnosť Konžanov a znížiť infláciu. V jeho záujme však nebolo uvoľniť priestor pre opozičné strany, práve naopak, ústavným zákonom z mája 1998 posilnil svoju neobmedzenú moc a zakázal stranícke a politické aktivity.<sup>138</sup> Kabilova vláda si však zachovávala odstup od rádových Konžanov kvôli tomu, že znamenala koniec neformálnej siete kontaktov vybudovanej za Mobutuho (klientelizmu), a že preferovala ľudí z exilu. Kabila si navyše vernosť vlády zaručoval jej neustálym obmieňaním, keď iba za prvý rok to spravil trikrát, čím postupne obmedzoval vplyv Tutsiov a posilňoval svojich krajanov, Katanžanov.<sup>139</sup> Pri sledovaní cieľa udržania si moci sa musel Kabila zamerať aj na konžskú armádu, ktorá bola v tej dobe známa pod skratkou FAC.<sup>140</sup> Namiesto toho, aby bola oporou jeho režimu, predstavovala preňho veľkú hrozbu, najmä kvôli korupcii, rodinkárstvu a rozdielnym platom, ktoré panovali v jej radoch. FAC nebola ani zďaleka jednotnou armádou. Hlavnými zložkami boli konžskí Tutsiovia, katanžské tigre a detskí vojaci (*kadogos*).<sup>141</sup> Jednota novej FAC bola veľmi neistá, jej morálka nízka a dezercie početné. Tieto fakty boli o to znepokojujúcejšie, že na vypuknutí druhej konžskej vojny sa priamo podieľala jej najlepšia jednotka, 10. brigáda umiestená v Gome, v Kivu.<sup>142</sup> Kabila sa preto nielenže nemohol od začiatku vojny spoliehať na FAC, musel naopak hľadať nových vojakoch

<sup>137</sup> Dunn, K.C. (2002), s. 57-58, 62. Nzongola-Ntalaja, G.: From Zaire to the DRC. Nordiska Afrikainstitutet Current African Issues No. 28, Uppsala 2004, s. 14. Weiss, H. (1999), s. 14-16.

<sup>138</sup> Takto chcel v prvom rade odzbrojiť svojho prípadného konkurenta v podobe Etienna Tshisekediho, populárneho opozičného politika, predseda Únie pre demokraciu a spoločenský pokrok (Union pour la Démocratie et Progrès Social – UDPS), ktorý bol Kabilovým najväčším vnútorným nepriateľom. Tshisekediho popularita však utrpela tým, že bol premiérom za Mobutua a že podporil povstalcov z RCD. Ostatné konžské politické strany, ktoré boli vytvorené na základe regionálnych vzťahov, neboli pre Kabilu problémom, keďže už od roku 1994 namiesto toho, aby mobilizovali ľudí, vyzývali k pasivite. Ostatných odporcov režimu a ľudí podozrivých zo špionáže neváhal bez súdu uväzniť. Dunn, K.C. (2002), s. 60. Weiss, H. (1999), s. 8-10.

<sup>139</sup> Navyše keďže bol Kabila z Katangy, nehovoril lingalou (jazykom západnej časti Konga), ale swahilčinou, čo tiež neprispievalo k jeho popularite. Dunn, K.C. (2002), s. 61. International Crisis Group (2000), s. 45-47. Shearer, D.: Africa's Great War. In: Survival 1999, Vol. 41, No. 2, s. 94.

<sup>140</sup> Forces armées congolaises

<sup>141</sup> Títo swahilčinou hovoriaci vojaci z východnej polovice Konga mali pritom v konžskej histórii (napr. počas katanžskej secesie) často konflikty s lingalou hovoriacimi členmi bývalej zairskej armády (Forces armées zairoises – FAZ), ktorých sa nepodarilo integrovať do novej armády. Lojalitu navyše ohrozovali i etnické rozdiely medzi Katanžanmi (*Luba-Lunda*).

<sup>142</sup> Weiss, H.F., Carayannis, T.: Reconstructing Congo. In: Journal of International Affairs 2004, Vol. 58, No. 1, s. 124-125.

v radoch rwandských, ugandských a burundských povstaleckých skupín,<sup>143</sup> ktorých regru- toval z rôznych častí Konga, Konga–Brazzaville, Stredoafrickej republiky, Sudánu, Kene a Tanzánie. Takto si však nenávratne znepriatelil Rwandu a Ugandu, čiže krajiny, ktoré stáli za pôvodom jeho moci.<sup>144</sup>

### *Stratégie Kinshasy*

Konžský prezident sledoval počas druhej konžskej vojny za účelom naplnenia svojich cieľov tri hlavné stratégie. Populistickú stratégiu, ktorá mala na jeho stranu získať konžské obyvateľstvo. Túto stratégiu pritom dopĺňala taktika rozdeľuj a panuj, a to najmä čo sa týka svojich politických odporcov. Protitutsijskú stratégiu, ktorej cieľom bolo posilnenie konžskej armády vďaka potenciálu, ktorí do nej mali priniesť rozličné povstalecké hnutia pôsobiace v Kongu. Poslednou Kabilovou stratégiou bola vyčkávacia taktika, ktorá mala obmäkčiť v prvom rade medzinárodné spoločenstvo, ale jej cieľom bolo pripraviť pôdu na konečné vojenské víťazstvo. Túto poslednú stratégiu potom výrazne obmenil Kabilov nástupca, ktorý sa sústredil najmä na získanie podpory zo strany zahraničných a me- dzinárodných spojencov, a teda na ukončenie vojenského riešenia konfliktu.

Keď Laurent Kabila požiadal Rwandu a Ugandu, aby opustili Kongo, tieto dve krajiny zosnovali ďalšie povstanie s cieľom odstrániť ho. Počas augusta 1998 sa povstalci nielenže zmocnili veľkej časti východného Konga, ale dokonca ohrozovali samotnú Kinshasu. Kabila bol preto nútený zmeniť svoju doterajšiu stratégiu, zmeniť okruh svojich zahraničných spojencov a snažiť sa získať domácu podporu. Rýchlou diplomatickou akti- vitou presvedčil spojencov zo SADC, Angolu, Zimbabwe a Namíbiu, aby mu poslali vo- jakov; a Stredoafriku republiku, aby mu umožnila používať jej územie. Okrem toho sa L. Kabila snažil na medzinárodnej scéne prilákať zahraničný kapitál, aby mu pomohol fi- nancovať vojnu, čo sa mu však nepodarilo, keďže mnoho spoločností odradilo mimo iné jeho násilné odovzdanie ťažobných spoločností do rúk Zimbabwe.<sup>145</sup>

Podporu obyvateľov sa Kabila snažil získať prostredníctvom populistickej straté- gie, ktorá obsahovala tri komponenty: nacionalizmus, etnickú nenávisť a vojenskú propa- gandu. K obyvateľom celého Konga (teda aj okupovaného východu) sa obracal prostred- níctvom médií, v ktorých sa prezentoval ako pravý Konžan. Rwandu a Ugandu obviňoval z agresie a imperialistických zámerov. Snažil sa, aby sa na jeho spoluprácu s nimi čo naj- rýchlejšie zabudlo. Podľa jeho slov mal antikoloniálnu vládu; popularitu si získal najmä

<sup>143</sup> FAR (ex-Forces armées rwandaises) a Interahamwe z Rwandy, ADF (Allied democratic forces) z Ugan- dy a FDD (Forces de la Défense de la Démocratie) z Burundi.

<sup>144</sup> International Crisis Group (2000), s. 49-52. Reyntjens, F. (1999), s. 248. Weiss, H. (1999), s. 8-13.

<sup>145</sup> Dunn, K.C. (2002), s. 62-66.

„poukazovaním na západné sprisahanie ako okradnúť Kongo. Kabila veril, že bude pokračovať v šľapajach Patrika Lumumbu a zomrie ako obeť západného sprisahania a zrady svojich vlastných ľudí.“<sup>146</sup> V svojich prejavoch začal stále viac a viac vyťahovať etnickú kartu namierenú proti Tutsiom ako okupantom. L. Kabila nielenže šíril etnickú nenávisť voči konžským Tutsiom, ale priamo vyzýval na ich zabíjanie, čo viedlo k etnicky motivovaným vraždám.<sup>147</sup> V rámci vojenskej propagandy nepravdivo informoval o svojich víťazstvách, ktoré neexistovali. Kabila vyťažil z médií na rozdiel od povstalcov maximum, hlavne preto, že Konžania (aj povstalci) veria všetkému, čo počujú v rádiu. Táto kampaň mu priniesla takú popularitu, že vo februári 1999 povolil činnosť registrovaných politických strán a na apríl vyhlásil voľby, ktoré sa však nekonali. Na domácej scéne túto populistickú stratégiu dopĺňala taktika rozdeľuj a panuj, v rámci ktorej L. Kabila vytváral koalície, alebo väznil odporcov. Jednou z obetí tejto politiky bola ekonomická elita krajiny.<sup>148</sup> Keďže L. Kabila nespolupracoval so žiadnymi etablovanými regionálnymi a etnickými vodcami, potreboval ľudí, ktorým môže veriť. A to boli buď členovia jeho rodiny v bezpečnostných zložkách, alebo exulanti vo vláde, ktorí však neboli verejnosťou vnímaní ako legitímni konžskí predstavitelia.<sup>149</sup> Pod vplyvom taktiky rozdeľuj a panuj však napríklad začlenil mobutistov, svojich niekdajších nepriateľov, do svojej vlády.<sup>150</sup>

Na úspech populistickej stratégie mala vplyv hlavne situácia v provincii Kivu na východe krajiny a postavenie konžských Tutsiov, ktorí boli veľmi neoblúbení pre svoju brutalitu a drancovanie krajiny v oblastiach pod ich kontrolou.<sup>151</sup> Z Rwandy navyše prenikla do Konga ideológia genocídy, pretože rovnako ako tam aj v Kivu sa etnický konflikt sústreďuje na otázku pôdy a občianstva. Tieto udalosti umožnili Kabilovi uskutočniť jeho druhú stratégiu týkajúcu sa posilnenia konžskej armády. Občianske vojny v susednej Rwande a Burundi znamenali príliv hutuovských utečencov, čo zvýšilo odpor voči konžským Tutsiom, ktorí sa preto podieľali na AFDL. Druhá vojna začala povstaním mulenžskej jednotky konžskej armády,<sup>152</sup> čo ich v konžských očiach neodvratne spojilo s rwandskou intervenciou. Kivutčania sa začali vo väčšej miere pridávať k vidieckym mi-

<sup>146</sup> International Crisis Group (2000), s. 41, 49.

<sup>147</sup> „Ľudia musia zobrať mačety, kópie, šípy, motyky, rýle, hrable, klince, palice, žehličky, ostnaté drôty, kamene, a podobne, na to, milí poslucháči, aby zabili rwandských Tutsiov.“ BBC News: Hate messages on East Congolese radio. 12 August 1998, <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/monitoring/149901.stm>

<sup>148</sup> Napríklad ekonomicky vplyvní Kasajčania z kmeňa *Luba* a elita mobutistov z Rovníkovej provincie.

<sup>149</sup> International Crisis Group (2000), s. 42-49, 52-53.

<sup>150</sup> Ako napríklad Saolona Bembu, ktorý bol významným konžským podnikateľom, spojencom bývalého prezidenta Mobutuho a ministrom v jeho vláde. International Crisis Group (1999a), s. 14.

<sup>151</sup> Dunn, K.C. (2002), s. 67. Shearer, D. (1999), s. 101.

<sup>152</sup> 10. brigády konžskej armády, v počte 25000 mužov umiestnenej v Kivu, ktorá bola jej najkvalitnejšou zložkou, ktorú z veľkej časti tvorili mulenžskí vojaci s úzkymi vzťahmi s Rwandou.

líciami *Maji-Maji*,<sup>153</sup> ktoré mali tradíciu za účelom domobrany a rabovania i ako prejav nesúhlasu okrajových komunit. Ako bývalý vodca *Maji-Maji* poznal Kabila ich zázemie a hodlal ich použiť proti Rwande. Za týmto účelom menoval členov týchto milícií do FAC a podporoval ich spoluprácu s rwandským a burundskými povstalcami, čo sa mu však veľmi nedarilo. Táto politika ale posilnila kultúru násilia a vojnového panstva, kde tí, čo majú zbrane, vládnu nad tými druhými.<sup>154</sup>

Na bojovom poli sa však Kabilovi nedarilo víťaziť, ale keďže chcel zvíťaziť, bránil sa akýmkoľvek snahám o ukončenie vojny. Medzi jeho stratégie sa tak zaradila i vyčkávací taktika. Chcel získať čas na vyriešenie súvisiacich ekonomických problémov, aby dosiahol rozhodujúce vojenské víťazstvo. Tento čas sa snažil získať aj podpísaním Lusackej dohody z júla 1999, ktorá v jeho očiach neplnila význam skutočnej mierovej zmluvy. Všetmožno sa snažil nedodržiavať prímerie, čo sa mu však pravdepodobne stalo osudným, keďže tesne pred jeho zavraždením si jeho spojenci začali uvedomovať potrebu ukončiť nákladnú vojnu. Kabila chcel dosiahnuť víťazstvo na bojisku, čo ho v tejto fáze zákonite postavilo proti vlastným spojencom a vyvrcholilo jeho zavraždením 16. januára 2001.<sup>155</sup> Po tejto výraznej mocenskej zmene sa stal novým konžským prezidentom jeho syn Joseph Kabila, ktorý začal sledovať na prvý pohľad diametrálne odlišnú stratégiu. Mohla by sa volať „poučenie syna z otcových chýb.“ Táto v Afrike bezprecedentná výmena hlavy štátu sa odohrala v réžii Angoly a Zimbabwe. Dovtedajší veliteľ armády J. Kabila hneď v svojej inauguračnej reči sľúbil obnoviť Lusacký mierový proces, spustiť medzikonžský dialóg, umožniť nasadenie pozorovateľov OSN, liberalizovať ekonomiku a demokratizovať politický systém. Na svoju stranu si vďaka svojej zvýšenej diplomatickej aktivite rýchlo získal aj USA, Francúzsko a Belgicko. Nový Kabila sa však nemohol spoliehať na politickú základňu svojho otca, ani na armádu, ktorá mala slabú morálku a jej hlavným pilierom boli hutuovskí bojovníci, ktorých odzbrojenie požadovala Rwanda. Preto bolo jeho prvotným pilierom najmä spojenectvo s Angolou a Zimbabwe, ktorí si ho vybrali za nového konžského prezidenta.<sup>156</sup>

<sup>153</sup> Maji-Maji boli tradičné východokonžské milície, ktoré boli vyjadrením miestneho odporu voči zahraničnému vplyvu v oblasti. Dôsledkom úpadku tradičných a štátnych autorít v oblasti sa k nim začala pridávať aj mládež z miest. Swahilské slovo maji sa vzťahuje na rituálny obrat s vodou, ktorý robí ľudí nezraniteľnými. Mamdani, M. (1999), s. 62.

<sup>154</sup> International Crisis Group (2000), s. 23-26. Weiss, H. (1999), s. 10-13.

<sup>155</sup> Torfinn, S.: Africa's Great War. In: Economist 2002, s. 1-2. International Crisis Group (1999a), s. 13. Nzongola-Ntalaja, G. (2004), s. 18.

<sup>156</sup> Dunn, K.C. (2002), s. 69-70. Meredith, M. (2005), s. 544. Nzongola-Ntalaja, G. (2004), s. 18-19.



### *Výsledky Kinshaskej politiky*

L. Kabila dosiahol pozitívne výsledky svojej stratégie na poli získania vnútroštátnej podpory pre svoju vládu. Čo sa týka budovania silnej konžskej armády, podarilo sa mu zvýšiť jej bojovú silu, ale za cenu jej súdržnosti a poštvaní si susedných krajín. Práve ohľadom získania medzinárodnej podpory pre svoj režim však L. Kabila nenaplnil svoje ciele. Nielenže si pohneval svojich vojnových súperov, ale nedokázal si udržať ani priazeň svojich spojencov, čo sa mu napokon stalo osudným. Jeho syn J. Kabila bol na tomto poli úspešnejší. Podarilo sa mu získať si priazeň medzinárodného spoločenstva a jeho zásluhou došlo i k ukončeniu druhej konžskej vojny.

Prvým Kabilovým cieľom bolo získanie domácej popularity, čo sa mu podarilo. L. Kabila odvodzoval svoju legitimitu najmä zo svojich vojenských úspechov, najskôr zo svojho víťazstva nad Mobutom, potom z vedenia vojny proti zahraničným agresorom. V prospech Kabilu hovoril aj fakt, že Konžania žijúci na vládou kontrolovanom území sa mali lepšie ako na povstaleckých územiach, keďže tu bola menšia miera zneužívania moci. Kabila bol však nepopulárny kvôli zlému riadeniu ekonomiky<sup>157</sup> a diktátorským sklonom<sup>158</sup> najmä medzi strednou vrstvou. Kabila sa teda síce obohacoval na úkor krajiny, ktorá sa pod jeho vládou zmietala stále viac v chudobe, to však vďaka jeho populistickej stratégii nebránilo jeho rastúcej domácej obľube.<sup>159</sup> Vo zvyšných dvoch cieľoch bol však L. Kabila neúspešný. Kinshasa ako strana sporu však vďaka jeho nástupcovi J. Kabilovi uspela v získaní medzinárodného spoločenstva na svoju stranu. Cieľ vybudovania disciplinovanej armády sa ale nepodarilo dosiahnuť ani novému konžskému prezidentovi.

Kabilova moc nad krajinou bola do značnej miery ohraničená. „Územná suverenity je často v Afrike len ilúziou, ale v prípade Konga priam čírou fantáziou.“<sup>160</sup> Kabila mal pod kontrolou len dôležité mestá,<sup>161</sup> niektoré dôležité cesty a rieky, strategický prístav Matadi a vodnú elektrárňu Inga. Nepožíval legitimitu politických inštitúcií, ani

---

<sup>157</sup> V roku 1999 pokleslo HDP o 15% kvôli jeho ekonomickej politike „nadhodnotenému kurzu, obmedzeniam obchodu so zahraničnou menou, zvýšeniu množstva peňazí v obehú a vykrádaníu štátnych podnikov.“ Vojnová ekonomika pohltíla 80% štátnych príjmov štátu. International Crisis Group (2000), s. 41-45.

<sup>158</sup> Na začiatku roku 1999 sa Kabila ujal všetkej moci v štáte, čo znamenalo koniec pre AFDL. Činnosť ostatných politických strán podliehala registrácii z dôvodu údajnej ochrany pred mobutistami a skorumpovanými politikmi. Kabilov režim však zostal aj napriek rôznym snahám (napr. iniciatívy z roku 2000 ako Výbory verejnej moci CPP inšpirované Severnou Kóreu, Národné politické konzultácie, Ústavné a zákonodarné zhromaždenie ACL) vnútorne slabý, a preto represívny. Jeho autoritatívny spôsob vlády sa príliš neodlišoval od spravovania jeho dŕžav v dobách odboja voči Mubutuovi. International Crisis Group (2000), s. s. 45-49.

<sup>159</sup> Dunn, K.C. (2002), s. 66.

<sup>160</sup> International Crisis Group (2000), s. 47.

<sup>161</sup> Kinshasa, Kikwit, Mbandaka, Kananga, Mbuji-Mayi, Kolwezi a Lubumbashi

priazeň regionálnych mocipánov. Viest' vojnu mu umožnil najmä obchod s diamantmi a kobaltom s ročným obratom okolo miliardy dolárov. Na bojisku sa opieral predovšetkým o zahraničných vojakov. Angola a Zimbabwe zabezpečovali obranu a logistiku; rwandskí a burundskí povstalci útočili. „Kabila jednoducho vyplnil vákuum, ktoré zostalo po zvrhnutí Mobutuho. Moc si udržal len vďaka útlaku, taktike rozdeľuj a panuj, a najmä vďaka podpore zahraničných mocností, ktorým vyhovuje slabý vodca v Kinshase.“<sup>162</sup>

## 2.1.2 Angola

### *Ciele angolskej intervencie*

Angola sledovala v konžských vojnách predovšetkým tri strategické ciele. V prvom rade chcela poraziť povstaleckú Národnú úniu pre úplnú nezávislosť Angoly (UNITA), alebo ju aspoň odrezat' od zásob. Angola mala taktiež záujem na ochrane svojich ropných zariadení, ktoré sú hlavným zdrojom financovania vojny. A v neposlednom rade jej išlo o udržanie priateľského režimu v Kinshase.<sup>163</sup>

Hlavným dôvodom angolskej intervencie je jej neukončená občianska vojna medzi vládnym MPLA a povstalcami z UNITA pretrvávajúca od angolskej nezávislosti z roku 1975. Štyridsať rokov bojov vytvorilo štát s obrovskou armádou (110000) sústredený hlavne na porážku nepriateľov.<sup>164</sup> Angolská armáda je najväčšou v Afrike, so silným delostrelectvom a letectvom. Koniec studenej vojny, počas ktorej bola angolská vojna posilnená súperením USA a ZSSR, priniesol viacero neúspešných mierových iniciatív (Bicesse 1991, Lusaka 1994), ktoré UNITA šikovne využila na svoje opätovné vyzbrojenie, hlavne zbraňami z bývalej Varšavskej zmluvy a prostredníctvom vtedajšej zairskej vlády. Angola preto chcela zničiť jej zásobovacie cesty a znemožniť jej využívanie konžského územia.<sup>165</sup>

Keďže Mobutu pomáhal UNITA, Angola sa postavila na stranu Rwandy a Ugandy v prvej konžskej vojne. Do vojny sa však nezapojila hneď na jej začiatku, najskôr sa pokúsila s Mobutom vyjednávať. Za jeho zastavenie podpory UNITA (predaj diamantov, nákup zbraní a základne v Kongu) sľubovala zastavenie podpory katanžským tigrom. Po

<sup>162</sup> International Crisis Group (2000), s. 53-54.

<sup>163</sup> Turner, T. (2002), s. 75.

<sup>164</sup> FNLA, UNITA, FLEC – Front pre oslobodenie kabinskej enklávy. Turner, T. (2002), s. 77. International Crisis Group: Congo at War. ICG Congo Report No. 2, Brussels 1998, s. 22.

<sup>165</sup> Achillovou pätou UNITA bol nedostatok palív, náhradných dielov a munície. Angola na druhej strane trpela dlhom vo výške 11 miliárd dolárov a prepadom svetových cien ropy. International Crisis Group (1998), s. 22-23. Scherrer, C.P. (1998), s. 84.

týchto pokusoch potom v decembri 1996 vstúpila do vojny. Angola vedela, že v Mobutuovej armáde bojovali jedine UNITA a FAR, ostatní vojaci predovšetkým utekali. Vo februári 1997 poslala do Konga katanžských tigrov, ku koncu vojny aj vlastných vojakov. Angolská intervencia v prvej vojne mala rozhodujúci vplyv na jej výsledok. Nielenže Uganda váhala s postupom na Kinshasu, ale povstalci dovtedy dobyli iba 1/20 krajiny, zatiaľ čo jej zvyšok dobyli s angolskou pomocou za štyri mesiace. Angole sa však aj napriek vlastnej ofenzíve v Kongu (máj a jún 1997) nepodarilo úplne zničiť jednotky UNITA. Angola nebola spokojná ani s Kabilovým spôsobom vládnutia a s jeho neochotou vyjsť jej viac v ústrety.<sup>166</sup>

Angolským cieľom v druhej konžskej vojne tak opäť bolo zničenie UNITA. Angola intervenovala pre záchranu Kabilu a najmä so zámerom predísť nestabilite v Kongu, ktorá by mohla posilniť UNITA. Existuje viacero vysvetlení, prečo sa Angola postavila na Kabilovu stranu. Angolské rozhodnutie pravdepodobne vyplynulo najmä z toho, že Rwanda nadviazala kontakty s bývalou FAZ, ktorú považovala Angola za ohrozenie svojej bezpečnosti. Tieto informácie získala Angola počas rokovaní s Kinshasou a Kigali po vypuknutí vojny. Ďalším dôvodom boli jej podozrenia, že Rwanda a Uganda spolupracuje s UNITA tým, že jej umožňuje obchod s diamantmi. Rovnaké podozrenia však mala aj voči Kabilovi, preto sa do vojny zapojila až 23. augusta, kedy obsadila Dolné Kongo bez akýchkoľvek deklarácií na podporu konžského prezidenta.<sup>167</sup> Angola sa taktiež obávala straty vplyvu nad spoločnou hranicou, Rwanda s Ugandou totiž obsadili územie spadajúce do jej sféry záujmu, čo predstavovalo ohrozenie jej mocenskej pozície. Najmä keď zoberieme do úvahy, že ani v prvej konžskej vojne sa nebojovalo tak blízko angolských hraníc. Posledným vysvetlením je to, že s L. Kabilom ju ešte donedávna spájala marxistická ideológia.<sup>168</sup>

### *Angolské stratégie v konžskej vojne*

Hlavnou angolskou stratégiou v konžskej vojne bolo vojenské obsadenie Dolného Konga, ktorá spájala angolské teritórium s jej enklávou Kabinda, a to za účelom porazenia UNITA. Ďalej bolo stratégiou Angoly čo najrýchlejšie vyriešiť konžský konflikt, v ktorom nemala žiadne špecifické záujmy.

<sup>166</sup> Nzongola-Ntalaja, G. (2004), s. 14. Tshiyembe, M. (2003), s. 55-6. Turner, T. (2002), s. 81-3. Weiss, H. (1999), s. 8-13.

<sup>167</sup> Cohen, H.J.: The Agony of the Congo. American Diplomacy Publishers V/3, Durham NC 2000, s. 1-2. Reyntjens, F. (1999), s. 247. Shearer, D. (1999), s. 96. Tshiyembe, M. (2003), s. 57.

<sup>168</sup> Angola mala voči Kabilovi dlh, keďže jej v roku 1975 pomohli katanžské tigre.

Vojenská stratégia Angoly bola veľmi úspešná. Jej intervencia, aj s pomocou Zimbabwe, ktoré oslobodilo Kinshasu z obklúčenia, mala opäť výrazný vplyv na výsledok vojny. Zabránila totiž rwandskému plánu rýchleho dobytia Kinshasy. Rwanda pravdepodobne dostatočne nezávažila záujmy Angoly v oblasti, následne bola donútená nadviazať kontakty s velením UNITA, čo predstavovalo kontraproduktívny výsledok angolskej intervencie, ak by jej podozrenia boli nesprávne.<sup>169</sup> Angola teda bojovala v konžskej vojne len ako na druhom fronte vo vzťahu k jej občianskej vojne. UNITA sa totiž podarilo prostredníctvom konžského územia znova sa vyzbrojiť. Angolská intervencia mala teda tejto povstaleckej skupine v tomto zabrániť. Hlavným problémom je tak opäť mocenské vákuum v Kongu, ktoré tentoraz ohrozuje Angolu. Očakávaný útok UNITA na Angolu začal v decembri 1998, čím sa potvrdili jej obavy. Angola musela reagovať stiahnutím časti vojsk z Konga a dokonca tvrdila, že sa na tomto útoku podieľali aj Rwanda s Ugandou. Konžská vojna jej však v tomto čase bránila plne sa sústrediť na boj proti UNITA. Čiže namiesto sledovania svojho primárneho cieľa musela Angola bojovať za L. Kabilu. Preto mala veľký záujem na uzatvorení prímeria. K svojim záujmom sa tak mohla vrátiť po podpise Lusackej mierovej dohody. V septembri 1999 začala jej úspešná protiofenzíva, ktorá v decembri 1999 zničila hlavný stan UNITA v Jambe a v septembri 2000 jej poslednú dŕžavu v Kongu. UNITA ako konvenčná vojenská sila bola porazená, avšak jej organizácia prežila. Stále bola schopná predávať diamanty a viesť partizánsky spôsob boja. To, že primárnym cieľom Angoly bola UNITA, potvrdzuje aj fakt, že po jej porazení v roku 2000 mala Angola v Kongu len obmedzené množstvo vojakov, ktorí zvyčajne chránili iba strategické miesta.<sup>170</sup>

Angolská stratégia v konžskej vojne sa potom zamerala na jej ukončenie, v čom jej však bránil konžský prezident Laurent Kabila, ktorý nevedel vojnu vyhrať ani s podporou spojencov, mierový spôsob vyriešenia konfliktu však na druhej strane odmietal. Angola ho však nemohla vymeniť bez toho, aby spochybnila legitimitu svojej intervencie. Okrem toho s ním nebola spokojná aj kvôli jeho diktátorským manierom a nevyspytateľnému chovaniu, čo sa mu pravdepodobne stalo osudným. Tieto angolské problémy totiž vyriešilo jeho zavraždenie, ktoré Angole určite prišlo vhod, či už sa na ňom priamo podieľala, alebo nie. Angolské zložky mali na starosti nielen bezpečnosť Kinshasy, ale aj

---

<sup>169</sup> Turner, T. (2002), s. 84-86. Weiss, H. (1999), s. 14-25.

<sup>170</sup> Turner, T. (2002), s. 86-87. International Crisis Group (2000), s. 54-59.

samotného Kabilu, čiže išlo prinajmenšom o ich zaváhanie.<sup>171</sup> Nový konžský prezident začal potom plniť angolskú stratégiu a obnovil Lusacký mierový proces, čo viedlo aj k ukončeniu konžskej vojny a z toho vyplývajúcich vojenských povinností Angoly.

### *Výsledky angolskej intervencie*

Angola bola pri sledovaní svojich cieľov v druhej konžskej vojne mimoriadne úspešná. Podarilo sa jej viac-menej skončiť s povstaleckou UNITA a pravdepodobne výrazne prispela k ukončeniu tejto vojny, ktorá pre ňu predstavovalo bezpečnostnú hrozbu.

Angola sa zúčastnila konžskej vojny, aby skončila s UNITA, čo sa jej aj sčasti podarilo. Jej účasť na prvej a druhej vojne bola pritom rozhodujúca. Jej intervencia v auguste 1998 zachránila Kabilovu vládu, Angola na oplátku získala kontrolu nad dolným tokom rieky Kongo, čo pomohlo jej oslabenej ekonomike. Po porážke angolských povstalcov zotrvala v Kongu len málopočetná angolská vojenská jednotka, a to najmä v Dolnom Kongu bohatom na ropu. Angolské letectvo a delostrelectvo však výraznou mierou ochraňovalo Kabilov režim, najmä strategické miesta ako prístav Matadi, letisko Kamina a vodnú elektrárňu Inga.<sup>172</sup> Úspešné štyri vojny v rozmedzí troch rokov, ktoré Angola viedla v Kongu a Kongu–Brazzaville mali však za následok nárast angolských imperialistických chýťok v regióne.<sup>173</sup> Angola okrem toho, že rozhodla o tom, kto bude vládnuť v Kinshase, totiž v sebe vidí nového regionálneho policajta pre západnú časť strednej Afriky. K čomu navyše ešte kontroluje najväčšie zásoby ropy v Afrike a má silnejšiu armádu ako všetci jej susedia dohromady. Jej pozíciu regionálneho hegemonu ohrozovala predovšetkým jej neukončená občianska vojna, ktorá vystavovala Angolu do riskantnej pozície najmä v obdobiach zvýšených nárokov na jej vojenskú prítomnosť a teda plnenia všetkých svojich záväzkov.<sup>174</sup> Angolská intervencia v konžskej vojne však priniesla aj nových nepriateľov. Rwanda, ktorá bola pôvodne spojenec Angoly, musela po jej nečakanom útoku požiadať o pomoc UNITA. Pre UNITA sa tak vynoril nový spoje-

---

<sup>171</sup> L. Kabilu zavraždil 16. januára 2001 podľa oficiálnych zdrojov člen jeho prezidentskej ochranky Kasereka Rachidi, ktorého však na mieste zabili. V tej dobe boli konžskí vojaci odvelení do kasární. Kabilovým poradcom bol navyše plukovník Edy Kapend, ktorý bol ako *Lunda* a katanžský tiger blízky Angole. Kapend navrhol za nástupcu Kabilovho syna Josepha. V tomto období sa naplno prejavila aj rivalita medzi Katanžanmi z kmeňa *Luba* a *Lunda* v Kabilovom okolí, keďže zmienený Kapend bol uväznený. Niektorí považujú práve jeho za strojcu Kabilovej vraždy. Tieto etnické spory v Kinshase navyše posilňovali aj Kabilovi spojenci, keďže Angola podporovala kmeň *Lunda*, zatiaľ čo Zimbabwe *Luba*. Iná teória hovorí, že Kabila bol zavraždený v dôsledku rivality v AFDL ako odplata za jej dvoch predtým zavraždených predsedov pôvodných štyroch frakcií. Meredith, M. (2005), s. 543. Turner, T. (2002), s. 75, 87-90.

<sup>172</sup> Angola mala v Kongu okrem počiatočnej intervencie menej ako 5000 vojakov. Turner, T. (2002), s. 75.

<sup>173</sup> Vid' napr. pokus o štátny prevrat proti zambijskému prezidentovi Chilubovi v roku 1997, kvôli jeho údajnej podpore angolských povstalcov, a boje s nimi i na území Namíbie.

<sup>174</sup> Turner, T.: War in the Congo. In: Foreign Policy in Focus 2000, Vol. 5, No. 10, s. 10-14.

nec, ktorý jej pomohol s predajom diamantov a nákupom zbraní. Navyše niektorí členovia rwandskej armády vraj zostali pri UNITA.<sup>175</sup> Angola získala na druhej strane veľký vplyv na chod konžských záležitostí prostredníctvom jej blízkych *Lunda*. Hlavnou zložkou konžskej armády boli angolské katanžské tigre. Angola trénovala konžskú políciu a navyše jej vojská (v Kabinde, Brazzaville a Pointe Noire) boli rozmiestnené len vo vzdialenosti niekoľkých hodín cesty od Kinshasy.<sup>176</sup>

Angola mala teda veľmi výrazný vplyv na priebeh konžskej vojny a vyplnenie mocenského vákuu, ktoré sa vytvorilo na konci Mobutuovej vlády. Ak zoberieme do úvahy prekazenie rwandského útoku na Kinshasu a zavraždenie konžského prezidenta ako podstatné udalosti tejto vojny, vidíme, že na oboch mala veľkú zásluhu. Angola však príliš podcenila L. Kabilu. Do vojny sa postavila na jeho strane, lebo si myslela, že ho bude mať pod väčšou kontrolou, ako by mala Rwandu. Kabila však zosobňoval prepojenie vojny proti angolským povstalcov s konžskou vojnou, čo Angola odmietala. Angola nemala v záujme poraziť Rwandu a Ugandu, čo bolo hlavným Kabilovým cieľom. Jediným cieľom bolo porazenie UNITA. Ak však zvážime, že konžská vojna bola pre Angolu len rozšírením jej občianskej vojny a pritom na ňu mala aj tak zásadný vplyv, vidíme, že táto krajina má na chod udalostí v regióne zásadný vplyv a právom sa uchádza o pozíciu regionálneho hegemóna.

### 2.1.3 Zimbabwe

#### *Ciele zimbabwianskej intervencie*

Zimbabwe je hlavným mimoregionálnym vládnyim spojencom. V konžskej vojne sledovalo v prvom rade cieľ posilnenia regionálnej prestíže a vnútroštátnej moci prezidenta Róberta Mugabeho, a to na úkor Juhoafrickej republiky (JAR) v širšom chápaní juhoafrického regiónu, respektíve voči domácim odporcom. Zimbabwe, podobne ako mnoho ďalších afrických štátov, podporovalo zosadenie Mobutuho, ktorý bol v ich očiach spojenec západných imperialistov. Zimbabwe dokonca podporilo povstalcov aj materiálne. Problém však nastal, keď L. Kabila vykázal z krajiny svojich bývalých spojencov, ktorý zosnovali ďalšie povstanie. Tentoraz však bolo Zimbabwe proti, keďže tentoraz videlo spojencov západného imperializmu v Rwande a Ugande. Zimbabwe sa síce chcelo

<sup>175</sup> Vzťahy s Ugandou a jej chránencom J.P. Bembo boli o niečo lepšie, avšak Angole prekážalo, že Bemba je mobutista spolupracujúci s angolskými povstalcami.

<sup>176</sup> International Crisis Group (2000), s. 54, 57-60.

rovnako ako ony podieľať na vyplnení mocenského vákua v Kongu, rozdielom však bol v tomto prípade Kabila. Zatiaľ čo pre Rwandu a Ugandu bol konžský prezident prekážkou v tomto ťažení, pre Zimbabwe bol prostriedkom.<sup>177</sup> Oficiálnym dôvodom pre zimbabwiansku účasť bola žiadosť Konga o pomoc podaná na pôde Juhoafrického rozvojového spoločenstva (SADC), v rámci ktorého bolo Zimbabwe na čele Politického, obranného a bezpečnostného orgánu. Prezident Mugabe podľa jeho slov musel v duchu panafrikanizmu pomôcť štátu ohrozovanému imperializmom. Mugabeho viazalo ku Kabilovi taktiež priateľstvo bývalých partizánov. Zimbabwe malo navyše ako bývalý štát Frontovej línie spolu s Angolou vhodnú armádu pre túto misiu.<sup>178</sup> Cieľom Zimbabwe bolo posilnenie vnútroštátnej pozície zimbabwianskeho prezidenta, ktorá bola po neúspešnej pozemkovej reforme otrasená. Konžská vojna mala uspokojiť chůtky Mugabeho priaznivcov, prípadne i odporcov. Zimbabwe taktiež chcelo ekonomicky využiť svoj pobyt v Kongu a predísť tak zopakovaniu situáciu z obdobia po ukončení mozambickej občianskej vojny zo začiatku deväťdesiatych rokov, kedy to neurobili a ich miesto zaujala JAR.<sup>179</sup>

### *Zimbabwianske stratégie*

Zimbabwianske stratégie v konžskej vojne sa odvíjali v závislosti od fázy bojov. Na začiatku to bola najmä vojenská stratégia, v priebehu bojov potom využívanie konžského nerastného bohatstva a na záver snaha o diplomatické vyriešenie konžskej vojny.

Čo sa týka vojenskej stratégie, pokúšalo sa Zimbabwe najskôr uchrániť Kabilovu vládu pred povstaním. Zimbabwe sa podieľalo na vyšetrovacom tíme vyslanom SADC a pokusoch o rokovania v Harare. Táto fáza vyvrcholila zistením, že povstanie je dirigované z Rwandy a Ugandy. Potom došlo k zmene protipovstaleckej stratégie na otvorenú konvenčnú vojnu, ktorá vyústila v rozdelenie Konga. V tejto fáze vojny plnilo Zimbabwe hlavne obrannú stratégiu, počas ktorej súbežne ťažilo aj z ekonomických výhod poskytnutých Kabilom. Vojna sa však aj napriek tomu preň stávala príliš drahou. Lusacká mierová dohoda z júla 1999 preto datuje začiatok novej stratégie, v rámci ktorej sa Zimbabwe viac sústredilo na diplomaciu a ukončenie vojny.<sup>180</sup>

<sup>177</sup> Operácia Obnova suverenity bol názov intervencie trojice členov SADC v prospech Kabilu.

<sup>178</sup> Zimbabwianske obranné sily (ZDF). Štáty frontovej línie boli obranným spoločenstvom juhoafrických štátoch voči režimu apartheidu v JAR. Rupiya, M.R.: A Political and Military Review of Zimbabwe's Involvement in the Second Congo War. In: Clark, J.F.: The African Stakes in the Congo War. Palgrave MacMillan, New York 2002, s. 94-96. Scherrer, C.P. (1998), s. 84. Tshiyembe, M. (2003), s. 82-83.

<sup>179</sup> Reyntjens, F. (1999), s. 248. Rupiya, M.R. (2002), s. 101. Shearer, D. (1999), s. 100. Tshiyembe, M. (2003), s. 83.

<sup>180</sup> Rupiya, M.R. (2002), s. 98-99. International Crisis Group (1998), s. 20-21.

Mugabe odvtedy hľadal najmä spôsob ako z vojny dôstojne vycúvať.<sup>181</sup> Tvrdil, že v jeho hlavnom záujme je mier, keďže do Konga prišiel pomôcť napadnutému spojencovi zo SADC zachrániť jeho územnú celistvosť. Mier chcel podpísať už v novembri 1998, plány mu však prekazil nielen nesúhlas RCD, ale najmä Kabilova neoblomnosť a bojachtivosť. Vzťahy s Kabilom sa ďalej zhoršili v apríli 2000 po jeho odmietaní MONUC a medzikonžského dialógu na čele s OAJ vymenovaným sprostredkovateľom. Mugabe však nebol v tejto svojej diplomatickej stratégii príliš neoblomný o čom svedčí jeho účasť na Kabilovej ofenzíve v Katange, ktorá prebehla súbežne so summitom SADC v Mapute 16. októbra 2000. Tieto zimbabwianske kroky prirodzene rozhnevali Rwandu. Mugabeho hrdosť teda rovnako bránila mierovému ukončeniu konfliktu ako Kabilova posadnutosť vojenským víťazstvom. Tieto dva faktory zároveň umocňoval fakt, že miera dodržania podpísaných obchodných kontaktov v Kongu závisela od množstva zimbabwianskych vojakov v konžskej vojne. Navyše Mugabeho nevyspytateľné chovanie lákalo Rwandu a Ugandu, aby pokračovali vo vojenskom ťažení, najmä pod vplyvom ich víťazstva v meste Pweto.<sup>182</sup> Na zimbabwiansku stratégiu malo tak veľký vplyv zavraždenie konžského prezidenta a vymenovanie nového v osobe jeho syna Josepha Kabilu. Zimbabwe tak už nič nebránilo vo vytúženom odchode z Konga. Asi 12000 zimbabwianskych vojakov sa stiahlo po mierových dohodách z roku 2002.<sup>183</sup>

### *Výsledky zimbabwianskej intervencie*

Zimbabwe si konžskou vojnou síce zvýšilo regionálne renomé, svoj druhý cieľ však naplnilo len sčasti. Vojna viedla k obohateniu niektorých jednotlivcov, Mugabeho popularitu medzi obyvateľmi však zhoršila.

Vo vzťahu k prvému cieľu treba povedať, že zimbabwianske jednotky tvorili kosť konžskej armády a výraznou mierou prispeli k udržaniu L. Kabilu. Zimbabwe obsadilo Kinshasu, za čo jej prezident R. Mugabe získal od Kabilu lukratívne ťažobné zmluvy, zároveň však za to zožal aj kritiku z domácich i zahraničných radov za finančné zruinovanie už tak chudobného Zimbabwe. Dopad vojny na Zimbabwe tak nebol vôbec priaznivý. Medzinárodné spoločenstvo ho okamžite po jeho intervencii obvinilo zo sledovania iných záujmov, nie ochrany celistvosti Konga. Zatiaľ čo zahraničné médiá ako CNN a BBC ignorovali vojnu, regionálne médiá z JAR obviňovali Zimbabwe, že sa chce obohatiť. Me-

<sup>181</sup> International Crisis Group (1999a), s. 30-31.

<sup>182</sup> L. Kabila sa spolu so Zimbabwe pokúsil o ofenzívu pri meste Pweto v decembri 2000, čo sa mu však nepodarilo a mesto navyše dobyli Rwanda a Uganda. International Crisis Group (2000), s. 64-65.

<sup>183</sup> Johwa, W.: Zimbabwe/DRC: The war that might not have been. The Norwegian Council for Africa, s. 1-2. <http://www.afrika.no/Detailed/5990.html> Rupiya, M.R. (2002), s. 93, 102-103.



dzinárrodné finančné inštitúcie ako MMF a Svetová banka požadovali zastavenie účasti Zimbabwe v konflikte kvôli rozpočtovej disciplíne, čo bolo v priamom rozpore s ich postojom k Rwande a Ugande. Rovnako EÚ odmietla vyplatiť pozemkovú reformu. Vyšetrovací panel Bezpečnostnej rady OSN obvinil zimbabwianskych generálov a politikov z exploatacie Konga. Okrem poškodenia už tak pošramotenej medzinárodnej reputácie však bola konžská vojna pre Zimbabwe aj finančne náročná. Zimbabwe si však na rozdiel od Angoly nemohlo dovoliť zahraničný dlh.<sup>184</sup> „Pre Zimbabwe bola účasť v Kongu vždy nebezpečným dobrodružstvom, ktoré si nemohlo dovoliť.“<sup>185</sup>

Mugabe sa nerozhodol v záujme Zimbabwe, ale v snahe posilniť svoju pozíciu, či už ako afrického lídra, alebo zimbabwianskeho prezidenta tým, že uspokojí ekonomické záujmy vládnucej elity. Vojna v Kongu sa však stala veľmi nákladným a dlhým dobrodružstvom, ktoré vyvolalo v Zimbabwe odpor, s ktorým Mugabe nerátal. A preto sa na chvíľu ocitol v pasci. Nemohol sa z Konga stiahnuť bez toho, aby neohrozil obchodné záujmy svojich chránencov a tým aj svoju pozíciu. Nehovoriac o jeho hrdosti. Nemohol však v Kongu ani zostať, bez toho, aby ekonomicky nezničil Zimbabwe. Vítanou udalosťou sa tak stalo zavraždenie konžského prezidenta, ktorého bezpečnosť malo na starosti spolu s Angolou aj Zimbabwe.<sup>186</sup> Situáciu zhoršili aj neúspechy na bojisku (viď Pweto 2000) a zničenie množstva vojenského zariadení, ktoré kvôli sankciám nedokázalo nahradiť. Všetky tieto ukazovatele spoločne vplývali na zvýšenie nepokojov v Zimbabwe a pokles popularity prezidenta Mugabeho. Konžská vojna teda nielenže nepomohla vyriešiť zimbabwianske vnútorné problémy, práve naopak, ešte viac ohrozila základy zimbabwianskeho štátu.<sup>187</sup>

#### 2.1.4 Namíbia, Čad a Sudán

Na druhej konžskej vojne sa na Kabilovu stranu postavili okrem Angoly a Zimbabwe aj ďalšie tri štáty. Ich ciele, stratégie a vplyv na priebeh a konečný výsledok konfliktu bol však takmer zanedbateľný. Napriek tomu je však potrebné aspoň v krátkosti

---

<sup>184</sup> Vojna ho stále takmer dve miliardy dolárov. Jedným z dôvodov bola odľahlosť bojiska, rovnako aj fakt, že výdavky boli v amerických dolároch, na čo negatívne vplývala inflácia zimbabwianskeho dolára.

<sup>185</sup> International Crisis Group (2000), s. 60.

<sup>186</sup> International Crisis Group (2000), s. 60.

<sup>187</sup> Vo februári 2000 mu napríklad Zimbabwčania odmietli v ústavnom referende posilnenie prezidentských právomocí. Rovnako existoval odpor voči vojne v radoch armády. Baker, B. (2000), s. 271. Johwa, W. (2004), s.1-2. Meredith, M. (2005), s. 632-635. Rupiya, M.R. (2002), s. 100-102. Tshiyembe, M. (2003), s. 83. Turner, T. (2000).

preskúmať ich záujmy. Namíbia, Čad a Sudán mali na priebeh konžskej vojny minimálny vplyv. Namíbijský a čadský kontingent bol malý, sudánska účasť závisela predovšetkým na vývoji vlastnej občianskej vojny. Namíbijská vláda, ktorá nemala v Kongu žiadne strategické záujmy, uvádzala ako dôvod svojej účasti najmä spojenectvo v rámci SADC, ktoré ju viazalo k Angole a Zimbabwe. Prezident Sam Nujoma bol navyše dlhodobý Kabilov priateľ. Namíbia však do Konga poslala len asi 2000 vojakov, ktorí nemali na priebeh konfliktu takmer žiadny vplyv.<sup>188</sup>

L. Kabila sa po vypuknutí vojny pokúsil na svoju stranu získať okrem SADC aj niektoré frankofónne africké štáty ako napríklad Čad. Čadský prezident pod tlakom Francúzska tak v septembri 1998 poslal dvetisíc vojakov, financovaných Líbyou, ktorých postup však zastavilo MLC.<sup>189</sup> V tomto ohľade je zaujímavé, že líbyjský prezident bol nepriateľom Burundi, keďže podporoval zosadeného burundského prezidenta. Čo sa týka Sudánu, ten rovnako sľúbil Kabilovi podporu, jeho účasť v konžskej vojne však súvisela najmä z jeho neukončenou občianskou vojnou proti Sudánskej ľudovej armáde oslobodenia (SPLA), ktorá odporovala moslimskému právu zavádzanému sudánskou vládou a ktorú podporovala Uganda. Sudán preto na oplátku financoval tri ugandské povstalecké skupiny (Alianciu demokratických síl – ADF, Pánovu armádu odporu - LRA a Front západného brehu Nílu - WNBF), ktoré sa snažil spojiť. Sudánska občianska vojna sa rovnako kvôli mocenskému vákuu prelievala aj do Konga. Sudán sa však do vojny výrazne nezapojil, aj keď jeho sponzorstvo islamského fundamentalizmu malo výrazný vplyv na amerických spojencov v regióne. Jeho zapojenie sa do konžskej vojny by navyše vyvolalo konflikt so Zimbabwe, ktoré podporovalo SPLA, čiže by výrazne skomplikovalo jej priebeh.<sup>190</sup>

## 2.2 Povstaleckí spojenci

### 2.2.1 Rwanda

Jednou z hlavných príčin konžských vojen je neukončená občianska vojna v Rwande, ktorú predĺžilo mocenské vákuum vytvorené vo východnom Kongu. Jej prvá

---

<sup>188</sup> Na druhej strane však namíbijska účasť spôsobila v tejto krajine vnútropolitické problémy, keďže namíbijská verejnosť sa obávala obnovenia útokov UNITA. Ekonomicky však Namíbia ťažila najmä z rozdelenia konžských zdrojoch a zo zvýšenia vývozu rýb. International Crisis Group (1998), s. 18-22, 25. Scherrer, C.P. (1998), s. 84.

<sup>189</sup> V máji 1999. Baker, B. (2000), s. 268. Reyntjens, F. (1999), s. 247

<sup>190</sup> Baker, B. (2000), s. 269. Clark, J.F. (2002), s. 121. Reyntjens, F. (1999), s. 248. Scherrer, C.P. (1998), s. 80, 83.

intervencia v roku 1996 mala za cieľ poraziť zvyšky armády bývalej vlády (FAR), ktoré sa po skončení rwandskej genocídy sústredili v prihraničných utečeneckých táboroch, kde sa pripravovali na odvetu. Rwanda chcela taktiež ochrániť konžských Tutsiov, ktorí boli vystavení neustálej hrozbe genocídy a vyhostenia. Nebola spokojná s činnosťou medzinárodného spoločenstva, ktoré nemalo vôľu tento problém vyriešiť, a preto intervenovala na vlastnú päsť. Cieľom bolo v prvom rade vytvoriť nárazníkovú zónu medzi ňou a povstaleckými skupinami. Vo svojom ťažení bola však natoľko úspešná, že sa odhodlala zosadiť samotného Mobutuho. Jej armáda následne zotrvala v Kongu. L. Kabila sa však čoskoro obrátil proti Rwande, na čo využil jej bývalých nepriateľov, ktorí neustále útočili na Rwandu z Kivu. V júli 1998 vyhostil z krajiny rwandskú armádu. Načo sa Rwanda, vedomá si svojho predchádzajúceho víťazstva nad Mobutum a svojej dôvernej známosti Kabilovho režimu, rozhodla pre ďalšiu intervenciu.<sup>191</sup> Prvá a druhá konžská vojna mali takviacero spoločných charakteristík. Obe začali ako povstanie konžských Tutsiov pri konžsko-rwandských hraniciach, odkiaľ postupovali na sever po rieke Kongo a na juh do provincií Katanga a Kasaj.<sup>192</sup>

### *Ciele rwandskej intervencie*

Medzi rwandské ciele v konžskej vojne patrí odstránenie bezpečnostnej hrozby pre vládny režim v podobe rwandských povstalcov operujúcich z konžského územia, ochrana záujmov konžských Tutsiov, udržanie si mocenského vplyvu v konžských záležitostiach a z toho vyplývajúce ovládnutie východokonžskej provincie Kivu.

Prvým a hlavným cieľom rwandskej účasti na konžskej vojne sú jej bezpečnostné záujmy týkajúce sa zotrvania pri moci tamojšej vlády, čo však ohrozovalo mocenské vákuum vo východnom Kongu, ktoré nebola ani samotná Rwanda, ani Kabila schopný vyriešiť. Úspech rwandského ťaženia počas prvej konžskej vojny sa tak odrazil v snahe ho zopakovať. Najmä keď neustále dochádzalo k útokom hutuovských milícií z východného Konga, ktoré teraz pôsobili pod názvom Rwandská oslobodenecká armáda (ALIR). Rwanda obviňovala Kabilu z ich vyzbrojovania. V rámci tvrdenia, že „nič tak nezjednotí krajinu ako vonkajšia hrozba a vojna proti nej,“ sa Rwanda rovnako pokúsila odpútať pozornosť od svojich vnútropolitických problémov.<sup>193</sup>

<sup>191</sup> Nzongola-Ntalaja, G. (2004), s. 13. Scherrer, C.P. (1998), s. 87-88.

<sup>192</sup> Longman, T.: The Complex Reasons for Rwanda's Engagement in Congo. In: Clark, J.F.: The African Stakes in the Congo War. Palgrave MacMillan, New York 2002, s. 129.

<sup>193</sup> Ďalším problémom vlády je požiadavka na obnovenie monarchie spred roku 1959 kráľom Kigelim V. Ndahindurwom, ktorú podporujú jednak Tutsiovia i Hutuovia. Konžská vojna by práve toto spojenectvo mohla rozdeliť. Vláda si chce získať priazeň Hutuov najmä vyriešením problému obrovskej 120-tisícovej

Druhý cieľ rwandskej účasti v konžskej vojne sa týka jej údajných humanitárnych záujmov a etnickej solidarity. Rwanda aj napriek tomu, že spočiatku odmietala svoju účasť na konflikte, otvorene sympatizovala s požiadavkami konžských povstalcov zameranými proti korupcii, autoritárskym manierom a genocídnej rétorike L. Kabilu. Samotnému oficiálnemu zapojeniu do konžskej vojny potom predchádzalo obvinenie Kabilu z genocídy konžských Tutsiov, teda rovnaký argument, ktorý vládny Rwandský vlastenecký front (RPF) použil i počas rwandskej občianskej vojny. Rwanda teda ospravedlňovala svoje neštandardné metódy (ako napríklad nerešpektovanie štátnych hraníc) humanitárnymi dôvodmi umocnenými pripomienkou rwandskej genocídy, na ktorú medzinárodné spoločenstvo nereagovalo.<sup>194</sup> Veľa členov RPF sú bývalí utečenci, takže tento dôvod sa na rozdiel od proklamovanej podpory demokracie zdá byť pravdivý. Konžskí Tutsiovia bojovali po boku RPF v rokoch 1990-1994 v Rwande a taktiež v prvej konžskej vojne, čo upevnilo vzťahy medzi nimi. Kabilova politika, ktorá sa stále viac a viac obracala proti svojim bývalým rwandským spojencom, umocňovala útoky na konžských Tutsiov, ku ktorým dochádzalo od septembra 1997, najmä zo strany etnických milícií *Maji-Maji*. Po vypuknutí povstania v auguste 1998 začali už cielené útoky proti Tutsiom, podporované verejne samotným Kabilom.<sup>195</sup> Problémom však bol fakt, že väčšina obyvateľov Rwandy sú Hutuoovia, a preto si vládnuci Tutsiovia len ťažko získajú podporu pre ochranu konžských Tutsiov voči útokom hutuovských milícií.<sup>196</sup> Vojna v Kongu však môže zjednotiť rozdelené tutsijské obyvateľstvo, keďže vládne RPF tvoria najmä prisťahovalci, zatiaľ čo rwandskí Tutsiovia sú prehliadaní.<sup>197</sup>

Ďalší cieľ rwandskej intervencie vyplýva z víťazného vojenského ťaženia RPF, ktorého aktivity boli v poslednom období natoľko úspešné, že to vyvolalo medzi jeho predstaviteľmi pocit predurčenosti a snahu zaujať pozíciu regionálneho lídra. Zakladateľ RPF a súčasný rwandský prezident Paul Kagame bol členom súčasnej ugandskej vládnej strany, ktorá vyniesla k moci Yoweriho Museveniho. RPF sa následne po ukončení genocídy podobným spôsobom uchopilo moci v Rwande. „Neschopnosť medzinárodného spoločenstva zabrániť rwandskej genocíde a jeho nezáujem o problém militarizovaných ute-

---

komunity väzňov obvinených z genocídy, ktorých povoláva do armády, čím zároveň rieši aj problém nedostatku vojakov v Kongu. Longman, T. (2002), s. 133-136.

<sup>194</sup> Scherrer, C.P. (1998), s. 81. Shearer, D. (1999), s. 93-94.

<sup>195</sup> Longman, T. (2002), s. 130-133.

<sup>196</sup> Na začiatku roku 1998 ich bolo počtom asi 109000. International Crisis Group (1998), s. 14. Tshiyembe, M. (2003), s. 76. Weiss (1999), s. 10-13.

<sup>197</sup> Navyše tu existujú aj rozdiely medzi anglofónnymi Tutsiami prisťahovanými z Ugandy a frankofónnymi z Konga a Burundi. Longman, T. (2002), s. 133-136.

čeneckých táborov vo východnom Kongu presvedčil RPF, že nikoho nezaujímajú osudy Tutsiov.“<sup>198</sup> Tento morálny záväzok spolu s vojenskou dominanciou a následným úspechom ich ťaženia v prvej konžskej vojne ešte viac posilnil ich pocit neporaziteľnosti. L. Kabilu považovala Rwanda a Uganda len za svojho neskúseného partnera. Moc na dobytom území si Rwanda zaručovala rovnako ako doma. Do čelných pozícií umiestňovali Konžanov, ale skutočnú moc vykonávali Tutsiovia z nižších postov, čo vyvolávalo v Kongu rozhorčenie. Kabilovi spojenie s Rwandou na popularite nepridávalo, čo po Kagameho verejnom priznaní v júli 1997,<sup>199</sup> že vedúcou krajinou vo vojne bola Rwanda, viedlo k jeho snahe postupne znížiť vplyv Tutsiov. Napriek tomu, že ešte v júli 1998 zastávali pozíciu veliteľa konžskej armády a v auguste 1998 ministra zahraničných vecí, to však Tutsiovia považovali za zradu, práve kvôli svojej domnejšej predurčenosti vládnuť.<sup>200</sup> V tejto súvislosti sa ohľadom chovania Tutsiov v regióne často používa mýtus tutsijského sprisahania, podľa ktorého ho sa Kagame a Museveni snažia vytvoriť v regióne veľkých afrických jazier tutsijské kráľovstvo pozostávajúce z Ugandy, Rwandy, Burundi a Konga. Toto tvrdenie, ktoré sa používalo aj počas rwandskej genocídy, je namierené proti Tutsiom, ktorí by ako nilótsky ľudia nemali žiť v krajine *Bantu*, a pramení hlavne z tohto ich arogantného mocenského správania.<sup>201</sup>

Najkonkrétnejším rwandským cieľom bolo vojenské ovládnutie východného Konga, ktoré znamenalo kvôli tamojšiemu mocenskému vákuu ohrozenie jej bezpečnosti. L. Kabila nebol schopný toto mocenské vákuum odstrániť, keďže mal problémy s udržaním vlastnej pozície. Rovnako však nechcel umožniť Rwande, aby si tento problém vyriešila sama. Kabila však podpísal Lusackú mierovú dohodu, ktorú zároveň nedodržiaval, čo Rwande neustále umožňovalo zotrvať v Kongu. Rwanda potrebovala v Kinshase buď prezidenta, ktorý jej umožní pôsobiť v krajine, alebo takého, proti ktorému budú môcť viesť vojnu pre jeho podporu *Interahamwe* a ktorý nebude požívať priazeň medzinárodného spoločenstva.<sup>202</sup>

### ***Rwandské stratégie***

Hlavnou rwandskou stratégiou bolo dosiahnutie svojich cieľov vojenským spôsobom. Ďalej sem patrí protipovstalecká stratégia, ktorá mala za cieľ ukončiť bezpečnostnú

<sup>198</sup> Longman, T. (2002), s. 138. Vid' tiež Shearer, D. (1999), s. 94.

<sup>199</sup> Reyntjens, F. (1999), s. 245.

<sup>200</sup> International Crisis Group: How Kabila lost his way. ICG DRC Report No. 3, Brussels 1999b, s. 21-22. Longman, T. (2002), s. 137-139.

<sup>201</sup> Reyntjens, F. (1999), s. 244. Weiss, H. (1999), s. 6.

<sup>202</sup> International Crisis Group: Consolidating the Peace. Africa Report No. 128, Brussels 2007, s. 1-2, 9-11.

hrozbu v podobe rwandských povstalcov operujúcich z Konga, a v neposlednom rade politické krytie rwandských vojenských aktivít prostredníctvom konžských povstalcov.

V súlade so svojimi doterajšími skúsenosťami bola prvou stratégiou, po ktorej Rwanda siahla, vojenská intervencia. Cieľom bolo čo najrýchlejšie obsadiť Kinshasu a vymeniť vládu. Po rýchlom obsadení susedného Kivu nasledoval monumentálny transkontinentálny vzdušný útok na Dolné Kongo, počas ktorého sa Rwanda zmocnila konžského medzinárodného letiska, námorného prístavu a strategickú vodnej elektrárne. Na svoju stranu pritom získala aj bývalých členov FAZ, ktorí tu boli v prevýchovných táboroch, i ďalšie mulenžské jednotky FAC. V priebehu dvoch týždňoch bojov tak Rwanda ohrozovala samotnú Kinshasu. Útok sa nakoniec nevydaril kvôli zásahu Angoly, o ktorej bola Rwanda presvedčená, že útok podporuje, respektíve toleruje. Rwanda musela preto požiadať o pomoc UNITA a cez jej územie v severnej Angole sa vrátiť na východ. Neúspech tejto netradičnej vojenskej stratégie mal tak za následok návrat Rwandy ku konvenčnej vojenskej stratégii postupného získavania územia. Cieľom bolo vytvoriť nárazníkovú zónu vo východnom Kongu. Na tomto fronte mala Rwanda úspechy, o čom svedčí aj dobytie tretieho najväčšieho konžského mesta Kisangani už 23. augusta 1998, ktoré obsadila spolu s jednotkami konžských povstalcov. Po necelom roku bojov sa tak južný front nachádzal na hraniciach provincií Katanga a Kasaj. Hlavnou limitou rwandskej vojenskej stratégie však bola najmä nedostatočná dopravná a riadiaca konžská infraštruktúra a odpor konžského obyvateľstva voči jej pôsobeniu v krajine.<sup>203</sup>

Rwandská stratégia zároveň obsahovala odmietanie svojej vojenskej účasti na konflikte. Rwanda sa snažila o vytvorenie zdania konžského povstania, a nie útoku proti suverénnemu štátu, ktorý by bol medzinárodným spoločenstvom neakceptovateľný. Za týmto účelom preto vytvorila Konžské demokratické združenie (RCD) a mýtus, že do vojny vstúpila na jeho strane. Faktom však zostáva, že RCD bolo vytvorené až po začatí vojny.<sup>204</sup> Augustový neúspech útoku na Kinshasu mal vplyv aj na posilnenie tejto politickej stratégie. RCD malo dať jej útoku konžskú tvár. Hnutie však bolo zmesou rôznych politických názorov, ktoré spájali len ich spoločný odpor voči Kabilovi. Jeho prvým predsedom bol profesor Ernest Wamba dia Wamba, ktorý mal podporu najmä Ugandy, nie však samotného RCD, kde o vplyv usilovali aj jeho mulenžskí členovia a mobutisti. Tieto rozdiely posilňovali aj nesúlad stratégií rwandských a ugandských spojencov. Zatiaľ čo

<sup>203</sup> International Crisis Group (2000), s. 12-13. Nzongola-Ntalaja, G. (2004), s. 16.

<sup>204</sup> RCD vzniklo až 20. augusta 1998. Afoaku, O.: Congo's Rebels. In: Clark, J.F.: The African Stakes in the Congo War. Palgrave MacMillan, New York 2002, s. 115. Vid' tiež Reyntjens, F. (1999), s. 246.

Rwanda zostávala verná vojenskému spôsobu riešenia problémov, Uganda preferovala politickú mobilizáciu Konžanov. Spory vyvrcholili v marci 1999, kedy sa frakcia predsedu Wamby presunula z Gomy do Kisangani, a neskôr sa aj premenovala na RCD-ML (Oslobodenecké hnutie). Rwanda preto za nového predsedu v máji presadila Emila Ilungu.<sup>205</sup>

Ďalšou dôležitou súčasťou rwandských stratégií je jej protipovstalecká stratégia. Zlomom v tomto aspekte konžskej vojny bola Lusacká mierová dohoda z júla 1999,<sup>206</sup> ktorá *de facto* legitimizovala konžskú intervenciu Rwandy a Ugandy za účelom zničenia ich povstaleckých skupín ako FAR, *Interahamwe* a ADF. Lusaka im zároveň umožnila udržať si dobyté územie a čo najviac z neho vyťažiť.<sup>207</sup> Rwandskí povstalci získavali členov najmä spomedzi konžských Hutuov. Rwanda však obviňovala Kabilu a Zimbabwe, že ich regrutujú aj zo zambijských a tanzánijských utečeneckých táborov. Rwanda ich považovala iba za zločincov, ktorých treba zničiť. Kvôli ich partizánskej povahe boja a zvýšenému odporu Konžanov to však bolo náročné, preto Rwanda zahájila kampaň na zlepšenie svojho imidžu. Táto stratégia zahŕňala vytváranie domobrany konžských Hutuov v spolupráci s miestnymi autoritami a návrat hutuovských utečencov, ktorí utiekli v roku 1994 z Rwandy do Konga prostredníctvom mimovládnej organizácie Spolu pre mier a rozvoj (TPD).<sup>208</sup> Rwanda sa rovnako snažila o návrat konžských Tutsiov do Konga, pravdepodobne s cieľom vytvoriť nárazníkovú zónu v oblasti Národného parku Virunga, ktorá by mala chrániť Rwandu pred útokmi ALIR. Rovnako to však mohla byť zámienka pre ďalšie pôsobenie v oblasti. Každopádne tieto aktivity TPD svedčia o tom, že etnicita bola využívaná na politické ciele. Rwandskú stratégiu však stále ohrozoval nárast protitutsijskej nálady v mestách a milícií *Maji-Maji* na vidieku, ktoré im sťažovali oddelenie miestnych od nepriateľov.<sup>209</sup>

Rwandská protipovstalecká stratégia teda dopĺňala jej stratégiu vojenského ovládania územia, ktorá bola maskovaná jej politickou stratégiou prostredníctvom RCD. Základný vplyv na tieto rwandské stratégie však mali tri boje s Ugandou o Kisangani v rokoch 1999-2000, ktoré vyjavili svetu, že ich podpora konžských povstalcov je len záster-

<sup>205</sup> Meredith, M. (2005), s. 542. Nzongola-Ntalaja, G. (2004), s. 15. Weiss, H. (1999), s. 6-7.

<sup>206</sup> The Lusaka Ceasefire Agreement, USIP Library 23 August 1999, [http://www.usip.org/library/pa/drc/drc\\_07101999.html](http://www.usip.org/library/pa/drc/drc_07101999.html)

<sup>207</sup> Burundi Lusackú dohodu nepodpísalo. International Crisis Group (2000), s. 11.

<sup>208</sup> Tous pour la Paix et le Développement. Fonseca, A.: Four Million Dead. Geocities 2004, s. 33-34.

<sup>209</sup> Za účelom ochrany konžských Rwand'anov boli vytvorené hutu milície Mongole. Situáciu v Kivu zhoršoval aj fakt, že tradičné autority prestali po vypuknutí vojny existovať. International Crisis Group (2000), s. 13-18.

kou pre ich mocenské ovládnutie východného Konga. Keďže tu išlo o dvoch kohútov na jednom smetisku, bol ich vojnový stret logickým vyvrcholením ich pôsobenia v Kongu. Kisangani sa totiž nachádzalo na pomedzí ich okupačných zón.<sup>210</sup> Tieto udalosti sa následne prejavili vo zverejnení rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN číslo 1304 v polovici roku 2000, ktorá požadovala stiahnutie rwandských a ugandských vojsk z Konga.<sup>211</sup> Táto požiadavka ohrozovala rwandskú vojnu proti ALIR, zaistenú Lusackou mierovou dohodou. Rwanda bola preto nútená obmeniť svoju stratégiu a konsolidovať pozície svojej armády v Kongu. V auguste 2000 ponúkla stiahnutie svojich vojsk od frontovej línie o 200 km, aj napriek tomu, že Kampalský plán stiahnutia z 8. apríla toho roku požadoval len 30 km. Rwanda chcela takto v prvom rade vyriešiť problém svojho rozťahnutého vojska a nestability pri hraniciach. Zároveň však mohla argumentovať, že poskytla dostatočný priestor pre MONUC a urobila extra krok k mieru. Rwanda sa však nemienila vzdať svojej vojenskej stratégie, na čo mali vplyv najmä vojenské úspechy Ugandou podporovaného MLC v Rovníkovej provincii na konci roku 2000, ktoré ohrozili jej vplyv na vývoj situácie v konžskej vojne.<sup>212</sup> Nerozhodné a pomalé odvrátenie sa od vojenskej stratégie ovplyvnilo aj dobytie strategického katanžského mesta Pweto na zambijských hraniciach v októbri 2000 ako reakcia na Kabilovu ofenzívu. Rwandské rozhodovanie spomalila aj kríza zimbabwianskeho režimu, ktorú by rwandské rozhodujúce vojenské vŕazstvo mohlo umocniť. Rwanda však nechcela vyzeráť ako iniciátor bojov. Toto jej váhanie však malo veľmi negatívny dopad na jej medzinárodnú reputáciu. Svoje stanovisko zmenila až po nátlaku USA, ktoré po zmene vlády zmenili svoj postoj k Rwande.<sup>213</sup>

Rwandskú situáciu sťažilo aj zavraždenie konžského prezidenta Laurenta Kabilu a vymenovanie jeho syna Josepha na jeho miesto. L. Kabilu považovala Rwanda za prekážku mieru, najmä pre jeho spoluprácu s ALIR. Zároveň jej však poskytoval zámienku pre pokračovanie vojny. Nový prezident však okamžite súhlasil s nasadením MONUC a so spustením medzikonžského dialógu a, čo je dôležitejšie, získal si na svoju stranu USA, ktoré doteraz podporovali Rwandu. Váhanie ohľadom pokračovania vo vojenskej stratégii nebolo zrazu na mieste. Po chladnom prijatí vo Washingtone v januári 2001 sa tu Kagame stretol s novým konžským prezidentom, s ktorým sa dohodol na odzbrojení ALIR. Rwanda sa tiež stiahla z dobytého Pweta. Zmenila aj svoju stratégiu voči ALIR,

<sup>210</sup> Nzongola-Ntalaja, G. (2004), s. 16, 18.

<sup>211</sup> Security Council resolution, S/RES/1304 (2000), 16 June 2000, s. 2-4.

<sup>212</sup> International Crisis Group (2000), s. 27-28.

<sup>213</sup> Rwanda sa odmietla zúčastniť na summite v Lusake organizovanom 15. februára 2001, ktorý mal oživiť mierový proces, lebo jej Zambia odmietla vydať členov Interahamwe, ktorí tam utiekli po strate Pweta. International Crisis Group: From Kabila to Kabila. Africa Report No. 27, Brussels 2001, s. 9-12.



ktorých už nemienili zničiť, ale požadovala vydanie ich lídrov Medzinárodnému trestnému tribunálu pre Rwandu, ostatní mohli byť znovu začlenení do rwandskej spoločnosti prostredníctvom tradičnej inštitúcie *gacaca* súdov.<sup>214</sup>

Rwanda sa však nemienila vzdať svojho postavenia v Kivu. Napriek tomu, že J. Kabila akceptoval ponuku OSN na kontrolu hraníc a prepustil niekoľko tisíc Hutuov zo svojej armády, Rwanda odmietala odísť. V tejto fáze vojny dochádza teda k potvrdeniu jedného z cieľov rwandskej invázie, ktorým je kontrola Kivu. Už neexistovala povstalecká zásterka pre jej prítomnosť, ktorú zničili boje s Ugandou. Rovnako už neexistovala prekážka mieru, za ktorú spolu s medzinárodným spoločenstvom považovala L. Kabilu. Stratégia vojenskej kontroly územia sa tak dostávala do úzadia, pričom ju nahradila rozšírená protipovstalecká stratégia, v rámci ktorej malo prostredníctvom Rwandou etablovaných štruktúr (ako napríklad RCD a TPD) dôjsť k udržaniu rwandského vplyvu v Kivu. Takto mohla Rwanda v júli 2002 podpísať mierovú dohodu s J. Kabilom. Z Konga sa oficiálne stiahla v októbri 2002, aj keď sa pováhalo, že časť rwandských jednotiek zostala s RCD, prostredníctvom ktorej sa pokúšala destabilizovať prechodnú vládu. Rwanda sa však vojenskej stratégii odmietala vzdať, čo ovplyvňovala jej obava zo straty vplyvu v Kivu v prospech iných aktérov, ktorí odmietali zložiť zbrane. V dôsledku medzinárodného odporu voči jej vojenskej stratégii, pokračovala Rwanda v nepriamej podpore rôznych milícií.<sup>215</sup> Rwandská stratégia sa následne sústredila len na destabilizovanie regiónu, o čom svedčia mimochodom boje medzi rivalskými jednotkami novej konžskej armády (FARDC) v Kivu v decembri 2004, rovnako aj boje milícií v Ituri podporované Rwandou a Ugandou počas roku 2005, kde išlo predovšetkým o kontrolu obchodu so zlatom.<sup>216</sup> Stratégia destabilizácie Kivu bola pokračovaním jej stratégie o jeho vojenskú kontrolu, ale inými prostriedkami.

### *Výsledky rwandskej intervencie*

Rwande sa nepodarilo vojensky dosiahnuť svoje ciele. Bezpečnostná hrozba v podobe rwandských povstalcov nebola úplne zničená, aj keď jej činnosť bola do značnej miery znemožnená. Postavenie konžských Tutsiov sa taktiež nezlepšilo. Rwande sa rovnako nepodarilo udržať si vplyv na chod konžských záležitostí. Na druhej strane si však udržala nepriamu kontrolu nad Kivu. Z rwandských stratégií nebola úspešnou ani snaha

<sup>214</sup> International Crisis Group (2001), s. 1-2, 9-11.

<sup>215</sup> Nzongola-Ntalaja, G. (2004), s. 19. Torfinn, S. (2002), s. 1-2. Tshiyembe, M. (2003), s. 67.

<sup>216</sup> Global Security: Congo Civil War. <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/congo.htm>

o maskovanie vojenskej prítomnosti konžským povstaleckým hnutím. Určité úspechy však Rwanda dosiahla na poli nevojenskej protipovstaleckej stratégie.

Z čisto vojenského hľadiska bola druhá rwandská intervencia v Kongu, ktorá kopírovala postup prvej, úspešná. Neuspela však na poli politickom. Výborný vojenský manéver útoku na Dolné Kongo a Kinshasu, podcenil silu verejnej mienky a rolu Angoly. Víťazné ťaženie RPF sa konžskou vojnou síce potvrdilo, ale porušovanie ľudských práv vojakmi RCD spolu s činnosťou rwandskej armády pošramotilo jej medzinárodné meno. Tri boje medzi Rwandou a Ugandou o Kisangani odhalili, že dôvodom vojny je exploatacia konžského nerastného bohatstva a zároveň „ukázali svetu, že povstalecká aliancia je výmysel, vytvorený iba za účelom špecifických cieľov Kampaly a Kigali.“<sup>217</sup> Rwandské pôsobenie vo vzdialených konžských provinciách ako Katanga, Kasaj a Východná provincia mali navyše za následok, že Rwanda, aj napriek svojej nízko nákladovej a vysoko disciplinovanej armáde, mala problémy s okupovaním tohto obrovského dobytého územia, kvôli čomu nebola schopná kontrolovať ani oblasť v blízkosti svojich hraníc, čo následne viedlo v roku 2000 k nárastu aktivít rwandských povstalcov, a teda k nedosiahnutiu jej prvého cieľa. Rwanda mala problémy s okupovaním územia, keďže na rozdiel od Kabilovej bola jej opozícia ozbrojená. Konžská vojna teda nevyriešila napätú rwandskú bezpečnostnú situáciu, naopak znížila šance zničiť rwandských povstalcov. Stlačením frontovej línie hlboko do Konga síce prechodne klesli bezpečnostné riziká a povstalecké útoky na Rwandu, *Interahamwe* však získalo napriek intervencii na sile.<sup>218</sup> Rwanda sa preto stala jednou z najviac militarizovaných krajín v Afrike, čo navyše posilnilo mieru autoritatívnosti vládneho režim RPF.<sup>219</sup> Tieto skutočnosti na druhej strane zabraňujú odzbrojeniu rwandských povstalcov, ktorí sa boja vrátiť do krajiny. A tak povstalci naďalej pôsobia vo východnom Kongu, čo predstavuje pre rwandský autoritatívny režim neustále zámienku pre jej pôsobenie v oblasti.<sup>220</sup>

Rwandskí povstalci (ktorí sa najnovšie združovali pod Rwandským oslobodeneckým frontom – *Front démocratique pour la libération du Rwanda* – FDLR) neboli

<sup>217</sup> International Crisis Group (2000), s. 11.

<sup>218</sup> International Crisis Group (1999a), s. 26. Shearer, D. (1999), s. 101. Weiss, H. (1999), s. 14-25

<sup>219</sup> O tom svedčí napríklad uväznenie bývalého rwandského prezidenta Bizimungu v apríli 2002, potom ako sa snažil vytvoriť opozičnú stranu. RPF umožnilo síce vznik *gacaca* súdov, tie však môžu riešiť len zločiny spáchané do decembra 1994, proti čomu protestujú Hutuovia, ktorí v tom vidia snahu RPF o ututlanie vlastných zločinov spáchaných po tomto dátume.

<sup>220</sup> Fonseca, A. (2004), s. 72-73, 83-85. Torfinn, S. (2002), 1-2.

odzbrojení, naopak posilnili svoju pozíciu vo východnom Kongu.<sup>221</sup> Rwandská stratégia sa preto sústredila hlavne na oslabenie ich vplyvu. Rwanda sa snažila posilniť svoju pozíciu mimo RCD. V decembri roku 2000 dosadila do provinčnej vlády v Severnom Kivu predstaviteľa konžských Hutuov Eugena Serufuliho,<sup>222</sup> aby zabránila ich pridávaniu sa k FDLR, pričom súbežne regrutovala Hutuov do vojenských zložiek RCD. Serufuli bol na čele TPD,<sup>223</sup> ktorá tu fungovala ako alternatívna politická autorita. V Južnom Kivu začala rwandská vláda vyjednávať od polovice 2002 separátne dohody s *Maji-Maji*, aby zabránila ich spojeniu s FDLR. Rovnako aj tu sponzorovala autonómne hnutia výmenou za podiel na eksploatacii a administratívnej moci v oblasti.<sup>224</sup> Rwanda považuje zotrvanie v Kivu za jedinú garanciu svojej bezpečnosti a za nástroj naštartovania svojej ekonomiky. Keďže rwandská armáda nebola schopná sama odzbrojiť hutuovských povstalcov, čakala na pomoc medzinárodného spoločenstva.<sup>225</sup>

Rwande sa nepodarilo dosiahnuť ani cieľ zlepšenia postavenia konžských Tutsiov. Rwandská reakcia v podobe osvedčenej vojenskej intervencie rovnako ako počas rwandskej občianskej vojny umocnila genocídne útoky voči Tutsiom. Navyše medzi Konžanmi prevláda mienka, že konžskí Tutsiovia sú viac oddaní Rwande ako Kongu. Z toho vyplýva, že rwandská intervencia v konžskej vojne dočasne síce ochránila konžských Tutsiov, z dlhodobého hľadiska však práve naopak zvýšila konžskú nevraživosť voči tamojším Tutsiom.<sup>226</sup>

Čo sa týka posledného cieľa, ktorým bolo udržanie si moci v Kongu, respektíve v Kivu, Rwanda uspela len obmedzene. V prvej konžskej vojne sa jej podarilo získať podporu obyvateľstva prostredníctvom AFDL, ktoré odrážalo protimobutistické nálady v krajine. Druhý pokus s Konžským demokratickým združením (RCD) však nevyšiel, keďže ho obyvatelia Konga považovali len za zásterku pre jej zahraničnú intervenciu. Medzi obyvateľmi východného Konga bolo nepopulárne, že Muleňžania, ktorí chceli

<sup>221</sup> V roku 2005 mal desaťtisíc členov. Grignon, F.: *Economic Agendas in the Congolese Peace Process*. In: Nest, M.: *The Democratic Republic of Congo: Economic Dimensions of War and Peace*. Lynne Rienner Publishers, Boulder 2006, s. 79.

<sup>222</sup> Serufuli v spolupráci s Rwandou kontroloval takmer pätnásť tisícov mužov mimo RCD.

<sup>223</sup> *Tous pour développement*, mimovládna organizácia napojená na rwandské riaditeľstvo vojenského spravodajstva, ktorá sleduje protipovstaleckú stratégiu podporou miestnych rozvojových projektov. V júni 2002 TPD násilne repatriovalo takmer desaťtisíc konžských Tutsiov z Rwandy do Severného Kivu (Masisi), čo sa vysvetľuje ako krytie pre návrat rwandských vojakov do Konga, ako snaha o vytvorenie autonómnej mocenskej základne v Severnom Kivu lojálnej Kigali a ako vytvorenie bezpečnostného systému a ekonomickej správy v Severnom Kivu v rozpore s mierovými zmluvami. International Crisis Group (2000), s. 85.

<sup>224</sup> Grignon, F. (2006), s. 79-81.

<sup>225</sup> MONUC sa podarilo v období prechodnej vlády znížiť ich počet na polovicu (6000). International Crisis Group (2007), s. 15.

<sup>226</sup> Longman, T. (2002), s. 130-133.

najmä bojovať proti *Interahamwe* a nie demokratizovať Kongo, zastávajú vysoké pozície v krajine. Konžské demokratické združenie síce prevzalo správu okupovaného Kivu a malo pod kontrolou bezpečnosť, obchod, priemysel a sociálne služby, v rozpore so svojimi politickými prehláseniami ho však ovládala korupcia a autoritárske spôsoby. Ďalší odpor obyvateľov prehĺbilo neplatenie mzdy úradníkov, rabovanie armády, zneužívanie miestnej administratívy na exploataciu a obohacovanie sa z miestnych daní.<sup>227</sup> Neúspech RCD sa následne prejavil v protestoch obyvateľov pod vedením arcibiskupa Emanuela Katalika a v tom, že miestne milície *Maji-Maji* sa na rozdiel od prvej vojny postavili na stranu konžskej vlády. Spory v RCD navyše vyústili do jeho rozštiepenia medzi tri frakcie.<sup>228</sup> Z neoblúbenosti RCD tak ťažil hlavne Kabila, ktorý sa vykreslil ako ochranca Konga.<sup>229</sup> Rwanda sa túto situáciu pokúšala vyriešiť opätovnou výmenou predsedu RCD, ktorým sa v októbri 2000 stal Adolf Onusumba. To, že Rwanda má takýto vplyv na RCD, však ešte viac podkopávalo jeho kredibilitu medzi Konžanmi. RCD navyše nedostalo pod kontrolu boje milícií, zasahovalo do volieb miestnych vodcov a vytváralo si klientelistický systém, ktorý prehĺbil etnický konflikt. RCD sa totiž snažilo kooptovať vodcov protestujúcej občianskej spoločnosti, keď to nevyšlo spustilo v septembri 2001 medzikivutský dialóg, ktorý však situáciu iba zhoršil, lebo bol zle vedený. Exploatacia a autoritatívny systém vlády viedol nakoniec až k tomu, že na začiatku roku 2002 proti RCD povstali samotní Mulenžania pod vedením Patrika Masunzu. Rwandský krycí manéver s tvárou RCD bol tak z veľkej časti neúspešný a mal k tomu ešte za následok, že Rwanda bola vnímaná ako zodpovedná za jeho brutalitu.<sup>230</sup>

## 2.2.2 Uganda

### *Ciele ugandskej intervencie*

Hlavnými cieľmi ugandskej intervencie v konžskej vojne boli bezpečnostné záujmy, väčšia regionálna prestíž a pomoc spojeneckej Rwandy.<sup>231</sup> Žiadny z týchto cieľov však nebol prvoradý, podľa niektorých autorov sa mnohé z nich vytvorili až v priebehu vojny. Možno však povedať, že hlavným cieľom Ugandy, rovnako ako Konga a Rwandy, je udržania vládcu pri moci. Medzi vnútroštátne piliere moci ugandského prezidenta Yo-

<sup>227</sup> Fonseca, A. (2004), s. 26-36.

<sup>228</sup> RCD sa rozštiepilo na RCD-Goma, RCD-ML a RCD-N.

<sup>229</sup> Longman, T. (2002), s. 129-130, 139-141. Weiss, H. (1999), s. 14-25

<sup>230</sup> Fonseca, A. (2004), s. 26-36.

<sup>231</sup> International Crisis Group (2000), s. 29.

weri Museveniho patrila ekonomický rast krajiny, budovanie štátnych inštitúcií a tzv. ideológia žiadnej strany. Na medzinárodnej scéne bolo v tomto ohľade cieľom Ugandy udržať si priazeň MMF a Svetovej banky. Na pozadí konžskej vojny sa to vďaka Kabilovej politike sčasti podarilo. L. Kabila sa síce dostal k moci s podporou Západu (okrem Francúzska) a afrických krajín, po roku vlády však ich priazeň stratil, hlavne kvôli odmietaniu ekonomických a politických reforiem. Rwanda a Uganda sú síce v skutočnosti tiež diktatúry, ale tolerované v jednom prípade v dôsledku viny z genocídy a v druhom na základe uskutočnených politicko-ekonomických reforiem. Uganda vstúpila do vojny v časoch národného optimizmu, pričom presne nepoznala svoje záujmy v nej. Postupom času sa však aj napriek tomu do nej priveľmi zamotala.<sup>232</sup>

Prvým cieľom ugandskej účasti v konžskej vojne je teda odstránenie hrozby ugandskej bezpečnosti, ktoré pre ňu predstavovali aktivity povstaleckých skupín v prihraničných regiónoch, ktoré nebol L. Kabila schopný zastaviť. Jedná sa hlavne o zničenie základní Aliancie demokratických síl (*Allied democratic forces* – ADF), ktoré vznikli v roku 1995 z predchádzajúcich opozičných hnutí podporovaných Sudánom a z východného Konga organizovali nájazdy do Ugandy. Po obsadení východného Konga Uganda dokonca obvinila L. Kabilu z priamej podpory aktivít ADF, najmä tým, že umožnil Sudánu využívať konžské letiská pre ich zásobovanie.<sup>233</sup> ADF neboli síce natoľko silné, aby oponovali vláde, tá ich však nevedela zničiť, čo podkopávalo jej autoritu. Aj samotná intervencia v Kongu ohromila jeho činnosť len dočasne, keďže v rozpore s týmito bezpečnostnými argumentmi boli ugandské jednotky kvôli podpore Konžského oslobodeneckého hnutia (*Mouvement pour la libération du Congo* – MLC) rozmiestnené ďaleko od ugandských hraníc, čím poskytovali opäť priestor pre aktivity ADF. Tento fakt však vysvetľuje zapojenie Ugandy do sudánskej občianskej vojny a jej snaha zabrániť Sudánu využívať severné Kongo na svoj boj proti sudánskym povstalcom. Toto tvrdenie je ale naďalej rozporuplné kvôli dohode podpísanej medzi Kongom a Ugandou v roku 1997, podľa ktorej mohla ugandská armáda slobodne operovať v pohraničných oblastiach. Uganda však tvrdila, že chcela odstrániť podstatu problémov, ktorou bol nespolupracujúci konžský prezident L. Kabila, ktorý nevedel vyriešiť jej bezpečnostné problémy, keďže nedis-

---

<sup>232</sup> Clark, J.F. (2002), s. 145-146, 155.

<sup>233</sup> ADF tvoria bývalí vojaci Idiho Amína, ugandskí zbehovia a zvyšky NALU. Scherrer, C.P. (1998), s. 81. Weiss, H. (1999), s. 8-13.

ponoval prostriedkami na vyplnenie mocenského vákua vytvoreného vo východnom Kongu.<sup>234</sup>

Ďalším cieľom ugandskej intervencie je jej snaha o presadenie myšlienok spravodlivej vlády, národnej jednoty a miestnej samosprávy, teda ideologická motivácia. Museveni je v Ugande vnímaný ako osloboditeľ krajiny, a preto sa podobné myšlienky snažil šíriť aj za jej hranicami, čo dokazuje jeho podpora RPF a AFDL. Mobutuov a Kabilov režim preňho znamenali synonymum politického útlaku, korupcie a klientelizmu. Museveni teda sledoval „skutočné oslobodenie Konga,“ ktoré by mu zabezpečilo pozíciu lídra v regióne. Museveni intervenoval, aby posilnil svoje regionálne postavenie a pretože Kabila podkopával jeho plán na vytvorenie hospodárskeho spoločenstva veľkých afrických jazier.<sup>235</sup> Problémom týchto tvrdení je však fakt, že samotný Museveni odmieta pluralitný stranícky systém, v jeho vláde je mnoho jeho príbuzných a pri nasadení vojsk do Konga obišiel parlament. Museveni navyše vystúpil proti Mobutuovi až po tom, čo sa k tomu odhodlala Rwanda, pričom desať rokov s ním vychádzal. V neposlednom rade treba pripomenúť, že ani Rwandou a Ugandou dosadený L. Kabila nebol žiaden demokrat, ale v regióne známy vojnový barón.<sup>236</sup>

Rozhodnutie Ugandy intervenovať v Kongu urobil sám prezident Museveni, a to bez konzultácii parlamentu. Jeho ciele tak môžu mať zásadný vplyv na vysvetlenie ugandskej intervencie. V tomto ohľade však existujú dve špekulatívne vysvetlenia. Prvým je tvrdenie, že Museveni sa snažil vytvoriť v regióne veľkých afrických jazier ríšu Tutsiov a Hemov. Táto teória pramení z Musevenihho podpory RPF počas rwandskej občianskej vojny. Vychádza z paralely medzi skupinami *Hema–Lendu* z ugandského regiónu Banyankole a *Tutsi–Hutu* z Rwandy. Druhé vysvetlenie ugandskej intervencie sa odvoláva na Musevenihho snahu presadiť anglofónnu dominanciu v regióne na úkor francúzštiny. Táto teória vznikla v Paríži rovnako počas rwandskej občianskej vojny.<sup>237</sup> Týmto teóriám však protirečí fakt, že USA zastavili vojenskú pomoc Ugande počas vojny v Kongu a taktiež sa obávajú, že táto vojna zapríčiní politickú nestabilitu a ekonomickú krízu v Ugande, ktorá dovedy príkladne plnila požiadavky štrukturálneho prispôsobenia medzinárodných finančných inštitúcií. Jej zlyhanie by mohlo spochybnit' americkú teóriu o výhodách

<sup>234</sup> Clark, J.F. (2002), s. 148-149. Shearer, D. (1999), s. 95.

<sup>235</sup> International Crisis Group (1999), s. 29. Shearer, D. (1999), s. 95-96.

<sup>236</sup> Clark, J.F.: Explaining Ugandan Intervention in Congo. In: The Journal of Modern African Studies 2001, Vol. 39, No. 2, s. 273-275. Tshiyembe, M. (2003), s. 64.

<sup>237</sup> Clark, J.F. (2001), s. 269-271.

týchto programoch. Navyše je ťažké sa domnievať, že by Museveni podliehal akémukoľvek anglofónnemu veleniu.<sup>238</sup>

Tretí cieľ ugandskej intervencie odkazuje na jej spojenectvo s Rwandou, ktoré sa datuje z dôb ugandskej občianskej vojny. Uganda s Rwandou nielenže zosadili Mobutuho, ale vybrali i L. Kabilu za nového prezidenta, ktorý sa im vraj za to dostatočne nezavďačil. Prvým znakom ochladenia vzťahov bola Musevenihovo a Kagameho neúčast' na oslave prvého výročia jeho vlády v máji 1998. Keď Kabila v júli odvolal veliteľa armády rwandského pôvodu a následne vypovedal z krajiny všetkých rwandských vojakov, vzťahy medzi ním a Kagamem sa zhoršili natoľko, že Kagame neváhal na jeho odstránenie znovu použiť vojenskú silu.<sup>239</sup> Keď druhého augusta začalo na východe povstanie, Kabila z neho okamžite obvinil Rwandu a Ugandu, ktoré to ešte v tom čase popierali. Nebyť intervencie Angoly a Zimbabwe na konžskej strane, bol by rwandský vojenský plán úspešný. Namiesto toho však Kagame čelil domácim i zahraničným nepriateľom, a to bez technickej podpory Spojených štátov, ktoré ju po tejto invázii zastavili. Prípadný pád režimu Paula Kagameho by však destabilizoval aj situáciu v Ugande, či už z bezpečnostného, politického alebo humanitárneho hľadiska, preto si Museveni nemohol dovoliť neúčast' na konžskej vojne. Musevenihovo navyše ku Kagamemu viazalo priateľstvo. Z tohto dôvodu však následne vyplýva, že na výsledku vojny má hlavný záujem Rwanda, a nie Uganda, ktorá nevstúpila do druhej vojny z ideologických dôvodov, ani z národného záujmu, ale na druhej strane mala problémy z nej vystúpiť.<sup>240</sup>

### ***Ugandské stratégie v konžskej vojne***

Ugandské stratégie sa odvíjali od jej nejasných cieľov, ktoré sa menili v závislosti na čase a aktérovi, ktorý ich mal. Uganda sledovala v konžskej vojne stratégiu budovania povstaleckých skupín, ktorá však okrem svojej pôvodnej funkcie slúžila aj na ospravedlnenie ugandskej prítomnosti v Kongu, čo súviselo s jej snahou o udržanie si medzinárodného renomé a regionálnej prestíže na pozadí osobného obohacovania príslušníkov ugandskej armády.

Najlepšie identifikovateľnou ugandskou stratégiou je budovania povstaleckých skupín, ktoré sa však dostalo do rozporu s jedným z jej cieľov, a to spojenectvom s Rwandou. Počiatočná spolupráca však po rwandskom neúspechu v Dolnom Kongu rýchlo skončila a na povrch sa dostali rozdielne názory na spôsob zbavenia sa L. Kabilu,

<sup>238</sup> Clark, J.F. (2002), s. 147-148.

<sup>239</sup> Shearer, D. (1999), s. 93-96.

<sup>240</sup> Clark, J.F. (2002), s. 146-147, 151-154.

vyplývajúce najmä z rozdielnych skúsenosti týchto krajín z vlastných dejín. Zatiaľ čo Rwanda chcela v prvom rade odstrániť Kabilu a zaistiť bezpečnú hranicu s Kongom, Uganda chcela, aby Konžania sami rozhodli, kto im bude vládnuť. Uganda chcela pomaly vybudovať konžské odbojové hnutie, čiže politicky uvedomiť Konžanov. Tomu zodpovedalo aj množstvo vojakov, ktoré mali dané krajiny v Kongu. Rwanda 25000, zatiaľ čo Uganda iba 10000 jednotiek.<sup>241</sup> Ugandská politická stratégia budovania povstaleckých skupín bola súčasťou snahy o politické uvedomenia sa Konžanov, ktoré vychádzalo z tanzánijskej myšlienky *mchaka mchaka*.<sup>242</sup> Táto stratégia sa najprv sústredila na podporu jednotného RCD pod vedením Ernesta Wamba dia Wambu, ktorý však nedisponoval dostatočnou popularitou a vojenským organizačným schopnostiam. Po rozkole povstaleckého hnutia na frakcie Goma a Kisangani, ktorá si z viac ako 20000 povstaleckých jednotiek udržala iba 2500 vojakov, preto stratil jej úplnú podporu.<sup>243</sup> Frakcie RCD sa líšili v názore na spravovanie a exploatáciu RCD ovládaného územia. Ugandské krídlo RCD, ktoré prijalo názov Oslobodenecké hnutie (RCD-ML), sa tak mala stať výkladnou skriňou jej politickej stratégie. Každá provincia v severovýchodnom Kongu si mala zvoliť svojho guvernéra a miestnu radu. Konžania však toto hnutie odmietli, pretože sa pokúšalo získať si podporu obyvateľov politickou, a nie dovtedy používanou etnickou mobilizáciou.<sup>244</sup>

Vojenská a politická stratégia Ugandy sa medzičasom (po jej vstupe do Rovníkovej provincie na konci roku 1998) zamerala na Konžské oslobodenecké hnutie (MLC). Po problémoch s Wambom sa tak novým ugandským favoritom stal Jean-Pierre Bemba, bohatý obchodník, ktorý mal nielen veľkú mieru popularity, ale aj dostatočné finančné zázemie. Bembovi sa tiež podarilo zastaviť postup Čadu zo severu. Keďže ugandská intervencia začínala byť veľmi drahá, bola Bembova schopnosť získať finančné prostriedky prostredníctvom daní v Ugande mimoriadne vítaná.<sup>245</sup> Napriek tomu, že malo MLC reprezentatívnu tieňovú vládu zloženú zo zástupcov z celého Konga, mal však J.P. Bemba diktátorské sklony, čo oponovalo ugandskej stratégii politického uvedomenia Konžanov. Po vojenských úspechoch MLC v Rovníkovej provincii sa zmenila ugandská politická

<sup>241</sup> Podľa správy Bezpečnostnej rady OSN z apríla 2001.

<sup>242</sup> Systém politického vzdelania armády, tzv. *mchaka-mchaka*, spočíva na budovaní disciplíny a solidarity armády rannou rozcvičkou.

<sup>243</sup> Afoaku, O. (2002), s. 118-9. Cohen, H.J. (2000), s. 1-2. International Crisis Group (1999a), s. 19-20.

<sup>244</sup> Keď sa Wamba pokúsil odvolať z RCD-ML dvoch etnicky zvolených zástupcov, vyvolalo to až násilnosti v regióne. Títo dvaja v RCD-ML vysoko postavení členovia (Nyamwisi a Atenyi) odmietli politickú kampaň a spoliehali sa na etnické vzťahy, čím vyvolali v hnutí takmer rozkol, ktorému v októbri 2000 musel zabrániť sám Museveni. Afoaku, O. (2002), s. 119. International Crisis Group (2000), s. 33-36.

<sup>245</sup> Bemba podnikal na poli kávy, médií, aeroliniiek a telekomunikácii. Financie získaval z daní na vývoz čaju, kávy, dreva, zlata a diamantov. Mal dokonca veľké prepravné lietadlo Antonov. V roku 1998 mal 158 vojakov, v roku 2000 už 9000. Clark, J.F. (2002), s. 156. International Crisis Group (1999a), s. 18-19.



stratégia na viac vojensky orientovanú taktiku. Bemba bol však mobutista s kontaktmi na UNITA, na Mobutuove tajné služby a jeho bývalú špeciálnu prezidentskú divíziu.<sup>246</sup> Nehody s Rwandou taktiež zásadne ovplyvnili ugandskú stratégiu. Súperenie s Rwandou sa netýkalo len RCD, MLC, ale najmä exploatacie konžského nerastného bohatstva a súperenia o regionálnu prestíž na pozadí mocenského vákuu vo východnom Kongu. Tieto rozpory vyvrcholili bojmi o Kisangani, ktoré zničili povstaleckú zásterku ich intervencie a naplno odhalili ekonomické dôvody pôsobenia v Kongu. A čo bolo horšie, zničili medzinárodnú reputáciu Ugandy, na ktorej si táto krajina veľmi zakladala. S blížiacimi sa prezidentskými voľbami (v marci 2001) tak Museveni potreboval Bembu, ktorý mal po problémoch s Wambom a troch porážkach od Rwandy zmeniť nepopulárnu vojnu na víťazné ťaženie.<sup>247</sup>

Postupom času však stále viac a viac dominovali v ugandskej vojenskej a politickej stratégii osobné záujmy, takže sa Museveni viac snažil ospravedlniť svoju prítomnosť v Kongu ako vyriešiť konflikt. Ugandské stratégie zahŕňali najmä spôsoby nelegálneho obohatenia sa dôležitých armádnych predstaviteľov a priaznivcov Museveniho režimu, o ktorých pojednáva ďalšia kapitola. Vojenská prítomnosť v Kongu, ktorá nebránila aktivitám ADF, nemala ani podporu medzi obyvateľmi Ugandy. Túto „stratégiu okupácie, exploatacie a budovania povstaleckých skupín“ preto dopĺňala aj diplomatická snaha Ugandy vyriešiť vojnu mierovým spôsobom, hlavne keď sa to nedarilo vojenskou cestou. Diplomacia mala zachrániť ugandskú reputáciu, čo sa sčasti uzavretím Lusackej mierovej dohody v júli 1999 aj podarilo. Táto dohoda tým, že uznala bezpečnostné požiadavky Rwandy a Ugandy, legitimizovala ich pôsobenie v Kongu a umožnila Ugande udržať si priazeň západných spojencov. Uganda z nej teda vyťažila nielen tým, že sa ubránila obviňeniam z porušenia medzinárodného práva, ale mohla nerušene pokračovať v exploatacii Konga. Rovnako Kabilovo sústavné odmietanie politického dialógu, ku ktorému sa zaviazal, ospravedlňovalo jej pokračujúcu účasť na konflikte.<sup>248</sup>

Reputácia Ugandy však utrpela po zavraždení L. Kabilu v januári 2001, keď sa k moci dostal jeho syn J. Kabila, ochotný plniť podmienky Lusackej dohody, a po zverejnení správy Bezpečnostnej rady OSN z apríla 2001, ktorá odsudzovala aktivity Rwandy a Ugandy v Kongu. Tieto udalosti mali zásadný vplyv na stratégiu Ugandy, ktorá odmiet-

---

<sup>246</sup> Union des Republicains Nationalistes Pour la Libération, ktorá utiekla z prevýchovných táborov a bojovala v Dolnom Kongu na strane Rwandy, neskôr s RCD. Nakoniec sa však pridala k MLC, čo vyvolalo prvé spory medzi Rwandou a Ugandou.

<sup>247</sup> Fonseca, A. (2004), s. 26. International Crisis Group (2000), s. 36-39.

<sup>248</sup> Clark, J.F. (2002), s. 157-158.

la po Kabilovej smrti podporiť akýkoľvek vojenský útok MLC, čo by ešte viac pošramotilo jej renomé, a naopak sa plánovala stiahnuť z Konga. Ugandské koketovania s vojenským riešením tak rázom skončilo. Uganda sa ďalej spoliehala najmä na medzikonžský dialóg, od ktorého si sľubovala posilnenie MLC ako politickej strany. Čoraz viac sa pritom snažila odpútať sa od konžskej vojny. Táto krajina prestala čeliť vážnym bezpečnostným hrozbám z východného Konga, aj tak sa však snažila udržať si vplyv vo Východnej provincii a v Severnom Kivu, najmä kvôli tamojšej exploatacii. Uganda sa neúspešne snažila spojiť povstalecké hnutia na ňou okupovanom území do Konžského oslobodeneckého frontu (FLC) pod vedením Bembu.<sup>249</sup> Bemba sa totiž dostal do sporu s RCD-ML, pre jeho snahu kontrolovať miestne milície *Maji-Maji*, čo vyústilo v júni 2001 do bojov medzi nimi.<sup>250</sup> Táto ugandská snaha tak skončila úplným krachom, za čo mohla čiastočne aj samotná Uganda, ktorá naďalej dodávala zbrane týmto povstaleckým hnutiam a podieľala sa na exploatacii.<sup>251</sup> Na tomto pokuse o zjednotenie konžských povstaleckých skupín však badať snahu Ugandy presunúť zodpovednosť nielen za Rovníkovú provinciu, ale aj za cele východné Kongo s nepokojnou provinciou Ituri na Bembu. Uganda si tak postupne pripravovala cestu na stiahnutie vojsk, ku ktorému malo dôjsť po podpise mierovej dohody s Kabilom v októbri 2002. Natoľko si však skomplikovala situáciu v provincii Ituri, že bola z Konga nútená odísť až v máji 2003.<sup>252</sup>

### *Výsledky ugandskej intervencie*

Ugande sa nepodarilo zlepšiť svoju bezpečnostnú situáciu vo vzťahu k výhodnému Kongu, rovnako utrpela aj jej regionálna prestíž a medzinárodné renomé. Spojenectvo s Rwandou sa taktiež rozpadlo.

Čo sa týka bezpečnostnej situácie mala konžská vojna na Ugandu negatívny dopad hneď vo viacerých rovinách. Vnútroštátnym politickým dôsledkom vojny bol nesúhlas obyvateľov s unilaterálnym nasadením vojska a pokles Museveniho popularity. Obyvatelia Ugandy požadovali, aby sa vyriešili najskôr domáce problémy s povstalcami.<sup>253</sup> Kvôli strate podpory obyvateľstva sa Museveni začal čoraz viac uchýľovať k represiam. Ďalším

<sup>249</sup> Front pour la libération du Congo mal zastrešovať MLC, RCD-Kisangani, RCD-National a RCD-ML.

<sup>250</sup> Moc v Severnom Kivu záležala najmä na schopnosti RCD-ML kooptovať *Maji-Maji* a využiť exploataciu zlata a koltánu. Bemba potreboval posilniť svoju pozíciu v medzikonžskom dialógu (MKD), preto poštval proti RCD-ML odštiepeneckú RCD-N. Boje medzi nimi v októbri 2002.

<sup>251</sup> Grignon, F. (2006), s. 82-83.

<sup>252</sup> Clark, J.F. (2002), s. 156, 158. Global Security (2006). International Crisis Group (2001), s. 20-21.

<sup>253</sup> Museveniho režim nemá dlhodobu podporu najmä na severe Ugandy, kde nebola UPDF schopná skončiť s Pánovou armádou odporu (LRA), pričom i na západe krajiny vzrástla nespokojnosť s vládnym tolerovaním aktivít ADF. Kým vo voľbách z roku 1996 získal pri účasti 73% voličov 74% hlasov (54% podpora), o päť rokov neskôr získal pri účasti 57% voličov 69% hlasov (39% podpora). Počas volieb v roku 2001 navyše dochádzalo k väčšej miere manipulácie a útlaku opozície. Clark, J.F. (2002), s. 160-161.

dôsledkom vojny bolo nerešpektovanie právneho štátu, nárast korupcie a kultúry násillia. Rovnako došlo v dôsledku konžskej vojny aj k zastavenie procesu demobilizácie po dlhotrvajúcej občianskej vojne zahájenom v prvej polovici deväťdesiatych rokov.<sup>254</sup> Konžská vojna sa prejavila i na disciplíne a súdržnosti ugandskej armády, keďže armádni velitelia neodolali pokušeniu konžského bohatstva. Okrem toho, že boli mnohí ugandskí vojaci obvinení z porušovania ľudských práv, rozvírili armádni velitelia a obchodníci etnický konflikt medzi *Hema* a *Lendu* v regióne Ituri.<sup>255</sup> Uganda ani Kinshasa nemali záujem na silnom lídrovi v oblasti, preto podporovali rôzne frakcie, ktoré sú založené na etnickom princípe, čo malo vyústiť do riadenej nestability (organizovaného chaosu), kde môžu vojnoví baróni nerušene exploatovať.<sup>256</sup>

Ugandská intervencia v konžskej vojne bola teda výrazne kontraproduktívna. Namiesto odstránenia bezpečnostnej hrozby, zostala ugandská armáda uväznená v lokálnych konfliktoch (*Hema-Lendu*) a stratila svoju dobrú povesť. Bezpečnostná situácia Ugandy sa nezlepšila. Ba naopak, ugandská intervencia a jej rozdúchanie etnických sporov mala za následok rozmnoženie vojnových barónov v oblasti. Boje s rwandskou armádou o Kisingani znamenali koniec spojenectva týchto dvoch krajín a vyjavili korupciu a rozštiepenosť ugandskej armády. Uganda zasahovala do regionálnych záležitostí zo svojich vlastných dôvodov a autoritatívnym spôsobom. Stratégia politického uvedomenie sa Konžanov nielenže vyvolala rozkol v RCD a s Rwandou, ale nemala ani žiadnu odozvu medzi konžským obyvateľstvom. Museveni stratil v dôsledku konžskej vojny podporu zahraničných a regionálnych spojencov. Ani medzinárodné finančné inštitúcie, ktoré zabezpečovali polovicu ugandského rozpočtu neboli spokojné so zvýšením výdavkov na obranu. Nový africký vodca sa tak vrátil k starým praktikám.<sup>257</sup>

---

<sup>254</sup> Clark, J.F. (2002), s. 160-161. International Crisis Group (1999a), s. 28-29.

<sup>255</sup> Minoritní pastieri *Hema*, príbuzní Tutsiov, ktorí prišli v 16. storočí, sa s *Lendu*, domorodými farmármi, sporia hlavne o pôdu. Belgičania počas kolonizácie uprednostňovali *Hema*, ktorí získali veľa pôdy. Status quo však narušila ich snaha získať v období konca Mobutuovej vlády ďalšiu pôdu, k čomu im napomohol kolaps úradov a strata záznamov o vlastníkoch pôdy. *Lendu* na to preto reagovali ozbrojeným odporom. Zasahovanie UPDF do ich sporov umocnilo zabíjanie, keďže UPDF chránili najskôr iba záujmy *Hema* (vraj dokonca vyzbrojovali a trénovali ich milície), čo malo za následok aj útoky proti UPDF. International Crisis Group (2000), s. 31-33. Manipulovanie s etnickým konfliktom sa prejavilo, keď sa predsedom RCD-ML stal Nyamwisi, ktorý presunul jeho sídlo do Bunie a začal uprednostňovať *Lendu*, namiesto pôvodne preferovaných *Hema*, ktorí následne vytvorili Úniu konžských vlastencov (Union des patriotes congolais – UPC), zloženú z odštiepencov z RCD-ML. Vedenie RCD-ML tak len využívalo a rozdúchalo konflikt *Hema-Lendu*. Zložitosť situácie posilnilo i odštiepenie sa Konžského demokratického a národného združenia (RCD-National – RCD-N), čo však viac súviselo so snahou kontrolovať diamantové bane. Každopádne vojna, ktorá začala v Kivu, sa rozštiepením RCD a ugandskou politikou presunula do Ituri, kde boje nabrali v roku 2002 čisto etnický charakter. Afoaku, O. (2002), s. 119. Fonseca, A. (2004), s. 36-40.

<sup>256</sup> Grignon, F. (2006), s. 82-83.

<sup>257</sup> Afoaku, O. (2002), s. 120. Clark, J.F. (2002), s. 160. Meredith, M. (2005), s. 404-406.

### 2.2.3 Burundi

Burundi patrí medzi tie štáty, ktorých ciele, stratégie a vplyv na priebeh a konečný výsledok konfliktu bol takmer zanedbateľný. Cieľom Burundi v druhej konžskej vojne bolo porazenie burundských povstalcov, udržanie spojenectva s Rwandou a ochrana svojich ekonomických záujmov v oblasti. Hlavným dôvodom účasti Burundi na konžskom konflikte bola, ako aj v prípade iných regionálnych aktérov, jeho neukončená občianska vojna, ktorá vypukla po zavraždení prvého burundského hutuovského prezidenta Melchiora Ndadaya tutsijskými armádnymi veliteľmi v roku 1993.<sup>258</sup> Odvtedy čelí burundská vláda odboju Armády ochrany demokracie (FDD) a po vojenskom prevrate Pierra Buyoya z júla 1996 aj regionálnemu embargu. Toto embargo nedodržiavalo práve Kongo, a preto burundský zahraničný obchod prebiehal cez jeho územie. Keď AFDL s podporu Rwandy a Burundi v roku 1996 zničili tábory FDD, ktorá utiekla do Tanzánie, burundské jednotky zostali v Kongu za účelom ochrany svojich obchodných záujmov, najmä dovozu zbraní, munície a benzínu. Burundi teda rovnako ako Rwanda vyplnilo mocenské vákuum na svojom pohraničí, aj keď v oveľa menšej miere. Po vypuknutí druhej konžskej vojny sa burundská armáda za účelom ochrany svojich hraníc rozmiestnila pozdĺž konžského brehu jazera Tanganika, do vojny však vo väčšej miere nezasahovala.<sup>259</sup>

Hlavnou burundskou stratégiou bola snaha o udržanie si odstupu od priebehu hlavných bojov, keďže burundské pozícia v druhej konžskej vojne bola rozporuplná. Burundský prezident Buyoya potreboval Kongo, aby mohol obchádzať embargo. Na druhej strane burundská armáda dlhodobo spolupracovala s Rwandou. Tieto protichodné záujmy mienilo Burundi vyriešiť neutralitou. Burundská intervencia, ktorá nebola oficiálne nikdy priznaná, mala v prvom rade zabrániť útokom FDD na Burundi. Vzťahy burundských rebelov s konžským prezidentom sa však s postupom vojny prehlbovali. Za Kabilovu podporu sa FDD zaviazala bojovať na jeho strane, čím si L. Kabila zabezpečil kontrolu nad severnou Katangou. Rozporuplnosť burundskej situácie dokazuje aj fakt, že ich spojencom boli milície *Maji-Maji*, ktoré však bojovali proti Rwande a Ugande.<sup>260</sup> FDD sa okrem Kabilu mohla navyše spoliehať aj na podporu Tanzánie, čo bolo dôvodom jej od-

<sup>258</sup> Následne bola v roku 1994 vytvorená hutuovská povstalecká skupina CNDD - Conseil National pour la Défense de la Démocratie, z ktorej sa v roku 1998 oddelilo jej ozbrojené krídlo FDD - Forces de la Défense de la Démocratie pod vedením Jeana-Bosca Ndayi-Kengurukiye. FDD malo sídlo v Lubumbashi, jednotky regrutovalo z utečeneckých táborov v Tanzánii. V Burundi tiež pôsobil aj FLN. International Crisis Group (2000), s. 18-19.

<sup>259</sup> International Crisis Group (1999), s. 26-27. Scherrer, C.P. (1998), s. 88.

<sup>260</sup> Fonseca, A. (2004), s. 25-26. Turner, T. (2000), s. 1-2.

mietania mierového ukončenia burundskej občianskej vojny,<sup>261</sup> ktorým sa práve Buyoya rehabilitoval. L. Kabila navyše FDD potreboval. Za ich služby im daroval kontrolu nad obrovským územím a peniaze, preto podľa niektorých pozorovateľov FDD už ani nemalo záujem na oslobodení Burundi. Výhodou FDD pre Kabilu bolo to, že ich mal pod väčšou kontrolou ako rwandských povstalcov, a že mali schopnosť regrutovať z táborov v Tanzánii, vedeli sa ľahko pohybovať v regióne a „ich status bojovníkov za slobodu v burundskom mierovom procese bol v rozpore s ich postavením negatívnych síl v rámci Lusackej mierovej dohody, čo dávalo Kabilovi väčší dôvod, aby požadoval jej revíziu,<sup>262</sup> a odmietal jej dodržiavanie.

Burundi nemalo nikdy v záujme odstrániť Kabilu, keďže samotný konžský konflikt ohrozoval vidinu burundského mieru. Burundi sa snažilo diplomaticky zabrániť nepriateľskej reakcii L. Kabilu na prítomnosť jeho armády v Kongu, aj keď si bolo vedomé jeho spojenectvom s FDD. Čo sa týka výsledkov burundskej politiky treba povedať, že Burundi bolo viac obeťou mocenského vákua vo východnom Kongu ako jeho vyzývateľom. Konžská vojna naň mala najmä negatívny dopad. FDD sa nakoniec koncom roku 2003 pripojila k burundskej prechodnej vláde, oddelil sa však od nej Národný oslobodenecký front (FNL), ktorý naďalej ohrozuje mier v Burundi.<sup>263</sup>

## 2.3 Francúzska a americká rola v konžskom konflikte

V následnosti na predchádzajúcu časť práce je cieľom tejto podkapitoly analyzovať francúzske a americké zapojenie do konžských vojen a doplniť tak mozaiku komplexnosti konžského konfliktu. Z minulých a súčasných svetových veľmocí to boli práve tieto dve krajiny, ktoré sa výraznou mierou podieľali na vývoji situácie v Kongu pred a počas skúmaného konfliktu. Belgicko ako konžský koloniálny hegemon nedisponuje dostatočnými zdrojmi, ani ochotou väčšmi sa zapájať do konžského konfliktu, aj keď samozrejme určité vzťahy pretrvávajú naďalej. Čo sa týka Veľkej Británie ako bývalej koloniálnej veľmoci, tá sa v súčasnosti venuje hlavne krajinám, ktoré boli kedysi pod jej správou, kam Kongo nepatrí. Z budúcich veľmocí prejavuje o Afriku aj o Kongo záujem Čína, ktorej angažovanosť na kontinente narastá, ale keďže Čína sa zaujíma hlavne o ekonomický potenciál afrických krajín a odmieta zasahovať do ich vnútorných záležitostí, jej

<sup>261</sup> Ktoré vďaka iniciatíve Nelsona Mandelu vyvrcholilo podpisom mierovej zmluvy v Arushi 28.8.2000.

<sup>262</sup> International Crisis Group (2000), s. 20-21.

<sup>263</sup> Fakta a čísla OSN. Informační centrum OSN, Praha 2005, s. 77-78. Fonseca, A. (2004), s. 85.

vplyv na priebeh konžskej vojny je tak najmä nepriamy.<sup>264</sup> Naopak zapojenie Francúzska a USA sa pretavilo v mnohých prípadoch do konkrétnych udalostí. Analýza roly týchto dvoch krajín je založená na rovnakom princípe ako analýza priamych účastníkov konžského konfliktu. Na pozadí ich politicko-vojenského zapojenia do konžského konfliktu je tak cieľom preskúmať ciele, stratégie a výsledky týchto krajín.

### 2.3.1 Rola Francúzska v konžskom konflikte

Na úvod treba krátko vysvetliť francúzsku africkú politiku ako takú, keďže táto má špecifické rysy. Počas studenej vojny bolo cieľom Francúzska uchádzať sa vďaka Afrike o pozíciu svetového hegemóna, ďalej podporiť pozíciu francúzštiny vo svete, dominovať v boji s anglofónnymi krajinami (najskôr s Veľkou Britániou, potom s USA) a udržať osobné kontakty medzi štátnymi predstaviteľmi. Francúzsko sa pokúšalo dosiahnuť týchto cieľov v Afrike prostredníctvom stratégie vojenskej a diplomatickej podpory svojich afrických spojencov, a to na pozadí akejsi formy medzinárodného klientelizmu.<sup>265</sup> Francúzsku sa podarilo splniť ciele, ktoré si vytýčilo, jeho stratégia však bola neudržateľná po skončení studenej vojny, kedy dosiahla jeho politika negatívne výsledky v podobe víťazstva anglofónneho RPF v Rwande a porážke Mobutuho v Kongu.<sup>266</sup>

Pre Francúzsko bola Afrika v období studenej vojny veľmi významným kontinentom, keďže si vďaka svojmu vplyvu v tejto časti sveta mohli nárokovať pozíciu akéhosi čiastkového svetového hegemóna. Francúzske zapojenie v tej časti Afriky, ktorá kedysi tvorila jeho impérium, tzv. *Françafrique*, alebo *pré-carré*, sa prejavovalo v politickej, vojenskej, ekonomickej a kultúrnej úrovni. Kongo, vtedajší Zair, síce nebolo nikdy súčasťou francúzskej ríše, ale ako druhá najväčšia frankofónna krajina na svete bolo do tejto africkej politiky Francúzska prirodzene zaradené, hlavne na pozadí francúzskej snahy stať sa advokátom celého kontinentu. Na základe početných obranných paktov plnilo Francúz-

---

<sup>264</sup> O dôležitosti Číny však svedčí napríklad novembrové čínsko-africké fórum z roku 2006, ktorého sa zúčastnili predstavitelia z 48 afrických krajín, čo je viac ako summitu AÚ. Viď i cestu čínskeho prezidenta Hu po Afrike vo februári 2007. Čínske záujmy predstavujú najmä prístup k africkým zdrojom a trhom a významu afrických štátov ako diplomatických spojencov Číny (otázka Tajvanu). Čínska ekonomika za posledných desať rokov markantne vzrástla, preto potreba nových zdrojov energie a nerastných surovín. Čína dováža 30% ropy z Afriky (hlavne z Angoly a Sudánu). Čína predáva zbrane Sudánu, Nigérii a Zimbabwe, prispieva do mierových jednotiek v Kongu. Má dvojité status veľmoci i rozvojovej krajiny, čo jej umožňuje lepšie chápať potreby afrických krajín. Swan, J.: *Africa-China Relations: The View from Washington*. Columbia University School of International and Public Affairs, New York 2007, s. 1-6.

<sup>265</sup> Chafer, T.: *Franco-African Relations*. In: *African Affairs* 2002, Vol. 101, No. 1, s. 345-347.

<sup>266</sup> Chafer, T. (2002), s. 352-355.

sko v tejto časti sveta akúsi úlohu žandára.<sup>267</sup> Zároveň bola a je cieľom Francúzska ochrana francúzskeho jazyka v anglofónnom svete. V tomto ohľade je preň veľmi dôležitou tzv. *Frankofónia*, čiže spoločenstvo frankofónnych štátov. Keďže globalizácia preferuje angličtinu, subsaharská Afrika je veľmi dôležitou pre budúcnosť francúzštiny a jej podporu na medzinárodnej scéne. Prvý summit *Frankofónie* sa uskutočnil v roku 1986, odvtedy je významnou politickou udalosťou celej Afriky.<sup>268</sup> Vďaka tomuto spoločenstvu je Francúzsko naďalej vnímané ako mocnosť strednej veľkosti. Tretím cieľom francúzskej politiky bolo obmedzenie vplyvu anglofónnych krajín v Afrike. Základným znakom jeho africkej politiky bolo dlho súperenie s Veľkou Britániou. Tento tzv. syndróm Fashody sa datuje od incidentu v sudánskej dedine Fashoda z roku 1898, kedy Briti zabránili Francúzom kontrolovať kompaktné územie od východu na západ afrického kontinentu, čo sa však naopak Britom podarilo (viď os Káhira–Kapské mesto).<sup>269</sup> Táto rivalita sa po udelení nezávislosti preniesla na vzťahy medzi anglofónnymi a frankofónnymi štátmi. V tomto ohľade sú dôležité najmä hraničné štáty medzi týmito oblasťami, čiže napríklad Rwanda a Burundi. Invázia RPF do Rwandy bola okamžite interpretovaná ako anglosaský komplot.<sup>270</sup> Premisy tohto syndrómu je padať na mnohých francúzskych politických ťahoch v Afrike. Francúzsko podporilo napríklad Charlesa Taylora proti anglofónnemu ECOMOG.<sup>271</sup> Posledným cieľom francúzskej africkej politiky bolo udržanie osobných vzťahov s africkými lídrami, a to vďaka správe tejto politiky Francúzskym prezidentským úradom v rámci jeho africkej sekcie (*Cellule africaine*). Správa francúzskeho senátu z decembra 1998 odhalila, že v dobe rwandskej genocídy mal francúzsky prezident F. Mitterrand pod kontrolou zahraničnú politiku, o ktorej neinformoval vládu, ani parlament. Francúzsku politiku tejto africkej sekcie prezidentského úradu tvorili francúzsko-africkí experti na Afriku (napríklad Jacques Foccart) a obchodníci, ktorí disponovali paralelnou vojenskou štruktúrou pre pomoc viacerým africkým štátom. „Silný francúzsky záujem o kontinent je kľúčovým bodom francúzskej zahraničnej politiky.“<sup>272</sup> Veľký vplyv na francúzsku politiku a stratégie v Afrike však mala rwandská genocída, na ktorej sa Francúzsko nepriamo podieľalo nielen predajom zbraní a tréno-

<sup>267</sup> Intervenovalo napríklad v prospech Mobutuho v rokoch 1977 a 1978. Baker, B. (2000), s. 265. Ale aj v Gabone (1964), v Pobreží slonoviny (2002) a viackrát v Čade (naposledy 2006). Vojenské základne má v Dakare, Libreville, N'Djamene a Džibuti. Pourtier, R. (2006), s. 107.

<sup>268</sup> Pourtier, R. (2006), s. 144.

<sup>269</sup> Pourtier, R. (2006), s. 79-80.

<sup>270</sup> Meredith, M. (2005), s. 493-494.

<sup>271</sup> Berkeley, B. (2001), s. 53-54.

<sup>272</sup> Melvern, L. (2004), s. 260.

vaním budúcich genocidérov, ale aj svojou vojenskou intervenciou, ktorá umožnila ich prechod do Konga. Následná kritika mala za následok čiastočné stiahnutie francúzskych vojsk z Afriky a francúzsku podporu vytvorenia afrických mierových jednotiek v rámci RECAMP.<sup>273</sup> Francúzsko sa taktiež snažilo o zblíženie s anglofónnymi africkými krajinami a s Veľkou Britániou, čím obmenilo svoju pôvodnú stratégiu, aby mohlo čeliť narastajúcemu vplyvu USA v *pré-carré* a aby znížilo náklady a zodpovednosť za svoju africkú politiku. Na tomto pozadí potom prebehla v roku 1998 administratívna reforma jeho rozvojovej politiky, ktorá bola poznačená klientelizmom a rodinkárstvom francúzskych a afrických elít.<sup>274</sup>

Ciele Francúzska v konžskom konflikte boli rovnaké ako v jeho africkej politike; predovšetkým udržanie si vplyvu, či už politicko-vojenského, alebo kultúrneho, a to najmä voči tzv. anglosaským krajinám, dnes v prvom rade voči USA. Na splnenie týchto cieľov však bolo Francúzsko nútené obmeniť svoju stratégiu z čias studenej vojny. Medzi jeho stratégie tak patrila politická, ekonomická a diplomatická podpora spriaznených vlád, vojenská intervencia pod záštitou OSN a využívanie tejto organizácie na oslabenie pozícií konkurentov. Namiesto vojenských intervencií stále viac preferuje medzinárodnú spoluprácu. Francúzsko ale vďaka skúsenostiam z minulosti len ťažko opúšťalo svoju stratégiu vojenskej intervencie. Počas prvej konžskej vojny podporovalo Mobutuho v konflikte, ktorí bol pre nich bojom proti „Anglosasom.“ Vo vtedajšej zairskej vláde boli francúzski poradcovia, ktorí chceli, aby sa Mobutu stal regionálnym lídrom, a to ako protiváha voči ugandskému prezidentovi Musevenimu považovanému za amerického spojenca.<sup>275</sup> Francúzsko sa snažilo počas prvej konžskej vojny zabrániť zvrhnutiu Mobutuho aj takým spôsobom, že chcelo za týmto účelom poslať do Konga tzv. humanitárnu intervenciu OSN na ochranu rwandských utečencov, ako to bolo v prípade rwandskej operácie *Turquoise*, čo sa im však tentoraz nepodarilo kvôli odporu USA a svojej pošramotenej povesti. Odchod Mobutuho znamenal v očiach Francúzska ďalšiu prehru po víťazstve RPF v Rwande.<sup>276</sup>

---

<sup>273</sup> Renforcement des capacités africaines de maintien de la paix. Chafer, T. (2002), s. 349.

<sup>274</sup> Chafer, T. (2002), s. 347-352, 360-363. Lumumba-Kasongo, T. (1999), s. 18-19.

<sup>275</sup> Preto napr. podporovali Rwandu proti RPF a zabránili regionálnemu summitu v anglofónnej Tanzánii. Francúzsko-africký summit v Biarritz (v novembri 1994) tak rehabilitoval Mobutuho, ale odmietol pozvať nového rwandského prezidenta Bizimungu. Meredith, M. (2005), s. 524-526. Reno, W. (1998), s. 163-164.

<sup>276</sup> Dunn, K.C. (2002), s. 59. Francúzi nemohli Mobutuovi priamo pomôcť, tak zajednali aspoň 300 srbských žoldnierov. Meredith, M. (2005), s. 535. Francúzsko sa na konžskom konflikte nepriamo podieľalo i prostredníctvom Angoly. Existujú totiž náznaky, že Angole pomohla financovať vojnu proti UNITA francúzska ropná spoločnosť *Elf-Aquitaine*. International Crisis Group (1998), s. 22. Turner, T. (2002), s. 83-84.



Francúzsko bolo tak skompromitované v akomkoľvek ďalšom výraznom angažovaní sa v konžskom konflikte. Jediným spôsobom zostávala OSN, čiže stratégia na pozadí práce medzinárodnej organizácie, ktorá je bližšie rozobraná v štvrtej kapitole tejto práce. Opätovný príklon k vojenskému riešeniu afrických a konžských problémov však badať po návrate pravicovej vlády vo Francúzsku v roku 2002, ktorý znamenal obnovenie myšlienky „*pré-carré*“ odmietanej predchádzajúcou ľavicovou vládou, čo sa prejavilo napríklad na vojenskej intervencii v Pobreží slonoviny v septembri 2002 a na ochote podieľať sa na medzinárodnej vojenskej misii pre konžské Ituri pod záštitou OSN v máji 2003.<sup>277</sup>

Výsledkami francúzskej politiky v Kongu bolo, aj napriek mnohým snahám, oslabenie jeho pozície. A to najmä kvôli praktikám, ktoré už nie sú medzinárodne akceptované, ako tomu bolo počas studenej vojny, a taktiež kvôli vzrastajúcemu záujmu USA o tento kontinent, ktorému nie je schopné Francúzsko čeliť.<sup>278</sup>

### 2.3.2 Rola USA v konžskom konflikte

Rovnako ako v predchádzajúcom prípade mala studená vojna vplyv na súčasnú africkú politiku USA, preto si treba v krátkosti pripomenúť toto obdobie, kedy bolo cieľom USA zadržanie komunizmu, a to prostredníctvom zaistovania krátkodobých amerických záujmov na kontinente (stratégie vojenskej spolupráce) na úkor podpory demokracie a rozvoja.

Po druhej svetovej vojne sa USA nesnažili hrať hlavnú rolu v Afrike, ktorú prenechali Európe, zatiaľ čo sa oni plánovali sústrediť na Latinskú Ameriku. USA si však počas studenej vojny nemohli dovoliť neangažovať sa v Afrike, na čom malo veľký podiel viacero udalostí.<sup>279</sup> Počas studenej vojny USA sledovali tzv. konštruktívnu spoluprácu s diktatúrami v JAR, Libérii, Somálsku, Sudáne a vtedajšom Zaire.<sup>280</sup> Tento cieľ hodľali naplniť v prvom rade vďaka vojenskej spolupráci. Napríklad Mobutu sa v roku 1965 dostal k moci s podporou americkej tajnej služby (CIA). Napriek korupcii a porušovaniu ľudských práv mu USA dodali zbrane a vojenský tréning v celkovej hodnote 400 milión-

<sup>277</sup> Tshiyembe, M. (2003), s. 94-97.

<sup>278</sup> Lumumba-Kasongo, T. (1999), s. 28. Shearer, D. (1999), s. 99-100.

<sup>279</sup> (1) nezvládnutá dekolonizácia Belgického Konga, kedy pod vedením USA spustila misiu OSN; (2) príchod kubánskych vojsk do Etiópie a Angoly v roku 1975; (3.) sovietska invázia do Afganistanu, kde bola dôležitou geografická blízkosť Afriky; (4) a Reaganova doktrína. Cohen, H.J.: The United States and Africa: Non-Vital Interests Also Require Attention. American Diplomacy Publishers, Chapel Hill NC 2003, s. 1-4.

<sup>280</sup> Berkeley, B. (2001), s. 64.

nov USD.<sup>281</sup> Umiestnenie Konga v strede Afriky im totiž poskytovalo určité výhody v studenej vojne (vid' základňa v Katange pre podporu UNITA).<sup>282</sup> USA tak počas studenej vojny sledovali hlavne krátkodobú stratégiu naplnenia svojich vojensko-politických cieľov.<sup>283</sup> USA sú druhým najväčším dodávateľom zbraní strednej Afrike.<sup>284</sup> Dlhodobo ponúkali zbrane a vojenský tréning represívnym režimom na zabezpečenie stability a demokracie. Medzi bývalými americkými klientmi možno nájsť okrem Konga krajiny ako Libéria, Somálsko a Sudán, ktoré dlhodobo zmietajú ozbrojené konflikty. Keď jeden vojenský režim padol, USA pomáhali jeho nástupcovi. Táto politika často utajeného predaja zbraní navyše pomohla vytvoriť nelegálny obchod so zbraňami, keďže mnoho terajších pašerákov pracovalo pôvodne pre tajné operácie USA.<sup>285</sup>

Hlavným cieľom nasledujúceho obdobia bolo minimalizovanie negatívnych vplyvov zo strany Afriky na USA, konkrétnejšie minimálne obete na životoch amerických vojakov. Tento cieľ sa mal dosiahnuť prostredníctvom minimálnej stratégie, lepšie poznanej pod názvom africké riešenia pre africké problémy. V rámci tejto stratégie pokračovali Američania v predaji zbraní a poskytovaní vojenských tréningov africkým štátom, v čom videli nástroj ich rozvoja. USA tak sledovali stratégiu, ktorá im dovoľovala podporovať čiastkové zmeny afrických režimov na úkor bezpodmienečnej podpory demokracie. Novým cieľom pre USA bol po 11. septembri 2001 boj proti terorizmu, kvôli čomu aktivovali viac svoju africkú stratégiu.

USA síce sledovali minimálnu stratégiu, bezprostredne po skončení studenej vojny však tomu tak nebolo. V americkej africkej politike vtedy totiž zavládla eufória, ktorú odrážali plány demokratizovať kontinent a vyriešiť jeho problémy, a to najmä v spolupráci s medzinárodnými organizáciami.<sup>286</sup> George Bush st. a Bill Clinton vkladali nádeje na nastolenie mieru do OSN, ktorá mala disponovať plnou americkou podporou. Všetko sa však zmenilo v roku 1993. Po somálskom debakli, kedy zahynulo osemnásť amerických vojakov, USA prehodnotili túto politiku. B. Clinton vyhlásil tvrdé podmienky pre nasade-

---

<sup>281</sup> Hartung, W.D., Moix, B.: U.S. Arms to Africa and the Congo War. World Policy Institute 2000, s. 1-4.

<sup>282</sup> Pomoc Mobutuovi bola zastavená Kongresom v roku 1991, nie však kvôli porušovaniu ľudských práv, ale pre nesplácanie pôžičiek. Hartung, W.D., Moix, B. (2000), s. 1-9.

<sup>283</sup> Po jej skončení mali podľa B. Berkeleyho prostriedky (MMF, Svetová banka a USAID), aby tlačili na Mobutuho, ale oni to neurobili, preto si Mobutu myslel, že má voľné ruky (rovnako i neskôr Kabila počas prvej vojny). Berkeley, B. (2001), s. 100.

<sup>284</sup> Prvá je Čína, tretie Francúzsko. Hartung, W.D., Moix, B. (2000), s. 1-4.

<sup>285</sup> Hartung, W.D., Moix, B. (2000), s. 1-4.

<sup>286</sup> V oblasti podpory demokracie sa USA chceli spoliehať hlavne na politiku MMF a Svetovej banky. V oblasti riešenia konfliktov na aktivity OSN. Cohen, H.J. (2003), s. 3-4.

nie amerických vojakov do mierových misií OSN.<sup>287</sup> Išlo o tzv. minimálnu africkú politiku.<sup>288</sup> Američania neboli ochotní umierať pre mier v Afrike. Nechceli žiadne obete, preto napríklad bránili posilneniu rwandskej misie OSN (UNAMIR).<sup>289</sup> Počiatočnú eufóriu tak vystriedala minimálna stratégia.

Pokiaľ ide o prehodnotenie spolupráce s africkými diktátormi, začali USA v Kongu po porážke Mobutuho podporovať L. Kabilu, ktorý bol podľa nich na správnej ceste. Išlo tu o tzv. stratégiu filmu, nie fotografie, čo znamená, že netreba na udalosti nahliadať v ich absolútnom význame, ale v relatívnom, ktorý umožňuje oceniť zmeny. S týmto termínom prišla americká ministerka zahraničných vecí M. Albrightová. L. Kabila síce nezodpovedal nárokom na demokratického lídra, bol však vraj krokom správnym smerom. B. Clinton bol nadšený menej zlými, ale stále autoritatívnymi vodcami. Ugandského prezidenta Museveniho považoval Clinton za vzor novej generácie afrických vodcov, na ktorých podporu ako prvý americký prezident v histórii navštívil v roku 1998 Afriku.<sup>290</sup> Toto americké nadšenie však nezabránilo vypuknutiu druhej konžskej vojny a hraničného sporu medzi Etiópiou a Eritreou. Clinton sa potom síce vzdialil od Kabilu, naďalej však podporoval Museveniho a Kagameho, s ktorými USA udržiavali pevné diplomatické, vojenské a ekonomické vzťahy, čo podľa B. Berkeleyho znamenalo, že tieto krajiny navonok požívali plnou americkou podporou.<sup>291</sup> Na konci deväťdesiatych rokov taktiež na pozadí stratégie afrických riešení pre africké problémy pokračovali rétorické cvičenia o podpore americko-afrických vzťahov bez reálneho podkladu. Po skončení studenej vojny tak USA síce začali požadovať demokratizáciu Afriky, súbežne však paradoxne znižovali rozvojovú pomoc a zvyšovali vojenskú spoluprácu (predaj zbraní a poskytovanie vojenského tréningu).<sup>292</sup> Africká politika USA tak i naďalej pokračovala v zaisťovaní

<sup>287</sup> Ide o tzv. Weinberger-Powellovu doktrínu. USA sa na nich v budúcnosti zúčastnia, iba ak budú v stávke ich životné záujmy, ak bude misia riadne definovaná (vo veľkosti, rámci a trvaní), ak bude podpísané a funkčné prímerie, politická vôľa strán konfliktu a úniková stratégia. McInnes, C., Wheeler, N.J. (2002), s. 10. Meredith, M. (2005), s. 484.

<sup>288</sup> Cohen, H.J. (2003), s. 3-4.

<sup>289</sup> Následne síce zahájili masívnu humanitárnu pomoc rwandským utečencom v konžskej Gome (US Joint Task Force to Africa od júla 1994), ale rovnako dbali na to, aby nedošlo k žiadnym úmrtiam v ich radoch. USA tak odmietli dať 60 miliónov USD na UNAMIR, humanitárna pomoc ich však počas dvoch rokov stála päťkrát viac. Dallaire, R. (2004), s. 480, 488-490, 497-498.

<sup>290</sup> Predtým len Carter v Libérii 1997. Okrem Museveniho do tejto „novej“ generácie patrili aj Kagame, Issaias Afwerki (Eritrea), Meles Zenawi (Etiópia). Berkeley, B. (2001), s. 237-240. Clintonova cesta bola vyvrcholením iniciatív štátnej tajomníčky M. Albrightovej a vyslanca pri OSN R. Holbrookea. Hartung, W.D., Moix, B. (2000), s. 1-4. Shearer, D. (1999), s. 89.

<sup>291</sup> Berkeley, B. (2001), s. 237-240.

<sup>292</sup> Napr. Uganda dostala v roku 1996 zbrane za 64000 USD, v roku 1997 už za 990000 USD. Hartung, W.D., Moix, B. (2000), s. 5.

krátkodobých amerických záujmov na kontinente na úkor podpory demokracie a rozvoja.<sup>293</sup> USA tak vyzbrojili väčšinu účastníkov druhej konžskej vojny.<sup>294</sup>

Čo sa týka konžského konfliktu bolo cieľom USA získať prístup ku konžským prírodným zdrojom, zadržať islamský fundamentalizmus a zväčšiť svoj vplyv v strednej Afrike.<sup>295</sup> USA zohrali v rámci stratégie vojenskej spolupráce dôležitú úlohu najmä vo vzťahu k Rwande. V rámci operácie *Support Hope* jej pomáhali reformovať a trénovať armádu, čím výrazne prispeli k jej vojenským kapacitám. V rámci programov *African Crisis Response Initiative* a *Enhanced International Military Education and Training* trénovala americká firma *Military Professional Resources Inc.* (MPRI) rwandskú a ugandskú armádu i AFDL.<sup>296</sup> USA vraj dokonca vedeli o plánovanom útoku na Kongo.<sup>297</sup> Pred vypuknutím prvej konžskej vojny zabránili nasadeniu medzinárodnej sily, ktorá mala ochrániť hutuovských utečencov. Americkí vojaci sa vraj zúčastnili aj bojov v Kivu s AFDL.<sup>298</sup> Táto stratégia angažovania sa v konžskom konflikte sa potvrdila i počas druhej konžskej vojny. USA v podstate naďalej podporovali svojich rwandských a ugandských spojencov. Navyše medzi Kabilových spojencov patrila Líbya a Sudán, čo USA v tomto kroku, len umocnilo, keďže obe krajiny považovali za štáty podporujúce terorizmus. Na danú situáciu zareagovalo Francúzsko, ktoré sa snažilo získať naspäť svoj vplyv v Kongu.<sup>299</sup>

Výraznú zmenu konžskej i africkej politiky prinieslo zvolenie G. Busha ml. za nového amerického prezidenta a následné udalosti z 11. septembra 2001. Afrika sa stala pre USA partnerom v boji proti terorizmu. Hlavným motívom bola najmä hrozba zrúte-

<sup>293</sup> Oficiálna rozvojová pomoc USA bola v roku 1997 iba 0,09%. Hartung, W.D., Moix, B. (2000), s. 2.

<sup>294</sup> Štátom, ktorá sa zúčastnili tejto vojny, dodali USA od roku 1989 vojenskú pomoc za 125 miliónov USD. Treba však podotknúť, že Afrika predstavovala len malé odbytisko pre americké zbrane. V roku 1998 dostala Afrika zbrane v hodnote 20 miliónov USD, zatiaľ čo predaj zbraní ostatnému svetu činil takmer 15 miliárd USD. 1 miliardu napríklad len Izraelu. Hartung, W.D., Moix, B. (2000), s. 4-9.

<sup>295</sup> Dunn, K.C. (2002), s. 59.

<sup>296</sup> Snow, K.H., Barouski, D.: *La Souffrance Indicible au Congo. Questions critiques* 2006, s. 4. Montague, D., Berrigan, F.: *The Business of War in the Democratic Republic of Congo. Dollars & Sense* 2001, s. 1-4. USA mali v Rwande dve vojenské základne (Bugesera a Cyangugu) a trénovali rwandskú armádu podľa svedectva amerického investigatívneho novinára Wayne Madsen z mája 2001 pred podvýborom amerického Kongresu. Tieto operácie boli riadené *US Special Operations Command and the Defence Intelligence Agency*. V dobe vypuknutia druhej vojny bol v Rwande dvadsaťčlenný tím americkej armády (*Rwanda Interagency Assessment Team – RIAT*). *New African: How America run, and still runs, the Congo war*. In: *New African* 2001, Vol. 399, No. 399, s. 18-21.

<sup>297</sup> Dunn, K.C. (2002), s. 58. Vid' americký tlak na ukončenie zbrojného embarga voči Rwande. Tshiyembe, M. (2003), s. 87-88.

<sup>298</sup> Tshiyembe, M. (2003), s. 87-88. Vid' telá dvoch mŕtvych amerických vojakov pri Gome 1996. Snow, K.H., Barouski, D. (2006), s. 4. Podľa francúzskych tajných služieb vraj USA vedeli o masakroch hutuovských utečencov. USA pomocou satelitov lokalizovali zbehnutých utečencov (Tingi Tingi február 1997). *New African* (2001), s. 18-21.

<sup>299</sup> Z tohto dôvodu sa pravdepodobne na stranu Kabilu postavili Čad a Stredoafriická republika. Dunn, K.C. (2002), s. 65.

ných afrických štátov ako nástroja teroristov. Medzi ďalšie faktory patrili ropné zásoby guinejského zálivu,<sup>300</sup> geografická blízkosť Afriky k Perzskému zálivu<sup>301</sup> a sudánska občianska vojna.<sup>302</sup> USA tak sledujú nielen snahu zabrániť teroristom využívať africké konflikty, ale i snahu získať podporu Afriky pre boj proti terorizmu s ohľadom na jej tri miesta v Bezpečnostnej rade OSN. Americká bezpečnostná podpora je veľmi dôležitou aj pre samotné africké štáty.<sup>303</sup> USA začali venovať väčšiu pozornosť Afrike,<sup>304</sup> viac spolupracovať v tejto oblasti s OSN a regionálnymi organizáciami (ako AÚ a ECOWAS), naďalej však podporovali tzv. africké riešenia afrických problémov.<sup>305</sup> Čo sa týka konžského konfliktu, po zavraždení L. Kabilu začala nová americká vláda výraznejšie tlačiť Rwandu a Ugandu, aby sa stiahli z Konga, čo prispelo k uzatvoreniu dohôd z Pretórie a z Luandy v roku 2002.<sup>306</sup> USA v rámci zmiernenia konfliktu ponúkli finančnú odmenu za informácie o hľadaných genocidéroch,<sup>307</sup> čo spolu s tlakom na Kinshasu zakázalo politické aktivity rwandských exilových skupín malo čiastočne zodpovedať rwandské nároky.<sup>308</sup>

Výsledky americkej politiky v Kongu sú vo vzťahu k ich cieľom pozitívne. USA sa podarilo získať prístup ku konžskému nerastnému bohatstvu, nedošlo ani k šíreniu islamského fundamentalizmu v regióne strednej Afriky. Keď zoberieme do úvahy fakt, že USA trénovali rwandskú a ugandskú armádu, možno povedať, že vplyv USA na priebeh udalostí v regióne je taktiež zásadný. Rozdiely medzi africkou respektíve konžskou politikou Francúzska a USA sa potom týkajú viac formy ako podstaty veci. Obe krajiny sledujú rovnaké ciele, ide tu teda o ekonomickú a kultúrnu konkurenciu medzi nimi. V tomto súboji však v súčasnosti získavajú navrch USA, vid' napríklad závislosť Francúzska (EÚ)

<sup>300</sup> Z krajín ako Nigéria, Angola, Gabon, Kongo–Brazzaville, Rovníková Guinea USA dovážajú 15% svojej ropy, za desať rokov majú podľa odhadov dovážať až 25%, čo je dôležité kvôli zníženiu ropnej závislosti na Blízkom Východe. Cohen, H.J. (2003), s. 1-6.

<sup>301</sup> Vojenská základňa v Džibuti, využívanie keňských a eritrejských prístavov, čo má zabrániť penetrácii teroristov. Navyše Etiópia od 2001 bojuje proti somálskym teroristom. Cohen, H.J. (2003), s. 1-6.

<sup>302</sup> Sudán bol na zozname krajín podporujúcich terorizmus, keďže jeho prezident podporoval víziu regionálneho džihádu v oblasti. Susedné krajiny preto podporovali SPLA, Sudán zase na oplátku napríklad LRA v Ugande, ktorej finančne pomáhali USA. Po zosadení fundamentálneho prezidenta Hassana al-Turabiho novým prezidentom al-Beshirom v apríli 2001 a po 11. septembri 2001 odmietol Sudán terorizmus (otvorenie archívov o al-Kajde) a začal spolupracovať na ukončení občianskej vojny. USA preto prestali podporovať sankcie proti Sudánu a pomáhať SPLA. Rovnako sprostredkovali i mierový proces v keňskom Machakos 2002-2004, ktorý vyústil do podpísania mierovej zmluvy. V roku 2004 však vypukla nová kríza v sudánskom Darfúre. Meredith, M. (2005), s. 594-597. Tshiyembe, M. (2003), s. 91-93.

<sup>303</sup> Cohen, H.J. (2003), s. 2-6.

<sup>304</sup> O čom svedčí i nárast americkej pomoci medzi rokmi 2000 a 2004 o 70%. ODA subsaharskej Afrike 1,4 miliardy dolárov 2001 – 4,1 miliardy 2004. Thomas-Greenfield, L.: US Foreign Policy Priorities in Africa for 2007. National Council of International Visitors, Washington 2007, s. 1-6.

<sup>305</sup> Thomas-Greenfield, L. (2007), s. 1-6.

<sup>306</sup> Ide o separátne bezpečnostné protokoly podpísané medzi konžskou vládou a Rwandou (Pretória), respektíve Ugandou (Luanda). Bližšie sa im venuje štvrtá kapitola.

<sup>307</sup> Čo prispelo k zadržaniu Bizimungu v Angole, Renzahoa a Gateteho.

<sup>308</sup> Tshiyembe, M. (2003), s. 89-90.

na ich vojenských kapacitách. Európe je v tomto ohľade pripisovaná len záchranárska úloha, spočívajúca na prispievaní jednotiek do mierových misií OSN, akou bola napríklad aj medzinárodná vojenská sila pre Ituri v máji 2003.<sup>309</sup>

## Zhrnutie

Konžská vojna bola v skutočnosti vojnou o Kongo. Mocenské vákuum, ktoré sa tu vytvorilo po porážke Mobutuho, sa pokúšali v priebehu prvej a druhej konžskej vojny obsadiť regionálne mocnosti. Najväčší podiel na vypuknutí týchto vojen a teda hlavným uchádzačom o pozíciu hegemonu na území Konga bola Rwanda. Rwanda však svojim útokom na Kinshasu vychýlila mocenskú rovnováhu natoľko, že ohrozila regionálnu pozíciu Angoly, ktorá preto musela zasiahnuť. Angola bola na druhej strane rozhodujúcou mocnosťou, čo sa týka ukončenia konžskej vojny. Na konflikte sa tiež výraznou mierou podieľali Uganda a Zimbabwe, ktoré však nemali rozhodujúci vplyv na jeho vypuknutie, ani ukončenie. Zásadný vplyv na priebeh konfliktu mal naopak konžský prezident Laurent Kabila, ktorý chcel vyplniť uprázdnené miesto po Mobutum, dostal sa však do sporu so spojeneckou Rwandou. Kabilova snaha udržať si moc preto nielen podnietila rwandský útok, ale aj bránila mierovému ukončeniu sporu, čím sa dostávala do rozporu s Angolou. Mocenskú rovnováhu, alebo skôr patovú situáciu, ktorú vytvorila jeho politika tak narušilo až jeho zavraždenie, ktoré sa tak stalo hlavným menovateľom ukončenia druhej konžskej vojny. K výsledku vojny prispeli výraznou mierou aj Francúzsko a USA. Tieto dve veľmoci reagovali na konžský konflikt v súlade so svojou dlhoročnou africkou politikou, ktorá sledovala a sleduje v prvom rade ich vlastné záujmy.

Konžský konflikt je klasickým moderným vojenským konfliktom, ktorý neprebíha len vo vojensko-politickej rovine. Súčasný svetový konflikt sú komplexnými javmi, ktoré zahŕňajú ekonomické a mnohé medzinárodné premenné, ktoré veľkou mierou vplyvajú na ich priebeh. Konžský konflikt podlieha rovnakým premisám. Nasledujúca časť práce chce preto preskúmať ekonomické, diplomatické a medzinárodné pozadie tohto konfliktu. Najprv sa bližšie objasní ten ktorý aspekt konžského konfliktu a rola, ktorú v ňom zohrávali jednotliví aktéri. Títo aktéri sa pritom môžu v rôznych aspektoch konžského konfliktu líšiť. Cieľom je hlavne zistiť, kto mal v ktorom aspekte aký vplyv na priebeh konžského konfliktu.

---

<sup>309</sup> Tshiyembe, M. (2003), s. 96-97.

### 3. Ekonomický aspekt konžského konfliktu

Ekonomickú agendu konžskej vojny vyjaviť vypuknutie tretích bojov o Kisan-gani medzi Rwandou a Ugandou v roku 2000 a následné vyšetrowanie OSN. Cieľom tejto časti je preto objasniť ekonomický aspekt konžského konfliktu, teda pochopiť akú rolu zohrávali ekonomické záujmy na pozadí vojny a ktorí aktéri konžského konfliktu sa na ňom najviac podieľali. Najskôr bude preskúmaná rola ekonomiky v konžskom konflikte (tzv. vojnová ekonomika), potom bude bližšie objasnené zapojenie jednotlivých účastníkov ekonomického aspektu konžského konfliktu.

Z historického hľadiska dochádza v Afrike po skončení studenej vojny k zvýšeniu dôležitosti ekonomického aspektu vojnových konfliktov. Obchodovanie a kontrola prírodných zdrojov prinášali totiž možnosť samofinancovania bojov, čo bolo po zastavení podpory africkým vládam zo strany rozvinutého sveta veľmi dôležité (viď vojny v Angole, Libérii, a Sierra Leone). Túto skutočnosť uľahčila aj ekonomická globalizácia a neoliberálna medzinárodná doktrína, ktoré diktovali odklon od štátneho riadenia ekonomiky.<sup>310</sup> V afrických krajinách, ktoré sužovala vojna, tak dochádza k vytvoreniu vojnovovej ekonomiky. Jej hlavným znakom je spolupráca armád, firiem a zločineckých sietí na exploatacii, obchodnom monopole a zhabaní majetku za účelom osobného obohatenia. Hlavným záujmom je pritom pokračovanie vojny, a nie jej ukončenie. Medzi ďalšie znaky tejto ekonomiky patrí zvýšené zdanenie, orientácia na export, rozmach neformálneho sektoru ekonomiky a samozrejme boj o zdroje nerastných surovín.<sup>311</sup>

Nikdy nezasahovalo do situácie v inej africkej krajine toľko aktérov a takým spôsobom ako práve v Kongu. „Konžské vojny spájajú medzištátny konflikt a občiansku vojnu s miestnymi konfliktami, ktoré sa stali súčasťou stratégií a kampaní mocnejších vojenských aktérov.“<sup>312</sup> Tieto stratégie sa navyše prelínali so stratégiami zahraničných vlád a firiem. Dochádza teda k zmedzinárodneniu konžských vojen, ktoré predstavujú viacúrovňový komplex s mnohými aktérmi (tvoriacimi regionálne obchodné siete). Pôvodné motívy konžskej vojny však neboli podľa M. Nesta ekonomické, ale skôr bezpečnostné. V dôsledku predlžovania vojny, najmä v súvislosti s jej financovaním, však vznikli aj ekonomické záujmy, ústiace do exploatacie konžského nerastného bohatstva. Došlo tak

<sup>310</sup> Nest, M.: DRC: Economic Dimensions of War and Peace. Lynne Rienner Publishers, Boulder 2006, s. 11. Viď tiež prvá kapitola.

<sup>311</sup> Nest, M. (2006), s. 35-36, 54.

<sup>312</sup> Nest, M. (2006), s. 32.

k vzniku vojnovej ekonomiky. V niektorých rovinách konžského konfliktu tieto ekonomické záujmy dokonca prevýšili pôvodné ciele.<sup>313</sup>

Vo vojnovej ekonomike má najviac prirodzených výhod najmä primárna produkcia, čiže v prvom rade ťažba nerastných surovín. V konžskom konflikte sa tak jedná o ťažbu diamantov, zlata a koltánu,<sup>314</sup> ktoré nie sú náročné na technológie a prepravu. Diamanty sa napríklad v deväťdesiatych rokoch práve preto stali hlavným zdrojom zahraničných devíz v Kongu a počas konžskej vojny aj objektom bojov o nimi bohatú provinciu Kasaj.<sup>315</sup> Konžská vláda a jej spojenci získavali financie najmä z obchodovania s diamantmi, zatiaľ čo povstalci a ich spojenci z predaja koltánu, ktorého náleziská sa nachádzajú vo východnom Kongu. Samotné pokračovanie vojny sa tak stalo pre jej niektorých účastníkov víťazstvom. Vznikajú vojnové panstvá, kde sa násilie používa na získanie ekonomických a politických výhod. Exploatácia nerastného bohatstva pritom prebieha priamo vďaka aktérom konfliktu, alebo nepriamo, prostredníctvom obchodných spoločností, a to v rámci neformálnej ekonomiky.<sup>316</sup> Zahraničné ťažobné firmy sa neboli ochotné vzdať lukratívnych konžských obchodov, preto sa dohodli s ozbrojencami, aby mohli pokračovať v činnosti. Existenciu týchto obchodných sietí politických, vojenských a obchodných elít účastníkov konžského konfliktu a ich zahraničných partnerov potvrdili tri správy OSN, ktoré zdokumentovali rozsah a charakter týchto sietí i úlohu jednotlivcov v nich.<sup>317</sup>

### ***Rola Kinshasy vo vojnovej ekonomike***

Cieľom L. Kabilu v konžskej vojnovej ekonomike bolo získanie dostatočných zdrojov, stratégiou bolo udelenie koncesíí na ťažbu konžského bohatstva zahraničným spojencom a výsledkom dočasný odklad pádu jeho režimu. Kabilova zlá ekonomická politika (cenové kontroly, regulácia zahraničného obchodu a tlačenie inflačných peňazí) spolu s vypuknutím druhej konžskej vojny viedli k poklesu HDP.<sup>318</sup> Na druhej strane však

<sup>313</sup> Vid' etnické spory o pôdu a kontrolu miest. Nest, M. (2006), s. 28, 31-32.

<sup>314</sup> Z koltánu sa získava tantal, ktorý sa používa v leteckom priemysle a vo výpočtovej technike (napr. v mobilných telefónoch a notebookoch, ale i navádzacích raketových systémoch). 80% svetových zásob tantalu sa nachádza v Afrike, 80% z nich vo východnom Kongu. Zvýšený dopyt po koltáne na svetových trhoch znamenal rekordný nárast jeho ceny medzi rokmi 1999 a 2000. Todd, B.: Congo, Coltan, Conflict. Journal Heinz 2005, s. 3-10.

<sup>315</sup> Maton, J., Solignac Lecomte, H.B. (2001), s. 19-20.

<sup>316</sup> Maton, J., Solignac Lecomte, H.B. (2001), s. 28-30.

<sup>317</sup> Nest, M. (2006), s. 43-44. Jedná sa o správy panelu expertov OSN o nelegálnej exploatácii prírodných zdrojov a iných foriem bohatstva Konžskej demokratickej republiky z apríla a november 2001 a októbra 2002, o ktorých pojednáva tretia podkapitola tejto kapitoly. Zimbabwe, Rwanda a Uganda začali vyvážať diamanty, aj keď žiadne neprodukovali. Baker, B. (2000), s. 278.

<sup>318</sup> Konžský HDP klesol v roku 1998 o 3,5 %, v 1999 o 14,5% a v 2000 o 15%, čo bolo dôsledkom poklesu produkcie ťažby nerastných surovín a poľnohospodárstva (káva, palmový olej, drevo), zničenia fyzického



v dôsledku obnovenia konfliktu vzrástli vojenské výdavky.<sup>319</sup> L. Kabila tak musel čeliť poklesu príjmov z obchodu s diamantmi a meďou, čo boli konžské najdôležitejšie zdroje, nižším príjmom z výberu daní, a to bez zahraničnej pomoci, ktorá v roku 1996 predstavovala 52% vládnych príjmov.<sup>320</sup> Riešením pre Kabilu bolo udelenie ťažobných koncesií novým zahraničným obchodným partnerom, ako napríklad platenie za vojnovú pomoc Zimbabwe prostredníctvom diamantových koncesií v Kasaji.<sup>321</sup> Táto stratégia nebola pritom pre Kabilu cudzia, keďže rovnako konal aj počas prvej konžskej vojny, keď na exploataciu používal zahraničné firmy, ktorých zisk zdaňoval 15% vojnovou daňou, čím si navyše získal medzinárodnú kredibilitu medzi ďalšími investormi (v súvislosti so zodpovednosťou za štátny rozpočet).<sup>322</sup>

### ***Rola Zimbabwe v konžskej vojnovnej ekonomike***

Ako ukázala predchádzajúca kapitola, nemalo Zimbabwe žiadne bezpečnostné dôvody pre svoju účasť v konžskej vojne. Chcelo predovšetkým posilniť svoju pozíciu v SADC voči JAR, ale taktiež zaručiť splatenie konžského dlhu z čias prvej konžskej vojny. Zimbabwianskou stratégiou bola výmena vojenskej pomoci za podiel na ťažbe konžského nerastného bohatstva. Zimbabwe podporovalo obchody svojich štátnych a súkromných podnikov s konžskými, z dôvodu nedostatku možností doma a garancií ponúkaných pobytom jeho armády v Kongu. Zimbabwe navyše sledovalo i agendu ekonomickej expanzie v regióne, hlavne aby sa nezopakovala situácia z Mozambiku, kedy jeho prirodzené miesto obsadila JAR.<sup>323</sup> L. Kabila sľúbil R. Mugabemu za jeho vojenskú podporu mnohé obchodné výhody. V septembri 1998 podpísali spoločne dohodu o samofinancovanej intervencii zimbabwianskej armády, za čo jeho firma *Ridgepointe* získala 37,5% podiel v konžskom ťažobnom kolose *Gécamines*. Ďalšie dohody sa týkali napríklad elek-

---

a ľudského kapitálu, rabovania a rozkradnutia tovární, zásob dreva, rúd, poľnohospodárskych produktov a dobytky, prepadu zahraničných i domácich investícií, pašovanie diamantov (z dôvodu monopolného postavenia IDI Diamonds) a zničenia prírodných rezervácií (pokles príjmov z turizmu). Koyame, M.; Clark, J.F.: *The Economic Impact of the Congo War*. In: Clark, J.F.: *The African Stakes in the Congo War*. Palgrave MacMillan, New York 2002, s. 203-208.

<sup>319</sup> V roku 1997 predstavovali až 41% vládnych výdavkov (viď napr. miliónový kontrakt s Čínou).

<sup>320</sup> Nízka úroveň medzinárodnej pomoci konžskej vláde kvôli sporu Kabilu s USA, Belgickom, MMF a Svetovou bankou, lebo odmietal splácať dlh, ktorý považoval za osobný dlh Mobutuho a nie za konžský dlh. Koyame, M., Clark, J.F. (2002), s. 208.

<sup>321</sup> Laurent a Joseph Kabila využívali súkromnú firmu Comiex, ktorá vytvorila joint venture so zimbabwianskou firmou Osleg (Operation Sovereign Legitimacy) pod názvom Cosleg, ktorá získala koncesiu na ťažbu diamantov vo februári 2000 (mimo štátnej firmy MIBA - Société Minière de Bakwanga). Kabilovi rovnako Zimbabwe zverili štátny *Gécamines* (Générales de carrières et des mines). Mutumbi, P.K. (2005), s. 14-18. Nest, M. (2006), s. 37-38, 45-46.

<sup>322</sup> Ako napríklad miliardový obchod s American Mineral Fields v apríli 1997 (práva na nákup diamantov v Kisangani). Reno, W. (1998), s. 174-175.

<sup>323</sup> Nest, M. (2006), s. 40-42.

trickéj energie, civilného letectva a poľnohospodárstva.<sup>324</sup> Zimbabwe však z týchto dohôd vytiažilo minimum, najmä z dôvodov nefunkčného konžského bankového sektoru, neplatenia dlhov a neplnenia zmlúv. Prvé dva roky pobytu 11000 zimbabwianskych vojakov tak stáli Zimbabwe podľa MMF, ktorý mu zastavil pomoc, až 650 miliónov USD.<sup>325</sup> Zo zimbabwianskej účasti v konžskej vojne tak neprofitoval zimbabwiansky ľud, ale jednotlivci v armáde a členovia vládnej strany (ZANU-PF), ktorí sa najviac angažovali v obchode s diamantmi.<sup>326</sup> Konžská vojna mala na zimbabwiansku ekonomiku negatívny dopad.<sup>327</sup> V roku 2002, po zverejnení správy OSN kritizujúcej nelegálne aktivity jemu blízkych konžských ministrov Kongola a Mwakeho, stratilo Zimbabwe aj politický vplyv v Kinshase. Zimbabwianski generáli však vytvorili súkromné bezpečnostné firmy, ktoré dohliadajú nad diamantovými koncesiami aj po stiahnutí zimbabwianskej armády.<sup>328</sup>

### ***Rola Angoly (a Namíbie) v konžskej vojnovéj ekonomike***

Na rozdiel od Zimbabwe, sa Angola zapojila do konžskej vojny hlavne kvôli bezpečnostným obavám týkajúcich sa UNITA, čo potvrdzuje aj jej malá účasť na exploatacii konžského nerastného bohatstva. Podľa správy OSN Angola nezaznamenala zvýšený vývoz rúd a s Kongom uzavrela jediný obchod. Jedná sa o vytvorenie konžskoangolskej ropnej servisnej spoločnosti Sonangol, ktorá má prepravovať angolskú ropu do Konga a v budúcnosti má slúžiť spoločnému využívaniu konžsko-angolského pobrežia.<sup>329</sup> Čo sa týka dodatočných nákladov na vyslanie 3000 angolských vojakov, tie boli minimálne, zohľadniac stotisícovú angolskú armádu. Ich úspech v boji proti UNITA mal navyše pozitívny ekonomický dopad, keďže došlo k zastaveniu sabotáží UNITA v Angole. Ani blízky angolský spojenec Namíbia (lojálna voči Angole pre politickú i finančnú podporu jej režimu) nezaznamenala podľa správy OSN žiadne výhody z konžskej vojny, jej relatívne náklady na účasť v nej však boli oveľa väčšie.<sup>330</sup>

---

<sup>324</sup> Joint venture medzi Cosleg, vývoz a spracovanie medi, zdvojnásobenie odberu elektrickej energie z elektrárne Inga, 500000 hektárov ornej pôdy v Katange, dovoz vojenských zásob, obnova železničného spojenia medzi Kongom a Zimbabwe, zimbabwiansky podnikateľ Billy Rautenbach na čele Gécamines september 1998 – august 1999. Baker, B. (2000), s. 274-275.

<sup>325</sup> International Crisis Group (2000), s. 60-63. Vraj až 13000 zimbabwianskych vojakov v Kongu. Koyame, M., Clark, J.F. (2002), s. 214. Economist: Down with war. In: Economist 1998a, Vol. 349, No. 8093, s. 46.

<sup>326</sup> Economist 1998a, s. 46. Koyame, M., Clark, J.F. (2002), 214-215, Nest, M. (2006), s. 50.

<sup>327</sup> Hlboká politická a ekonomická kríza v Zimbabwe (50% nezamestnanosť, 60% inflácia, 15% deficit štátneho rozpočtu v roku 2000) ako dôsledok konžskej vojny a pozemkovej reformy. MMF a Svetová banka zastavili pôžičky. Nedostatok zahraničnej meny a palív. Economist: Rescue bid. In: Economist 2000b, Vol. 356, No. 8183, s. 42. International Crisis Group (2000), s. 63.

<sup>328</sup> V roku 2003 predstavoval konžský dlh voči Zimbabwe 220 miliónov dolárov. Grignon, F. (2006), s. 84.

<sup>329</sup> Nest, M. (2006), s. 50.

<sup>330</sup> Dvetisíc namíbijských vojakov v Kongu zdvojnásobilo výdavky na obranu v rokoch 1998-2000. Koyame, M., Clark, J.F. (2002), s. 213-214.

## ***Rola Rwandy v konžskej vojnovjej ekonomike***

Mnoho francúzskych autorov považuje ekonomické zisky Rwandy a Ugandy za hlavný dôvod konžskej vojny. Ich ekonomické záujmy sa však vyvinuli až časom. Cieľom týchto aktivít bolo financovanie bojov a stratégiou systematická exploatácia. Rozdielom medzi týmito dvoma krajinami bolo, že rwandská stratégia bola centrálnne riadená, zatiaľ čo ugandská značne decentralizovaná. Prvá správa Bezpečnostnej rady OSN o exploatácii prírodného bohatstva hovorí, že rwandská a ugandská „infraštruktúra“ exploatácie existovala už v auguste 1998 vďaka predchádzajúcej vojne a pobytu ich vojsk v Kongu počas medzivojnového obdobia.<sup>331</sup> Povstalecké aktivity AFDL financovala Obchodná, rozvojová a priemyselná banka (*Banque de Commerce, du Développement et d'Industrie* – BCDI) z Kigali prostredníctvom ziskov z ťažby nerastných surovín a prepravnej siete. Správa OSN rozlišuje dve obdobia rwandskej a ugandskej exploatácie.<sup>332</sup> Od septembra 1998 do augusta 1999 to bolo vykrádanie bánk, baní a tovární, kradli sa aj zásoby rúd, dobytky, dreva, poľnohospodárskych produktov a strojov.<sup>333</sup> Druhá fáza predstavovala systematickú exploatáciu, čiže organizované využívanie konžských zdrojov prostredníctvom povstaleckých skupín, rôznych ťažobných a iných spoločností,<sup>334</sup> monopolov v oblasti spotrebných tovarov, ale i vývoz slonoviny a mäsa z divej zveri. Tieto skutočnosti dokazujú rozdiely medzi ich oficiálnym vývozom a produkciou.<sup>335</sup> Najväčší dopyt bol na prelome rokov 1999 a 2000 po koltáne z provincií Kivu a Ituri práve pod kontrolou rwandskej a ugandskej armády.<sup>336</sup> OSN identifikovalo tri spôsoby exploatácie na ich povstaleckých územiach: vojakmi pre ich vlastný zisk, miestnymi obchodníkmi a zahraničnými priekupníkmi (tzv. *comptoirs*) organizovanými Rwandou a Ugandou.<sup>337</sup>

---

<sup>331</sup> Report of the Panel of Experts on the Illegal Exploitation of Natural Resources and Other Forms of Wealth of the Democratic Republic of the Congo, S/REP/2001, 12 April 2001, s. 6-7.

<sup>332</sup> Report of the Panel of Experts (2001), s. 6-14.

<sup>333</sup> Napr. odcudzenie zásob koltánu zo SOMINKI – Société Minière et industrielle du Kivu; odcudzenie zásob dreva zo spoločností Amex-Bois a La Forestière ugandským generálom Jamesom Kazinim; spolu s Bombom zase zásob kávy od SCIBE. Clark, J.F. (2002), s. 157. Mutumbi, P.K. (2005), s. 14-18. Todd, B. (2005), s. 3-10.

<sup>334</sup> Napr. prostredníctvom rwandskej Société Minière des Grands Lacs (SOMIGL). Cuvelier, J.; Marysse, S.: Rwandan economic involvement in the conflict in the Democratic Republic of Congo. Institute of Development Policy and Management, UA Discussion Paper No. 7, Antwerpen 2003, s. 15-17. Rovnako aj prostredníctvom ugandsko-thajskej spoločnosť DARA-Forest; alebo aktivít Museveniho brata Salima Saleha s manželkou, ktorí založili leteckú prepravnú spoločnosť Air Alexander, ktorá dovážala do Konga oficiálne zásoby a obchodné tovary, zatiaľ čo z Konga nelegálne vyvážala diamanty. Clark, J.F. (2002), s. 157.

<sup>335</sup> Ndikumana, L., Kisangani, E.F.: Economic of Civil War: The Case of the DRC. Political Economy Research Institute Working Paper Series No. 63, University of Massachusetts Amherst 2003, s. 1, 24-26.

<sup>336</sup> Kvôli vysokému dopytu po technológiách vyskočila cena koltánu na prelome 1999 a 2000 päťnásobne.

<sup>337</sup> Report of the Panel of Experts (2001), s. 6-14.

Rwanda, krajina bez prírodného bohatstva, z pobytu v susednom Kongu, bohatom na množstvo nerastov, na rozdiel od Zimbabwe ekonomicky profitovala. Rwandské nelegálne ekonomické aktivity sa týkali predovšetkým reexportu koltánu, zlata, diamantov a dreva.<sup>338</sup> Rwandská obchodná sieť zahŕňala medzinárodných, regionálnych a lokálnych aktérov, pokrývala aktivity od výroby, cez prepravu až po predaj. Išlo o priame aktivity rwandskej armády, rwandských firiem i styky na zločinecké siete. Ďalšie zisky plynuli z príspevkov od RCD, prostredníctvom ktorej si Rwanda udržiava vplyv aj po stiahnutí svojich vojsk.<sup>339</sup> Rozpory s Ugandou, ktoré prerástli do bojov o mesto Kisangani, sa pravdepodobne týkali obchodu s diamantmi. Tieto aktivity prebiehali pod centrálnou kontrolou rwandskej vlády, prostredníctvom konžskej sekcie rwandského ministerstva obrany, čo poukazuje na pevnú disciplínu rwandskej armády. Rwanda si dokonca vytvorila vo východnom Kongu vlastný systém vyberania daní, vďaka čomu nezaznamenala nárast oficiálnych obranných výdavkov.<sup>340</sup> Rwandský prezident P. Kagame dokonca sám priznal, že konžská vojna sa financuje sama; podľa niektorých priniesla rwandskej armáde len v roku 2000 dvadsať miliónov USD mesačne.<sup>341</sup> Konžský zisk sa však podľa M. Koyameho a J.F. Clarka neprejavil na rwandskej ekonomike. Aj keď sa o Rwandou neprávom nadobudnutých ziskoch neviedli záznamy, ukázali by sa podľa nich na raste HDP, ak by boli investované do ekonomiky. Ročný rast HDP sa však po vypuknutí druhej vojny spomalil, čo pre týchto autorov znamená, že vojnové zisky boli investované späť do vojny, alebo skončili v súkromných vreckách.<sup>342</sup> Ale keďže sa moc v Afrike zakladá na systéme klientelizmu, mohli tieto peniaze slúžiť na upevnenie moci RPF, tak ako to opisujú P. Chabal a J.P. Daloz.

### ***Rola Ugandy v konžskej vojnovéj ekonomike***

Uganda sledovala v konžskej vojnovéj ekonomike rovnako cieľ financovania bojov, ku ktorému sa však postupne pridalo obohacovanie armádnych veliteľov. Jedná sa o sieť aktivít dôležitých armádnych predstaviteľov a blízkeho okolia prezidenta Museve-

---

<sup>338</sup> Plus obchod s kobaltom, kávou i zebami. Baker, B. (2000), s. 275. Rwanda vyvážala mesačne koltán v hodnote 20 miliónov USD. Jej ročný vývoz diamantov vzrástol zo 166 karátov v roku 1998 na 30500 o dva roky neskôr. Ekonomickú prosperitu je badať najmä v Kigali, ktoré zachvátila nezvyčajná stavebná a podnikateľská činnosť. Longman, T. (2002), s. 136-137.

<sup>339</sup> RCD-Goma získavalo z exploatacie koltánu a diamantov viac ako milión USD mesačne, z ktorých časť išla RPA, časť na osobné obohacovanie jej vodcov. Nest, M. (2006), s. 47, 51-52.

<sup>340</sup> IMF spochybňuje vládou priznaných 4,3% na obranu (70 miliónov USD), odhaduje to skôr na 8%. International Crisis Group (2000), s. 26-27.

<sup>341</sup> Todd, B. (2005), s. 3-10. Odhady jej čistého zisku z konžskej vojny sa v roku 1999 pohybujú od 250 (S.S. Eriksen) do 320 miliónov USD (M. Nest). Eriksen S.S. (2005), s. 9-12. Nest, M. (2006), s. 51-52.

<sup>342</sup> Rast HDP 14,3% v 1996 a 1997, 6,9% 1998-2000. Koyame, M., Clark, J.F. (2002), s. 209-212.

niho,<sup>343</sup> ktorá však nebola natoľko centralizovaná ako tá rwandská. Čo sa týka vzťahu Ugandy ku konžským povstaleckým hnutiam, aj RCD-ML, aj MLC boli pod menšou kontrolou ako RCD.<sup>344</sup> Milióny dolárov získaných v Kongu použil Y. Museveni predovšetkým na kúpenie si lojality v radoch armády; reexport zlata a diamantov mohol tiež pomôcť ugandskej platobnej bilancii. Pre Ugandu bolo tiež dôležité udržať si mimorozpočtové financovanie jej prítomnosti vo východnom Kongu, keďže Svetová banka stanovila dvojpercentnú hranicu pre jej výdavky na obranu.<sup>345</sup> Išlo tak o aktivity vysokých armádnych predstaviteľov, podnikateľov a povstaleckých lídrov aktívnych vo vývoze prvotných surovín, dovoze zbraní a spotrebných tovarov, zdaňovaní i krádežiach.<sup>346</sup> J.F. Clark rozoberá tri ekonomické ciele zapojenia Ugandy do konžskej vojny. Uganda sa vraj chcela obohatiť na úkor konžského nerastného bohatstva, a to najmä za účelom budovania štátu a naplnenia svojho rozpočtu;<sup>347</sup> čomu však podľa Clarka odporuje fakt, že Uganda z konžskej vojny neprofitovala. Clark na základe poklesu HDP a nárastu deficitu štátneho rozpočtu tvrdí, že vojnové zisky neboli investované do ugandskej ekonomiky.<sup>348</sup> Viac ako štát totiž bohatli členovia ugandskej armády. Ďalším cieľom je Musevenihu snaha uspokojiť v rámci klientelizmu požiadavky armády na svoje vlastné obohatenie, čomu však odporujú zistenia o počiatočnom odpore ugandskej armády vstúpiť do vojny na podporu Rwandy.<sup>349</sup> Posledným dôvodom je strata plnej kontroly Musevenihu nad dôstojníkmi

---

<sup>343</sup> Mladší brat generál Salim Saleh, jeho žena Jovia Akandwanaho a príbuzný Musevenihu ženy Janet – generál James Kazini.

<sup>344</sup> RCD-ML bohatlo najmä z obchodovania s koltánom a zo zdaňovania miestneho obchodu, kde hralo dôležitú úlohu mesto Bunia ako obchodný uzol. Keďže na severe Konga nie sú ťažobné príležitosti, MLC bohatlo zo zdaňovania vývozu kávy a dreva a dovozu spotrebiteľských tovarov. Bemba vlastnil i obchodný a dopravný konglomerát v severnom Kongu. Jeho snaha o zdanenie diamantového priemyslu v Ituri však viedla k rozpadu povstaleckej aliancie (FLC). Vid' neskôr. Čo sa týka ekonomických aktivít ďalších konžských aktérov ako Maji-Maji, Interahamwe a FDD, je o nich všeobecne menej informácií, väčšinou ide o zhabanie majetku na cestných zátarasách a pašovanie zlata. Mutumbi, P.K. (2005), s. 14-18. Nest, M. (2006), s. 47-49. A to napr. pomocou Congo Holding Development Company. Cuvelier, J.; Marysse, S. (2003), s. 19-21.

<sup>345</sup> Clark, J.F. (2002), s.156. Uganda aj Rwanda sú závislé na medzinárodnej pomoci (okolo 40% rozpočtu). Konžská vojna však neviedla k jej zníženiu, naopak k vylepšeniu vzťahov s donormi (lepšie exportné ukazovatele). Eriksen S.S. (2005), s. 16.

<sup>346</sup> Eriksen S.S. (2005), s. 15. Tieto aktivity boli ziskové, je však problémom určiť, koľko získali jednotlivci a koľko ugandská vláda. Nárast vývozu diamantov (7x), zlata (2x), koltánu (27x) a kobaltu (4x). Nest, M. (2006), s. 52-53.

<sup>347</sup> Napr. podľa správy OSN Uganda ako štát profitovala z reexportu. S týmto súvisí aj Musevenihu snaha integrovať Kongo do Východoafrického spoločenstva, ktorú nabúrало Kabilovo rozhodnutie vstúpiť v roku 1998 do SADC, a teda spolupracovať viac s JAR ako s Ugandou a Keňou. Clark, J.F. (2002), s.152-153.

<sup>348</sup> Ekonomický rast od 1994 do 1998 viac ako 8%, inflácia pod 10%. Medzi rokmi 1996 a 1999 došlo k utlmeniu vývozu z 639 miliónov dolárov ročne na 463 miliónov a k nárastu deficitu bežného účtu z 252 miliónov dolárov na 477 miliónov. Rast HDP dosahoval v roku 1999 6%. Z toho vyplýva, že došlo k spomaleniu rastu ugandskej ekonomiky. Na druhej strane došlo medzi rokmi 1998 a 1999 k nárastu výdavkov na obranu zo 14,8% na 19,8% (nezarátané mimorozpočtové výdavky). Clark, J.F. (2002), s.159. Plus druhotné dôsledky ako nárast korupcie, militarizmu a autoritarizmu. Koyame, M., Clark, J.F. (2002), 212-213.

<sup>349</sup> Clark, J.F. (2001), s. 278.

ugandskej armády, ktorých zaujímal len to, ako čo najviac využiť svoj druhý pobyt v Kongo (legálnym i nelegálnym spôsobom), čo by vysvetľovalo aj boje medzi ugandskou a rwandskou armádou o Kisangani, ktoré sa tak viac týkali súperenia o zdroje medzi armádnymi veliteľmi, ako sporov ugandského a rwandského prezidenta.<sup>350</sup> Z konžského nerastného bohatstva profitovali najmä členovia ugandskej armády, čo viedlo k zníženiu kontroly vlády nad nimi. Súkromné záujmy niektorých armádných predstaviteľov však ohrozovali štát (niektorí totiž neprofitovali, ale chceli by).<sup>351</sup> Ugandský režim sa tak stal viac závislý na podpore armády, ktorej lojalita bola závislá na ekonomických ziskoch, čo bude mať podľa Eriksena negatívny dopad najmä v dlhodobom horizonte.<sup>352</sup>

### ***Rola USA v konžskej vojnovnej ekonomike***

Čo sa týka dvojice svetových veľmocí analyzovaných v predchádzajúcej kapitole možno sledovať určité ekonomické ciele a stratégie najmä v prípade USA. Francúzska politika bola dlho riadená na základe osobných stykov s africkými predstaviteľmi, zatiaľ čo americká takéto vzťahy odmietala a sústredila sa najmä na podporu obchodných vzťahov. Francúzsko sa preto angažovalo v konžskej vojnovnej ekonomike len prostredníctvom súkromných spoločností, ktorých napojenie na štát je minimálne, a preto zodpovedá rovnakým premisám ako zapojenie ktoréhokolvek štátu sveta.

Cieľom amerického angažovania v konžskom konflikte bol prístup k ťažbe konžských nerastov. Rastúci vplyv v regióne získavali USA prostredníctvom mnohých obchodných a ťažobných kontraktov amerických firiem,<sup>353</sup> ktoré podpísali zmluvy pôvodne s Mobutuho vládou, ale po rýchlom postupe Kabilových povstalcov začali financovať práve jeho.<sup>354</sup> L. Kabila tak požíval podporu africkej sekcie Pentagonu (prostredníctvom vojenského ataše Richarda Ortha v Kigali).<sup>355</sup> Keďže USA nemajú dostatok nerastného bohatstva, je pre nich vojensky a ekonomicky veľmi dôležité zabezpečiť si k nemu prístup. Americká vláda preto podporuje investície v krajinách tretieho sveta za týmto účelom. Kongo je pre USA historicky zdrojom týchto nerastov (hlavne kobaltu a medi). Americké firmy začali podnikáť na povstaleckom území ešte pred porazením Mobutu-

<sup>350</sup> Clark, J.F. (2002), s.152-154.

<sup>351</sup> Vid' podpora opozičného kandidáta vo voľbách 2001 a dezercie z armády z odporu voči Museveni.

<sup>352</sup> Eriksen S.S. (2005), s. 14-17. Vid' tiež Gibbon, P.: An Overview of the certified organic export sector in Uganda. Danish Institute for International Studies, Working Paper No.13, Copenhagen 2006, s. 3-32.

<sup>353</sup> Goldman Sachs, First Bank of Boston, Morgan Grefell, American Mineral Fields, Tenke Mining Corp. (Kanada)

<sup>354</sup> Dunn, K.C. (2002), s. 59.

<sup>355</sup> Montague, D., Berrigan, F. (2001), s. 1-4.

ho.<sup>356</sup> Americká ťažobná spoločnosť *American Mineral Fields* získala koncesie od Kabilu na ťažbu diamantov, kobaltu, medi a zinku v Katange už v apríli 1997.<sup>357</sup> Počas druhej konžskej vojny zase americký konzulát v Bukavu sprostredkoval obchody s dílmi koltánu.<sup>358</sup> Rwanda mala pod kontrolou 70% konžského koltánu, strategickej suroviny pre USA, ktorých firmy sa podieľali na jeho exploatacii vo východnom Kongu.<sup>359</sup> Dôležitú rolu v tomto ohľade zohral rovnako americký konzul v Južnom Kivu Ramek Kotecha.<sup>360</sup> Americké zapojenie potvrdila i správa panelu OSN, podľa ktorej boli hlavnými odberateľmi exploatovaných konžských nerastov USA, Nemecko, Belgicko a Kazachstan.<sup>361</sup> Niektorí autori nazývajú túto americkú politiku „destabilizáciou pre zisk“ v záujme využívania konžského nerastného bohatstva, ktorá sa prejavila napríklad na tom, že USA podporovali obe strany konfliktu, hlavne prostredníctvom súkromných bezpečnostných firiem, aj keď ich zapojenie v nich nie je ľahké dokázať.<sup>362</sup> Sankcie požadované panelom OSN preto USA odmietali.<sup>363</sup>

### ***Rola ostatných aktérov v konžskej vojnovnej ekonomike***

Podľa správy OSN boli do konžskej vojnovnej ekonomike zapojené zahraničné firmy z 26 krajín Afriky, Ázie, Európy a Severnej Ameriky (fyzické a právnické osoby, i banky).<sup>364</sup> Popri niektorých veľkých ťažobných spoločnostiach, ktoré mali investície v krajine ešte pred vypuknutím konžských vojen (a nechceli odísť kvôli veľkým nákladom na premiestnenie ťažby), sa objavujú aj noví aktéri. Na vládou kontrolovaných územiach sa angažujú priamo, vďaka liberálnej politike Kinshasy v ťažobnom sektore; v povstaleckých zónach nepriamo, prostredníctvom rwandskej a ugandskej armády.<sup>365</sup>

<sup>356</sup> Väčšie ťažobné aktivity v Katange za Kabilu ako za Mobutuho, miliardový obchod AMF s L. Kabilom, rovnako Bechtel. Kabila ich však v roku 1997 zrušil v prospech juhoafrického Anglo-American. Tshiyembe, M. (2003), s. 88-89.

<sup>357</sup> Išlo o bane v Kolwezi a Kipushi. AMF sa dnes volá Adastra Mining. Ďalšou americkou spoločnosťou aktívnou v Kongu bol napríklad Barrick Gold pri Bunii (George H.W. Bush, Brian Mulroney – bývalý kanadský premiér). Snow, K.H., Barouski, D. (2006), s. 1-8.

<sup>358</sup> Newyorská Citibank požičala RCD-Goma v 1999 5 miliónov USD. V januári 2000 oznámil Chevron 75-miliónovú investíciu v Kongu. Montague, D., Berrigan, F. (2001), s. 1-4.

<sup>359</sup> Napr. Eagle Wings International – dcérska spoločnosť americkej Trinitech International mala comptoirs v Bukavu a manažéra v Kigali. Todd, B. (2005), s. 3-10. Keď sa koltán spracuje na tantal, používa sa v elektronickom a leteckom priemysle (Sony, Compaq, Microsoft, Dell, Ericsson, HP, IBM, Nokia, Intel, Lucent a Motorola). Snow, K.H., Barouski, D. (2006), s. 3.

<sup>360</sup> Snow, K.H., Barouski, D. (2006), s. 5.

<sup>361</sup> Report of the Panel of Experts (2001), s. 19-27.

<sup>362</sup> Tieto firmy pochádzali i z JAR a Zimbabwe. Ďalšie príklady: Rwanda pomohla UNITA s predajom diamantov. Kontrakty RCD s americkými ťažobnými spoločnosťami. New African (2001), s. 18-21.

<sup>363</sup> Montague, D., Berrigan, F. (2001), s. 1-4.

<sup>364</sup> Report of the Panel of Experts (2001), s. 17-18.

<sup>365</sup> Nest, M. (2006), s. 53. Ako napríklad západné banky (Banque Bruxelles Lambert, Citibank New York), ktoré poskytli povstalcovi pôžičky. Ndikumana, L., Kisangani, E.F. (2003), s. 24-26. Americko-holandská

Niektorí autori to nazývajú anglofónnym komplotom USA, Veľkej Británie a JAR,<sup>366</sup> čo je veľmi diskutabilné, keďže ide v prvom rade o neštátnych aktérov. Hlavným cieľom vojny týchto medzinárodných aktérov je exploatacie nerastného bohatstva, a to najmä dia- mantov, koltánu a zlata. Napriek tomu, že OSN odhalila, že konžská vojna bola finan- covaná západnými spoločnosťami a identifikovala 85 z nich, ktoré na nej profitovali, západné vlády (s výnimkou Belgicka) na to nereagovali.<sup>367</sup> Mimovládne organizácie síce spustili veľkú medzinárodnú kampaň proti predaju koltánu z východného Konga, to však nemalo takmer žiadnu odozvu.<sup>368</sup>

Nelegálna exploatacia sa navyše presúva z jednej komodity na druhú. V júni 2005 bola zverejnená správa Human Right Watch o nelegálnom konžskom obchode so zlatom pod názvom „Zlaté prekliatie.“<sup>369</sup> Podľa nej je nelegálny vývoz zlata organizovaný ugandskými predstaviteľmi prostredníctvom miestnych povstalcov (*Front National pour l'Intégration a Forces Armées du Peuple Congolais*), zúčastňujú sa na ňom pritom me- dzinárodné spoločnosti ako *AngloGold Ashanti* z JAR<sup>370</sup> a *Metalor* zo Švédska. Uganda vytvorila poloozbrojené skupiny, ktoré po stiahnutí jej vojsk pokračujú v ťažbe. Rwand- ská armáda dokonca v záujme pokračovania exploatacie spolupracovala s povstalcami z *Interahamwe*. Povstalecké aliancie sa tak neustále menia.<sup>371</sup> Exploatacia rozotiera roz- delenie záujmov na ekonomické a politicko-vojenské. Vznikajú aliancie založené na eko- nomickej účelnosti, nie politickej racionalite. Príjem z exploatacie umožnil zníženie nák- ladov organizovania vojny voči konžskej vláde, čo uľahčila i geografická koncentrácia nerastného bohatstva a jeho nerovnomerné rozdelenie medzi konžské regióny. Reakcia vlády potom závisela najmä na jej zahraničnej podpore, nie na jej vojenskej kapacite.<sup>372</sup>

---

spoločnosť Eagles Wings Resources International (EWRI) aj po zverejnení správy OSN. Cuvelier, J.; Marysse, S. (2003), s. 18-19.

<sup>366</sup> Kern, K.: Corporate Complicity in Congo's War. In: Tikkun 2006, Vol. 21, No. 2, s. 38-41.

<sup>367</sup> Kern, K. (2006), s. 38-41. Ide napríklad o zahraničné spoločnosti ako Suiss Company, Medieval Minerals, LTD a Congo Holding Development Company. Mutumbi, P.K. (2005), s. 14-18.

<sup>368</sup> Todd, B. (2005), s. 3-10.

<sup>369</sup> Human Rights Watch: The Curse of Gold, <http://www.hrw.org/reports/2005/drc0505/drc0505.pdf>

<sup>370</sup> S väzbami na DeBeers (posielajú advokátov do Konga, aby oslobodili uväznených veliteľov milície).

<sup>371</sup> K tomu treba pridať aktivity súkromných bezpečnostných spoločností ako Heritage Oil & Gas, Lac Albert a Branch Energy (založené Tonym Buckinghamom, zakladateľom Executive Outcomes), porušovanie zbrojného embarga OSN pre Rwandu (prostredníctvom Nigérie, JAR a Tanzánie), letecké spoločnosti Viktora Bouta a International Rescue Committee, ktoré sú mimo kontrolu OSN, neefektívitu MONUC a nezáujem medzinárodných médií. Treba zodpovedať africké štáty i západné firmy pred medzinárodným trestným súdom. Snow, K.H., Barouski, D. (2006), s. 1-8.

<sup>372</sup> Kým ňou Mobutu a Kabila disponovali boli schopní potlačiť povstania, keď ňou nedisponovali, tak nie. Ndikumana, L., Kisangani, E.F. (2003), s. 1, 24-26.



Úlohu ekonomických ukazovateľov na vypuknutí vojny popisuje Collierov-Hoefflerovej model z roku 2002,<sup>373</sup> ktorý Kongu prikladá v druhej polovici deväťdesiatych rokov 77%-nú pravdepodobnosť vypuknutia vojny, a to najmä kvôli nízkej úrovni príjmov, ktorá znižuje vedľajšie náklady na povstanie a i schopnosť vlády na ňu odpovedať. Tento model však opomína nerovnomerné priestorové rozdelenie nerastných zdrojov a faktory krivdy (etnická dominancia a geografické rozloženie populácie), ktoré v boji o zdroje i moc hrajú dôležitú rolu.<sup>374</sup> Relevanciu exploatacie nerastných surovín však popiera väčšina aktérov konžského konfliktu. Rwanda, Uganda a Zimbabwe podporujú názor, že im išlo v prvom rade o bezpečnostné záujmy. Francúzsko, Veľká Británia a USA odmietajú ekonomickú agendu, keďže ich transnacionálne spoločnosti sa podieľali na exploatacii. Ich ochota podieľať sa na mierovom procese má tak podľa niektorých autorov skryté agendy.<sup>375</sup>

## Zhrnutie

Cieľom tejto kapitoly bolo na základe ekonomického pozadia konžského konfliktu analyzovať jeho komplexnosť a takýmto spôsobom bližšie objasniť ciele a stratégie jednotlivých jeho aktérov. Pre mnohých, či už regionálnych alebo svetových aktérov, bolo veľmi dôležité využitie konžského nerastného bohatstva, ktoré tak umožnilo predĺženie konfliktu. Najorganizovanejšiu stratégiu pritom zvolila Rwanda, čo sa podpísalo aj na fakte, že napriek svojim prirodzeným obmedzeniam mala na priebeh konfliktu výrazný vplyv. Naopak menej organizovanú exploataciu viedli Uganda a Zimbabwe. Na konžskom konflikte bohatlo aj mnoho zahraničných nešťátnych aktérov, ktorý tak do vojny nepriamo zapojili svetové veľmoci, akou sú v prvom rade USA. Na ekonomickom využití Konga má záujem aj JAR, ktorá však preferuje mierové riešenie, čo sa prejavilo aj na fakte, že výraznou mierou prispela k ukončeniu konžskej vojny. Práve o medzinárodnom a diplomatickom pozadí konžského konfliktu bude pojednávať nasledujúca kapitola, ktorá má doplniť mozaiku komplexnosti tohto konfliktu.

<sup>373</sup> Collierov-Hoefflerovej model odhaduje na základe pôvodnej úrovne príjmov, rastu príjmov a podielu primárnej výroby na vývoze riziko vypuknutia občianskej vojny v rokoch 1960-1999 na vzorke 161 štátov.

<sup>374</sup> Plus fakt, že spúšťajúcim faktorom konžskej vojny bol príval rwandských utečencov (spory o pôdu a občianstvo, útoky na Rwandu, spolupatričnosť tutsijských režimov Rwandy, Burundi a Ugandy). Ndikumana, L., Kisangani, E.F. (2003), s. 26-33.

<sup>375</sup> Grignon, F. (2006), s. 69-70.

## 4. Medzinárodné a diplomatické pozadie konžského konfliktu

### 4.1 Mierové iniciatívy druhej konžskej vojny

Cieľom tejto podkapitoly je analyzovať mierové iniciatívy druhej konžskej vojny, ktoré jej aktéri taktiež používali na dosiahnutie svojich cieľov, najmä keď vojenský spôsob zlyhal. Táto podkapitola najskôr zhrnie najdôležitejšie z týchto iniciatív. Zámerom je zistiť akú rolu mal diplomatický aspekt tohto konfliktu popri vojenskej a ekonomickej agende preskúmanej v predchádzajúcich častiach tejto práce a ktorí aktéri tu boli najdôležitejší.

Mierových iniciatív na ukončenie druhej konžskej vojny bolo mnoho, táto analýza sa však zameria len na tie najdôležitejšie, ktorými boli v prvom rade Lusacká mierová dohoda z roku 1999, separátne dohody o stiahnutí vojsk Rwandy a Ugandy z roku 2002 a dohoda o ustanovení prechodnej vlády z Pretórie z toho istého roku. Nasledujúci rozbor mierových iniciatív sa sústreďí hlavne na klady a zápory týchto troch mierových iniciatív.

Od vypuknutia druhej konžskej vojny prebiehalo mnoho neúspešných pokusov o jej zastavenie, a to najmä z iniciatívy OSN, OAJ, SADC i individuálnych aktérov. Aktéri konfliktu však neboli ochotní rokovať, až kým vojna nedospela do mŕtveho bodu, kedy bolo jasné, že víťazstvo nie je možné dosiahnuť vojenským spôsobom.<sup>376</sup> Diplomacia bola až druhou možnosťou, a to pre obe strany konfliktu. Na konci roku 1998 vzrástol domáci odpor voči vojne a rastúcim výdavkom v krajinách Kabilových spojencov. Rwanda a Uganda boli tiež ochotné rokovať, hlavne z dôvodu diplomatickej izolácie a neúspechu útoku na Kinshasu. Prvé mierové rokovania prebiehali v Ouagadougou (december 1998) a vo Windhoeku (január 1999). Prímerie bolo odsúhlasené v Lusake vo februári 1999.<sup>377</sup> Tento vývoj vyústil 10. júla 1999 do podpisu Lusackej mierovej dohody medzi štátnymi aktérmi konžskej vojny,<sup>378</sup> zatiaľ čo vnútroštátni aktéri v podobe RCD a MLC sa k tejto dohode pripojili až v auguste 1999. Mierová zmluva bola sprostredkovaná Zambiou a čiastočne aj JAR. Hlavnou premisou tejto dohody bolo zastavenie bojov výmenou za

<sup>376</sup> Weiss, H.F., Carayannis, T. (2004), s. 126.

<sup>377</sup> Baker, B. (2000), s. 279-280. Okrem uvedených prebiehali aj rokovania vo Victoria Falls v Zimbabwe, Pretórii, Addis Abebe, Grande Baie na Mauríciu a nakoniec v Lusake, a to pod záštitou OSN, OAJ a Francúzska. Clark, J.F. (2002), s.157.

<sup>378</sup> Kongom, Zimbabwe, Namíbiou, Angolou, Rwandou, Ugandou, JAR a Zambiou, za účasti SADC, OAJ a GT OSN. Fakta a čísla OSN (2005), s. 79.

podiel na moci.<sup>379</sup> Mierová zmluva naplno vyjaviła hlavný problém konžského konfliktu, a to jeho viacdimenzionálny charakter. Lusaka sa to snažila vyriešiť tým, že spojila vnútroštátnu a medzištátnu povahu konžského konfliktu.<sup>380</sup> Lusacká mierová dohoda požadovala nasadenie mierovej misie OSN spadajúcej pod kapitolu VII Charty OSN, ktorá by dohliadala na prímerie a odzbrojila by povstalcov (tzv. negatívne sily).<sup>381</sup> V dobe pred jej nasadením by sami signatári dohody dohliadali nad stiahnutím vojsk prostredníctvom spoločnej vojenskej komisie (*Joint Military Commission – JMC*) zloženej z dvoch zástupcov každej strany a pod vedením neutrálneho predsedu vymenovaného OAJ. JMC by podávala správy o činnosti politickému výboru zloženému z ministrov zahraničných vecí a obrany. Lusacká mierová dohoda požadovala aj národný, tzv. medzikonžský dialóg, ktorý by vyústil do vytvorenia prechodnej vlády, usporiadania demokratických volieb, vytvorenia novej armády a obnovenia štátnej správy. Tento dialóg piatich aktérov (L. Kabilu, RCD, MLC, neozbrojenej opozície a občianskej spoločnosti) sa mal odohrávať pod neutrálnym sprostredkovateľom menovaným OAJ.<sup>382</sup>

Táto mierová dohoda však nezastavila vojnu, ale iba zmrazila frontovú líniu. V prvom rade zastavila rwandský útok na Mbuji-Mayi, čím umožnila vojenské prežitie L. Kabilu na úkor jeho politickej prehry, keďže vlastne priznal stratu kontroly nad polovicou Konga a sľúbil zdieľať moc s vojenskou, politickou a občianskou opozíciou. Lusaka legitimizovala požiadavky povstalcov a *de facto* viedla k rozdeleniu Konga pozdĺž frontových línií na tri zóny (pod kontrolou vlády, Rwandy a Ugandy). Mierová dohoda mala hlavne zastaviť boje (teda dosiahnuť prímerie), preto sa ani nezaoberala ekonomickou exploataciou, vnímanou ako produkt vojny.<sup>383</sup> Rokovania o zastavení bojov neboli úspešné, lebo nebola vyjasnená povaha konfliktu. „V skutočnosti je to občianska vojna, ktorá získala medzinárodnú dimenziu. Vnútorne konžské problémy sú príčinou bezpečnostných záujmov susedných krajín, a tieto regionálne záujmy sú dôvodom, prečo nabral konflikt na takej vojenskej intenzite. Žiadna strana si nemôže dovoliť opustiť vojenské riešenie, tak získavajú čas zdržovaním rokovaní.“<sup>384</sup> Jedným z hlavných problémov bola povaha mierovej misie a to, kto povedie odzbrojenie a navrátenie povstaleckých území pod sprá-

<sup>379</sup> Nest, M. (2006), s. 14-15.

<sup>380</sup> Weiss, H.F., Carayannis, T. (2004), s. 126. Konžskú suverenitu, nový politický poriadok, bezpečnostné záujmy susedných krajín, odzbrojenie milícií, stiahnutie vojsk a misia OSN v súlade s kapitolou VII. Kabemba, C. (2001), s. 17-18.

<sup>381</sup> FAR, Interahamwe, ADF, WBNF, FDD a UNITA

<sup>382</sup> Týkalo sa to jej dvoch bezpečnostných a jednej politickej kapitoly. International Crisis Group (2000), s. 1-2.

<sup>383</sup> Grignon, F. (2006), s. 70-72.

<sup>384</sup> International Crisis Group (1999a), s. 12.

vu Kinshasy. Výsledkom však bolo opätovné obnovenie bojov v novembri 1999; mier sa tak ešte dlhú dobu nerealizoval.<sup>385</sup> Účastníci vojny priznali, že Lusaka nefungovala. Ich snaha o vrátenie toho, čo do vojny investovali im prekážala nájsť východisko, aj napriek mnohým bilaterálnym stretnutiam.<sup>386</sup> Mierový proces mal totiž riešiť nielen dobrý spôsob vládnutia, ale aj bezpečnosť susedov. Obe tieto zložky však predstavujú obrovskú výzvu vzhľadom na stav konžského štátu, viacdimenzionálnu a viacúrovňovú povahu konžského konfliktu. Ekonomické záujmy aktérov sa ocitli medzi riadkami mierových zmlúv, rovnako iniciatívy medzinárodného spoločenstva neboli úplne nestranné, keďže aj to malo v Kongu vlastné ekonomické záujmy.<sup>387</sup>

Ďalšou dôležitou mierovou iniciatívou bola dohoda o vytvorení prechodnej vlády, ktorá bola vlastne vyústením jednej časti Lusackej mierovej dohody, a to medzikonžského dialógu, ktorý charakterizoval stav konžského mierového procesu po podpise tejto mierovej zmluvy. Na základe tohto dialógu boli prostredníctvom spoločnej vojenskej komisie vypracované dva nerealizované plány stiahnutia (Harare a Kampala). Jeho činnosť prekážala hlavne konžskému prezidentovi L. Kabilovi, keďže medzikonžský dialóg pojednával o vnútroštátnej rovine konžského konfliktu, kde práve on mohol najviac strátiť (konkrétne jeho dominantnú pozíciu v konžskej politike). Tento dialóg sa tak rozbehol až po jeho zavraždení. Po čiastočnom stiahnutí vojsk Rwandy a Ugandy začalo prípravné stretnutie v Gaborone (júl 2001), ktoré malo určiť účastníkov medzikonžského dialógu. Táto úloha sa však ukázala byť kľúčovým problémom, ktorý sa nepodarilo vyriešiť ani na ďalšom stretnutí v Addis Abebe (október 2001). K pokroku došlo až po zapojení OSN, rozhovory v Sun City (február 2002) však nezaznamenali žiadny pokrok, naopak vyústili do separátnej dohody Bemba-Kabila, ktorá bola samozrejme ostatnými účastníkmi dialógu odmietaná, a nakoniec padla na sporoch medzi jej signatármi ohľadom právomoci premiéra a prezidenta.<sup>388</sup>

Medzikonžský dialóg by tak nikdy nevyústil do úspešného konca nebyť separátnych dohôd s Rwandou a Ugandou o stiahnutí ich vojsk. Tento vývoj tak sledoval úplne odlišnú stratégiu od tej, ktorú zahájila Lusacká mierová dohoda. Nebolo totiž možné naraz vyriešiť vnútornú a medzištátnu dimenziu konžského konfliktu. Povstalci si boli vedomí garancií, ktoré im prinášalo zotrvanie rwandských a ugandských vojsk v Kongu,

---

<sup>385</sup> Aj keď v apríli 2000 došlo k podpisu druhého prímeria (Rwanda a Uganda prestali požadovať odstúpenie Kabilu; vládni spojenci ich stiahnutie pred rokovaním o mieri). Baker, B. (2000), s. 279-280.

<sup>386</sup> International Crisis Group (2000), s. 82-83.

<sup>387</sup> Grignon, F. (2006), s. 63-64.

<sup>388</sup> Grignon, F. (2006), s. 72-75.

preto neboli ochotní pristúpiť na kompromis. Keďže pokrok na vnútroštátnej scéne bol podmienkou stiahnutia zahraničných vojsk, rokovania uviazli na mŕtvom bode. Vláda chcela marginalizovať povstalcov, preto si zvolila separátne dohody s Rwandou a Ugandou, čím došlo vlastne k oddeleniu medzištátneho a vnútroštátneho charakteru konfliktu, teda k revízii dovtedajšieho prístupu.<sup>389</sup> Podpísanie bilaterálneho bezpečnostného protokolu medzi Kongom a Rwandou sprostredkovala JAR 30. júla 2002 v Pretórii.<sup>390</sup> Tento protokol pojednával o stiahnutí výmenou za odzbrojenie rwandských povstalcov, k čomu sa konžský prezident J. Kabila zaviazal, čím vlastne Rwanda stratila legitímny dôvod pre zotrvanie v Kongu. Podobne sprostredkovala Angola dohodu medzi Kongom a Ugandou 6. septembra 2002 v Luande,<sup>391</sup> ktorá zase počítala s vytvorením spoločného mierového výboru pre Ituri.<sup>392</sup> Tieto dohody boli dodržané a viedli tak k ukončenou medzištátnej dimenzie konžského konfliktu a zároveň umožnili pokrok na poli vnútroštátnom.

Nové rokovania o zložení prechodnej vlády opäť sprostredkovala OSN a JAR, čo viedlo k podpisu dohody o zdieľaní moci v Pretórii (zo 17. decembra 2002). Podľa nej mal prezidentom zostať J. Kabila, ktorému budú sekundovať štyria viceprezidenti, po jednom za vládu, RCD, MLC a politickú opozíciu. Na riešenie sporov mala dozerať dozorná komisia (*Implementation and Monitoring Commission – IMC*) v spolupráci s medzinárodným výborom. V dohode nebola zmienka o úlohe MONUC, OSN, ani Africkej únie.<sup>393</sup> Po ratifikácii prechodnej ústavy v apríli 2003 a dohode o zložení budúcej konžskej armády, dochádza k vytvoreniu prechodnej vlády v júni 2003, čo znamená oficiálne ukončenie konžskej vojny, teda jej vnútroštátneho rozmeru. Táto prechodná vláda však bola založená na politickom zmierení, nie na dobrom spôsobe vládnutia. Popri úspechom týkajúcich sa obnovenia obchodu a konžskej meny, prideleniu ministerských a parlamentných postov opozícii,<sup>394</sup> zostávali naďalej nevyriešené problémy na lokálnej úrovni, kde sa nachádzalo mnoho aktérov, ktorí neboli obsiahnutí v mierových zmluvách, a teda nemali čo stratiť. Mnohí povstaleckí lídri navyše nemali pod úplnou kontrolou členov vlastných strán, ktorí dohodu nedodržovali. Niet tak divu, že mnohé nevyriešené lokálne konflikty,

<sup>389</sup> Weiss, H.F., Carayannis, T. (2004), s. 127.

<sup>390</sup> Peace Agreement between the Governments of the Republic of Rwanda and the DR of the Congo on the Withdrawal of the Rwandan Troops from the Territory of the DRC and the Dismantling of the Ex-FAR and Interahamwe Forces in the DRC. USIP Library, 23 September 2002.

<sup>391</sup> Agreement between the Governments of the Democratic Republic of the Congo and the Republic of Uganda on Withdrawal of Ugandan Troops from the Democratic Republic of the Congo, Cooperation and Normalisation of Relations Between the Two Countries. USIP Library, 6 March 2003.

<sup>392</sup> Grignon, F. (2006), s. 64-65.

<sup>393</sup> Rovnako bolo vytvorené päťstočlenné Národné zhromaždenie a stodvadsaťčlenný Senát, oba orgány rozdelené medzi päť zložiek medzikonžského dialógu. Grignon, F. (2006), s. 76. Villers, G. (2005), s. 16.

<sup>394</sup> Weiss, H.F., Carayannis, T. (2004), s. 115, 137.

kde sa stretali politické, ekonomické a etnické záujmy rôznych aktérov, narúšali mierový proces aj na celoštátnej úrovni, a to aj napriek snahám medzinárodného spoločenstva.<sup>395</sup>

O mierovej zmluve sa rokovalo len preto, že sa netýkala ekonomických záležitostí. Išlo o prístup k štátnym pozíciám a zdrojom, kde politické záujmy niektorých účastníkov boli dôležitejšie. Mierová dohoda umožnila pokračovať v exploatácii, keďže umožnila nielen zníženie výdavkov na vojnu, ale priniesla aj nové obchodné možnosti pre vládu i povstalcov. Aj napriek väčšej kontrole vlády nad medzinárodnými vzťahmi domácich aktérov, ktorí sa stali členmi prechodnej vlády a snahám o vytvorení integrovanej konžskej armády (*Forces Armées de la République Démocratique du Congo – FARDC*), RCD a MLC naďalej vykonávali vojenskú kontrolu pohraničných oblastí. Výzvami mierového procesu tak bola obnova živobytia obyvateľov, odstránenie zločineckých sietí (tu najmä problém s potrestaním budúcich investorov), obnova štátnych inštitúcií a legitimacy vlády (vo vzťahu k osobným úžitkom a absencii skutočných politikov) a najmä nevyriešený problém etnicity.<sup>396</sup>

## 4.2 Rola regionálnych aktérov v konžskom mierovom procese

### *Rola Kinshasy v konžskom mierovom procese*

L. Kabila sledoval v konžskom mierovom procese predovšetkým cieľ získania času na dosiahnutie vojenského riešenia. Po vypuknutí druhej konžskej vojny sa snažil na svoju stranu získať čo najviac zahraničných spojencov zvýšenou diplomatickou aktivitou. Začal so SADC, potom navštívil štáty strednej a severnej Afriky,<sup>397</sup> a dokonca aj Saudskú Arábiu. L. Kabila využíval v tomto hľadaní diplomatickej podpory taktiku prispôsobenia sa okoliu. V okolitých afrických krajinách sa snažil oživiť mýtus hamitského impéria, v Líbyi a Sudáne antikolonializmus a neomarxizmus, v rámci OAJ sa odvolával na jej chartu a porušenie konžskej územnej integrity, čím si získal uznanie svojej vlády a územnej integrity Konga.<sup>398</sup> V jeho prospech vyznela i rezolúcia Bezpečnostnej rady OSN

<sup>395</sup> Maji-Maji obsadili v októbri 2002 Uviru (ekonomické dôvody), UPDF v marci 2003 Buniu (tiež ekonomické dôvody), frakcia RCD (Jules Mutebutsi) obsadila v júni 2004 Bukavu (strach z genocídy, podkopanie kredibility MONUC), vojaci RCD obsadili v decembri 2005 niekoľko miest v Severnom Kivu (zhoršenie vzťahov vlády s Rwandou, ktorej vojaci boli v marci 2004 pozorovaní v Severnom Kivu). Grignon, F. (2006), s. 65-66.

<sup>396</sup> Nest, M. (2006), s. 55-56.

<sup>397</sup> Líbyu a Sudán (4x), Čad, Nigériu, Egypt, Stredoafrickú republiku, Gabon, Kongo Brazzaville a Keňu

<sup>398</sup> Hrozil, že rozpad Konga povedie k celoafrickému konfliktu. V Európe hral L. Kabila na demokratickú strunu a oznámil, že plánuje voľby. Kabila uspel na frankofónnom summite v Paríži, kde 49 hláv afrických štátov odsúdilo kroky Rwandy a Ugandy.

číslo 1291 z 12. apríla 1999, ktorá vyzvala k rešpektovaniu konžskej suverenity všetkými štátmi.<sup>399</sup> Rovnako aj rezolúcia číslo 1304 zo 16. júna 2000, ktorá v dôsledku tretích bojov medzi Rwandou a Ugandou o Kisangani požadovala stiahnutie ich vojsk. Keďže podľa Kabilu táto rezolúcia považuje konžskú vojnu za medzinárodný konflikt a nie za občiansku vojnu, mohol na jej základe ostrejšie odmietat' Lusackú mierovú dohodu. Stiahnutie zahraničných vojsk bolo prioritou a nepodmieňovalo ostatné ustanovenia Lusackej mierovej dohody, ako je napríklad spustenie medzikonžského dialógu. L. Kabila sa dlhodobo všemožne snažil vykrútiť z tejto dohody, ku ktorej ho donútila nepriaznivá vojenská situácia a medzinárodné spoločenstvo, a nie presvedčenie o mierovom ukončení vojny. Kabilovi vadilo, že táto dohoda nereflektuje rozpad RCD a že považuje FDD za negatívne sily v rozpore s burundským mierovým procesom. Bezpečnostné záujmy Rwandy, Ugandy a Burundi by malo podľa Kabilu uspokojiť rozmiestnenie medzinárodných mierových síl vo východnom Kongu.<sup>400</sup> L. Kabila si aj napriek týmto postojom síce udržal priazeň spojencov, jeho pozícia však zostávala vratká, keďže jeho snaha vyriešiť konflikt vojensky ich frustrovala.<sup>401</sup>

L. Kabila vedel, že sa neudrží, ak by nastal mier. Jeho spojenci však sledovali iné ciele a práve mier bol jeden z nich. Angole vyhovoval slabý konžský líder, ktorý neohrozuje jej pozíciu, nemienila preto dopomôcť vojenskému víťazstvu L. Kabilu. Zimbabwe chcelo vytvoriť zónu svojho ekonomického vplyvu v Zambii, Katange a Kasaji, a preto by mu skôr vyhovovalo rozdelenie Konga, čiže opak toho, v čoho záujme intervenovalo.<sup>402</sup> L. Kabila nechcel spolupracovať na mierovom riešení a bol preto dobrou zámienkou pre zotrvanie zahraničných vojsk v Kongu a hlavnou prekážkou konžského mierového procesu. Situácia sa však zmenila po jeho zavraždení. Joseph Kabila po svojom nástupe navštívil Belgicko, Francúzsko, USA, a OSN, kde sľúbil realizovať Lusackú mierovú dohodu. Akceptoval Ketumile Masireho ako sprostredkovateľa medzikonžského dialógu, čo jeho otec odmietal.<sup>403</sup> Mierová agenda sa stala hlavnou stratégiou tohto nového konžského prezidenta na posilnenie svojej pozície doma a vo svete.<sup>404</sup> V rámci tejto stratégie participoval J. Kabila na podpisoch dôležitých dohôd, ktoré prispeli k ukončeniu druhej

<sup>399</sup> International Crisis Group (1999), s. 14-15.

<sup>400</sup> International Crisis Group (2000), s. 82-83.

<sup>401</sup> Ďalšie štáty, čo pomáhali Kabilovi: Čína, Líbya, Kuba, Irán, Sudán a Severná Kórea, ktorá poskytla Kongu v polovici roku 1999 stovky vojenských poradcov a pomoc s výrobou munície, lebo mala záujem na konžskom uráne z baní Shunkolobwe, ktoré sú však zničené. Severná Kórea a Čína profitovali aj z prístupu ku konžskému kobaltu dôležitému pre ich raketový priemysel. International Crisis Group (2000), s. 65-66.

<sup>402</sup> International Crisis Group (2000), s. 85.

<sup>403</sup> Kabemba, C. (2001), s. 16.

<sup>404</sup> Grignon, F. (2006), s. 72.

konžskej vojny. Rovnako ako jeho otec sa chcel udržať pri moci, preto nebol ochotný prepustiť svoje postavenie akejkoľvek opozícií a povstalcov. Na rozdiel od svojho predchodcu však požíval plnú podporu Angoly a medzinárodného spoločenstva, a to vďaka svojmu záväzku pre mierové ukončenie vojny. Keďže J. Kabila nebol natoľko posadnutý vidinou vojenského víťazstva, doviedol túto svoju stratégiu do úspešného konca, čo znamená, že sa mu podarilo udržať si moc a zároveň ukončiť vďaka svojej politike druhú konžskú vojnu.<sup>405</sup>

### ***Rola Rwandy v konžskom mierovom procese***

Hlavným cieľom Rwandy v konžskom mierovom procese bolo ospravedlnenie jej pôsobenia v Kongu. V tomto ohľade bola pre ňu a Ugandu Lusacká mierová dohoda istou formou víťazstva, keďže uznala ich pôsobenie na podporu povstalcov za legitímne. Obe krajiny preto požadovali jej implementáciu, teda, že stiahnutie ich vojsk podmieňuje vývoj situácie v Kongu. Ich pozíciu v mierovom procese však oslabili ich vzájomné boje o Kisangani, ktoré vyjavili ich nelegálne ekonomické záujmy. Rezolúcia Bezpečnostnej rady OSN číslo 1304 (zo 16. júna 2000) následne požadovala stiahnutie ich vojsk, ako podmienku mieru, čo bolo v rozpore s Lusackou dohodou.<sup>406</sup> Po zavraždení L. Kabilu sa postavenie Rwandy ešte väčšmi skomplikovalo, keďže nový prezident nehodlal výrazne komplikovať mierový proces. Navyše zverejnenie prvej správy OSN o nelegálnej exploatacii konžského nerastného bohatstva (v apríli 2001) odsúdilo hlavne aktivity Rwandy a Ugandy. Rwanda sa preto odmietla zúčastniť znovu naštartovania mierového procesu a začala sa čiastočne sťahovať z Konga, čím chcela vyvrátiť tvrdenia, že dôvodom jej účasti na konžskej vojne je obohatenie sa.<sup>407</sup> V mierovom procese Rwandu odsunula na druhú koľaj Ugandou sprostredkovaná separátna dohoda Bemba-Kabila, ktorá s ňou vôbec nepočítala. Táto dohoda nebola síce implementovaná, rwandskú pozíciu však opäť sťažili bilaterálne dohody z Pretórie a Luandy, ktoré kládli prvoradú rolu na vyriešenie medzištátneho konfliktu, a nie vnútrokonžského, čiže na stiahnutie vojsk. Rwanda však

---

<sup>405</sup> Ministri obrany zúčastnených krajín síce už 6. decembra 2000 súhlasili v Harare so stiahnutím svojich vojsk od frontovej línie o 15 km do apríla a úplne do septembra 2001, kroky nového prezidenta však výrazne urýchlili mierový proces. Po súhlase J. Kabilu tak mohli zúčastnené krajiny podať vo februári 2001 v sídle OSN v New Yorku žiadosť o nasadenie MONUC, ktoré začali do Konga prichádzať súběžne s prvým sťahovaním vojsk, ktoré prebehlo v marci 2001. Vďaka novému prezidentovi mohol v júli 2001 v Gaborone začať aj medzikonžský dialóg, pod vedením Ketumila Masireho. Johwa (2004), s. 1-2. International Crisis Group (2007), s. 2. Rupiya (2002), s. 93, 102-103.

<sup>406</sup> International Crisis Group (2000), s. 82-83.

<sup>407</sup> Kabemba, C. (2001), s. 16.



pod negatívnym vplyvom správ OSN nemala na výber, musela sa podriadiť medzinárodnému tlaku (najmä zo strany USA, Veľkej Británie a JAR) a zmieriť sa s J. Kabilom.<sup>408</sup>

Rwande sa tak nepodarilo dosiahnuť svojho cieľa v konžskom mierovom procese, a to hlavne z dôvodu, že sa tomuto aspektu konžského konfliktu veľmi nevenovala. Hlavnou rwandskou stratégiou bola totiž stratégia vojenská, ktorá jej v minulosti priniesla veľa úspechov, avšak v Kongu narazila na svoje limity.

### ***Rola Ugandy v konžskom mierovom procese***

Uganda tiež chcela v konžskom mierovom procese docieľiť ospravedlnenie svojej intervencie. Rwanda a Uganda totiž považujú východné Kongo za sféru svojho vplyvu a zdroj bohatstva. Uganda sa chcela stať lídrom východnej Afriky, centrom regionálnej integrácie a dominantným aktérom na trhoch regiónu veľkých afrických jazier. Aby v tom porazila Keňu, potrebovala konžské zdroje.<sup>409</sup> Rozkol medzi Rwandou a Ugandou nastal po ich bojoch o Kisangani, jeho príčiny však boli už dávnejšie (viď rozdiely v povstaleckých stratégiách). Čo sa týka diplomatických iniciatív, Uganda sa snažila obísť Rwandu už Sirtskou dohodou medzi Kabilom a Musevenim, podpísanou pod patronátom Muramara Kaddáfího v apríli 1999,<sup>410</sup> ktorá však nebola realizovaná.<sup>411</sup> Popritom sa Museveni snažil zostať v kontakte s Angolou prostredníctvom džentlmenských dohôd a nájsť politické riešenie konfliktu, ktoré by podkopalo postavenie L. Kabilu.<sup>412</sup> Pre Ugandu, rovnako ako pre Rwandu, bola Lusacká mierová dohoda víťazstvom a zverejnenie správy OSN prehrou. Uganda sa ešte neúspešne pokúšala o sprostredkovanie separátnej dohody medzi Bembom a J. Kabilom. Po bilaterálnej dohode s J. Kabilom z Luandy 2002 však bola nútená v máji 2003 odísť z Konga.

---

<sup>408</sup> International Crisis Group (2007), s. 5.

<sup>409</sup> International Crisis Group (2000), s. 85.

<sup>410</sup> Táto dohoda obsahovala rovnaké body ako neskoršia Lusacká dohoda – prímerie, africké mierové zbory, postupné stiahnutie zahraničných vojsk, konžský národný dialóg. Clark, J.F. (2002), s.157.

<sup>411</sup> Kaddáfí bol Museveniho priateľom od dôb ugandskej občianskej vojny a súčasne spojkom na Sudán a Čad. Museveni tak mohol zastaviť líbyjský predaj zbraní Kabilovi a Kadáfí sa túžil stať dôležitou postavou v subsaharskej Afrike, najmä po tom, čo OAJ v 1998 odmietla dodržiavať embargo uvalené na Líbyu OSN. Na summite v Tripolise 8. novembra 2000 napr. požadovala Líbya nasadenie neutrálnej africkej mierovej misie na zaistenie rwandských a ugandských hraníc, ktoré by malo predchádzať odzbrojeniu milícií. Tripoliský summit bol však iba osobnou a nezáväznou iniciatívou Kadáfího. International Crisis Group (2000), s. 84-85.

<sup>412</sup> International Crisis Group (1999a), s. 29-30.

### 4.3 Rola mimoregionálnych aktérov v konžskom mierovom procese

#### *Rola Juhoafrickej republiky v konžskom mierovom procese*

Z mimoregionálnych mocností mala najväčší vplyv na priebeh konžského mierového procesu Juhoafrická republika. Táto ekonomická mocnosť Afriky má od roku 1994 aj politické ambície, na čom sa podieľala najmä aura jej prvého prezidenta Nelsona Mandelu a veľká diplomatická aktivita jeho nástupcu Thaba Mbekiho. Táto ambícia sa mimo iné prejavila na sprostredkovaní dohôd z Pretórie, ktoré ukončili druhú konžskú vojnu.<sup>413</sup>

Hlavným cieľom účasti JAR na konžskom mierovom procese bola snaha rozvinúť obchodné a ekonomické vzťahy s Kongom, ktoré je spolu s južnou a strednou Afrikou považované za jej sféru vplyvu a ekonomických aktivít. JAR navyše motivovala aj potreba stabilných susedov, teda aby nedochádzalo k prelievaniu konfliktov na jej územie, najmä čo sa týka prívalu utečencov. JAR vychádzala z premisy, že konflikty v regióne sú prepojené, a konžský konflikt treba preto riešiť v rámci jej africkej politiky.<sup>414</sup> JAR síce podporovala demokratizáciu regiónu, nebola však ochotná zmeniť ekonomické vzťahy sledujúce jej vlastné záujmy; išlo tu o akýsi regionálny ekonomický konzervativizmus.<sup>415</sup> Neutralita JAR ako mierotvorcu bola pre protiklady v jej regionálnej politike často spochybňovaná.<sup>416</sup> JAR sa neúspešne pokúšala diplomaticky vyriešiť už konflikt medzi Mobotumom a Kabilom, ktorí sa stretli druhého mája 1997 na palube jej vojnovej lode Outeniqua neďaleko Pointe Noire.<sup>417</sup> JAR potom chcela čo najrýchlejšie začleniť Kongo do SADC, aby mala nad ním lepšiu kontrolu. Vstup Konga do SADC však túto organizáciu destabilizoval. Na povrch prenikla v plnej miere rivalita medzi JAR a Zimbabwe.<sup>418</sup> Kvôli jej prístupu, ktorý podmieňoval poveljovú obnovu demokratickými reformami, L. Kabila obvinil JAR zo snahy presadiť tzv. *pax pretoriana*, čiže akúsi formu juhoafrickej domi-

<sup>413</sup> Rovnako napr. snahy vyriešiť konflikt v Pobreží slonoviny. Pourtier, R. (2006), s. 109.

<sup>414</sup> To jest africkej renesancie a NEPAD, čo podporujú i jej firmy ako Anglo/DeBeers v ťažobnom priemysle, SASOL, ESKOM a GENCOR, lebo im to otvorí trhy v regióne. Landsberg, C.: The Impossible Neutrality? South Africa's policy in the Congo War. In: Clark, J.F.: The African Stakes in the Congo War. Palgrave MacMillan, New York 2002, s. 169-171.

<sup>415</sup> JAR má šesťkrát väčší obchod ako ostatní. Plus 80% obchodu Zambie, Zimbabwe, Botswany, Konga, Malawi a Mozambiku predstavuje obchod s JAR. Reno, W. (1998), s. 59. Problémy s nerovnakými obchodnými vzťahmi má JAR aj v rámci SADC, SACU i s Keňou. Landsberg, C. (2002), s. 176-177.

<sup>416</sup> Rozštiepenie SADC (štatút Orgánu pre politiku, obranu a bezpečnosť so Zimbabwe) a ekonomické napätie medzi JAR a susedmi. JAR predávala zbrane Rwande a Ugande, i Zimbabwe a Namíbiu, nie však Kabilovi. Jej súkromná bezpečnostná firma Security Lining Pretoria Company však bola najatá Kabilom. Hartung, W.D., Moix, B. (2000), s. 4.

<sup>417</sup> O dva týždne však L. Kabila dobyl Kinshasu, čím podkopal tento mierový proces. Keďže povstalci sa medzičasom priblížili ku Kinshase, nebol Kabila ochotný dohodnúť sa s Mobotumom, ktorý stratil podporu Francúzska a zo zdravotných dôvodov pristal na odovzdanie moci tranzitnému parlamentu.

<sup>418</sup> Tshiyembe, M. (2003), s. 85-87.

nancie. JAR navyše neodsúdila druhú inváziu Rwandy a Ugandy, a preto sa nepripojila k vojenskej výprave SADC, medzičasom ale sama vojensky zabránila štátnemu prevratu v Lesothe (september 1998). V jej zahraničnej politike tak vyplával na povrch dvojitý štandard. Napriek tomu sa N. Mandela snažil presvedčiť Museveniho a Kagameho, aby rokovali o mieri; zároveň podporoval zambijskú iniciatívu (z poverenia SADC a OAJ), ktorá vyústila do Lusackej dohody.<sup>419</sup>

V roku 1999 Mbeki vyčlenil Rwandu a Zimbabwe ako hlavných protagonistov vyriešenia konfliktu, podporil Lusacké dohody a popritom viedol vlastné rokovania. Lusaku predchádzal juhoafrický desaťbodový plán pre ukončenie vojny s rovnakým obsahom ako neskoršia mierová dohoda,<sup>420</sup> JAR sa však kvôli svojej nepopularite zdráhala prisvojiť si jej úspech.<sup>421</sup> JAR sa v prvom rade obávala rozšírenia zimbabwianskej krízy na jej územie, preto bolo jej cieľom zabezpečenie stability Mugabeho režimu prostredníctvom jeho dôstojného odchodu z konžskej vojny. JAR od znepriatelených strán požadovala v prvom rade stiahnutie vojsk. Sústredila sa iba na vojenské záležitosti, pretože zároveň podporovala diplomatické aktivity zambijského prezidenta Chilubu.<sup>422</sup> JAR sa snažila presvedčiť L. Kabilu, aby súhlasil s nasadením MONUC, čo bolo veľkým problémom mierového procesu.<sup>423</sup> Po jeho smrti sa T. Mbeki snažil primäť nového prezidenta a povstalcov, aby dodržiavali Lusackú dohodu. Po počiatočných neúspechoch so spustením medzikonžského dialógu, mala JAR zásluhu na jeho naštartovaní v Sun City. Juhoafrická diplomacia zaznamenala následne viacero úspechov. Mbeki odmietol separátnu dohodu Bemba-Kabila, čo odobrilo jej následné fiasko.<sup>424</sup> Úspechom boli aj dvojstranné dohody medzi Kongom a Rwandou z júla 2002, ktoré vyústili do stiahnutia 22000 rwandských vojakov. Nakoniec aj Mbekiho plán rozdelenia moci medzi znepriatelenými stranami sa pretavil do formule 1+4 zloženia prechodnej vlády.<sup>425</sup> Čo sa týka jej snáh vyriešiť konflikt mierovým, a nie vojenským spôsobom, dal ďalší vývoj v Kongu JAR za pravdu. Mierové ukončenie vlády Mobutuho by možno zabránilo druhej vojne. JAR však nemala špecifickú politiku pre región veľkých afrických jazier, a tým pádom problémy so stabilizovaním Konga. Jej hlavným záujmom boli potenciálne obchodné možnosti, čo často ni-

<sup>419</sup> JAR rokovala i s Namíbiou, nie však s Angolou a Zimbabwe. Landsberg, C. (2002), s. 170-176.

<sup>420</sup> Stiahnutie zahraničných vojsk, MONUC, spojená vojenská rada JMC, medzikonžský dialóg, vláda národnej jednoty.

<sup>421</sup> Landsberg, C. (2002), s. 177-178. Shearer, D. (1999), s. 100.

<sup>422</sup> F. Chiluba bol sprostredkovateľom Lusackej mierovej dohody z roku 1999.

<sup>423</sup> International Crisis Group (2000), s. 84-85.

<sup>424</sup> Mbeki podporoval Alliance pour la sauvegarde du dialogue intercongolais medzi RCD-Goma a UDPS.

<sup>425</sup> Táto formula založená na formule 1+2 z JAR. Pôvodný návrh: štátna rada = prezident + 2 viceprezidenti + premiér + 2 vicepremiéri. Tshiyembe, M. (2003), s. 85-87.

čilo jej diplomatické ambície. JAR preto často improvizovala a snažila sa o africkú spoluprácu pri riešení konfliktu. Sama zasahovala, len ak k tomu bola okolnosťami donútená.<sup>426</sup>

### ***Rola Francúzska v konžskom mierovom procese***

Francúzsko odmietalo Lusacké riešenie druhej konžskej vojny, ktoré preň predstavovalo rozdelenie krajiny a pokračujúcu exploataciu; bolo proti africkému riešeniu afrických problémov, čo dosvedčuje aj jeho vehementná podpora rezolúcie 1304, požadujúcej okamžité stiahnutie zahraničných vojsk z Konga. Francúzsko presadzovalo regionálnu konferenciu pod medzinárodným dohľadom pre ukončenie vojny, aby sa zabránilo jej rozšíreniu do jeho ropných spojencov ako Kongo–Brazzaville a Gabon, ktorú sa však nepodarilo zorganizovať.<sup>427</sup> Francúzov prekvapil rozkol L. Kabilu s Rwandou, Ugandou a USA, následne sa preto zmierili s Kinshasou a zastávali sa Konga na pôde Bezpečnostnej rady OSN. Francúzsku diplomaciu však brzdila Kabilova neoblomnosť. Po jeho zavraždení sa situácia zmenila, Francúzsko sa výrazne podieľalo na rezolúciách požadujúcich stiahnutie vojsk a vyšetrovanie exploatacie (viď činnosť vyšetrovacieho panelu OSN v nasledujúcej podkapitole), súbežne si udržiavalo dobré vzťahy s Angolou a Zimbabwe.<sup>428</sup>

### ***Rola USA v konžskom mierovom procese***

USA sa po vypuknutí druhej konžskej vojny, prostredníctvom aktivity štátnej tajomníčky pre africké záležitosti Susan Rice, síce pokúšali diplomaticky vyriešiť tento konflikt,<sup>429</sup> čoskoro to však vzdali, hlavne kvôli strate kredibility v tomto ohľade a odmietaniu mierového plánu *made-in-America*.<sup>430</sup> USA podporovali oživenie Lusackej mierovej dohody pod záštitou OSN, čo by zaručilo ochranu ich strategických záujmov v regióne, ktorými je zabezpečenie ťažby angolskej ropy a prístup ku konžskému koltánu.<sup>431</sup> USA ospravedlňovali svoje slabé angažovanie v mierovom procese doktrínou afrického

<sup>426</sup> Landsberg, C. (2002), s. 178-181.

<sup>427</sup> International Crisis Group (2000), s. 83.

<sup>428</sup> Prostredníctvom gabonskej diplomacie a návratu k moci D. Sassouho Nguesa v Kongu–Brazzaville si chcelo upevniť svoju pozíciu v regióne. Francúzsko malo nepriamy vplyv na druhú konžskú vojnu aj tým, že v roku 1996 zrušilo svoje vojenské základne v Stredoafrickej republike, čím upadla táto krajina do chaosu. Jej prezident Ange Félix Patasé sa vojensky zabezpečil prostredníctvom Líbye a MLC, čím vtiahol túto krajinu do sporu s Kinshasou (aj tak zosadený v marci 2003).

<sup>429</sup> Hartung, W.D., Moix, B. (2000), s. 1-4.

<sup>430</sup> Hartung, W.D., Moix, B. (2000), s. 1-9.

<sup>431</sup> International Crisis Group (2000), s. 84. Viď napríklad newyorský summit hláv afrických štátov zapojených do konžskej vojny z januára 2000 organizovaný Richardom Holbrookom (americkým zástupca pri OSN, vtedy prezident BR). Berkeley, B. (2001), s. 237-240.

riešenia afrických problémov a stratégiou obchodu namiesto pomoci.<sup>432</sup> V rámci neo-liberalizmu však došlo len k symbolickému schváleniu zákona na podporu afrického dovozu (týkajúceho sa iba technického odstránenia cla na textil bez akýchkoľvek konštruktívnych návrhov). Hlavným ukazovateľom amerického angažovania tak zostávala iba exploatacia africkej ropy a nerastných surovín, čo bolo tak trochu paradoxným vyvrcholením desaťročia podpory ochrany ľudských práv a demokracie.<sup>433</sup>

Situácia sa zmenila po 11. septembri, kedy sa USA viac sústredili na ukončenie vojen v Afrike. V Kongu podporovali trojstranné rokovania Konga, Rwandy a Ugandy, ktoré viedli k podpisu Paktu pre bezpečnosť, stabilitu a rozvoj v regióne veľkých afrických jazier na konci roku 2006.<sup>434</sup> Tento mechanizmus prispel hlavne k zlepšenou vzťahov Konga a Rwandy.<sup>435</sup> Tieto udalosti naznačujú silu amerického vplyvu v regióne. Škoda však, že táto americká politika prišla až tak neskoro.

#### **4.4 Rola medzinárodných aktérov v konžskom mierovom procese**

Cieľom tejto podkapitoly je analyzovať rolu medzinárodného spoločenstva v konžskej vojne. Pod medzinárodným spoločenstvom sa tu chápe najmä Organizácia spojených národov ako jeho hlavný reprezentant. Táto časť práce chce objasniť, do akej miery malo medzinárodné spoločenstvo vplyv na priebeh konžského konfliktu, či bolo schopné ho zastaviť a či to chcelo urobiť. Na problematiku bude nahliadané najmä cez prizmu aktivít Bezpečnostnej rady OSN a Konžskej misie OSN (MONUC), ktoré sú najvýraznejšími predstaviteľmi OSN v Kongu.

##### ***Rola Bezpečnostnej rady OSN v konžskom konflikte***

Hlavnou formou participácie medzinárodného spoločenstva na riešení konžskej vojny boli aktivity Bezpečnostnej rady OSN, hlavne jej vyšetrovacieho panelu. Bezpečnostná rada OSN sa do konžského konfliktu zapájala v rôznych štádiách jeho vývoja. Po skončení prvej konžskej vojny pôsobil v Kongu do apríla 1998 vyšetrovací tím OSN, ktorý mal objasniť údajné masakry hutuovských utečencov počas postupu povstalcov na

---

<sup>432</sup> International Crisis Group (2000), s. 85.

<sup>433</sup> Tshiyembe, M. (2003), s. 90-91.

<sup>434</sup> K podpisu došlo 15. decembra 2006 i za účasti Burundi, ktoré sa k týmto stretnutiam pripojilo po 16. septembri 2005. Ide o tzv. mechanizmus Tripartity+. International Crisis Group (2007), s. 5.

<sup>435</sup> International Crisis Group (2007), s. 23.

Kinshasu, čo však bolo znemožnené L. Kabilom.<sup>436</sup> Po vypuknutí druhej vojny odsúdila Bezpečnostná rada OSN porušenie územnej suverenity Konga.<sup>437</sup> Medzinárodné spoločenstvo reprezentované Bezpečnostnou radou na čele s Francúzskom, USA a Veľkou Britániou považovalo za hlavný dôvod neplnenia Lusackej mierovej dohody L. Kabilu, ktorý bez vojenskej porážky nebol ochotný pristúpiť na kompromis. Boje o Kisangani preň znamenali koniec dôveryhodnosti povstaleckej aliancie, kvôli rozpadu rwandsko-ugandského spojenectva a vyjaveniu nového dôvodu vojny, ktorým je exploatacia konžského bohatstva. Medzinárodné spoločenstvo súhlasilo s Lusackou dohodou, ale na základe jej novej interpretácie.<sup>438</sup> V rezolúcii 1304 (2000) preto Bezpečnostná rada vyzvala k stiahnutiu cudzích armád a nezasahovaniu do vnútorných záležitostí Konga, čím sa však dostala do nesúladu s mierovou dohodou.<sup>439</sup> Táto rezolúcia neprepájala stiahnutie zahraničných vojsk, odzbrojenie povstaleckých skupín a medzikonžský dialóg, čím výrazne zasiahla do konceptu mierového procesu a zneistila jeho účastníkov.<sup>440</sup>

Boje o Kisangani však primäli Bezpečnostnú radu OSN aj k tomu, aby vyslala v apríli 2001 do Konga expertný tím, ktorý zistil, že cudzím armádam ide v Kongu o prístup k prírodnému bohatstvu a o jeho systematické ťaženie.<sup>441</sup> Výsledkom boli nielen požiadavky na demilitarizovanie Kisangani, ale najmä vytvorenie panelu expertov na preskúmanie nelegálnej exploatacie konžského nerastného bohatstva. Medzinárodné spoločenstvo na čele s Francúzskom požadovalo vyšetrovanie vzťahu medzi exploataciou prírodného bohatstva a pokračovaním konžskej vojny. Francúzsko, ktoré neformálne viedlo Bezpečnostnú radu v otázke konžskej vojny, chcelo dokázať, že Rwanda a Uganda nesledujú bezpečnostné záujmy, ale ide im o exploataciu. Francúzsko zároveň presadilo nevyšetrovať L. Kabilu a Zimbabwe, pričom jeho tajné služby zhromaždili informácie pre prvú správu panelu OSN, ktorá bola z týchto dôvodov zaujatá proti Rwande a Ugande.<sup>442</sup> Po jej zverejnení bolo Francúzsko obvinené z manipulácie a politickej zaujatosti, preto neboli odporúčania správy prijaté. Pod tlakom USA a Veľkej Británie súhlasilo Francúzsko s vypracovaním dodatku správy (*addendum*), ktorý by preskúmal aj zapojenie Kinshasy a Zimbabwe do exploatacie. USA sa taktiež nepáčilo zverejnenie zapojenia ich

<sup>436</sup> Berkeley, B. (2001), s. 251. Medzi rokmi 1998-2007 vyslala BR OSN do Konga 7 kontaktných misií a vydala o ňom 44 rezolúcií. Bližšie viď <http://www.un.org/Docs/sc/>

<sup>437</sup> Baker, B. (2000), s. 267.

<sup>438</sup> International Crisis Group (2000), s. 83.

<sup>439</sup> Security Council resolution, S/RES/1304 (2000), 16 June 2000, s. 3. International Crisis Group (2000), s. 84-85. Kabemba, C. (2001), s. 29.

<sup>440</sup> International Crisis Group (2000), s. 86-87.

<sup>441</sup> Fakta a čísla OSN (2005), s. 79.

<sup>442</sup> Report of the Panel of Experts (2001), 28-36. Grignon, F. (2006), s. 85-89.

firiem do exploatácie (prostredníctvom hospodárskej sekcie americkej ambasády v Kigali). V správe z novembra 2001 tak boli odstránené zmienky o amerických (a západných) firmách, jej odporúčanie boli taktiež miernejšie.<sup>443</sup> Bezpečnostná rada však napokon kvôli sporom Francúzska s Veľkou Britániou, ktorá zastávala Rwandu s Ugandou, odporučila len vypracovanie tretej správy, ktorá by obsahovala realistické odporúčania pre Kongo. Táto správa tak bola opäť neoficiálnym útokom na Rwandu, aj keď zaujala striktné stanovisko voči všetkým aktérom.<sup>444</sup> Cieľom panelu nebol boj proti exploatácii, ale nátlak na regionálnych aktérov konfliktu. Snaha správy urobiť z exploatácie veľkú kauzu však bola prekazená rýchlym stiahnutím zahraničných vojsk z Konga, čo malo spochybnit' ekonomickú motiváciu pôsobenia týchto vojsk. Exploatácia však môže naďalej pokračovať vďaka etablovanej sieti elit.<sup>445</sup> Ďalší zvláštny tím OSN vyšetrujúci drancovanie nerastných surovín z konca októbra 2004 potvrdil, že ilegálna ťažba je hlavným zdrojom príjmov bojujúcich skupín.<sup>446</sup>

Medzinárodné spoločenstvo, a hlavne jeho členovia reprezentovaní v Bezpečnostnej rade OSN mali viacero možností ako primäť bojujúce krajiny dodržiavať mier. Napríklad prostredníctvom obmedzenia svojej finančnej pomoci krajinám, ktoré bránia mieru a exploatujú Kongo.<sup>447</sup> Konžská vojna však mala málo pozornosti, lebo neohrozovala záujmy žiadnej z týchto bohatých západných krajín, ktoré z veľkej časti vplývajú na činnosť celej OSN.<sup>448</sup> Jedine Francúzsko prejavovalo ochotu konať, nesledovalo však ciele medzinárodného spoločenstva, ale svoje vlastné.

### ***Rola mierových misií OSN v konžskom konflikte***

Konžská mierová misia (MONUC) je v súčasnosti najväčšou mierovou misiou, ktorá ako prvá v histórii dostala oprávnenie na použitie sily. Táto misia však od začiatku svojho pôsobenia čelila rôznym problémom, ktoré jej bránili v naplnení svojich cieľov ako ukončenie násillia a odzbrojenie militantov. Medzi tieto problémy patrilo nezaujím štátov vyspelého sveta prispievať jednotkami na činnosť mierových misií, nedostatočná

---

<sup>443</sup> Moratórium na obchod s koltánom, nie embargo, žiadne sankcie. Final report of the Panel of Experts on the Illegal Exploitation of Natural Resources and Other Forms of Wealth of the Democratic Republic of the Congo, S/2002/1146, 16 October 2002, s. 161-188.

<sup>444</sup> Odvolanie Kongola a Mwakeho z konžskej vlády posilnilo Kabilovu dôveryhodnosť.

<sup>445</sup> Grignon, F. (2006), s. 85-89.

<sup>446</sup> Fakta a čísla OSN (2005), s. 80.

<sup>447</sup> International Crisis Group (2000), s. 86-87. Svetová banka a MMF, ktorej významní členovia sú reprezentovaní v Bezpečnostnej rade OSN, mali taktiež páky, a to nielen na L. Kabilu, ktorého predchodcovi medzi rokmi 1970 a 1997 darovali 8,5 miliardy dolárov. Dunn, K.C. (2002), s. 60. MMF a Svetová banka však práve naopak chválili Rwandu a Ugandu za ich rozpočtovú disciplínu. Montague, D., Berrigan, F. (2001), s. 1-4. Shearer, D. (1999), s. 93.

<sup>448</sup> Economist: Turning machetes back into farm tools. In: Economist 2003d, Vol. 366, No. 8317, s. 13.

kontrola velenia MONUC nad svojimi vojakmi, problémy zlého mandátu a množstvo logistických problémov vyplývajúcich z byrokratického aparátu OSN a rozľahlosti konžského územia. MONUC sa však v Kongu učila zo svojich chýb, preto sa jej počiatočná kvalita nedá porovnávať s kvalitou MONUC, ktorá teraz pôsobí v krajine.

Mierové misie ako také nie sú ukotvené v Charte OSN. Riadi ich generálny tajomník OSN prostredníctvom zvláštneho zástupcu a veliteľa vojenských jednotiek, ktoré však stále podliehajú veleniu členských štátov. Ich znakmi by mali byť legitimita, neutralita a nadvláda. Keďže novodobé vnútroštátne konflikty majú aj medzinárodný rozmer (ako obchod so zbraňami a ilegálny obchod s prírodnými zdrojmi), úspešnosť misie závisí na jednoznačnom mandáte a dostatočnej medzinárodnej politickej a finančnej podpore.<sup>449</sup> Existujú dva typy mierových operácií OSN, ktoré sa rozlišujú na základe ich mandátu. Operácie spadajúce pod kapitolu VI Charty OSN sú ľahko ozbrojené, nestranné a neutrálne mierové jednotky, rozmiestnené medzi bývalé znepriatelené strany s ich súhlasom.<sup>450</sup> Kvalitatívny a kvantitatívny charakter mierových misií OSN sa však po skončení studenej vojny výrazne zmenil. Predtým slúžili v prvom rade na monitorovanie implementácie mierových zmlúv a udržiavanie prímeria. Mali zabrániť, aby izolované incidenty vyústili do obnovenia konfliktu. Po skončení studenej vojny je viac vnútroštátnych konfliktov, preto sa mierové misie začali viac zameriavať na „nastolenie určitého poriadku, či už systémom humanitárnej pomoci alebo dohody nanútenej bojujúcim stranám.“<sup>451</sup>

Donucovacie opatrenia OSN spadajú pod kapitolu VII a zahŕňajú ekonomické sankcie a medzinárodný vojenský zásah.<sup>452</sup> Ukázalo sa, že tieto misie sú často neefektívne. Misia OSN v Somálsku naplno vyjaviť obmedzenie donucovacích akcií, ktorým chýba súhlas zainteresovaných strán, neutralita a nestrannosť.<sup>453</sup> Hlavný problém predstavuje

---

<sup>449</sup> Fakta a čísla OSN (2005), s. 65-66. Mierovú misiu má na starosti tzv. triumvirát Oddelenia OSN pre mierové misie (DPKO), ktoré zahŕňa 80000-ový personál zo 60 krajín sveta. Do jeho činnosti zasahuje i Oddelenie pre politické záležitosti OSN (DPA). Dallaire, R. (2004), s. 48-51.

<sup>450</sup> Dallaire, R. (2004), s. 40-41. Møller, B. (2005), s. 38.

<sup>451</sup> Dallaire, R. (2004), s. 516. Ich počet pritom enormne vzrástol. Za prvých päť rokov po páde železnej opony bolo vytvorených 18 nových misií. Do mierových operácií začala OSN zapájať aj regionálne organizácie ako ECOWAS a AÚ, oveľa väčšiu dôležitosť prikladá obnove mieru po konflikte, tzv. budovanie mieru, čiže štruktúr ekonomického rozvoja, sociálnej spravodlivosti, ochrany ľudských práv, dobrého spôsobu vládnutia a demokracie. V tejto oblasti však OSN zaznamenala neúspechy pri etnických konfliktoch v Rwande, Juhoslávii a Somálsku. Fakta a čísla OSN (2005), s. 61.

<sup>452</sup> Ekonomické sankcie obsahujú obchodné a zbrojné embargá, ktoré však často majú negatívny dopad na určité vrstvy obyvateľstva, preto je tu dôležité zvoliť inteligentné sankcie, ktoré predstavujú tlak na vládu, a nie na obyvateľstvo. Medzinárodný vojenský zásah musí byť schválený Bezpečnostnou radou, ale v jeho doterajšej histórii nikdy nespadol pod jej velenie. Takýchto misií bolo do konžskej vojny šesť, napr. Kórea, Irak a Somálsko. Fakta a čísla OSN (2005), s. 69-70.

<sup>453</sup> Táto misia bola mimo kontrolu, vojaci nemali dostatok spravodajských informácií a navyše odmietali plniť rozkazy. Situáciu skomplikovala i americká misia v Somálsku pod mandátom OSN (december 1992 – marec 1993); bola poznačená útokmi milícií a anarchiou. OSN bola obviňovaná za americké aktivity pri



záväzok členských štátov prispieť vojenskými jednotkami a ich logistická podpora. Žiaden vyspelý štát po Somálsku nepríspeje vojakmi, ak mu nejde o strategické národné alebo medzinárodné záujmy.<sup>454</sup> V poslednej dobe, najmä po genocídnych skúsenostiach z Rwandy a Bosny, sa začal vynárať koncept tzv. kapitoly šesť a pol, v rámci ktorého má misia OSN právo použiť silu, aby zabránila zločinom proti ľudskosti.<sup>455</sup>

Prvým veľkým problémom MONUC bol nezáujem svetových mocností. Kongo má síce v histórii mierových misií OSN dôležité miesto, keďže prvá takáto africká misia bola zahájená v roku 1960 práve tu. Podľa J. Trauba však OSN riešilo problémy v Kongu, lebo to nechcel robiť nikto iný a „od OSN sa očakávalo, že niečo urobí.“<sup>456</sup> Potom sa OSN však dlho udalostami v Kongu nezaoberala. Po zlých skúsenostiach z Rwandy napríklad nezasiahlo proti Mobutuovi v problematickej utečeneckej otázke Katangy.<sup>457</sup> Čo sa týka druhej konžskej vojny, malo OSN podľa Lusackej mierovej dohody z júla 1999 monitorovať a garantovať jej implementáciu, čím preto Bezpečnostná rada v rezolúcii 1258 (1999) poverila 90 pozorovateľov Konžskej misie OSN (MONUC).<sup>458</sup> Vo februári 2000 jej schválila už 5500 pozorovateľov,<sup>459</sup> čo bolo však stále vzhľadom na rozľahlosť Konga málo. Nehovoriac o tom, že určitú dobu trvalo, kým sa dostali na miesto. MONUC bola najprv iba minimalistickou odpoveďou na potreby Konga, bez podpory USA, ktoré sa obávali, že bez súhlasu konžských strán to bude drahé a neúspešné.<sup>460</sup>

---

hľadání vojnových barónov. Pri jednej z týchto akcií, tretieho októbra 1993 zahynulo 18 amerických vojakov, čo vyústilo do stiahnutia USA i obmedzenia ich spolupráce s OSN. Melvern, L. (2004), s. 68-71. Problémy mierových síl OSN zahŕňajú mnohonárodné zloženie, neskorý príchod, nejasný mandát, a to, že sú skôr pozorovateľom ako aktérom (odišli z Rwandy, keď vypukla genocída). Pourtier, R. (2006), s. 109.

<sup>454</sup> Členské štáty OSN však intervenujú, len ak ich v tom podporuje verejná mienka (či to stojí za životy vojakov a rozpočet). Podľa R. Dallaira to značí úpadok morálky týchto štátov, keďže ochrana ľudských práv bez ochoty riskovať ľudské životy vojakov je protichodná; znamená, že americké/európske životy sú dôležitejšie ako africké, a teda vyjadruje nerovnosť ľudí a určitú toleranciu porušovania ľudských práv. Dallaire, R. (2004), s. 517. McInnes, C.; Wheeler, N.J. (2002), s. 7. Møller, B. (2005), s. 37. „Členské štáty nechcú veľkú, uznávanú, silnú a nezávislú OSN; chcú slabú, ovládateľnú, zadlženú organizáciu, ktorú môžu ako obetného baránka obviňovať za svoje neúspechy, alebo naopak, prisvojiť si jej víťazstvá.“ Dallaire, R. (2004), s. 90.

<sup>455</sup> Dallaire, R. (2004), s. 71-72.

<sup>456</sup> V šesťdesiatych rokoch mierové sily potlačili povstanie s použitím až príliš veľkej sily, čo sa už nemalo nikdy zopakovať. Traub, J.: *The Best Intentions: Kofi Annan and the UN in the Era of American Power*. Bloomsbury, London 2006, s. 339.

<sup>457</sup> Kedy došlo k etnicky motivovaným útokom na bohatých Kasajčanov žijúcich v Katange, čo bolo súčasťou Mobutuho snahy o rozpútanie chaosu a taktiky rozdeľuj a panuj. Traub, J. (2006), s. 339.

<sup>458</sup> Mission des Nations Unies au Congo – MONUC. Pozorovateľská misia OSN v Kongu bola vytvorená 6. augusta 1999 rezolúciou BR č. 1258, premenovaná na MONUC 30. novembra 1999 rezolúciou BR č. 1279. *Security Council resolutions: S/RES/1258 (1999), 6 August 1999; S/RES/1279 (1999), 30 November 1999.*

<sup>459</sup> Security Council resolution, S/RES/1291 (2000), 24 February 2000, s. 3.

<sup>460</sup> Grignon, F. (2006), s. 85.

MONUC tak od začiatku trpela nezáujmom štátov prispievajúcich jednotky (tzv. krajín prvého sveta).<sup>461</sup>

MONUC nebola zo začiatku na pôsobenie v Kongu ani mandátom, ani logisticky prispôbena, keďže boje na východe Konga nikdy neprestali, ale MONUC nemala právo na násilné odzbrojenie povstalcov.<sup>462</sup> Vzorovým príkladom tohto problému bola situácia v Bunii (v provincii Ituri) po stiahnutí ugandských vojsk. V januári 2003 vypukli v Bunii etnické boje, avšak ugandská armáda ako jediná stabilizačná sila sa musela podľa mierových zmlúv stiahnuť. OSN jej síce dovolila dlhšie zotrvať v oblasti, to však rozhorčovalo Rwandu.<sup>463</sup> Po jej odchode začiatkom mája bolo toto vákuum vyplnené kmeňovými bojmi. Kinshasou poslaní vojaci však namiesto potlačenia bojov predávali svoje zbrane povstalcov.<sup>464</sup> MONUC bola schopná ochraňovať len svojich členov, nie civilistov. Obklúčenie Bunie ukončilo až nasadenie Dočasných krízových mnohonárodných síl (IEMF) schválených Bezpečnostnou radou OSN.<sup>465</sup> Hrozba genocídy v Ituri zmobilizovala medzinárodné spoločenstvo, nachvíľu tak došlo k odstráneniu prvého problému MONUC. Rýchle nasadenie jednotiek EÚ malo pomôcť OSN v tejto oblasti a ochrániť MONUC.<sup>466</sup> Išlo o vzorový príklad rýchleho nasadenia, vojaci boli na mieste už o týždeň po schválení. Táto operácia však bola časovo obmedzená na tri mesiace. Aj napriek tomu došlo k určitému pokroku. V júli 2003 rozšírila Bezpečnostná rada MONUC na 10800 členov, pričom sa rátalo aj s 4500-člennou iturijskou brigádou, ktorá mala pôsobiť iba v tejto oblasti, čím tu mala garantovať určitú mieru bezpečnosti.<sup>467</sup> Spolu s prvým problémom sa však vyriešilo aj obmedzenie plynúce z mandátu OSN. MONUC ako prvá misia v histórii OSN dostala mandát na použitie sily (ako misia spadajúca pod kapitolu VII), ktorý bol územne ohraničený na Kivu a Ituri.<sup>468</sup>

---

<sup>461</sup> MONUC tvorili najmä neskúsené uruguajské, marocké a juhoafrické jednotky, ktoré boli ľahko vyzbrojené a slabo tréňované. Z tohto dôvodu preto napríklad nedokázala zastaviť masaker v Kisangani v máji 2002. Napr. NATO autorizovalo v júni 1999 osemkrát väčšiu misiu pre 1/60 konžského územia. Traub, J. (2006), s. 340-342.

<sup>462</sup> A to v rámci DDRRR, ktoré je rozšírením konceptu DDR, čiže odzbrojenie, demilitarizácia, navrátenie a reintegrácia vojakov. Weiss, H.F., Carayannis, T. (2004), s. 126-127.

<sup>463</sup> Odchod RCD z vlády. Economist: The killing goes on. In: Economist 2003c, Vol. 366, No. 8317, s. 41-42.

<sup>464</sup> Economist: Is protection a mirage? In: Economist 2003b, Vol. 367, No. 8328, s. 43.

<sup>465</sup> Security Council resolution, S/RES/1484 (2003), 30 May 2003, s. 2. Tzv. operácia Artemis, prvá vojenská misia EÚ mimo Európy pod velením Francúzska (1400-členná). Do 1. septembra, kedy ju nahradila posilnená MONUC (3000 bangladéšskych vojakov). Neoperovala však mimo mesta, kde bola väčšina útokov na civilistov. Economist: Africa's open wound. In: Economist 2003a, Vol. 367, No. 8328, s. 14.

<sup>466</sup> Aj na podporu Iturijskej zmierovacej komisie. Podľa Economist však nešlo v Ituri o genocídu, ale skôr o neorganizované masakry civilistov. Economist 2003b, s.43.

<sup>467</sup> Security Council resolution, S/RES/1493 (2003), 28 July 2003, s. 2. Traub, J. (2006), s. 340-341.

<sup>468</sup> Security Council resolution, S/RES/1493 (2003), 28 July 2003, s. 5. Bezpečnostná rada vyhlásila i zbrojné embargo na konžské a zahraničné ozbrojené skupiny operujúce vo východnom Kongu. Prechod

Ďalšie udalosti vyjaviли nový problém MONUC, ktorým bola neochota jeho vojakov podliehať veleniu misie. Tieto skutočnosti vyjaviли udalosti v máji a v júni 2004, kedy RCD blízky dôstojník konžskej armády obsadil Bukavu (v Severnom Kivu), ktorú uruguajskí členovia MONUC po dohode so svojou vládou odmietli chrániť. Civilná hlava MONUC W.L. Swing sa bál, že vyhrotenie situácie vženie späť do konfliktu rwandskú armádu, preto odmietol vydať rozkaz na použitie sily.<sup>469</sup> MONUC mala veľké problémy so správaním svojich vojakov, o čom svedčí aj sexuálny škandál, kedy títo vojaci zneužívali konžské ženy. Podľa niektorých autorov bol tento incident OSN v malom, vyjavił totiž, že mierové zbory nezodpovedajú vojenskému veliteľovi, ani OSN ako takej.<sup>470</sup> Členovia MONUC boli vnímaní ako absolutisti kapitoly VI, ktorí odmietali tvrdšie akcie. OSN ich mohla akurát tak poslať domov; ale kto by ich potom nahradil? OSN sa nemohla spoľahnúť na konžskú armádu, ktorej vojaci predávali svoje topánky, aby nepomreli od hladu, musela preto poslať viac mierových síl.<sup>471</sup> Takto dochádza opäť k pokroku na poli logistických problémov MONUC a opäť po skúsenostiach z pôsobenia v Kongu. V októbri 2004 Bezpečnostná rada zväčšila MONUC na 16700 členov, pričom sa rátalo i s 3000-člennou kivutskou brigádou, ktorá mala podobný účel ako predtým vytvorená iturijská.<sup>472</sup> Zároveň došlo aj k určitému pokroku, čo sa týka kvality nových jednotiek, ktoré boli z Indie a Pakistanu, čiže sa jednalo o najprofesionálnejších vojakov dostupných OSN. Tieto jednotky však mali stále problém mandátu, konkrétne s odzbrojovaním ozbrojencov, keďže pri tom nemohli použiť silu, čo prináležalo len konžskej armáde.<sup>473</sup>

MONUC sa síce trápila v dôsledku týchto problémov (kvalita mierových jednotiek, nedostatočný mandát a logistická podpora) nedostatočnými zdrojmi a ťažkým odzbrojením, je to však najväčšia súčasná misia OSN, ktorá prispela k vyriešeniu medzištátnej a vnútroštátnej úrovne konfliktu, udržala jednotu Konga a riadila demilitarizáciu vojsk.<sup>474</sup> V Ituri sa MONUC podarilo v roku 2005 odzbrojiť 17000 príslušníkov milícií, čo výrazne prispelo k utlmeniu násilia vo východnom Kongu.<sup>475</sup> MONUC plnila spolu s konžskými spojencami, hlavnými donormi a mimovládnyimi organizáciami aj politickú

---

zodpovednosti IEMF na MONUC v Bunii 5.10. 2500 iturijská brigáda za šesť mesiacov na 4500 i mimo Bunie. Fakta a čísla OSN (2005), s. 79-80.

<sup>469</sup> Traub, J. (2006), s. 341-342.

<sup>470</sup> Traub, J. (2006), s. 343.

<sup>471</sup> Traub, J. (2006), s. 343-344.

<sup>472</sup> Security Council resolution, S/RES/1565 (2004), 1<sup>st</sup> October 2004, s. 2. Po zavraždení deviatich členov MONUC v Ituri vo februári 2005, bol vymenovaný nový vojenský veliteľ Patrik Cammaert. Economist: The UN gets tougher. In: Economist 2005, Vol. 374, No. 8417, s. 49.

<sup>473</sup> Traub, J. (2006), s. 345, 347.

<sup>474</sup> Nest, M. (2006), s. 132.

<sup>475</sup> Podobný počet však ostáva činných v Kivu. International Crisis Group (2007), s. 13-14.

rolu. Pomohla vytvoriť prechodnú vládu a organizovať voľby. MONUC sa poučila z chýb minulosti a mnohých konžských škandálov. Hlavným empirickým zistením bolo, že robustná mierová misia môže plniť oveľa náročnejšie úlohy, ako málopočetná misia. Konžská kríza však trpí predovšetkým nezaujmom hegemóna, čo výrazne komplikuje, podľa niektorých autorov, jej vyriešenie, keďže každá kríza potrebuje nejakého garanta.<sup>476</sup>

## Zhrnutie

Konžský mierový proces taktiež dopĺňa mozaiku komplexnosti tohto konfliktu. Na jeho pozadí bolo možné vysledovať určité ciele a stratégie jeho aktérov, ktoré inak nemožno pozorovať.<sup>477</sup> Mierový proces v Kongu naštartovalo zavraždenie L. Kabilu a neschopnosť aktérov vyriešiť tento konflikt vojensky. Diplomacia bola totiž na druhom mieste v politike všetkých zúčastnených strán. Konžský mierový proces posilnil nového konžského prezidenta J. Kabilu a oslabil povstaleckých spojencov Rwandu a Ugandu. Tento vývoj predstavoval pozitíva aj pre Angolu, ktorá sa po porážke UNITA konžskej vojny takmer nezúčastňovala. V tomto aspekte konžského konfliktu sa pritom objavuje nový mimoregionálny aktér. JAR, ktorá má síce silný záujem na ekonomickom využití Konga, preferuje však mierový spôsob dosiahnutia tohto cieľa, čo sa prejavilo aj na tom, že výraznou mierou prispela k ukončeniu konžskej vojny. Na tom sa rovnako podieľala aj OSN prostredníctvom svojej konžskej misie (MONUC), ktorá však rovnako ako jej predchodkyne v iných častiach sveta trpela mnohými organizačnými problémami. Medzinárodné spoločenstvo však nakoniec prispelo k vyriešeniu časti konžského konfliktu, aj keď niektoré aktivity Francúzska a USA tomu naklonené neboli, keďže tieto dve veľmoci sledovali viac vlastné ciele ako potreby mieru.

---

<sup>476</sup> Traub, J. (2006), s. 345-352. Bezpečnostná rada OSN predĺžila mandát MONUC do konca roku 2007. V krajine tak zostáva 17030 vojakov MONUC. Security Council resolution, S/RES/1756 (2007), 15 May 2007, s. 3.

<sup>477</sup> V Afrike sa okolo roku 1999 vytvoril neformálny protokol regionálnej intervencie, spočívajúcej na zvolaní mierovej konferencie na neutrálnej pôde za účasti bojujúcich strán, susedných štátov a medzinárodných inštitúcií. Najskôr sa podpíše prímerie a potom dohoda o prechodnej vláde, ktorá povedie k voľbám (okrem Konga aj napríklad v Burundi). Traub, J. (2006), s. 351.

## 5. Súčasný stav konžského konfliktu

Cieľom tejto kapitoly je prebádať aké sú v Kongu predpoklady na budovanie mieru.<sup>478</sup> Postup bude rovnaký ako v predchádzajúcich kapitolách. Najskôr sa táto časť práce zameria na politicko-vojenské premisy súčasného vývoja, potom na ekonomické faktory, ktoré vplyvajú na vývoj dnešnej situácie, a na záver na diplomatický, respektíve medzinárodný rozmer súčasného stavu konžského konfliktu. Účelom je dokázať, že „neexistuje vojnové riešenie tohto problému, iba politické riešenia.“<sup>479</sup>

### *Politicko-vojenský aspekt súčasného stavu konžského konfliktu*

Konžský konflikt je, čo do počtu obetí, jedným z najväčších konfliktov súčasnosti. Od roku 1998 si vyžiadal viac ako štyri milióny mŕtvych.<sup>480</sup> Druhá konžská vojna bola síce oficiálne ukončená v júni 2003 vytvorením prechodnej vlády národnej jednoty, lokálne konflikty na východe Konga však naďalej pokračujú. Po roku 2003 prichádza o život tridsaťtisíc ľudí mesačne.<sup>481</sup> Nejde tu teda o jednu ľahko identifikovateľnú konžskú vojnu, ale o spleť viacerých sporov prestupujúcich viacero úrovní konžského konfliktu. V tomto ohľade sa dáva zvláštny zreteľ na dimenziu etnických sporov a súperenia o nerastné zdroje. Mierový proces tieto skutočnosti podcenil a vyústil do tzv. negatívneho mieru, kde krivdy a štrukturálne možnosti pre exploataciu zostali nezmenené.<sup>482</sup> Problémom je zlý spôsob vládnutia, absencia stabilného prostredia na vybudovanie štátu a fakt, že Konžania sa musia naučiť ako riadiť štát.<sup>483</sup> V Kongu sú podľa E.F. Kisanganiho prítomné všetky faktory pre kolaps mierového procesu.<sup>484</sup> Obdobie po uzatvorení mierovej zmluvy je veľmi dôležité pre ďalší vývoj v krajine, ako to bolo možné pozorovať napríklad pri krachu mierového procesu v Angole a Rwande v polovici deväťdesiatych rokov. Nedôvera medzi bývalými protivníkmi vo vytvorení spoločnej armády, pokračovanie bojov na východe, kde zotrúva neodzbrojená *Interahamwe* a problém postavenie konžských Rwand'anov

<sup>478</sup> Budovanie mieru je komplexná záležitosť, ktorá zahŕňa prechod od vojny k mieru (odzbrojenie, demobilizácia a reintegrácia vojakov, návrat utečencov, voľby i dočasná správa). V tejto súvislosti existuje Úrad OSN pre oblasť veľkých jazier, ktorý sa zaoberá konžským vývojom. Fakta a čísla OSN (2005), s. 71.

<sup>479</sup> Traub, J. (2006), s. 357.

<sup>480</sup> Kern, K. (2006), s. 38. Snow, K.H., Barouski, D. (2006), s. 1. Podľa M. Nesta viac ako tri milióny mŕtvych. Nest, M. (2006), s. 12.

<sup>481</sup> Nest, M. (2006), s. 12.

<sup>482</sup> Viď snahu o udržanie režimu, etnické spory, slabosť štátu, spory o občianstvo a pôdu, a zasahovanie susedných krajín. Nest, M. (2006), s. 12-13.

<sup>483</sup> Traub, J. (2006), s. 351-352.

<sup>484</sup> Štátny kolaps, viac ako dvaja protivníci, viac ako päťdesiat tisíc ozbrojencov, nepriateľské susedné štáty a prírodné bohatstvo. Kisangani, E.F.: Legacies of the War Economy: Economic Challenges for Postconflict Reconstruction. In: Nest, M.: DRC: Economic Dimensions of War and Peace. Lynne Rienner Publishers, Boulder 2006, s. s. 99-100.

má podobne ako v minulosti aj naďalej vplyv na priebeh situácie v Kongu.<sup>485</sup> V krajine prebehli v roku 2006 prvýkrát po takmer päťdesiatich rokoch slobodné voľby. Prezidentom ostal J. Kabila, ktorý v druhom kole porazil J.P. Bembu.<sup>486</sup> Tieto prezidentské voľby boli vyústením medzikonžského dialógu, ktorý však neriešil rozdelenie moci na lokálnej úrovni, kde pôsobia noví aktéri, ktorí nemajú čo stratiť.

Niektorí autori hovoria v súvislosti s lokálnymi bojmi vo východných konžských regiónov Kivu a Ituri o vypuknutí tretej konžskej vojny.<sup>487</sup> Situácia v Ituri sa zhoršila po stiahnutí ugandských vojsk, ku ktorému po viacerých odkladoch (voči čomu ostro vystupovala Rwanda) došlo v máji 2003. V Ituri je najmenej päť etnických a ekonomicky motivovaných milícií. Kinshasa síce v januári 2005 pozvala piatich lídrov iturijských milícií, aby sa stali generálmi FARDC, tá však nie je schopná odzbrojiť ich milície.<sup>488</sup> V oblasti pôsobí napríklad Únia konžských vlastencov (UPC), ktorú síce pomohla vytvoriť v roku 2002 Uganda, o rok neskôr ju však podporuje Rwanda. Z etnického hľadiska tak Uganda následne podporuje Lenduov, zatiaľ čo Rwanda Hemov. Podľa ICG asi päťtisíc rwandských vojakov ostalo vo východnom Kongu pri RCD.<sup>489</sup> Čo sa týka Kivu, tu pôsobia rwandskí a burundskí povstalci (*Interahamwe* a FDD), ktorí s podporou Kinshasy bojujú proti RCD. Líder RCD Azarias Ruberwa sa síce pripojil k prechodnej vláde, problémom bol však okrem jeho súperenia s Kabilovým *Maison militaire* aj fakt, že vojenská veliteľia RCD odmietali zložiť zbrane.<sup>490</sup> V oboch regiónoch sa navyše nachádzajú i konžské milície *Maji-Maji*. Tieto polovojenské útvary pritom vytvárajú medzi sebou rôzne účelové aliancie, ktoré nezodpovedajú žiadnej jasnej stratégii. Problémom mierového procesu je aj štiepenie povstaleckých hnutí.<sup>491</sup> Táto tretia konžská vojna je tak menej štruktúrovaná a zahŕňa viac menších aktérov ako predchádzajúce dve. V tejto súvislosti možno tiež poukázať na vylúčenie konžských Tutsiov, ale aj Hutuov zo širšieho konžského národné-

---

<sup>485</sup> Weiss, H.F., Carayannis, T. (2004), s. 137-139. Je zaujímavé, že vojna posilnila konžskú identitu, ale súbežne potvrdila vylúčenie konžských Rwand'anov z jej poňatia. Toto vytvorenie konžského povedomie podľa prieskumov verejnej mienky napriek neexistencii intenzívnych spoločenských vzťahov a interakcií (K.Deutsch) je paradoxné. Weiss, H.F., Carayannis, T. (2004), s. 116, 136.

<sup>486</sup> Voľby z 30. júla a 29. októbra 2006. International Crisis Group (2007), s. 5. Kisangani, E.F. (2006), s. 99.

<sup>487</sup> Weiss, H.F., Carayannis, T. (2004), s. 128.

<sup>488</sup> Economist 2005, s. 49.

<sup>489</sup> Economist 2003c, 41-42.

<sup>490</sup> Vid' povstanie Laurenta Nkundu (konžského Tutsi) z 2. júna 2004, kedy povstalci obsadili Bukavu zo strachu pred genocídou a boli vraj podporený Rwandou. Economist: The fire rekindles. In: Economist 2004, Vol. 371, No. 8378, s. 46.

<sup>491</sup> RCD päťkrát po Lusake, problém participácie Maji-Maji. Grignon, F. (2006), s. 91.

ho povedomia.<sup>492</sup> Postavenie konžských Tutsiov, ktorí sú priestorovo sústredení práve do týchto dvoch konžských regiónov, vo veľkej miere vplýva na kvalitu vzťahov Kinshasy a Rwandy.<sup>493</sup> Táto otázka súvisí s odzbrojením bývalej *Interahamwe* (FDLR), ktorej politické krídlo požaduje výmenou za návrat do Rwandy politický priestor, čo však rezolútne odmieta rwandský prezident P. Kagame, ktorý je ochotný garantovať len ich bezpečný návrat. Politické ciele však často zatláčajú do úzadia ekonomické zisky z exploatacie. Napríklad v Kivu je dostatok dreva, vody, diamantov, koltánu, medi a zlata. Keď Rwanda obsadila túto časť Konga, vytvorila tu ekonomický protektorát. Vojnoví baróni, z ktorých niektorí sú členmi konžskej vlády, sa naďalej obohacujú z medzinárodných zdrojov, čím si zaručujú vernosť svojich milícií.<sup>494</sup> Z týchto zistení vyplýva, že miestne konflikty musia byť integrované do mierového procesu. Tu je treba zobrať do úvahy, že podnety národných a lokálnych aktérov dodržiavať mier sú rôzne; národní získajú moc, lokálni musia preto tiež niečo získať, napríklad určitú formu federalizmu.<sup>495</sup>

### ***Ekonomický aspekt konžského konfliktu***

Problémom povojnovej obnovy Konga je aj fakt, že súkromný kapitál, ktorý je preň nevyhnutný, sa podieľal na chode vojny.<sup>496</sup> Ekonomické faktory neboli podľa M. Nesta hlavnou príčinou vypuknutia konžských vojen, len jednou z mnohých. Vznikli až v ich dôsledku, aj keď na lokálnej úrovni bola situácia úplne opačná.<sup>497</sup> Ekonomické záujmy prispeli k predĺženiu konžskej vojny a k štiepeniu povstaleckých hnutí.<sup>498</sup> Exploatacia konžského prírodného bohatstva navyše naďalej pokračuje, keďže ekonomická transparentnosť by ohrozila vzťahy konžských predstaviteľov s regionálnymi mocipánmi a ich obchodné siete (znamenala by stratu vojenskej a politickej podpory). Z týchto dôvodov sa prechodná vláda zaväzuje k reformám, ktoré nemieni dodržiavať.<sup>499</sup> Ekonomickú a politickú budúcnosť krajiny pritom ovplyvňujú nielen štátni aktéri, ale aj regionálne mocnosti

---

<sup>492</sup> Táto premisa však nie je absolútna, čo dokazuje napríklad väčšia akceptácia Mulenžanov, po ich povstaní proti rwandskému veleniu v januári 2002.

<sup>493</sup> Vid' napríklad ich zhoršenie pre zabitie konžských Tutsiov v burundských táborech v roku 2004. Weiss, H.F., Carayannis, T. (2004), s. 127-129, 134.

<sup>494</sup> Traub, J. (2006), s. 346-348.

<sup>495</sup> Nest, M. (2006), s. 132-135. Podľa E.F. Kisanganiho je problémom povojnovej obnovy aj dosiahnutie spravodlivosti pre vojnové obeť, a teda zodpovedanie sa vinníkov prostredníctvom zmierovacích komisií. Kisangani však vidí problém v tom, že prechodná vláda je zložená z vojnových zločincov. Kisangani, E.F. (2006), s. 123.

<sup>496</sup> Fakta a čísla OSN (2005), s. 68.

<sup>497</sup> Nest, M. (2006), s. 129.

<sup>498</sup> Nest, M. (2006), s. 131.

<sup>499</sup> Na exploatacii konžského bohatstva sa nepodieľali len zahraniční aktéri, ale aj konžskí predstavitelia, preto odmietajú zaradenie ekonomickej agendy do mierového procesu. Grignon, F. (2006), s. 68, 77-79, 91. Niektorí autori preto poukazujú na dôležitosť politickej decentralizácie. Weiss, H.F., Carayannis, T. (2004), s. 138.

(Rwanda a Uganda) ovládajúce konžských povstalcov a mnoho konžských aktérov, ktorí neboli zahrnutí do oficiálneho mierového procesu a ktorí môžu zablockovať mierový proces.<sup>500</sup> Uganda a Rwanda sa síce z Konga oficiálne stiahli, Rwanda však kvôli pretrvávajúcim bezpečnostným hrozbám a nevyriešeným ekonomickým záujmom naďalej zostáva vojensky a ekonomicky angažovaná vo východnom Kongu, svoju účasť pritom naďalej financuje exploatáciou.<sup>501</sup> Nevyriešené ekonomické záujmy v Kongu majú aj ďalší aktéri ako napríklad JAR, Francúzsko a USA. Ich snaha o obnovu konžského ťažobného priemyslu a posilnenie prítomnosti MONUC je vnímaná ako snaha o obnovenie kontroly nad konžskou ekonomikou.<sup>502</sup> Medzinárodné spoločenstvo odsúdilo exploatáciu Rwandy, Ugandy, Zimbabwe a konžských aktérov; Francúzsko, USA a Veľká Británia však odmietli priznať zapojenie svojich obchodných spoločností. Menej pokrytecká bola JAR, ktorá otvorene priznávala svoje obchodné záujmy, aj keď odmietala tvrdenia, že je to jej hlavný cieľ účasti na riešení konžskej vojny.<sup>503</sup> Otvorené priznanie ekonomických záujmov by však mohlo skomplikovať mierový proces, aj keď v dlhodobom hľadisku je to podmienka nastolenia mieru, otázkou je teda načasovanie.<sup>504</sup> Existuje tu nebezpečenstvo, že regionálni aktéri, ktorí si pripadajú porazení v povojnovej obnove, ju z toho dôvodu môžu prekaziť.<sup>505</sup> Konžský konflikt je ťažké vyriešiť, lebo nejde len o ekonomické záujmy. Nestačí jednoducho posilniť kapacitu a transparentnosť štátu, problémom je štátna správa zdrojov, ktorá je prepojená s etnicitou. Zlá správa zdrojov a etnicita tvoria podľa M. Nesta jeden fenomén, nie dva, preto ich treba riešiť súčasne.<sup>506</sup>

Ďalším rozmerom povojnovej rekonštrukcie Konga je regionálny aspekt. Kongo je už od nezávislosti považované za kľúčový štát rozvoja stredoafrického regiónu i celej Afriky.<sup>507</sup> Z politicko-vojenského hľadiska sú hlavným faktorom nestability Konga ob-

---

<sup>500</sup> Obchodné a vojenské siete vytvorené a udržiavané Rwandou a Ugandou využívajú napríklad FDLR, Muebutsi z RCD-Goma, Maji-Maji, Masunzu – vodca mulenžského povstania, Union des Patriotes Congolais – Hema. Grignon, F. (2006), s. 77-79.

<sup>501</sup> Nest, M. (2006), s. 129-130.

<sup>502</sup> CIAT umožnilo USA, Kanade, JAR a Belgicku uzatvoriť v Kongu lukratívne ťažobné zmluvy. International Crisis Group (2007), s. 3.

<sup>503</sup> Vid' konžská podniková delegácia JAR v januári 2004 a apríli 2005. Ambície JAR narážajú na odpor zo strany Zambie, Kene a Tanzánie.

<sup>504</sup> Grignon, F. (2006), s. 91-92.

<sup>505</sup> Grignon, F. (2006), s. 67-68. Konžania sa navyše závislí na vojnovej ekonomike (aj napriek jej charakteru vojnového panstva). Kisangani, E.F. (2006), s. 99-100. Rôzny dopad stratégií exploatácie – rozdiel v ťažbe veľkých ťažobných firiem (vláda) a koltánu a diamantov (povstanci). Pozitívny dopad účasti veľkých ťažobných firiem na mierovom procese, negatívom je ich prílišný vplyv a postavenie živnostníkov. Nest, M. (2006), s. 132-135.

<sup>506</sup> Nest, M. (2006), s. 130-131.

<sup>507</sup> Maton, J., Solignac Lecomte, H.B. (2001), s. 6.



čianske vojny v susedných krajinách (v Angole, Burundi, Rwande a Ugande).<sup>508</sup> Na území Konga prebiehalo šesť separátnych konfliktov; konžský konflikt bol a je prepojený s rwandskou, ugandskou, burundskou a angolskou vojnou.<sup>509</sup> Na druhej strane vplýval konžský konflikt aj na zdanlivo nezapojené susediace štáty. Najviac zasiahnutým bola Stredoafriická republika, ktorej hlavnou obchodnou cestou ako vnútrozemskej krajiny je rieka Kongo.<sup>510</sup> Neblahý vplyv na situáciu v SAR, ale aj v Kongu–Brazzaville, Tanzánii a Zambii mala i vlna utečencov. Zambia sa preto sústredila na sprostredkovanie ukončenia vojny v roku 1999.<sup>511</sup> Z ekonomického hľadiska je preto cieľom povojnového vývoja vytvorenie ekonomického regiónu siahajúceho od Atlantického až po Indický oceán, čiže zmena národnej stratégie rozvoja na regionálnu. Kongo by podľa J. Matona a H.B. Solignac-Lecomta malo byť centrom ekonomickej integrácie tohto regiónu; najmä vďaka jeho provinciám ako Dolné Kongo, Katanga a región Kivu–Ituri.<sup>512</sup> Osudy Konga a ostatných krajín regiónu sú previazané. Nestabilita Konga destabilizuje celý región, ktorý je závislý na medzinárodných trhoch a pomoci.<sup>513</sup> Pre vyriešenie konžského konfliktu a ukončenie nelegálnych obchodných sietí je potrebný regionálny prístup. Africké regionálne organizácie však majú problémy s povojnovou rekonštrukciou; chýbajú im zdroje, jasná agenda a hegemón. JAR síce dominuje v SADC ekonomicky, ale nie politicky.<sup>514</sup> Konžská vojna tak neprosperala nikomu, navyše znemožnila ekonomický rozvoj regiónu.<sup>515</sup>

### *Medzinárodný aspekt konžského konfliktu*

Najširším rozmerom konžského konfliktu je jeho medzinárodný aspekt. Medzinárodné spoločenstvo v zastúpení OSN, MMF a Svetovej banky sa vo veľkej miere podieľa na obnove krajiny. Konžský konflikt ukázal, že medzinárodné spoločenstvo môže ovplyvniť obsah mierových rokovaní (viď dopad správy OSN) a výraznou mierou prispieť k ukončeniu konfliktu.<sup>516</sup> Medzinárodný výbor pre podporu prechodnej vlády zložený z päť-

<sup>508</sup> Maton, J., Solignac Lecomte, H.B. (2001), s. 28.

<sup>509</sup> Kabemba, C. (2001), s. 31.

<sup>510</sup> Keď v roku 1999 ovládol Rovníkovú provinciu J.P. Bemba, SAR sa s ním musela dohodnúť, na čo zareagovala Kinshasa zastavením dovozu ropy, čo pre túto krajinu znamenalo nedostatok palív. Keď Bemba v máji 2001 zabránil štátnemu prevratu v SAR, vzťahy s Kinshasou sa ešte viac zhoršili (Bemba pašoval kávu do SAR). Koyame, M.; Clark, J.F. (2002), s. 217.

<sup>511</sup> Prítomnosť utečencov zvyšuje ceny tovarov a znižuje cenu práce, vyvíja tlak na miestne zdroje (ako drevo), plus napríklad v Zambii vypukli v utečeneckých táboroch nepokoje i epidémia cholery. Koyame, M.; Clark, J.F. (2002), s. 217-218.

<sup>512</sup> Katanga prepája Kongo so SADC, Kivu-Ituri s Rwandou, Ugandou, Keňou a Tanzániou. Maton, J., Solignac Lecomte, H.B. (2001), s. 33.

<sup>513</sup> Maton, J., Solignac Lecomte, H.B. (2001), s. 37.

<sup>514</sup> Nest, M. (2006), s. 132-135.

<sup>515</sup> Koyame, M.; Clark, J.F. (2002), s. 220.

<sup>516</sup> Nest, M. (2006), s. 132-135.

nástich vlád sa sústreďoval na bezpečnostnú stránku povojnovej obnovy.<sup>517</sup> Medzinárodné inštitúcie plne nedôverovali prechodnej vláde v spravovaní stámiliónoch dolárov na vybudovanie štátu, preto došlo k vytvoreniu výboru diplomatov z hlavných donorských štátov a susedných krajín, ktorý bol spoluzodpovedný za prechod. Významná úloha OSN pritom podľa J. Trauba spočívala v tom, že ako jediný zástupca v tomto orgáne hájila záujmy Konžanov.<sup>518</sup> Skorumpovaná elita zastúpená v konžskej vláde okolo prezidenta Kabilu (tzv. *la famille Kabila*) získala kontrolu nad štátnou infraštruktúrou a nad armádou, ktoré používala vo svoj prospech.<sup>519</sup> Veliteľ MONUC Swing videl v intenciách klasického amerického zahraničného optimizmu J. Kabilu na správnej ceste, mnohí ho však považovali za bábku spojencov jeho otca. Dôležitú úlohu však medzinárodné spoločenstvo zohralo pri zostavovaní ústavy, ktorú ohrozovali spory o kompetencie medzi Kabilom a parlamentom. Na stranu konžského prezidenta sa postavilo Francúzsko, ktoré chcelo, aby ústavu odobrili Konžania. Proti tomu vystúpilo viacero členov medzinárodného spoločenstva, ako napríklad Javier Solana (EÚ), ktorí v tom videli len spôsob ako minúť stámiliónoch dolárov na zvolenie diktátora. Pod hrozbou novej občianskej vojny a medzinárodným tlakom schválil parlament demokratickejšiu verziu ústavy. Medzinárodné spoločenstvo prispelo aj k demokratickému priebehu prezidentských volieb z roku 2006, ktoré v určitých momentoch prerástli do otvorených bojov medzi jednotkami prezidenta J. Kabilu a milíciami vernými J.P. Bembovi. Tento vplyv západných krajín je však v stredoafrickom regióne odmietaný; J. Kabila vyzýval Západ, aby sa sústreďil na rozvojovú pomoc a nezasahoval do konžskej politiky.<sup>520</sup> Tieto udalosti ale svedčia o tom, že Kongo potrebuje robustný politický dohľad. Povstalcov sa podarilo presvedčiť tým, že im ponúkli miesta v prechodnej vláde, kde však sledujú vlastné záujmy. Cieľom medzinárodného spoločenstva, v užšom poňatí MONUC, je vytvorenie legitímneho politického poriadku. MONUC však mal veľké problémy s integráciou milícií verných vojnovým barónom do armády, keďže podľa dohody o prechodnej vláde patrí ich odzbrojenie len do právomoci neschopnej FARDC.<sup>521</sup> V tejto súvislosti často zaznievajú hlasy, že MONUC „nikdy

---

<sup>517</sup> Výbor známy pod francúzskou skratkou CIAT (Comité international d'accompagnement de la transition), zložený z veľvyslancov USA, Francúzska, Veľkej Británie, Belgicka, JAR, Číny, Angoly, Kanady, Ruska, EÚ a AÚ v Kinshase; na čele so špeciálnym vyslancom GT OSN. CIAT činný v rokoch 2003-2006. International Crisis Group (2007), s. 2-3. Kisangani, E.F. (2006), s. 119-122.

<sup>518</sup> Traub, J. (2006), s. 352, 357.

<sup>519</sup> Maison militaire spravoval 100 miliónov USD pre FARDC s vraj 350000 vojakmi (v skutočnosti približne polovica), aby ospravedlnili zdroje. Vojakom však neboli vyplatené mzdy, a preto spolupracovali s tými, s ktorými mali bojovať. Traub, J. (2006), s. 353.

<sup>520</sup> Rovnako to podporujú Angola, Čína a JAR. International Crisis Group (2007), s. 16-17, 24.

<sup>521</sup> Traub, J. (2006), s. 353-357.

nebude mať dostatok jednotiek v Kongu.“<sup>522</sup> Niektorí autori ďalej medzinárodnému spoločenstvu vyčítajú, že rieši v prvom rade súčasnú nestabilitu, a nie príčiny konfliktu.<sup>523</sup> Povojnová obnova stabilizovala inštitúcie a ekonomiku, nevyriešila však problém exploatacie.<sup>524</sup> Programy povojnovej obnovy nie sú dostatočne koordinované a nezaoberajú sa špecifickými prvkami konžského konfliktu etnického a ekonomického pôvodu, ako napríklad otázkou občianstva a vlastníctva pôdy, ktoré výraznou mierou prispievajú k nestabilite.<sup>525</sup> Hlavnou úlohou medzinárodného spoločenstva by podľa M. Nesta malo byť preskúmanie politických, spoločenských a ekonomických požiadaviek povstalcov a ich zosúladenie s väčšími aktérmi. Tento autor naráža na skutočnosť, že keby sa miestne konflikty skôr preskúmali, boli by skôr prioritou a možno by nedospeli do súčasného stavu.<sup>526</sup>

### *Zhrnutie*

Na záver treba povedať, že konžský konflikt nie je len jednou vojnou, ktorú vyrieši podpísanie mieru a stiahnutie zahraničných vojsk. Konžský konflikt je klasickým príkladom súčasných konfliktov. Je to konflikt komplexný, ktorý prestupuje politicko-vojenskú, ekonomickú a diplomatickú rovinu, a to na lokálnej, štátnej a medzinárodnej úrovni. Je to teda konflikt, kde sa týchto šesť premenných vzájomne ovplyvňuje, čo do značnej miery sťažuje jeho vyriešenie. Prvým krokom je uvedenie si existencie tejto matrice vzťahov, ktorá je paradigmou celého konžského konfliktu. Separátne riešenie akejkoľvek jej časti neexistuje. Mierotvorcovia sa tak dostávajú do dilemy, ktorú popisuje P. Wallenstein, či riešiť najskôr ten-ktorý spor, alebo sa k problému postaviť komplexne a riešiť najprv tie najdôležitejšie časti konfliktu.<sup>527</sup> Problémom taktiež zostáva fakt, že mnohí potenciálni mierotvorcovia sledujú v konžskom konflikte vlastné záujmy. Neexistuje tu skutočne neutrálny sprostredkovateľ. Jediné, čo v tejto situácii zostáva je tak otvorené priznanie svojich (ekonomických) záujmov. Skrátka, všetci účastníci konžského mierového procesu si najskôr musia uvedomiť komplexný charakter tohto konfliktu, potom otvo-

<sup>522</sup> Traub, J. (2006), s. 357.

<sup>523</sup> Kisangani, E.F. (2006), s. 108, 112.

<sup>524</sup> ICG medzinárodnému spoločenstvu vyčíta, že sa sústreďuje na vyriešenie bezpečnostnej otázky (MONUC) na úkor politického zmierenia, o čom svedčí aj slabá podpora Rámcovej pomoci krajine (Country Assistance Framework) vypracovanej v roku 2006 OSN, Svetovou bankou, EÚ a USA, ktorá zahŕňa päť pilierov: dobrý spôsob vládnutia, rast v záujme chudobných, lepší prístup k sociálnym službám, boj proti aids a podpora oblastného rozvoja. International Crisis Group (2007), s. 23.

<sup>525</sup> Treba objasniť nároky ťažobných spoločností na koncesie – prehodnotenie zmlúv z obdobia bojov ako konžská odpoveď na prvú správu panelu OSN. Najväčším problémom je to vo východnom Kongu, kde viacero autorít udelilo koncesie. Výbor prechodnej vlády pre prehodnotenie zmlúv zmieta korupcia kvôli neexistencii kritérií. Mohli by to vyriešiť tradičné autority, ktoré stále disponujú legitimitou medzi obyvateľmi (odlíšenie vlastníctva a používania pôdy), nie sú však obsiahnuté v mierovom procese a uznané prechodnou vládou. Kisangani, E.F. (2006), s. 119-123.

<sup>526</sup> Nest, M. (2006), s. 132-135.

<sup>527</sup> Wallenstein, P. (2006), s. 196-200.

rene priznať svoje ciele a nakoniec prejaviť ochotu tento konflikt vyriešiť. Nesmie pritom zostať nikto z tohto mierového procesu vylúčený, keďže toto by v najlepšom prípade skomplikovalo jeho vyriešenie. Ostáva len veriť, že zahájená cesta demokratického prechodu Konga bude pokračovať a bude mať synergetický efekt na rôzne zložky konžského konfliktu, či už obsahového, alebo priestorového rázu.<sup>528</sup>

---

<sup>528</sup> ICG sa v tomto ohľade obáva najmä autoritatívnosti, militarizmu a korupcie na vysokých miestach konžskej vlády, ktorá môže podkopať konžský mierový proces. ICG poukazuje na nedisciplinovanú konžskú armádu, na absenciu vládnej kontroly na východe krajiny a nepokoje na západe. International Crisis Group (2007), s. i, 25.

## Záver

Cieľom tejto práce bolo pochopiť mocenskú politiku v strednej Afrike na pozadí druhej konžskej vojny. K dosiahnutiu tohto cieľa sa táto analýza chcela dopátrať s pomocou matrice cieľov–stratégií–výsledkov, ktorá mala určiť, komu zo skúmaných aktérov sa podarilo presadiť svoje ciele voči ostatným, a teda disponovať určitou formou moci, a aké boli vlastnosti tejto moci. Táto analýza umožnila aj lepšie definovať rozhranie konžského stredoafrického regiónu, v ktorom sa táto moc prejavovala. Postup, ktorý zvolila, spočíval na počiatočnom preskúmaní teoretických a historických premís a ich následnom aplikovaní vo výskume jednotlivých aspektov konžského konfliktu.

V prvej kapitole boli preskúmané špecifické črty moci a konfliktu v Afrike, rovnako aj dejinný vývoj, ktorý predchádzal vypuknutiu druhej konžskej vojny. Z týchto poznatkov bolo možné vyvodit' určité závery ohľadom hlavných znakov moci v Afrike. Slabosť štátnych inštitúcií v spojení s endogénnymi charakteristikami africkej spoločnosti, ktorým dominuje najmä klientelizmus, umožnila po získaní nezávislosti prenesenie tohto systému na úroveň štátu. Moc tak spočívala hlavne na veľkosti klientelistickej siete a množstve zdrojov, ktoré možno distribuovať. Tieto zdroje pritom pochádzali buď z nerastného bohatstva, alebo z výhod, ktoré prinášalo medzinárodné uznanie štátu (exogénna charakteristika moci). Preto keď prepukla ekonomická kríza v osemdesiatych rokoch a následne došlo k skončeniu studenej vojny (čiže k zastaveniu medzinárodnej podpory režimov), museli držitelia moci hľadať nové spôsoby nadobudnutia zdrojov. Tieto našli v privatizácii štátnych funkcií a v zapojení sa do nelegálnych aktivít. Moc sa tak začala odvodzovať od kontroly obchodu, pričom jej aktéri už neboli len štátni predstavitelia. Mnoho často zahraničných obchodných spoločností požívalo právomocami, ktoré kedysi patrili výhradne štátu a ktoré tvorili základne premisy západného chápania štátnej moci. Toto všetko sa udialo v snahe zachrániť systém klientelizmu, ktorý je základom afrického chápania moci. Prvá kapitola popisala aj africké konflikty, ktoré odrážajú mocenskú štruktúru afrického politického systému. Na pozadí štátneho kolapsu pohltila africké konflikty logika vojnových barónov. Tieto stratégie už nespočívajú na žiadnej ideológii, ide im iba o prístup k zdrojom, ktoré možno následne distribuovať. Vojnoví baróni dosahujú svojich cieľov, keďže im v tom nemá kto zabrániť, a preto sú to práve oni, čo disponujú mocou v Afrike, aj keď je to moc značne rozkúskovaná vzhľadom na množstvo

aktérov, ktorí si ju nárokujejú. V nasledujúcom historickom priereze konžských udalostí možno následne badať konkrétne prejavy týchto charakteristík.

Hlavnou príčinou konžských vojen bolo mocenské vákuum, ktoré sa vytvorilo na konci Mobutuovej vlády. Epicentrum tohto mocenského vákua sa nachádzalo vo východnom Kongu, ktoré sa tak nie náhodou stalo miestom vypuknutia oboch vojen. Následný boj o moc v regióne strednej Afriky, ktorý prebiehal na pozadí druhej konžskej vojny, bol vlastne snahou viacerých aktérov o vyplnenie tohto mocenského vákua. Konžská vojna tak bola v skutočnosti vojnou o Kongo. Najväčší podiel na vypuknutí týchto vojen mala Rwanda, ktorá však svojim útokom na Kinshasu vychýlila mocenskú rovnováhu natoľko, že ohrozila regionálnu pozíciu Angoly, ktorá bola rozhodujúcou mocnosťou, čo sa týka ukončenia tejto vojny. Na konflikte sa tiež výraznou mierou podieľali Uganda a Zimbabwe, ktoré však nemali rozhodujúci vplyv na jeho vypuknutie, ani ukončenie. Zásadný vplyv na priebeh konfliktu mal naopak konžský prezident Laurent Kabila, ktorý chcel vyplniť uprázdnené miesto po Mobutum, dostal sa však do sporu so spojeneckou Rwandou. Kabilova snaha udržať si moc preto nielen podnietila rwandský útok, ale bránila aj mierovému ukončeniu sporu, čím sa dostávala do rozporu s Angolou. Patovú situáciu, ktorú vytvorila jeho politika, tak narušilo až jeho zavraždenie, ktoré sa tak stalo hlavným menovateľom ukončenia druhej konžskej vojny. K výsledku vojny prispeli výraznou mierou aj Francúzsko a USA, ktoré reagovali na konžský konflikt v súlade so svojou dlhoročnou africkou politikou, ktorá sledovala a sleduje v prvom rade ich záujmy.

Konžský konflikt je klasickým moderným vojenským konfliktom, ktorý neprebíha len vo vojensko-politickej rovine. Súčasné svetové konflikty sú komplexnými javmi, ktoré zahŕňajú ekonomické a mnohé medzinárodné premenné, ktoré veľkou mierou vplyvajú na ich priebeh. Tieto zistenia zohľadňuje aj charakter moci, ktorou disponovali rôzni aktéri druhej konžskej vojny. Pre mnohých, či už regionálnych alebo svetových aktérov, bolo veľmi dôležité využitie konžského nerastného bohatstva. Najorganizovanejšiu stratégiu pritom zvolila Rwanda, čo sa podpísalo aj na fakte, že napriek svojim prirodzeným obmedzeniam mala na priebeh konfliktu výrazný vplyv. Naopak menej organizovanú exploataciu viedli Uganda a Zimbabwe. Na konžskom konflikte bohatlo aj mnoho zahraničných neštátnych aktérov, ktorý tak do vojny nepriamo zapojili svetové veľmoci, akou sú v prvom rade USA. Na ekonomickom využití Konga mala záujem aj JAR, ktorá sa ako aktér objavuje až na poli konžského mierového procesu. Jej cieľom síce boli obchodné vzťahy s Kongom, ktoré je považované za jej sféru vplyvu, JAR však zvolila stratégiu mierového ukončenia tejto vojny, v ktorej po počiatkových neúspechoch bola

mimoriadne úspešná. JAR navyše motivovala aj potreba stabilných susedov, čiže aby nedochádzalo k prelievaniu konfliktov na jej územie, najmä čo sa týka prívalu utečencov. Medzi hlavné formy participácie medzinárodného spoločenstva na riešení konžskej vojny patrili aktivity Bezpečnostnej rady OSN a nasadenie Konžskej misie OSN (MONUC), ktorá ako prvá v histórii dostala oprávnenie na použitie sily. Táto misia však od začiatku čelila mnohým organizačným problémom (ako napríklad kvalita mierových jednotiek, nedostatočný mandát a logistická podpora), ktoré jej bránili v naplnení svojich cieľov. MONUC však bola schopná poučiť sa zo svojich chýb a mnohých konžských škandálov. V tomto ohľade však trpí konžský konflikt predovšetkým nezáujmom hegemóna, čo výrazne komplikovalo jeho vyriešenie.

Táto práca si v úvode položila niekoľko základných otázok. Čo sa týka priestorového vymedzenia, ako možno na základe druhej konžskej vojny a konžského konfliktu v širšom poňatí definovať presnejšie stredoafrický región? Čo sa týka aktérov, existuje v regióne mocenský hegemón? Ak áno, je jeho moc predovšetkým vojenská, alebo je to moc iného charakteru? Odpoveďou na prvú otázku týkajúcu sa konžského stredoafrického regiónu je, že na základe zapojenia krajín do konžského konfliktu ho tvorí okrem Konga Angola, Rwanda, Uganda a Burundi; pričom tento región je rozdelený okolo dvoch pólův, a to konžsko-angolského a konžsko-rwandského pohraničia. Voči v úvode použitej definícii tohto regiónu je rozdielom najmä absencia Konga–Brazzaville, ktoré sa konžských vojen nezúčastnilo. Účasť takých štátův ako v prvom rade Zimbabwe, ale aj Namíbia a Čad, svedčí o veľkosti mocenského vakuu, ktoré sa vytvorilo v strednej Afrike a o ktorého vyplnenie sa uchádzali aj mimoregionálni aktéri.

Čo sa týka druhej otázky, čiže identifikácie mocenského hegemóna tohto regiónu, k tomu malo pomôcť použitie matrice cieľov–stratégii–výsledkov. Závěry tejto analýzy majú zároveň vplyv aj na tretiu otázku týkajúcu sa charakteru moci tohto hegemóna. Zodpovedanie týchto dvoch otázok bolo pritom hlavným cieľom tejto práce.

Konžský prezident Laurent Kabila sa počas konžskej vojny snažil dosiahnuť vytvorenie vlastnej armády, získanie podpory Konžanův a medzinárodného spoločenstva. Ak porovnáme jeho ciele s výsledkami, zistíme, že L. Kabila dosiahol pozitívne výsledky na poli získania vnútroštátnej podpory pre svoju vládu. Nepodarilo sa mu však vybudovať silnú konžskú armádu, ani získať, respektíve udržať si medzinárodnú podporu pre svoj režim. L. Kabila doplatil hlavne na svoju stratégiu v konžskom mierovom procese, ktorá sledovala cieľ získania času na dosiahnutie vojenského riešenia. Naopak jeho nástupca

Joseph Kabila založil svoju stratégiu na diametrálne odlišnej pozícii, čím sa mu podarilo upevniť svoju moc.

Angola chcela v konžských vojnách predovšetkým poraziť povstaleckú Národnú úniu pre úplnú nezávislosť Angoly (UNITA), ochrániť svoje ropné zariadenia a udržať priateľský režim v Kinshase. Okrem toho chcela čo najrýchlejšie vyriešiť konžský konflikt, v ktorom nemala žiadne špecifické záujmy. Pri sledovaní svojich cieľov v druhej konžskej vojne bola Angola mimoriadne úspešná a mala teda veľmi výrazný vplyv na vyplnenie mocenského vákuua, ktoré sa vytvorilo na konci Mobutuovej vlády. Jej vplyv je však do značnej miery územne obmedzený na priliehajúce oblasti.

Naopak Zimbabwe nemalo žiadne bezpečnostné dôvody pre svoju účasť v druhej konžskej vojne. Zimbabwe malo tiež sťaženú pozíciu usilovať sa o mocenského hegemóna tým, že územne nepatrilo do stredoafrického regiónu. Sledovalo v prvom rade cieľ posilnenia regionálnej prestíže a vnútroštátnej moci svojho prezidenta R. Mugabeho. Zimbabwe si konžskou vojnou síce zvýšilo regionálne renomé, medzinárodné a vnútorné postavenie svojho prezidenta však skôr poškodilo.

Jednou z hlavných príčin konžských vojen je neukončená občianska vojna v Rwande, ktorú predĺžilo mocenské vákuum vytvorené vo východnom Kongu. Medzi rwandské ciele v konžskej vojne preto patrilo odstránenie bezpečnostnej hrozby pre vládny režim, ochrana záujmov konžských Tutsiov, udržanie si mocenského vplyvu v konžských záležitostiach, a to najmä vo východokonžskej provincii Kivu. V tomto ohľade bola pre ňu Lusacká mierová dohoda istou formou víťazstva, keďže uznala jej pôsobenie na podporu povstalcov za legitímne. Túto pozíciu však oslabili boje s Ugandou o Kisanгани, ktoré vyjavili ich nelegálne ekonomické záujmy, a príchod Josepha Kabilu, keďže nový prezident nehodlal výrazne komplikovať mierový proces. Rwande sa tak okrem udržania nepriamej kontroly nad Kivu nepodarilo vojensky dosiahnuť svoje ciele. Hlavnou rwandskou stratégiou bola totiž stratégia vojenská, ktorá jej v minulosti priniesla veľa úspechov, avšak v Kongu narazila na svoje limity (či už kapacitné alebo teritoriálne).

Hlavnými cieľmi ugandskej intervencie boli bezpečnostné záujmy, väčšia regionálna prestíž a pomoc spojeneckej Rwande. Mnohé z týchto cieľov sa vytvorili až v priebehu vojny. V konžskej vojne sledovala stratégiu budovania povstaleckých skupín, ktorá slúžila aj na ospravedlnenie jej prítomnosti v Kongu na pozadí osobného obohacovania príslušníkov ugandskej armády. Ugande sa však nepodarilo zlepšiť svoju bezpečnostnú situáciu, utrpela aj jej regionálna prestíž, medzinárodné renomé a spojenectvo s Rwandou.



Čo sa týka medzinárodných aktérov podieľajúcich sa na konžskej vojne, dostávajú sa do popredia predovšetkým Francúzsko a USA, pre ktorých bola táto vojna pokračovaním ich politiky z čias studenej vojny. Francúzske ciele a stratégia mali pôvod v jeho africkej politike spred roku 1989, kedy bolo cieľom uchádzať sa vďaka Afrike o pozíciu hegemóna, podporiť pozíciu francúzštiny vo svete, dominovať v boji s anglofónnymi krajinami a udržať osobné kontakty medzi štátnymi predstaviteľmi. Jeho stratégie zahŕňali podporu spriaznených vlád a využívanie OSN na vojenskú intervenciu a oslabenie pozícií konkurentov. Francúzsko sa napríklad výrazne podieľalo na rezolúciách požadujúcich stiahnutie vojsk a vyšetovanie exploatacie konžského nerastného bohatstva. Výsledkom jeho politiky bolo však oslabenie jeho pozície v Kongu, najmä kvôli praktikám, ktoré už nie sú medzinárodne akceptované, ako tomu bolo počas studenej vojny, a taktiež kvôli vzrastajúcemu záujmu USA o tento kontinent, ktorému nie je schopné Francúzsko čeliť.

Hlavným cieľom USA po skončení studenej vojny bolo minimalizovanie negatívnych vplyvov Afriky, konkrétnejšie minimálne obete na životoch amerických vojakov. Tento cieľ sa mal dosiahnuť prostredníctvom minimálnej stratégie, lepšie poznanej pod názvom africké riešenia pre africké problémy. V rámci tejto stratégie pokračovali Američania v predaji zbraní a poskytovaní vojenských tréningov africkým štátom, v čom videli nástroj ich rozvoja. Po 11. septembri 2001 bol novým cieľom USA boj proti terorizmu, kvôli čomu čiastočne aktivizovali viac svoju africkú stratégiu. Výsledky americkej politiky v Kongu sú vo vzťahu k ich cieľom pozitívne. USA sa podarilo získať prístup ku konžskému nerastnému bohatstvu, nedošlo ani k šíreniu islamského fundamentalizmu v regióne strednej Afriky. Neúspechom je však obzvlášť ich slabý podiel na mierovom procese.

Najviac cieľov sa tak v druhej konžskej vojne podarilo dosiahnuť Angole, ktorej moc spočíva hlavne na vojenských ukazovateľoch. Čiastočne úspešné boli Kinshasa a Rwanda. Rwanda si udržala vplyv v Kivu a dokázala tiež vyťažiť z nelegálnej exploatacie. Kinshase sa podarilo udržať pri moci režim rodiny Kabilu, aj keď za cenu zvláštnej výmeny hlavy štátu. Naopak vôbec úspešné neboli pri presadzovaní svojich cieľov Uganda a Zimbabwe, ktoré asi najviac doplatili na negatívny vplyv politiky vojenského panstva. Problémom týchto dvoch krajín je aj to, že ich ciele mimo potreby klientelizmu bolo ťažké identifikovať. Napokon z medzinárodných aktérov boli úspešnejšie USA, ktoré však svoje ciele nedefinovali priamo na výsledok druhej konžskej vojny, zatiaľ čo Francúzsko áno, a práve preto sa jeho pozícia viac oslabila ako posilnila.

Na záver tak možno z týchto zistení charakterizovať moc v konžskom stredoafrickom regióne na základe vzťahu medzi jej aspektmi a aktérmi, ktorí ňou disponujú. Medzi aspektmi moci síce naďalej dominuje vojensko-politický, v súčasnosti však na vážnosti získava najmä ekonomický aspekt, ktorý je v podmienkach afrického klientelizmu veľmi dôležitý. Určitý význam samozrejme pripadá aj diplomatickému aspektu moci, vo vzťahu k zvyšným dvom však význam najmenší. Pre lepšiu predstavivosť tak možno jednotlivým aspektom prideliť body na základe ich dôležitosti. Tieto body by pritom zohľadňovali predchádzajúce zistenia. Vo vojensko-politickom aspekte by mohli byť body medzi aktérmi rozdelené na základe sily ich armády, jej dostupnosti v priestorovom ohľade a kontroly štátu nad ňou. V ekonomickom aspekte by po bode získali aktéri, ktorí sa zúčastnili konžskej vojnovéj ekonomiky, a po dvoch tí, ktorí z toho vyťažili. V diplomatickom aspekte moci by išlo o to, či ho boli aktéri schopní využiť vo svoj prospech. Ak by teda vojensko-politický aspekt predstavoval tri plusové body, ekonomický dva a diplomatický jeden, bolo by možné moc v strednej Afrike vizualizovať s pomocou nasledujúcej tabuľky.<sup>529</sup>

Aspekt/Aktéri	Kongo	Angola	Zimbabwe	Rwanda	Uganda	JAR	USA	Francúzsko
Vojen-politický	X	XXX	XX	XXX	XX		X	X
Ekonomický	X	X	X	XX	X		X	
Diplomatický	X	X				X		X

Zo šiestich možných bodov získali zo skúmaných aktérov najviac Angola a Rwanda. Angola stratila bod pre jej obmedzené ekonomické angažovanie a Rwanda pre neexistujúcu diplomatickú stratégiu. Ďalej získali po tri body Kongo, Zimbabwe a Uganda. Kongo malo slabú armádu a nízku úroveň kontroly štátu nad ňou. Nedokázalo tiež kontrolovať politiku vojnového panstva rovnako ako Zimbabwe a Uganda. Tieto dve krajiny nedokázali tiež využiť diplomaciu na dosiahnutie svojich cieľov. Z mimoregionálnych aktérov nemal nikto výrazný podiel na vyplnení mocenského vákuu v strednej Afrike. JAR sa sústredila hlavne na diplomatický aspekt konfliktu, USA a Francúzsko na vojenskú pomoc svojim spojencom. Rozdielom je, že USA dokázalo čiastočne profitovať

<sup>529</sup> V tabuľke sa neuvádza Burundi, ktoré nemalo v regionálnom meradle vplyv na prerozdelení moci. Rovnako ani MONUC, ktorý nie je štátnym aktérom, aj keď sa podieľal na vojenskom a diplomatickom aspekte konfliktu.

z konžskej vojnovnej ekonomiky, zatiaľ čo Francúzsko z mierového procesu, a to prostredníctvom OSN.

Z tabuľky vyplýva, že nikto zo skúmaných aktérov nezodpovedá požiadavkám na mocenského hegemóna v skúmanom regióne. Je však zrejmé, že najbližšie k tomu má Angola a Rwanda. Angola disponovala všetkými tromi aspektmi moci, zatiaľ čo Rwanda strácala najmä v tom, ktorý sa týkal diplomacie. Kongo, ktoré by malo byť územným suverénom, nedisponovalo dostatočnou vojenskou silou, čo bolo jedným z dôvodov vypuknutia druhej konžskej vojny. Nakoniec treba ešte povedať, že konžský konflikt v širšom poňatí a druhá konžská vojna v užšom potvrdili teoretické východiská analýzy moci v strednej Afrike. Štátna moc sa aj tu odvádza od materiálnej základne jej držiteľa, a nie od zodpovednosti ľudu. Klientelizmus v stredoafrickom poňatí má pritom pod najväčšou kontrolou Angola a Rwanda, zatiaľ čo samotné Kongo v tejto oblasti výrazne zaostávalo, a preto sa logicky stalo bojiskom o dominanciu v strednej Afrike.

Počet slov: 37 517

Počet znakov: 231 582 / 268 796

## Resumé

The aim of this paper is to describe power in Central Africa in terms of actors and aspects. In order to find out who has the power and what it is like, the matrix of aims, strategies and results is used. The argument is that the state which is able to change aims into results has the power. Herein, it should be mentioned that the Congo conflict is not just one war; it is a complex of interrelated wars and disputes. Nevertheless, the analysis is centred at the state level of the conflict. The aspects of civil and local wars are neglected here; however, they cannot be totally ignored.

At first, theoretical and historical backgrounds to the conflict are described. Here, the clientelism is central to very African system of power. Then, the politico-military, economic and diplomatic/international aspects of the second Congo war are analysed. The findings are that Angola due to its military strength and pragmatic aims is the main power in Central Africa. The second most powerful country in the region is Rwanda, whose military aims and strategies were, however, unfitted to its potential resources. These two states are able to control the African clientelism most accurately. On the other side, Uganda and Zimbabwe were not. In terms of other states, no one was able to influence the course of the second Congo war. Moreover, there is no interest of major world powers apt to be defended in this war, which is the reason why France and the United States hardly participated.

## Prílohy

### Príloha č. 1: Prehľad dôležitých udalostí konžského konfliktu

- 1997/05/17 – AFDL dobylo Kinshasu, novým konžským prezidentom L. Kabila
- 1998/07/14 – odvolanie rwandského veliteľa konžskej armády Jamesa Kabareho
- 1998/08/02 – vypuknutie druhej konžskej vojny  
– povstanie 10. brigády FAC v Gome
- 1998/08/06 – rwandský útok na Dolné Kongo  
– vstup Angoly a Zimbabwe do vojny na Kabilovej strane
- 1998/08/23 – povstalci spolu s Rwandou obsadili Kisangani
- 1998/09/01 – vytlačenie Rwandy z Dolného Konga
- 1998/10 – tlak na Rwandu, aby priznala svoju účasť
- 1998/10/27 – poverenie zambijského prezidenta F. Chilubu mierovou iniciatívou
- 1998/11 – vznik MLC
- 1998/11/06 – Rwanda priznala účasť na druhej konžskej vojne
- 1999/01/18 – prímerie z Windhoeku medzi Angolou, Zimbabwe, Rwandou a Ugandou
- 1999/03/09 – povstalci dobyli strategické mesto Kindu
- 1999/04/05 – frakcia predsedu RDC (Wambu dia Wambu) sa presunula do Kisangani
- 1999/04/18 – prímerie zo Sirty medzi Kongom a Ugandou
- 1999/04/20 – rozpustenie AFDL
- 1999/05/16 – rozkol RCD, novým predsedom Emile Ilunga
- 1999/05/23 – boje frakcií RCD v Kisangani
- 1999/05/26 – stiahnutie Čadu z Konga
- 1999/07/10 – Lusacká mierová dohoda
- 1999/08 – k dohode sa pripojilo MLC (1.8.) a RCD (31.8.)
- 1999/08/07 – boje medzi Rwandou a Ugandou o Kisangani
- 1999/08/17 – zastavenie bojov medzi Rwandou a Ugandou
- 1999/10/01 – presun frakcie RCD z Kisangani do Bunie
- 1999/11/30 – vytvorenie MONUC rezolúciou BROSN č. 1279
- 1999/12/14 – menovanie Ketumile Masireho sprostredkovateľom medzikonžského dialógu
- 2000/02/24 – BROSN rozširuje rezolúciou č. 1291 MONUC na 5537 vojakov.
- 2000/04/08 – Kampalský plán stiahnutia vojsk
- 2000/05/04 – Misia BROSN v Kinshase, Lusake, Harare, Kigali a Kampale
- 2000/05/09 – druhé boje medzi Rwandou a Ugandou o Kisangani
- 2000/06/05 – tretie boje medzi Rwandou a Ugandou o Kisangani
- 2000/06/11 – zastavenie bojov medzi Rwandou a Ugandou
- 2000/06/16 – BROSN v rezolúcii č. 1304 odsudzuje boje Rwandy a Ugandy  
– BROSN ich tiež vyzýva, aby sa stiahli z Konga
- 2000/08/01 – útok *Interahamwe* na Ruhengeri
- 2000/08/09 – Rwanda oznamuje stiahnutie vojsk o 200 km
- 2000/08/23 – Kinshasa súhlasila s nasadením MONUC
- 2000/09 – Angola zničila základne UNITA v Kongu
- 2000/10/28 – novým predsedom RCD Adolph Onusumba
- 2000/11/08 – mierové rozhovory v Tripolise
- 2000/12/04 – RCD spolu s Rwandou dobyli Pweto

- 2001/01/16 – zavraždenie konžského prezidenta L. Kabilu
- 2001/02 – rozhovory J. Kabilu a P. Kagameho vo Washingtone
- 2001/04/12 – zverejnenie prvej správy panelu OSN o nelegálnej exploatacii
- 2001/06 – boje medzi MLC a RCD-ML o Ituri
- 2001/07 – prípravné stretnutie medzikonžského dialógu v Gaborone
- 2001/10 – 2. prípravné stretnutie medzikonžského dialógu v Addis Abebe
- 2001/11 – zverejnenie druhej správy panelu OSN o nelegálnej exploatacii
- 
- 2002/01 – – mulenžské povstanie proti Rwande
- 2002/02 – separátna dohoda Bemba-Kabila zo Sun City
- 2002/07/30 – bilaterálny bezpečnostný protokol medzi Kongom a Rwandou z Pretórie
- 2002/09/06 – bilaterálny bezpečnostný protokol medzi Kongom a Ugandou z Luandy
- 2002/10/16 – zverejnenie poslednej správy panelu OSN o nelegálnej exploatacii
- 2002/10 – stiahnutie rwandských vojsk z Konga
- 2002/10 – *Maji-Maji* obsadili Uviru
- 2002/12/17 – dohoda o zdieľaní moci z Pretórie
- 
- 2003/03 – ugandská armáda obsadila Buniu
- 2003/04 – ratifikácia prechodnej ústavy  
– dohoda o zložení novej armády (FARDC)
- 2003/05 – stiahnutie ugandských vojsk z Konga
- 2003/05 – nasadenie Dočasných krízových mnohonárodných síl v Bunii
- 2003/06 – vytvorenie prechodnej vlády
- 2003/07 – rozšírenie MONUC na 10.800 vojakov
- 
- 2004/03 – rwandskí vojaci pozorovaní v Severnom Kivu
- 2004/06/02 – frakcia RCD (Jules Mutebutsi) obsadila Bukavu
- 2004/10 – zvláštny tím OSN vyšetrujúci exploataciu konžských nerastných surovín  
– rozšírenie MONUC na 16.700 vojakov
- 2004/12 – boje medzi konžskou armádou a frakciou RCD
- 
- 2005/03 – vojaci MONUC zabili 50 ozbrojencov
- 2005/05 – prijatie novej ústavy parlamentom
- 2005/09 – Uganda hrozí, že vpadne do Konga kvôli LRA
- 2005/12 – vojaci RCD obsadili niekoľko miest v Severnom Kivu  
– prijatie novej ústavy v referende
- 
- 2006/03 – vojnový barón Thomas Lubanga predvedený pred Medzinárodný trestný súd
- 2006/07/30 – prvé kolo prezidentských volieb  
– boje vládnych síl a milícií J.P. Bembu
- 2006/10/29 – druhé kolo prezidentských volieb
- 2006/12 – boje medzi konžskou armádou a frakciou RCD (Laurent Nkunda)
- 2006/12/15 – Pakt pre bezpečnosť, stabilitu a rozvoj v regióne veľkých afrických jazier
- 
- 2007/03 – boje vládnych síl a milícií J.P. Bembu
- 2007/04 – J.P. Bemba odchádza do Portugalska
- 2007/04/18 – Kongo, Rwanda a Burundi obnovili Hospodárske spoločenstvo veľkých afrických jazier (CEPGL)

## **Príloha č. 2: Vysvetlivky**

### **Dôležité osoby**

- Bemba, J.P. – predseda MLC, konžský viceprezident (2003-2006) a porazený  
prezidentský kandidát (2006)
- Chiluba, F. – prezident Zambie (1991-2002), sprostredkovateľ Lusackej mierovej dohody
- Kabila, J. – konžský prezident od roku 2001, v roku 2006 zvolený v slobodných voľbách
- Kabila, L. – konžský prezident 1997-2001
- Kagame, P. – prezident Rwandy od roku 2000
- Masire, K. – sprostredkovateľ medzikonžského dialógu
- Mbeki, T. – prezident JAR od roku 1999
- Mugabe, R. – prezident Zimbabwe od roku 1987
- Museveni, Y. – prezident Ugandy od roku 1986

### **Etnické skupiny**

- Hema – etnická skupina žijúca vo východnom Kongu, príbuzní Tutsiov, ktorí profitovali z nepriamej vlády Belgičanov a Mobutuho, kedy získali veľa pôdy
- Hutuovia – väčšinová etnická skupina žijúca v Rwande, Burundi aj vo východnom Kongu
- Sendu – etnická skupina žijúca vo východnom Kongu, ktorá sa sporí o pôdu s Hema
- Luba – etnická skupina pôvodne z Kasaja, žijúca aj v Katange, vnímaní ako africkí židia (úspešní vo vzdelaní, profesiách a podnikaní), ktorí profitovali z nepriamej vlády Belgičanov a Mobutuho; požívali podporu Zimbabwe
- Lunda – etnická skupina žijúca v Katange, požívajúca podporu Angoly, jej príslušníci tvorili katanžské tigre
- Mulenzania – etnickí Tutsiovia žijúci v Južnom Kivu, kde prišli počas kolonizácie, sporia sa s Konžanmi o pôdu a občianske práva
- Tutsiovia – menšinová etnická skupina žijúca v Rwande, Burundi aj vo východnom Kongu, ktorí profitovali z nepriamej vlády Belgičanov, po udelení nezávislosti Rwandy boli vyhnaní, v ugandských utečeneckých táboroch vytvorili RPF, ktoré je v súčasnosti vládnu stranou v Rwande (P. Kagame)

### **Povstalecké a iné skupiny**

- ADF – ugandská povstalecká skupina požívajúca podporu Sudánu, ktorá vznikla v roku 1996, pôsobí v západnej Ugande a východnom Kongu
- AFDL – konžská povstalecká skupina, ktorá v roku 1997 vyniesla k moci L. Kabilu
- Gécamines – konžská štátna ťažobná spoločnosť so sídlom v Katange
- Interahamwe – extrémistická hutuovská milícia spoluzodpovedná za rwandskú genocídu, neskôr známa pod názvom ALIR a FDLR (koalícia s FAR)
- Katanžské tigre – pôvodne tzv. katanžskí žandári, ktorí sa počas Mobutuho snažili o nezávislosť Katangy, v angolskom exile sa stali súčasťou tamojšej armády
- Maji-Maji – tradičné konžské milície z východného Konga, ktoré sú vyjadrením miestneho odporu voči zahraničnému vplyvu v oblasti
- MLC – konžská povstalecká skupina založená v roku 1998 v Rovníkovej provincii, na jej čele J.P. Bemba, požívajúca podporu Ugandy
- RCD – konžská povstalecká skupina založená v roku 1998 v Gome, požívajúca podporu Rwandy
- RPF – pôvodne rwandská povstalecká skupina založená v roku 1987 v Ugande, v súčasnosti vládna strana P. Kagameho
- UNITA – angolská povstalecká skupina (1975-2002) bojujúca proti angolskej vláde, po smrti jej lídra J. Savimbiho v roku 2002 sa zmenila na politickú stranu

Príloha č. 3: Mapy

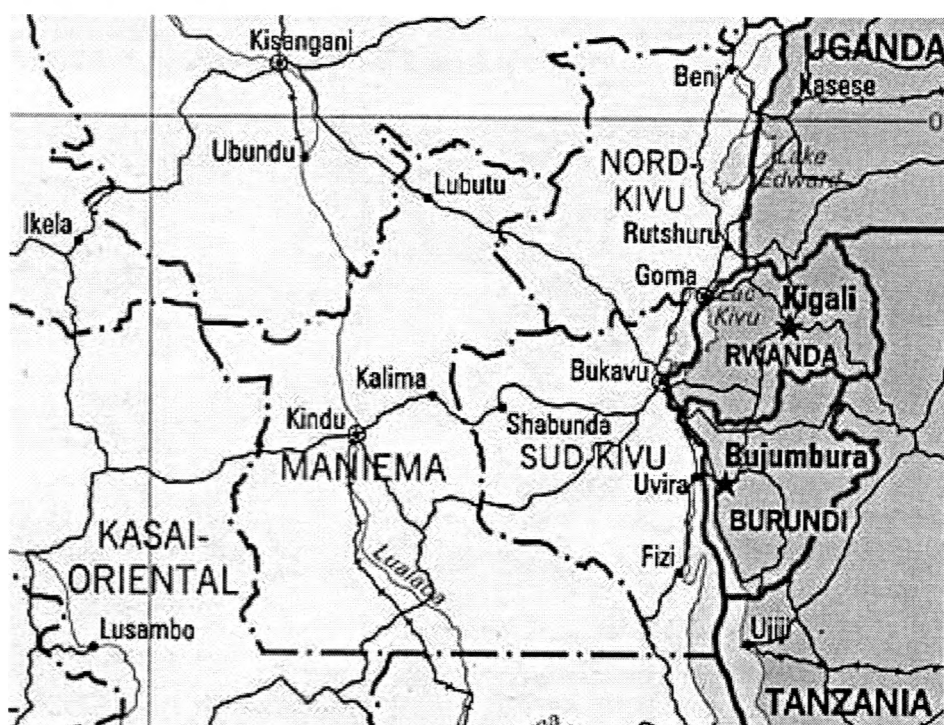


Mapa č.1: Konžská demokratická republika (Kongo–Kinshasa)





Mapa č. 2: Stredná Afrika



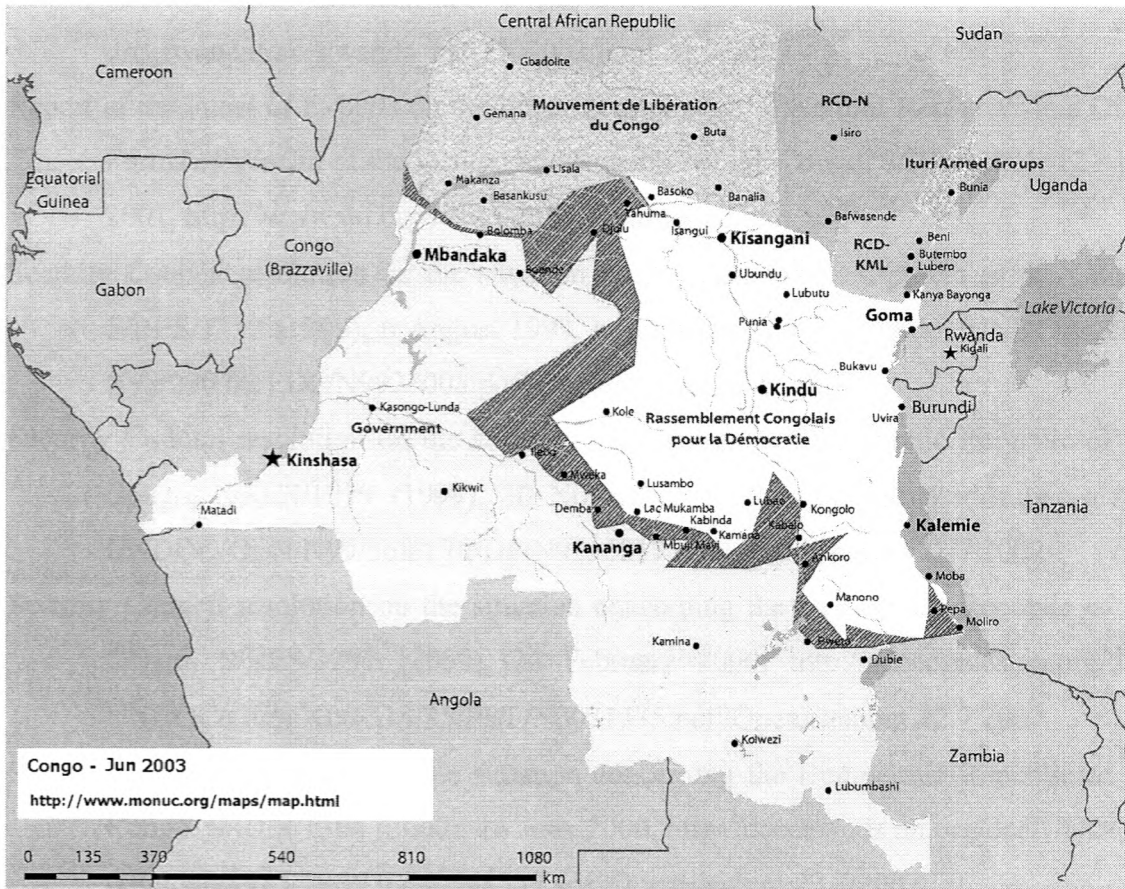
Mapa č. 3: Severné a Južné Kivu

### CENTRAL AFRICA



Copyright Young, J.

Mapa č. 4: Kongo počas prvej konžskej vojny



Mapa č. 5: Kongo počas druhej konžskej vojny

## Zoznam použitých zdrojov

### Dokumenty:

- Agreement between the Governments of the Democratic Republic of the Congo and the Republic of Uganda on Withdrawal of Ugandan Troops from the Democratic Republic of the Congo, Cooperation and Normalisation of Relations Between the Two Countries. USIP Library, 6 March 2003, [http://www.usip.org/library/pa/drc\\_uganda/drc\\_uganda\\_09062002.html](http://www.usip.org/library/pa/drc_uganda/drc_uganda_09062002.html) 22.7.2007
- Final report of the Panel of Experts on the Illegal Exploitation of Natural Resources and Other Forms of Wealth of the Democratic Republic of the Congo, S/2002/1146, 16 October 2002, [http://www.afrol.com/Countries/DRC/documents/un\\_resources\\_2002\\_intro.htm](http://www.afrol.com/Countries/DRC/documents/un_resources_2002_intro.htm) 22.7.2007
- Peace Agreement between the Governments of the Republic of Rwanda and the Democratic Republic of the Congo on the Withdrawal of the Rwandan Troops from the Territory of the Democratic Republic of the Congo and the Dismantling of the Ex-FAR and Interahamwe Forces in the Democratic Republic of the Congo (DRC). USIP Library, 23 September 2002, [http://www.usip.org/library/pa/drc\\_rwanda/drc\\_rwanda\\_pa07302002.html](http://www.usip.org/library/pa/drc_rwanda/drc_rwanda_pa07302002.html) 22.7.2007
- Report of the Panel of Experts on the Illegal Exploitation of Natural Resources and Other Forms of Wealth of the Democratic Republic of the Congo, S/REP/2001, 12 April 2001, <http://www.un.org/News/dh/latest/drcongo.htm>
- Security Council resolution on the situation in the Democratic Republic of the Congo, S/RES/1258 (1999), 6 August 1999, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/230/08/PDF/N9923008.pdf?OpenElement> 22.7.2007
- Security Council resolution on the situation concerning the Democratic Republic of the Congo, S/RES/1279 (1999), 30 November 1999, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/368/17/PDF/N9936817.pdf?OpenElement> 22.7.2007
- Security Council resolution on the situation concerning the Democratic Republic of the Congo, S/RES/1291 (2000), 24 February 2000, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/313/35/PDF/N0031335.pdf?OpenElement> 22.7.2007
- Security Council resolution on the situation concerning the Democratic Republic of the Congo, S/RES/1304 (2000), 16 June 2000, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/485/59/PDF/N0048559.pdf?OpenElement> 22.7.2007

- Security Council resolution on the situation concerning the Democratic Republic of the Congo, S/RES/1484 (2003), 30 May 2003, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/377/68/PDF/N0337768.pdf?OpenElement> 22.7.2007
- Security Council resolution on the situation concerning the Democratic Republic of the Congo, S/RES/1493 (2003), 28 July 2003, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/443/15/PDF/N0344315.pdf?OpenElement> 22.7.2007
- Security Council resolution on the situation concerning the Democratic Republic of the Congo, S/RES/1565 (2004), 1<sup>st</sup> October 2004, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/531/89/PDF/N0453189.pdf?OpenElement> 22.7.2007
- Security Council resolution on the situation concerning the Democratic Republic of the Congo, S/RES/1756 (2007), 15 May 2007, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N07/343/29/PDF/N0734329.pdf?OpenElement> 22.7.2007
- The Lusaka Ceasefire Agreement, USIP Library 23 August 1999, [http://www.usip.org/library/pa/drc/drc\\_07101999.html](http://www.usip.org/library/pa/drc/drc_07101999.html) 22.7.2007

#### **Monografická literatúra neperiodická:**

a)

- Afoaku, O.: Congo's Rebels: Their Origins, Motivations, and Strategies. In: Clark, J.F.: The African Stakes in the Congo War. Palgrave MacMillan, New York 2002, s. 109-128.
- Bayart, J.F.; Ellis, S.; Hibou, B.: La Criminalisation de l'État en Afrique. Éditions Complexe, Paris 1997, 162 s. ISBN 2-87027-674-5
- Berkeley, B.: The Graves Are Not Yet Full: Race, Tribe, and Power in the Heart of Africa. Basic Books, New York 2001, 309 s. ISBN 0-465-00642-6
- Chabal, P.; Daloz, J.P.: Africa Works – Disorder as Political Instrument. Villiers Publications, London 1999, 163 s. ISBN 0-85255-814-7
- Clark, J.F.: The African Stakes in the Congo War. Palgrave MacMillan, New York 2002, 249 s. ISBN 1403967237
- Dallaire, R.A.: Shake Hands with the Devil: The Failure of Humanity in Rwanda. Arrows Books, London 2004, 562 s. ISBN 0-09-947893-5
- Deutsch, K.W.: The Analysis of International Relations. 3rd Edition, Prentice-Hall 1988, 320 s. ISBN 0-13-033010-8

- Dunn, K.C.: A Survival Guide to Kinshasa. Lessons of the Father, Passed Down to the Son. In: Clark, J.F.: The African Stakes in the Congo War. Palgrave MacMillan, New York 2002, s. 54-74.
- Fukuyama, F.: The End of History and the Last Man. Avon Books, New York 1992, 418 s. ISBN 0-380-72002-7.
- Gondola, C.D.: The History of Congo. Greenwood Press, Westport 2002, 215 s. ISBN 0-313-31696-1
- Grignon, F.: Economic Agendas in the Congolese Peace Process. In: Nest, M.: The Democratic Republic of Congo: Economic Dimensions of War and Peace. Lynne Rienner Publishers, Boulder 2006, s. 63-98.
- Kisangani, E.F.: Legacies of the War Economy: Economic Challenges for Postconflict Reconstruction. In: Nest, M.: The Democratic Republic of Congo: Economic Dimensions of War and Peace. Lynne Rienner Publishers, Boulder 2006, s. 99-127.
- Koyame, M.; Clark, J.F.: The Economic Impact of the Congo War. In: Clark, J.F.: The African Stakes in the Congo War. Palgrave MacMillan, New York 2002, s. 202-223.
- Landsberg, C.: The Impossible Neutrality? South Africa's policy in the Congo War. In: Clark, J.F.: The African Stakes in the Congo War. Palgrave MacMillan, New York 2002, s. 169-183.
- Longman, T.: The Complex Reasons for Rwanda's Engagement in Congo. In: Clark, J.F.: The African Stakes in the Congo War. Palgrave MacMillan, New York 2002, s. 129-144.
- Lumumba-Kasongo, T.: The Dynamics of Economic and Political Relations Between Africa and Foreign Powers. Praeger, London 1999, 133 s. ISBN 0-275-96086-2
- McCalpin, J.O.: Historicity of a Crisis. The Origins of the Congo War. In: Clark, J.F.: The African Stakes in the Congo War. Palgrave MacMillan, New York 2002, s. 34-50.
- McInnes, C.; Wheeler, N.J.: Dimensions of Western Military Intervention. Cass, London 2002, 202 s. ISBN 0-7146-8248-9
- Melvern, L.: Conspiracy to Murder: The Rwandan Genocide. Verso, London 2004, 380 s. ISBN 1-84467-542-4
- Meredith, M.: The State of Africa: A History of Fifty Years of Independence. The Free Press, London 2005, s. 752. ISBN 0-7432-3222-4

- Nest, M.: *The Democratic Republic of Congo: Economic Dimensions of War and Peace*. Lynne Rienner Publishers, Boulder 2006, 165 s. ISBN 1-58826-233-2
- Organski, A.F.K.: *The War Ledger*. University Of Chicago Press, Chicago 1981, 299 s. ISBN-10: 0-22-663280-6
- Pourtier, R. a kol.: *Géopolitique de l'Afrique et du Moyen-Orient*. Nathan, Paris 2006, 351 s. ISBN 2-09-179696-4
- Reader's Digest Atlas of the World. Reader's Digest Association Limited, London 2006, 319 s. ISBN 978-0-276-244227-8
- Reno, W.: *Warlord Politics and African States*. Rienner, Boulder 1998, 257 s. ISBN 1-55587-883-0
- Rupiya, M.R.: *A Political and Military Review of Zimbabwe's Involvement in the Second Congo War*. In: Clark, J.F.: *The African Stakes in the Congo War*. Palgrave McMillan, New York 2002, s. 93-105.
- Strange, S.: *The Retreat of the State: The Diffusion of Power in the World Economy*. Cambridge University Press, Cambridge 1996, 218 s. ISBN 0-521-56440-9
- Traub, J.: *The Best Intentions: Kofi Annan and the UN in the Era of American Power*. Bloomsbury, London 2006, 442 s. ISBN 0-7475-8445-1
- Tshiyembe, M.: *Géopolitique de paix en Afrique médiane: Angola, Burundi, République Démocratique du Congo, République du Congo, Ouganda, Rwanda*. Harmattan, Paris 2003, 220 s. ISBN 2-7475-4855-4
- Turner, T.: *Angola's Role in the Congo War*. In: Clark, J.F.: *The African Stakes in the Congo War*. Palgrave McMillan, New York 2002, s. 75-92.
- United Nations: *Fakta a čísla OSN*. Informační centrum OSN v Praze, Praha 2005, 297 s. ISBN 80-86348-02-4
- Wallensteen, P.: *Understanding Conflict Resolution: War, Peace and the Global System: Second edition*. Sage, London 2006, 311 s. ISBN 978-1-4129-2858-8
- Young, C.: *Contextualizing Congo Conflicts: Order and Disorder in Postcolonial Africa*. In: Clark, J.F.: *The African Stakes in the Congo War*. Palgrave McMillan, New York 2002, s. 13-31.

**b)**

- Cuvelier, J.; Marysse, S.: *Rwandan economic involvement in the conflict in the Democratic Republic of Congo*. Institute of Development Policy and Management, UA Discussion Paper No. 7, Antwerpen 2003, 29 s.

- Eriksen S.S.: The Congo war and the prospects of state formation: Rwanda and Uganda compared. Norwegian Institute of International Affairs Paper No. 675, Oslo 2005, 28s.
- Fonseca, A.: Four Million Dead: The Second Congolese War, 1998-2004. Geocities 2004, 87 s., <http://www.geocities.com/afonseca/CongoWar.htm> 7.8.2007
- Gibbon, P.: An overview of the certified organic export sector in Uganda. Danish Institute for International Studies, Working Paper No.13, Copenhagen 2006, 36 s.
- Hartung, W.D., Moix, B.: Deadly Legacy: U.S. Arms to Africa and the Congo War. World Policy Institute 2000, 11 s., <http://www.worldpolicy.org/projects/arms/reports/congo.htm> 7.8.2007
- Human Rights Watch: The Curse of Gold. HRW Report 2005, 159 s., <http://www.hrw.org/reports/2005/drc0505/drc0505.pdf> 7.8.2007
- International Crisis Group: Africa's Seven Nation War. ICG Democratic Republic of Congo Report No. 4, Brussels 1999a, 37 s.
- International Crisis Group: Congo at War: A Briefing on the Internal and External Players in the Central African Conflict. ICG Congo Report No. 2, Brussels 1998, 28 s.
- International Crisis Group: Congo: Consolidating the Peace. Africa Report No. 128, Brussels/ Kinshasa 2007, 32 s.
- International Crisis Group: From Kabila to Kabila: Prospects for Peace in the Congo ICG Africa Report No. 27, Brussels 2001, 25 s.
- International Crisis Group: How Kabila lost his way: The performance of Laurent Désiré Kabila's government. ICG Democratic Republic of Congo Report No. 3, Brussels 1999b, 23 s.
- International Crisis Group: Maintaining Momentum in the Congo: The Ituri Problem. ICG Africa Report No. 84, Brussels 2004, 19 s.
- International Crisis Group: Scramble for the Congo: Anatomy of an Ugly War. ICG Africa Report No. 26, Brussels 2000, 87 s.
- International Crisis Group: The Congo's Transition is Failing: Crisis in the Kivus. ICG Africa Report No. 91, Brussels 2005, 28 s.
- Kabemba, C.: La République démocratique du Congo: De l'indépendance à la première guerre mondiale africaine. UNHCR Centre de Documentation et de Recherche, Rapport WriteNet No. 16/2000, Genève 2001, 34 s.

- Maton, J., Solignac Lecomte, H.B.: Congo 1965-1999: Les espoirs déçus du « Brésil Africain. » Document de travail No. 178, Centre de développement de l'OCDE 2001, 58 s., <http://www.sourceoecd.org/10.1787/575071255418> 7.8.2007
- Møller, B.: Europe and the Crisis in the Great Lakes Region. COPRI, Copenhagen 2001, <http://www.humsamf.auc.dk/~bm/afprea.doc> 5.9.2006
- Møller, B.: The United Nations as a special political Actor - with a special focus on Africa. Danish Institute for International Studies Report No.11, Copenhagen 2005, 121 s.
- Mutumbi, P.K.: Understanding the Economic Context of the 1998 Armed Conflict in the Democratic Republic of Congo. Senior Seminar in International Development Studies No. 60.4100/3, University of Winnipeg 2005, 25 s.
- Ndikumana, L., Kisangani, E.F.: The Economic of Civil War: The Case of the Democratic Republic of Congo. Political Economy Research Institute Working Paper Series No. 63, University of Massachusetts Amherst 2003, 42 s.
- Nzongola-Ntalaja, G.: From Zaire to the Democratic Republic of the Congo: Second and revised edition. Nordiska Afrikainstitutet Current African Issues No. 28, Uppsala 2004, 23 s.
- Scherrer, C.P.: Resolving the Crisis in Central Africa: Stabilization in Rwanda and Burundi - Regional War in Congo-DR. Copenhagen Peace Research Institute - COPRI Working Papers No.31, Copenhagen 1998, 103 s.
- Weber, M.: Politics as a Vocation. Munich University Lecture 1919, Asahi Net, 34 s. [http://www.ne.jp/asahi/moriyuki/abukuma/weber/lecture/politics\\_vocation.html](http://www.ne.jp/asahi/moriyuki/abukuma/weber/lecture/politics_vocation.html) 8.8.2007
- Weiss, H.: War and Peace in the Democratic Republic of the Congo. Nordiska Afrikainstitutet Current African Issues No. 22, Uppsala 1999, 28 s.

#### **Monografická literatúra periodická:**

- Baker, B.: Going to war democratically: The case of the second Congo war (1998-2000). In: Contemporary Politics 2000, Vol. 6, No. 3, s. 263-282.
- Chafer, T.: Franco-African Relations: No Longer So Exceptional? In: African Affairs 2002, Vol. 101, No. 1, s. 343-363.
- Clark, J.F.: Explaining Ugandan Intervention in Congo: Evidence and Interpretations. In: The Journal of Modern African Studies 2001, Vol. 39, No. 2, s. 261-287.



- Cowley, J.: Where pink shirts mark out the killers. In: *New Statesman* 2004, Vol. 133, No. 4684, s. 32-34.
- Economist: Africa's open wound. In: *Economist* 2003a, Vol. 367, No. 8328, s. 14.
- Economist: Down with war. In: *Economist* 1998a, Vol. 349, No. 8093, s. 46.
- Economist: In Congo, war gets serious. In: *Economist* 2000a, Vol. 356, No. 8189, s. 51-2.
- Economist: Is protection a mirage? In: *Economist* 2003b, Vol. 367, No. 8328, s. 43.
- Economist: Mugabe's battle. In: *Economist* 1998b, Vol. 349, No. 8096, s. 47-48.
- Economist: Peace, they say, but the killing goes on. In: *Economist* 2003c, Vol. 366, No. 8317, s. 41-42.
- Economist: Rescue bid. In: *Economist* 2000b, Vol. 356, No. 8183, s. 42.
- Economist: The fire rekindles. In: *Economist* 2004, Vol. 371, No. 8378, s. 46.
- Economist: The UN gets tougher. In: *Economist* 2005, Vol. 374, No. 8417, s. 49.
- Economist: Turning machetes back into farm tools. In: *Economist* 2003d, Vol. 366, No. 8317, s. 13.
- Ingram, D.: Commonwealth Update. Round Table 2001, Vol. 359, No. 1, s. 171-191.
- Kern, K.: Corporate Complicity in Congo's War. In: *Tikkun* 2006, Vol. 21, No. 2, s. 38-67.
- Mamdani, M.: Preliminary Thoughts on the Congo Crisis. In: *Social Text* 1999, Vol. 60, No. 60, s. 53-62.
- New African: How America run, and still runs, the Congo war. In: *New African* 2001, Vol. 399, No. 399, s. 18-22.
- Reyntjens, F.: Briefing: The Second Congo War: More than a Remake. In: *African Affairs* 1999, Vol. 98, No. 391, s. 241-250.
- Shearer, D.: Africa's Great War. In: *Survival* 1999, Vol. 41, No. 2, s. 89-106.
- Taylor, I.: NEPAD ignores the fundamental politics of Africa. *Contemporary Review* 2004, Vol. 285, No. 1662, s. 29-32.
- Turner, T.: War in the Congo. In: *Foreign Policy in Focus* 2000, Vol. 5, No. 10, s. 10-14.
- Villers, G.: La guerre dans les évolutions du Congo-Kinshasa. In : *Afrique contemporaine* 2005, Vol. 3, No. 215, s. 47-70.
- Weiss, H.F., Carayannis, T.: Reconstructing the Congo. In: *Journal of International Affairs* 2004, Vol. 58, No. 1, s. 115-141.

#### **Internetové a ostatné zdroje:**

- BBC News: Hate messages on East Congolese radio. 12 August 1998, <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/monitoring/149901.stm> 7.8.2007

- Cohen, H.J.: The Agony of the Congo. American Diplomacy Publishers V/3, Durham NC 2000, [http://www.unc.edu/depts/diplomat/AD\\_Issues/amdipl\\_16/cohen\\_agony.html](http://www.unc.edu/depts/diplomat/AD_Issues/amdipl_16/cohen_agony.html) 7.8.2007
- Cohen, H.J.: The United States and Africa: Non-Vital Interests Also Require Attention. American Diplomacy Publishers, Chapel Hill NC 2003, [http://www.unc.edu/depts/diplomat/archives\\_roll/2003\\_07-09/cohen\\_africa/cohen\\_africa.html](http://www.unc.edu/depts/diplomat/archives_roll/2003_07-09/cohen_africa/cohen_africa.html) 7.8.2007
- Dimier, V.: Politiques de développement comparées: Etats-Unis/Europe. Faculté des Sciences sociales, politiques et économiques de l'Université Libre de Bruxelles, konzultácie autora a seminár február-jún 2007.
- Global Security: Congo Civil War. <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/congo.htm> 4.8.2007
- Johwa, W.: Zimbabwe/DRC: The war that might not have been. The Norwegian Council for Africa, <http://www.afrika.no/Detailed/5990.html> 9.10.2004
- Montague, D., Berrigan, F.: The Business of War in the Democratic Republic of Congo. Dollars & Sense 2001, <http://www.allbusiness.com/periodicals/article/801460-5.html>
- Quigley, F.: God's gift not delivered to Congo. Indy's weekly alternative newspaper, [http://www.nuvo.net/print/article\\_1061](http://www.nuvo.net/print/article_1061) 7.8.2007
- Snow, K.H., Barouski, D.: Derrière les Chiffres: La Souffrance Indicible au Congo. Questions critiques 2006, 11 s., [http://questionscritiques.free.fr/Congo/RDC\\_pillage\\_minier.pdf](http://questionscritiques.free.fr/Congo/RDC_pillage_minier.pdf) 7.8.2007
- Swan, J.: Africa-China Relations: The View from Washington. Columbia University School of International and Public Affairs, New York 2007, 6 s., <http://www.state.gov/p/af/rls/rm/80453.htm> 5.3.2007
- Thomas-Greenfield, L.: US Foreign Policy Priorities in Africa for 2007. National Council of International Visitors, Washington 2007, <http://www.state.gov/p/af/rls/rm/80210.htm> 5.3.2007
- Todd, B.: Congo, Coltan, Conflict. Journal Heinz 2005, [http://journal.heinz.cmu.edu/articles/congo\\_coltan\\_conflict/](http://journal.heinz.cmu.edu/articles/congo_coltan_conflict/) 7.8.2007
- Torfinn, S.: Africa's Great War: A report from Congo. Economist 2002, [http://www.economist.com/world/africa/displayStory.cfm?story\\_id=1213296](http://www.economist.com/world/africa/displayStory.cfm?story_id=1213296) 5.3.2007
- Verhaagen, A.: Relations entre l'Europe et les pays du Sud. Faculté des Sciences sociales, politiques et économiques de l'Université Libre de Bruxelles, konzultácie autora 24. január 2007.

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAHE**

**FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED**

**INSTITUT POLITOLOGICKÝCH STUDII  
MEDZINÁRODNÉ VZŤAHY**

**PROJEKT DIPLOMOVEJ PRÁCE**

**MOCENSKÁ POLITIKA V STREDNEJ AFRIKE  
NA POZADÍ KONŽSKEJ VOJNY**

**KONZULTANT: PhDr. KATEŘINA STAŇKOVÁ**

**TOMÁŠ MICHÁLEK**

**MAGISTERSKÉ ŠTÚDIUM, 2.ROČNÍK**

## ***Cieľ práce:***

Konžské vojny (t.j. vojny v Konžskej demokratickej republike) ohraničujú určitý svetový región, do ktorého patria krajiny v okolí Veľkých afrických jazier, menovite Konžská demokratická republika, Rwanda, Uganda a Burundi; pričom vzhľadom na svoju rozlohu a zdroje tu najväčšiu úlohu zohráva Konžská demokratická republika.

Politický vývoj jednotlivých štátov tohto ohraničeného regiónu je vzájomne silne prepojený a ovplyvnený; tieto štáty majú podobné problémy a potreby. Tento región je teda možné definovať, čo by mal byť základ pri skúmaní problematiky mocenskej politiky v období konžských vojen. Tento stredoafrický región by som chcel zaradiť do širšieho kontextu medzinárodných vzťahov, preskúmať jeho aktuálnu pozíciu, následne ju porovnať s jeho potenciálom a významom. Ak tu existuje rozdiel, tak prečo tomu tak je? Akú pozíciu by mal región zastávať? Aké sú dôvody pre jeho aktuálnu rolu v medzinárodných vzťahoch?

Ďalej je potrebné preskúmať kto vplýval na politický vývoj týchto krajín, kto ovplyvňoval situáciu, teda kto disponoval mocou. Cieľom je definovať regionálne mocnosti, respektíve politické skupiny, ale i medzinárodné mocnosti, ktoré vplývali na situáciu v tomto regióne, pričom tu treba zohľadniť ich motiváciu a záujmy. Aké záujmy (sféry záujmov) sa tu stretávajú, akými prostriedkami sa presadzujú. Akú úlohu majú ekonomické záujmy? Tu treba zohľadniť aj národnostné, respektíve etnické pozadie. Či tu zohráva nejakú rolu kmeňové usporiadanie. Toto všetko aplikovať na dve konžské vojny.

Základom práce je preskúmanie pozadia a priebehu vojny v Konžskej demokratickej republike. Najskôr by som chcel popísať situáciu, ktorá predchádzala vypuknutiu bojov, teda obdobie konca studenej vojny a najmä obdobie vojenskej diktatúry Mobutu Sese Seka. V tomto kontexte by som sa chcel podrobne preskúmať aj úlohu Spojených štátov amerických a Francúzska, prípadne Veľkej Británie, a ich aktivity v regióne. V ďalšej časti by som chcel vymenovať príčiny vypuknutia prvej (1996-1997) a následne i druhej konžskej vojny (1998-2001), ktoré možno považovať de facto za dve fázy jedného konfliktu, ktorého príčiny sú totožné. Zásadný vplyv na ich priebeh mala najmä rwandská genocída a reakcia svetovej odbornej i laickej verejnosti na jej priebeh. V tejto súvislosti by som chcel poukázať aj na rolu médií a z toho vyplývajúcej funkcie informovania verejnosti a vplyvu verejnej mienky. Neodmysliteľnou súčasťou pochopenia tohto konfliktu je aj jeho ekonomický aspekt súvisiaci s nerastným bohatstvom regiónu a úlohou ťažobných spoločností.

Cieľom tejto práce je teda definovať tento stredoafrický región a preskúmať jeho mocensko-politickú situáciu s dôrazom na rolu mocností, ktoré sa v regióne angažujú (Francúzska a Spojených štátov amerických).

## ***Osnova práce:***

### 1) Teoretický a historický základ

5.1 Logika mocenskej politiky v Afrike.

5.2 Definícia regiónu, model vzťahov.

5.3 Ukotvenie Afriky na poli medzinárodných vzťahov.

5.4 Sféry záujmov v strednej Afrike. Vzťahy Západu k jednotlivým aktérom.

### 2) Priebeh a pozadie konžských vojen

2.4 Situácia na pozadí studenej vojny. Diktatúra Mobutu Sese Seka.

2.5 Príčiny vypuknutia konžských vojen: rwandská genocída.

2.6 Prvá konžská vojna 1996-1997

2.7 Druhá konžská vojna 1998-2001

2.8 Ekonomický aspekt konfliktu: úloha nerastného bohatstva

2.9 Rola médií, informovanosť a vplyv verejnej mienky

### 3) Dôsledky a výsledky konžských vojen

3.1 Uzatvorenie mierovej zmluvy a súčasná situácia v regióne

3.2 Zhodnotenie role Západu v konžských vojnách: oficiálne stanoviská, Realpolitik a verejná mienka

## **Literatúra:**

### 1) všeobecná:

- Brzezinski Z.: Velká šachovnice. Praha 1999.
- Deutsch K.W.: The Analysis of International Relations. Englewood Cliffs 1988.
- Harvey, F.P.(ed.): Conflict in World Politics: Advances in the Study of Crisis, War and Peace. Macmillan, 1998.
- Ištók, R.: Štát na politickej mape sveta. Politicko-geografické a geopolitické aspekty. FHPV Prešovská Univerzita, Prešov 1997.
- Jervis, R.: Perception and Misperception in International Politics. Princeton University Press 1976.
- Kissinger H.: Potřebuje Amerika zahraniční politiku? Cesta k diplomacii pro 21. století. Praha 2002.
- Krieger, J.: Oxfordský slovník světové politiky. Ottovo nakladatelství, Praha 2000.
- Nye, J.S.: Understanding International Conflicts: Introduction into Theory and History. Harper Collins 1993.
- Rosenau, J.N.(ed.): Interdependence and Conflict in World Politics. Avebury 1989.
- Van Evera, S.: Causes of War. Power and the Roots of Conflict. London 1999.
- Waisová, Š.: Současné otázky mezinárodní bezpečnosti. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2003.
- Waltz, K.N.: Theory of International Politics. New York 1979.
- Weart, S.R.: Never at War. Why Democracies Will Not Fight One Another. New Haven 1998.

### 2) monografická neperiodická:

- Berkeley, B.: The Graves Are Not Yet Full: Race, Tribe, and Power in the Heart of Africa. Basic Books 2001, ISBN 0465006426.
- Calvert, P.; Calvert, S.: Politics and Society in the Third World. Pearson Education, Harlow 2001, 289 s., ISBN 0-582-43724-5.
- Clark, J.F.: The African Stakes in the Congo War. Palgrave MacMillan, New York 2002, ISBN 1403967237.
- Clement, J.A.P.: Postconflict economics in Sub-Saharan Africa: Lessons from the Democratic Republic of the Congo. International Monetary Fund, Washington 2004, 327 s., ISBN 1-58906-252-3
- Conference Report: Subregional Conference on Democratic Institutions and Peace in Central Africa: Bata, Equatorial Guinea 18-21 May 1998. United Nations, New York 1999, 32 p., ISBN 92-1-142228-0.
- Cuvelier, J.; Marysse, S.: Rwandan economic involvement in the conflict in the Democratic Republic of Congo. Institute of Development Policy and Management (UA Discussion Paper No. 7), Antwerpen 2003, 29 s., <http://www.ua.ac.be/dev>.
- Dallaire, Roméo A.: Shake Hands with the Devil: The Failure of Humanity in Rwanda. Random House Canada, Toronto 2003, ISBN 0679311718
- Edgerton, R.G.: The Troubled Heart of Africa: A History of the Congo. St. Martin's Press 2002, ISBN 0312304862.
- Farer, T.: Shaping Agendas in Civil Wars: Can international criminal law help? Institutt for Forsvarsstudier (IFS Info No.3), Oslo 1999, 21 s., ISSN 0803-1061.

- Gibbon, P.: An overview of the certified organic export sector in Uganda. Danish Institute for International Studies (Working Paper No.13), Copenhagen 2006, 36 s., <http://www.diis.dk/sw21578.asp>
- Gondola, Ch. D.: The History of Congo. Greenwood Press 2002, ISBN 0-313-31696-1.
- Hills, A.: Policing Africa. Internal Security and the Limits of Liberalization. Rienner, Boulder 2000, 213 s., ISBN 1-55587-715-X.
- International Alert: Strengthening Global Security Through Addressing the Root Causes of Conflict: Priorities for the Irish and Dutch Presidencies in 2004. Saferworld, London 2004, 54 s., [www.international.alert.org](http://www.international.alert.org).
- International Committee of the Red Cross: Strengthening protection in war: A search for professional standards. Workshops at the ICRC, Geneva 2001, 127 p.
- International Crisis Group: From Kabila to Kabila. Prospects for Peace in the Congo 16. March 2001: An international crisis group report. ICG Africa Report; No. 27, Brussels 2001, 25 s.
- Keen, D.: The Economic Functions of Violence in Civil Wars. International Institute for Strategic Studies, Oxford 1998, 88 s. (Adelphi Papers; No.320), ISBN 0-19-922373-40567-932X.
- Klugman, J.; Neypati, B.; Stewart, F.: Conflict and Growth in Africa: Kenya, Tanzania and Uganda. Vol. 2. OECD Development Centre Studies, Paris 1999, ISBN 92-64-171141-X.
- Kolodziej, E. A.: The Great Powers and Genocide: Lessons from Rwanda. Urbana-Champaign (ACDIS Occasional Paper), University of Illinois 2000, 30 s.
- Lake, D.A.; Rothchild, D.: The International Spread of Ethnic Conflict: Fear, Diffusion, and Escalation. Princeton University, Princeton 1998, 392 s., ISBN 0-691-01690-9.
- Lumumba-Kasongo, T.: The Dynamics of Economic and Political Relations Between Africa and Foreign Powers: A Study in International Relations. Praeger, London 1999, 133 s., ISBN 0-275-96086-2.
- Mann, M.: The Dark Side of Democracy: Explaining Ethnic Cleansing. Cambridge University, Cambridge 2005, 580 s., ISBN 0-521-53854-8.
- Martinelli, M.: Non-governmental Intervention in Ethnic Conflicts: The Cases of Internal Alert and the Community of Sant'Egidio in Burundi.: Copenhagen Peace Research Institute (COPRI Working Papers No.25), Copenhagen 2002, 32 s., ISSN 1397-0895.
- McInnes, C.; Wheeler, N.J.: Dimensions of Western Military Intervention. Cass, London 2002, 202 s., ISBN 0-7146-8248-9.
- Mohamoud, A.A.: African Diaspora and Post-Conflict Reconstruction in Africa. Danish Institute for International Studies, Copenhagen 2006, 13 s.
- Moir, L.: The Law of Internal Armed Conflict. Cambridge University, Cambridge 2002, 306 s., ISBN 0-521-77216-8.
- Moller, B.: The United Nations as a special political Actor - with a special focus on Africa. Danish Institute for International Studies (Report No.11), Copenhagen 2005, 121 s., [www.diis.dk/sw16759.asp](http://www.diis.dk/sw16759.asp)
- Nabudere, W.D.: Imperialism in East Africa: Imperialism and Exploitation. Vol. 1. Zed Press, London 1981, 132 s., ISBN 0-905762-99-1.
- Omitoogun, W.: Military Expenditure Data in Africa: A Survey of Cameroon, Ethiopia, Ghana, Kenya, Nigeria and Uganda. Oxford University (SIPRI Research Report No.17), Oxford 2003, 148 s., ISBN 0-19-924502-9.
- Onderka, P.: Afrika: Dvojznačné jaro 1994. Občanské sdružení Aegyptus; Společnost přátel Afriky, Praha 2004, 124 s., ISBN 8-903443-0-5.

- Orford, A.: Reading Humanitarian Intervention: Human Rights and the Use of Force in International Law. Cambridge University, Cambridge 2003, 243 s., ISBN 0-521-80464-7.
- Palmans, E.; Marysse, S.: Local Agenda 21 and Poverty. Institute of Development Policy and Management (UA Discussion Paper No.1), Antwerpen 2003, 49 s.
- Rafti, M.: The Rwandan Political Opposition In Exile: A Valid Interlocutor Vis-à-vis Kigali? Institute of Development Policy and Management (UA Discussion Paper No.1), Antwerpen 2004, 49 s., <http://www.ua.ac.be/dev>
- Reno, W.: Warlord Politics and African States. Rienner, Boulder 1998, 257 s., ISBN 1-55587-883-0
- Robinson, P.: The CNN Effect: The Myth of News, Foreign Policy and Intervention. Routledge, London 2002, 173 s., ISBN 0-415-25905-3.
- Scherrer, Ch.P.: Central Africa: Revolution in Congo and Crisis in the Great Lakes Region. Conflict Impact Assessment and Policy Options. Copenhagen Peace Research Institute Copenhagen 1997, 67 s. (COPRI Working Papers; No.25), ISSN 1397-0895.
- Scherrer, Ch.P.: Genocide and Genocide Prevention: General Outlines Exemplified with the Cataclysm in Rwanda 1994. Copenhagen Peace Research Institute (COPRI Working Papers No.14), Copenhagen 1999, 40 s., ISSN 1397-0895.
- Scherrer, Ch.P.: Resolving the Crisis in Central Africa: Stabilization in Rwanda and Burundi - Regional War in Congo-DR. Copenhagen Peace Research Institute(COPRI Working Papers No.31), Copenhagen 1998, 103 s., ISSN 1397-0895.
- Snyder, J.: From Voting to Violence: Democratization and Nationalist Conflict. Norton Series in World Politics, New York 2000, 384 s., ISBN 0-393-97481-2.
- Tshiyembe, M.: Géopolitique de paix en Afrique médiane: Angola, Burundi, République Démocratique du Congo, République du Congo, Ouganda Rwanda. Harmattan, Paris 2003, 220 s., ISBN 2-7475-4855-4.
- U. S. Government Printing Office: Foreign Relations of the United States 1961-1963: Congo Crisis. Vol. 20, Washington 1994, 907 s., ISBN 0-16-041905-0
- United Nations Security Council: Resolutions and Statements of the Security Council 2000. Press Release Security Council, New York 2001, 139 p.
- Uurtimo, Y.; Väyrynen, T.: Peace-building in the Great Lakes Region of Africa: Report of Seminar in Zanzibar, Tanzania October 31 - November 19, 1999. Tampere Peace Research Institute(TAPRI Occasional Papers No.79), Tampere 2000, 128 s., ISBN 951-706-189-70355-5577.
- Walter, B.F.; Snyder, J.: Civil Wars, Insecurity, and Intervention. Columbia University, New York 1999, 331 s., ISBN 0-231-11627-6.

### 3) monografická periodická:

Foreign Affairs  
 Medzinárodné otázky  
 Mezinárodní politika  
 Mezinárodní vztahy  
 Politické vedy  
 Relations internationales  
 World Politics



4) zdroje a pramene:

EBSCO

JSTOR

<http://congokin.starttips.com/>

<http://en.wikipedia.org>

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/default.stm>

<http://web.amnesty.org/library/Index/ENGAFR620102003?open&of=ENG-UGA>

<http://worldviews.igc.org/awpguide/>

[http://www.africa.upenn.edu//Home\\_Page/Country.html](http://www.africa.upenn.edu//Home_Page/Country.html)

<http://www.africa-confidential.com>

<http://www.africaonline.com>

<http://www.africa-union.org>

<http://www.afrika.no/>

<http://www.allafrica.com>

<http://www.ceeac-eccas.org>

<http://www.columbia.edu/cu/lweb/indiv/africa/cuvl>

<http://www.comesa.int>

<http://www.copri.dk> (Copenhagen International Peace Research Institute)

<http://www.fas.harvard.edu/~cafrica/links.shtml>

<http://www.foreign.gov.sk> (Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky)

<http://www.fpif.org/briefs/vol5/v5n10congo.html>

<http://www.geocities.com/afonseca/CongoWar.htm>

<http://www.globalsecurity.org/military/world/war/congo.htm>

<http://www.hnonline.sk> (Hospodárske noviny)

<http://www.internal-displacement.org/>

<http://www.iss-eu.org> (EU Institute for Security Studies)

<http://www.library.yale.edu/african>

<http://www.nytimes.com/library/world/africa/index-congo-1998.html>

<http://www.pcr.uu.se> (Department of Peace and Conflict Research, University of Uppsala)

<http://www.sadc.int>

[http://www.sas.upenn.edu/African\\_Studies/AS.html](http://www.sas.upenn.edu/African_Studies/AS.html)

<http://www.sfpa.sk> (Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku)

<http://www.sipri.org> (Stockholm International Peace Research Institute)

<http://www.slobodka.org> (Rádio Slobodná Európa)

<http://www.-sul.stanford.edu/depts/ssrg/africa>

<http://www.un.org/Depts/dpko/missions/monuc/index.html>

<http://www.undp.org/rba>

<http://www.uneca.org>

<http://www.unu.edu/africa>

<http://www.worldbank.org/afr/>